

ცისფერყანწილები მიმონარა

წიგნი I

თბილისი, 2018

1902

კოლაუ ნადირაძე – გალაქტიონ და აგნესა ნადირაძეებს

12 ноября, 1902 г. №2.

Чохатаური. Его Высокоблагородію, врачу Галактіону Степановичу Надирадзе

Дорогіе папа и мама!

Я здоровъ и хорошо учусь. Я на прошлой недѣли сказокъ не читалъ и общаю, что буду много читать. У васъ одна книга въ красномъ переплетомъ и на переплетѣ нарисованъ „соколъ“. И прошу привести. Сегодня прочелъ двѣ сказки.

Любящій Коля

Какъ только Варламъ и Маня похвалили, онъ, вѣроятно, зазнался и опустился, но до того былъ безукоризненъ. Теперь поворотъ къ лучшему. По арифметикѣ много успѣлъ. Вы тоже напишите про сказки.

[ქუთაისი]

1904

**ტიციან ტაბიძე – იუსტინე ტაბიძეს და
ელისაბედ ფხაკაძე-ტაბიძეს**

პირველად მოკითხვას მოგახსენებთ, ჩემო საყვარელო დედ-მამაო და თქვენს მშვიდობას ყოვლის შემძლებელს ღმერთსა ვთხოვ. გარდა ამისა, ჩემს ამბავს თუ იკითხავ, მე კარგად ვარ და კარგადაც ვსწავლობ, ღვთის წყალობით. გარდა ამისა, მოკითხვას მოგახსენებთ ცაგოს, სონიჩკას, სიმონას, იოსებს და ევგენიას. ეგზამენები მყავდა – რუსული და სამხთო რჯული და ორივეში „ჩეთირე“ მივიღე და წარდგენაც 4-ები მქონდა.

ეს წერილი ეკუთვნის ტაბიძეს იუსტინეს ძეს.

ეს წერილი მიერთვას მის კურთხევას იუსტინე სტეფანეს ძე ტაბიძეს.

ჭყვიში

1904 წ. 11 მაისი

1905

ტიციან ტაბიძე – ქუთაისის გიმნაზიის დირექტორს*

Его Превосходительство Гаспадину Директору Кутайской Гимназіи
Жителя селения Чквиши Озургетского уѣзда Тита Табидзе

Прошение

Покорнѣйше прошу принять меня въ первый классъ вверенной
Вамъ гимназіи. При семъ представляю метрическую выпись о
рожденіи и крещеніи и квитанцію о вытребованіи мною изъ
Синодской канторы метрического свидѣтельства, каковое
свидетѣльство будетъ представлено мною въ гимназію немед-
ленно по получеіи.

Проситель Титъ Табидзе

1905 года, 12 января

კოლაუ ნადირაძე – გალაქტიონ ნადირაძეს

Въ Чохатаури. Его Высокоблагородію, врачу Галактіону Сте-
пановичу Надирадзе

Дорогой папа!

Мы здоровы. Объ насъ не беспокойтесь, въ Кутайсѣ, слава Богу, все
благополучно. Гимназія пока не открыта, но предполагають открыть
I-го марта. Цѣлуетъ тебя въ губы мама, а Кола въ щеки. Папа, смо-
три за моей кошечкой и передай ей поклонъ, также и Леночкѣ и Ту-
тунѣ. Поклонъ всемъ знакомымъ. Скоро приезжай и принеси утки.

Твой сынъ Коля Надирадзе

[ქუთაისი, 23 თებერვალი, 1905]

* დაცულია ქუთაისის ცენტრალურ არქივში.

1907

ვ. ფრელიკ – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Редакция журнала „Переваль“, Москва.
10-VII-07.

М. Г.

В отвѣтъ на Ваш запрос от 30 июня сообщаем Вам следующее: Подписныя деньги были от Вас получены и №№ „Перевала“ своевременно высланы. Могло случиться, что они разошлись в дорогѣ с Вашим письмом.

Если же, паче чаянія, они до сих пор не получены Вами, то убедительно просим еще раз известить нас, и мы Вам пошлем вторично.

*С совершенным почтеніем,
Секретарь редакціи В. Фрелик*

1910

ვალერიან გაფრინდაშვილი – მოსკოვის
საიმპერატორო უნივერსიტეტის პრორექტორს

Его Превосходительству Г-ну Проректору
Императорскаго Московскаго Университета
Студента юридического факультета
Валеріана Ивановича Гаприндашвили

Прошение:

Не имѣя возможности внести плату въ Университетъ, покор-
нѣйше прошу, оказать мнѣ поддержку внесеній означенной
платы въ размѣръ 25 рублей.

Апрѣль 30 дня, 1910 г.

კოლაუ ნადირაძე – გალაქტიონ ნადირაძეს

25. X – 910.

Дорогой папа!

Сегодня пріѣхала мама и привезла с собою „Леди“. Не безпо-
койся, я буду хорошо за ней ухаживать. Аполлонъ сегодня
вмѣстѣ с Иракліемъ были у меня и передали, что губернское
присутствіе постановила, не знаю, с какой цѣлью, отправить
Аполлона в мѣстный лазарет на одну недѣлю.

Поклон от Ираклія. Шлыгесов снял уже нашу квартиру и пере-
дет на верное на днях. Плата 600 р. Результаты по дѣлу Апол-
лона скоро сообщу. Не безпокойся на счет меня. Цѣлует тебя
твой сын:

Коля

[ქუთაისი]

კიკნა-ფშაველი – სერგო კლდიაშვილს

Кутаисъ. Дворянская Гимназія.

Воспитаннику VIII-го класса – Серержъ Клдиашвили

ძვ. სერგო!

გამარჯობა. თქვენკე რა ამბავია? ჩვენკე ბევრი ვერაფერი. შენი საქმეები როგორ არის. ჩემი ვერაფერ სახარბიელოდ: ვცუღლუტობ. მუშაობა მეზარება. ორიანები მყავს, შეიძლება, ვერც-კი გავათავო... ეს კი არა, სერგო, ამ ცოტა ხანში სილოვან ხუნდაძეს „კოლხიდისათვის“ გამოუგზავნე ლექსი „შეშლილის ბოდვა“. თუ ძმა ხარ, ჰკითხე, მიიღო თუ არა, ან თუ მიიღო, რას უშვრება და რაც გაიგო – პასუხი მაცნობე. იმედი მექნება. შენი „განთიადისას“ არა ბეჭდავს დიასამიძე. მიზეზს უადგილობას ასახელებს. მომიკითხე კონია – რას შვრება. წერილები მოვწერე და არაფერი მაცნობა.

შენი ძმობილი კიკნა-ფშაველი

[თბილისი, 24 თებერვალი, 1912]

სერგო კლდიაშვილი – ქუთაისის გიმნაზიის დირექტორს*

Его Высокородію Г-ну Заведывающему Кутаисскою Двор. Гимназіей.

Уч. VIII класса Сергея Давидовича Клдиашвили.

Заявление

1. Родился въ 1893 году, 6 октября.
2. Въ селеніи Симонеты, Кутаисского уѣзда.
3. Званіе Дворянинъ.

* დაცულია ქუთაისის ცენტრალური არქივში.

4. Поступил в 5-ый классъ.
5. Обучался въ этой гимназии 4 года.
6. Раньше обучался въ Батумской Классической гимназіи.
7. Предполагаю поступить въ С-Петербургскій Университетъ на факультетъ восточныхъ языковъ.

Сергей Давидович Клдиашвили

12 марта 1912 года

კოლაუ ნადირაძე – გალაქტიონ ნადირაძეს

В. М. Квирылы.

Е. Б. уѣздному Врачу Г. С. Надирадзе.

25/VI.

Дорогой отец!

Справся, пожалуйста, у Н. Квиникадзе, спрашивают-ли по физикѣ курс 6-ти класов гимназіи, учеников имѣющих аттестат за 6 класов. А также узнай, потребуют-ли от меня по исторіи курс шестого класса, или ограничатся спрашиваніем курса 7-ми класов. Квиникадзе будет это знать. Не забудь напомнить, что я имѣю аттестат 6-ти класов. Результаты справок сообщи поскорѣе.

Твой сын Коля

[ქუთაისი, 1912]

პაოლო იაშვილი – მიხეილ კინწურაშვილს

Михаилу Кинцурашвили, преподавателю.

Г. Шуша, Бак. губ.

ბ. იასამანო!

„ოქროს ვერძი“ რედაქციის მინდობილობით, მოგმართავთ თხოვნით, მიიღოთ მონაწილეობა აღნიშნულ ჟურნალში. პირველი ნომერი პირველ მაისს გამოვა და თუ თანხმობას გამოგვიცხადებთ, მასალა ერთი კვირით ადრე მოგვანოდეთ. ამასთანავე უნდა განემარტოთ, რომ ჟურნალის ნომერში [...] თანამშრომლებათ არიან მონვეული ჩვენი [...] მწერლები.

პატივისცემით პ. იაშვილი

ჟურნალი პოლიტიკურათ უპარტიოა.

მისამართი: Кутаись, Казаковский пер., Д. Яшвили, для журнала „Окрось Вердзи“.

[აპრილი, 1913]

პაოლო იაშვილი – ვაჟა-ფშაველას*

Спѣшное.

Мѣст. Тионеты, г. Лукъ Павловичу Разикашвили.

„ვაჟა-ფშაველას“.

რედაქცია და კანტორა „ოქროს ვერძი“.

საყვარელო ვაჟა!

ეს ერთი თვეა გეძებთ, თუ წერილობით, თუ ისე გამოკითხვით და ვერსად გიპოვეთ. ეხლა გორიდან მწერს მიხეილ რაზიკაშვილი, ფშავში იქნებაო და ნეტავ მართლა. ჩვენი

* დაცულია ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში.

რედაქციის მინდობილობით გთხოვთ თანამშრომლობას, ჟურნალი წმინდა სალიტერატურო და ხელოვნებისაა. პირველი ნომერი გამოვა 12 მაისს და თქვენი მასალა აუცილებელი საჭიროებაა. ჰონორარს მიიღებთ ლექსის პნკარში 5 კაპიკს, მოთხრობაზე შევთანხმდეთ ხოლმე. ველით ლექსს. ამ წერილის მიღებისთანავე თუ გამომიგზავნით, დროზე მოვა.

მარად ერთგული და მოყვარული რედაქციის გამგე

პ. იაშვილი

[ქუთაისი, 1 მაისი, 1913]

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

Тифлисъ. „Сахалхо Газети“. Иосифу Гришашвили.

სოსო!

ველით მასალას 8 მაისამდის.

პ. იაშვილი

რედაქცია და კანტორა „ოქროს ვერძი“

Кутаис, Казаковский пер., Д. Яшвили

[3 მაისი, 1913]

პაოლო იაშვილი – ვაჟა-ფშაველას**

ჟურნალ „ოქროს ვერძის“ რედაქცია.

საყვარელო ვაჟა!

გიგზავნით „ოქროს ვერძის“ პირველ ნომერს. ჩვენს წერილზე თქვენ არავითარი პასუხი არ მოგიციათ. შეიძლება, არც მიგიღიათ წერილი? გამოგვიგზავნეთ რაიმე თქვენი დაწერილი. ჰონორარს მიიღებთ ყოველთვის თავის დროზე.

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

** დაცულია ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში.

თუ როგორმე დაგვდებთ ვალს და ჩვენს მაგიერ სთხოვთ ბაჩანას და თედოს ჩვენს ჟურნალში თანამშრომლობას, დიდი და დიდი მადლობელი დავრჩებით.

ველით მასალას.

მარად მოყვარული და ერთგული რედ. გამგე პ. იაშვილი
19 მაისი, 1913 წელი

ვალერიან გაფრინდაშვილი – ალი არსენიშვილს

ამხანაგო ალიოშა!

მივიღე შენი წერილი, რომელმაც ძლიერ გამახარა. მე ქუთაისში ვარ, ამ თვის დამლევს კი სააგარაკოთ წავალ საჩხერეში. შენ, გეტყობა, არ დაგვიწყებია წარსული. Тобою

„Владѣют тѣни прошлых дней“.

მეც ვერსად ვერ გავექეცი წარსულის ტკბილ და მწარე მოგონებას. რასაკვირველია, გახსოვს ის მისტიური ღამე, როდესაც მე და შენ (ნიკიტსკი ქუჩის ახლო) ერთ სახლის წინ ვიდექით და თითქოს ჩვენი სოფლის უფსკრულში ვეშვებოდით. შემდეგ ჩვენ წავედით მეორე ქუჩაში, რომელმაც დაამშვიდა ჩვენი შეშინებული „მე“. იქ იყო ურნები და ხეები.

Воспоминанье съ грустью нѣжной

Меня въ глаза цѣлуетъ.

აქ, სხვათა შორის, ვიშოვე „Зеркало тѣней“, და როცა კიდე წავიკითხე ეს კრებული, გამოვცვალე ჩემი აზრი ამ კრებულიზე. მაგალითად, მომეწონა ბრიუსოვის ლექსი – Покорность:

Не надо спора. Буду мудрымъ,

Склонюсь покорно головой

Предъ тѣм ребенкомъ златокудрымъ,

Что люди назвали судьбой.

Пусть онъ моей играетъ долей,

Как пестрымъ, маленькимъ мячомъ,

Взлетая, буду видѣть поле,

Упавъ, к земле прильну лицомъ., и т. д.

დანარჩენი მოსკოვში წაიკითხე, გოგოლის ბიბლიოტეკაში. როცა წარსულზე ვფიქრობ, თითქოს ვიჯდე ჩემ სამარეზე ან და ვუცქერდე ჩემს თავს თეთრ-თოვლისებურ კუბოში. ჩვენ შეგვიძლია ვთქვათ, როგორც ამბობს დიდებული ტიუტჩიევი: **Душа моя эллизиум тьней, и т.д.**

ძალიან საინტერესო პრობლემაა, სხვათა შორის, ხსოვნა და მოგონება და მათი კავშირი შემოქმედებასთან. მაგალითად, არსებობს ორი ქუთაისი: ერთი ნამდვილი, რომელშიდაც ეხლა მე ვცხოვრობ და მეორე ის, რომელიც შექმნა შენმა წარმოდგენამ, შენმა ხსოვნამ და სევდიანმა გრძნობამ. ნეტა ჩამოხვიდოდე ქუთაისში. ეს ქალაქი არის ფენომენია, ის არ ემორჩილება ისტორიის და პროგრესის კანონებს. ესე იგი არ იცვლება. მაგრამ, როგორც ტიპი პროვინციალური ქალაქისა, ქუთაისი შეუდარებელია.

დიდ ქალაქში (მაგალითად, მოსკოვში) **чувствуется на каждом шагу „измѣна“**, როგორც შენ გიყვარს თქმა. აქ კი ამისთანა გრძნობა არ მანუხებს. უნდა გახვიდე საღამოს ბაღში, თუ გინდა ნახო ჩვენი მოარშიყე ახალგაზრდობა. როცა ხედავ ყმანვილ კაცს ყმანვილ ქალთან, გრძნობ, რომ მათი „რომანი“ გათავდება ჯვარის წერით და არა რამე კატასტროფით. თუმცა „ღალატი“ – პიესა სუმბატოვისა იდგმება სცენაზე, მაგრამ ამ სიტყვას (**въ твоём смысле**) არა აქვს ადგილი აქაურ ცხოვრებაში. **Провинции нужны не отъѣнки, а краски. Именно в провинции рождается у человека жажда простого обывательского счастья.**

სხვა რა გითხრა. მოსკოველი სტუდენტი აქ არი გაგუა – უნცროსი, გუბელადე. ქალაქში არის ხუთი „რადიუმი“, ასე უძახიან აქ სინემატოგრაფს, ხანდისხან წაიკითხავს ლექციას ვინმე ინტელიგენტი. სტუდენტები არაა აქ ბევრი. ეტყობა დარეზებზე არიან წასული. კიდე გეკითხები: ჩამოხვალ თუ არა ქუთაისში?

На проклятье встречи

Дай ответы нам прямые.

ნეტა მაშინ წამოსულიყავი. ისევ მგონია, რომ არც წრეულს ჩამოხვალ. ახლა აქ რო იყო, ბევრ მოგონებას წავიღებდით

აქედან მოსკოვში. შენი ჭირიმე, მითხარი, რას აკეთებ, კითხულობ, ნავარდობ ქალებში თუ მართლაც ნირვანამ გაგაბრუა და დაგაძინა? ნეტა აქაური ქალები განახა! ნეტა გაგაგონა მათი ზეციური ხმა! არა, ძმაო, ქუთაისის ქალებს ვერ დაიწუნებს ვერავინ, თუმც სამოთხიდან მოსული ანგელოზი. ხომ არ მოგსვლია წერილი დარასელიდან? სად არის ის გურული, რომელიც შენ გელაპარაკებოდა: „ალიოშა, ხომ იცი, ახლა მაგ ხუმრობას რა მოყობა“.

თუ თქვენთანაა, ჩემგან მოკითხვა გადაეცი. თუმცა ტიუტჩევი ამბობს:

Сказать кто смѣетъ: до свиданья
Чрез бездну двухъ или трех дней.

მაგრამ მაინც ვიტყვი: ნახვამდის. კიდევ თვე ნახევარი და
въ Москву! въ Москву!..

[ქუთაისი, 1913]

ალი არსენიშვილი – ვალერიან გაფრინდაშვილს

21 ნოემბერს, 1913, ქუთაისი.

Я позабылъ твой образ милый...

...Ах, я помню каждый миг!

Нѣтъ, не сможетъ и могила

Затемнить во мнѣ твой ликъ...

ველი საჩქაროთ სიმფონიას, ოჰ, რა რიგ ველი!! დოუკარი ერთი, თუ ძმა ხარ.

დაუვინყარო, საყვარელო ძმაო, მეგობარო ჭიჭიკო! რა რიგ დამნაშავე ვარ შენთან, რომ ამდენ ხანს არ გიპასუხე. შენი წერილი გაგრიდან ქუთაისს გამოეგზავნა ფოსტას, რადგანაც აგერ თვეზე მეტია, რაც აქა ვართ ყველა. მას აქეთ სულ ვფიქრობდი: დღეს მივწერ, დღეს მივწერ... ან არ მომივა ეს. დავინყე წერა და ათასი ჩვენება თვალთ წინ მიდგება „вихрь видѣній“...

Открываю безсонные взоры

И на небо луну вывожу...

შენი მთვარე, შენი ოთახი... Глупой сказке я не верю, თვარა რაა? ამ საღამოს, ახლა, ვრეკავ შენთან, ვაღებ კარს... все какъ было, только... ხომ შეგიძლია, წარმოიდგინო всеильной волею мечты? ვზივართ, შენი სტოლი, თუთუნი: ბრიუსოვის пламя факеловъ кружится, длится пляска саламандры... ან ვერლენის: Воспоминание, воспоминание, чего ты хочешь отъ меня...

შემოდის აკაკი и суетный вѣтеръ жизни (и мечты) ведетъ насъ куда-то.

Вся эта жизнь...

Все миновалось, но я знаю, твердо вѣрю, что Вы гдѣ то играете симфонію. გახსოვს, რომ მითხარი რიონის სტანციაზე (какъ призрачно-знакомо): წარსულს ჩვენ ვუკრავთ, ვუკრავთო.

როგორ გადმოგცე, როგორ გითხრა, რა მინდა – როდესაც სიტყვით კი არა – გულს მანველა რაღაცა გამოუთქმელი – მოტივივით, როგორც ქარი, როგორც მუსიკა.

Плачетъ зеркало.

Зала пуста,

И смычков замараютъ

удары... (Сюлли-Прюд.).

№863 Унив. библ. ნახე უსათუოთ. Сюлли-Прюдом. Избр. стих. стр. 87. Мольба. пер. Чюминой.

რომ წავიკითხე, შენი მეგონა, ისე მივეჩვიე შენ თარგმანს.

ნახე Сюлли-ს ლექსი Сходство (32 стр.). პირვ. თარგმ. ბალმონტის თარგ. რა მშვენიერია, ან Читатель (პირვ. ლექსი)

Отъ пѣсень отделить себя я не умѣю,

Ихъ нѣжной красоты невольно не стеревѣ,

И, чтобъ ихъ не убить, я высказать не смѣю

Съ душою слившийся таинственный напѣвъ.

ან 21 стр. Здѣсь на землѣ – თარგ. ბალმონტისა.

Здѣсь, на землѣ, въ томительной пустынѣ,

Надъ дружбой, надъ любовью плачутъ страстно,

Въ моихъ мечтахъ – они, какъ двѣ богини,

Всегда смѣются тихо, ясно.

Очи – 23 стр. Какъ часто ночь, горѣвшая звѣздами

Плѣняла ихъ, торжественна, светла.

48 стр. Тѣни, 47 стр. Былое, 66 стр. Крылья.

ერთი სიტყვით, мечты поэзии, созданиа искусство, ან როგორც ბრიუსოვს დაურქმევია თავის უკანასკნელ ლექსისთვის „Сны человечества“. რა მშვენიერია: сны человечества! ხომ არ გინახავს უაილდის მეგობარი, რობერტ როსსი, მოსკოვში იყო შემოდგომაზე. ეწერა კიდეც გაზეთებში (განათლებაში ფეხი უდგიაო). ვერხარნი აპირებს ჩამოსვლას, ლორან ტაიადი და კიდეც... არ მახსოვს. ბალმონტის Океанія-ზე ხომ არ ყოფილხარ ან მერეჟკოვსკის Тайна Некрасова-ზე – ახლა Сологуб-მა Искус. наших дней წაიკითხა. ოხ, ოხ... страннымъ кажется мнѣ, მარა რას ვიზამ. Незлобивая Орлеанская Дѣва, худож. Тьмы, Своб. тенор.

ჭიჭიკო? თუ გიყვარდე, ისე მომწერე ყველაფერი, чтобы я чувствовал весь трепет этой жизни... თუ თქვენი და შენი ცხოვრება მანდ трепеть жизни бѣдной... ჩემი – это сплошное цвѣданство, покушение уже не съ негодными средствами, а надъ негодн. объектомъ. მივალ სალამოს ბულვართან, იმერეთში Солнце Росс. და ან Театр. газета-ს წამოვიღებ – თუ არის წარმოდგენა – ან რადიოში – გათავდა. მართლა, ჭიჭიკო, ეს კუზმინის ლექსი იცი: საღაცა იყო Аргусъ (пинкертоновск. журн.) დახატული ქალი (Столетник. ქალი, გახსოვს?) და ძირს ეწერა – ოჰ – ქალი იყო თეატრალურ კორიდორში და უკან ვითომ პოეტი უნდა ყოფილიყო. ერთი სიტყვით:

Кто не мечталъ, кому не снится,

Какъ въ театральнѣй коридор

Она выходитъ, что царица,

Поднявъ спокойно ясный взоръ.

Отливъ шелковъ, мужской проборъ,

Блеснуть и меркнуть эполета, –

И долго въ памяти поэта

Живъ театральнѣй коридоръ.

უსათუთო ამ ლექსის შთაბეჭდილება მომწერე. ხომ დიდებულა...

Всѣ звѣзды... [стяги] Лафайета и пламя Мирабо... გახსოვს?
მე ებოდავდი ამ ლექსებით, ისე მომწონდა.

Отливъ шелковъ, мужской проборъ,
Блестить и меркнеть эполета...

რას ამბობ – и жизнь сокрыл в душѣ унылой.

იმასავითაა – тенор поеть, поеть...

(ეს ლექსი არაა – ისე რაღაცა)...

Не могу не коснуться еще великихъ тѣней, хотя бы упомя-
нуть, какъ среди великихъ упоминають о Козлове, Полежаеве...
Цомайя – вотъ несомненный лирикъ кот. Акакій посвятилъ нок-
тюرن. „ცომაია ხომ არ გინახავს“ – Ноктюرن ему.

გავიცანი შემთხვევით ჭიპუტია: ლიტერატურა იყო... (იცო
– ნოტებით წერა რომ ვიცოდე, თორემ როგორ გამოვხატო:
ლიტერატურა იცი... Мне кажется онъ играетъ подъ сурдинку –
არა? ახლა ხარკოვში გადავდივარ – ადესის ჰაერი არ მომ-
წონსო... ლადო, ლადო... какъ Ладო никто не воплотилъ этого
въ текстѣ (не „сурдинку“, а мелочи. Ладო – какъ Батрал – ве-
ликий изъ „мелочистовъ“).

О, Ладო, я могъ бы сыгратьъ целую симфонию, спеть песню,
написатьъ легенду – я полонъ имъ, но о немъ нужно писать –
объ одномъ монографию и потому я молчу.

Адрес: Кутаисъ, Старо-Лагерная, д. 11.

Алексѣю Ил. Арсенишвили

(ყველა აქ ვართ. მუდმივი ადრესი).

ვალერიან გაფრინდაშვილი – ალი არსენიშვილს

ტკბილად წარმოსადგენო ძმაო ალიოშა! მივიღე შენი წერი-
ლი. სახში ღამე დაებრუნდი და ბინდით მოცულ ოთახში გა-
ვარჩიე მაგიდაზე თეთრი წერილი. მადლობელი ვარ სურნე-
ლოვან მოკითხვაზე. ია დამჭკნარა და დაკვდომია წერილს,
როგორც საცოდავი პეპელა. მაგრამ სული არ წასვლია და
უსიტყვოთ მომითხრობს შენს სევდას. შენი სევდა ხომ მო-
გონების სპეციაკი სევდაა, შენი სევდა. საოცნებო წარსულის
ფერმკთალი სახეა (ეგების არ დაიჯერო, მაგრამ „съ тобой
цвѣтуть в душѣ воспоминанья и дорожить тобой я не отвык“).
აი, ეხლა, როცა ლამპასთან ამ წერილს ვწერ, შენ მიდგი-
ხარ თვალწინ შორეული და მსგავსი და მე ვერაფერი ვერ
მითქვამს შენ აეროვან ლანდისთვის. საშობოთ ჩამოვიდა
მოსკოვში რამოდენიმე დღით სანდრო კვიტაშვილი, რო-
გორც სატრფო ინახულა მოსკოვი და თავისი ამხანაგები.
ხანდიხან სასადილოში ან ქუჩაში შენ მომეჩვენებ (ვინმეს
წაგამგვანებ), მაგრამ ჩქარა დავრწმუნდები ჩემს შეცდომა-
ში. მიყვარს იმ სახლების წინ გარიება, სადაც შენ იდექი.
რო დადგება გაზაფხული, განგებ უნდა გევიდე „პრესნა-
ზე“, ეგებ მოშრიალე ნიაგმა რამე მითხრას ჩვენ წარსულ-
ზე. ამხანაგებზე ისევ ის უნდა მოგწერო, რასაც პირველათ
გწერდი. Всѣ въ этомъ году поютъ под сурдинку... „какъ вдов-
цы“. აკაკი დიდი ხანია არ მინახავს და იმაზე ვერაფერს
ვერ ვიტყვი. ვნახულობ პეტრეს, ლადო რამიშვილს, თუ
არა სარშანდელზედ უფრო ძვირად. ლადო თითქოს ჩამო-
შორდა ამხანაგებს, თუმცა ყოველდღიური სტუმარია „სტა-
ლოვკის“. გაზაფხული ახლოვდება, იცვლება ცა და აერი,
რა მშვენიერი რამეა „სადოვაია“! ხომ გახსოვს, რა ხშირად
ვტკბებოდით ქალაქის პეიზაჟით, რამდენს დავდიოდით ქუ-
ჩებში. წრეულს არა მყავს შენისთანა ამხანაგი. არავის არ
სურს, შეაჩეროს თვალი ცხოვრებაზე და დატკბეს სხვადას-
ხვა სურათებით. წინ გაზაფხულია და ეგზამენები. რა კაი

სალამოები იქნება მად. მსურს შენი ნახვა. „Но все таки свиданье лучше, чѣм вѣчное къ нему стремленье“. ჯერ ნახვამდის. მომიკითხე გრიგოლ ლალიძე. თუმცა ჩემი ამხანაგი არ ყოფილა, მაგრამ კარგი ხსოვნა შევინახე მაგაზე. Онъ несомнѣнно изъ этого славного великого поколенья 30 годов, როგორც შენ იცი თქმა.

შენი ჭიჭიკო

[მოსკოვი, იანვარი, 1914]

პაოლო იაშვილი – დავით მესხს*

Давиду Месхи, газ. „Ери“, Кутаисъ, Caucase.

დათიკოს, გრიგოლს, ბესარიონს, გუცას, გიორგის,
სალამი ყავახანა „Pascal“იდან.

ყველას ერთობით!

პ. იაშვილი. გ. ალშიბაია, გერ. ქიქოძე. ბ. ბერელაშვილი. ს. კედია, ნუცა შიუკაშვილი. მ. ივანიშვილი, მ. ჭ., ტარას ბალაშვილი, ლ. ხიზანაშვილი, დ. პავლიაშვილი, ბუჭუტა აბაშიძე, ქოჩიაშვილი, ლ. მეტრეველი

[პარიზი, 10 იანვარი, 1914]

ტიციან ტაბიძე – გიორგი მუმლაძეს

ძმაო გიორგი...

შენი მილოცვა მივიღე... ძალიან გამიკვირდა, როგორ გაგახსენდი... მე ქუთაისში მეგონე... ჩვენ გაზეთში იბეჭდება პატარა ფელეტონები „უჩარდიას“ ფსევდონიმით, მე შენი მეგონა... ასეა განა?

დროს, ვიცი, არ გააფუჭებ... ერთად ერთი კაცი ხარ ჩვენში, უკოპლიმენტოდ გელაპარაკები, რომელსაც შეუძლია საღად მუშაობა... სხვა რა ამბებია გურიაში... როგორ გრძნობ

* დაცულია ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმში.

თავს... იქნებ შალვა დადიანის ადრესი გამიგო... მინდა,
ერთი წერილი მივწერო, შენ შემაყვარე ის კაცი...

მეგობრული სალამი და იმედის აყვავება... მოგიკითხა კ.
აბაშისპირელმა...

შენი ტიტე ტაბიძე

ქ. მოსკოვი

[29 იანვარი, 1914]

შალვა აფხაიძე – გრიგოლს

ბიძია გრიგოლს სალამი!

შენი წერილი, მგონი, ოთხი დღეა მას შემდეგ, რაც მივიღე, მაგრამ ამდონხანს წერილი კიდევ არ მომიწერია. და აი, რატომ. ერთი კვირეა აგერ სულ სახლში ვჯივარ და ვმაცადინებო. ეგზამენი მქონდა ჩასაბარებელი. დღეს, როგორც იყო, მოვიშორე თავიდან, ასე რომ, ეხლა უკვე თავისუფალი ვარ და წერილსაც გწერ. ძალიან კი დამეტყო მაცადინებო. სხვა, გრიგოლი, მე კარგათ ვარ, მხოლოდ თქვენ შემექენით საჯავროთ. კაცო, რა დაგემართათ, ორივე რომ ავად გამხდარხართ, ქე მაინც არ შეგრცხვათ ერთმანეთის? მართლა, გრიგოლი, მომწერე უსათუოდ, ეხლა როგორ ხართ, ან ბიცოლა როგორ არის და სად სცხოვრობს. სახლიდგან, რაცხა ღმერთი გაუწყრათ, წერილი არ მიმიღია, რას ფიქრობენ ნეტავი? მე კი მივწერე წერილი. მართლა, გრიგოლი, ალექსანდრე ორმაფათს, 17 მარტს უკვე წამოვიდა ქუთაისში, ასე რომ, თუ მოიცალე, ნახე და მოგიყოფა აქაურ ამბებს. მე იმ ბინიდან გადავდი, ეხლა მეორე ამხანაგთან ვცხოვრობ. ივანე ყიფიანთან, ჩვენებურია, მგონი, შენც იცნობ. ძალიან კარგი ყმანვლია, მეტი რომ არ შეიძლება. ჩემი ადრესი ეხლა ესეთია: Тучкова Набережная, д. 12, кв. 47, Шалва Аpxaидзе. სხვა, მე ეგზამენები მითავდება 15 მაისს, ასთე 20 მაისამდე ვერ წამოვალ, ძალიან კი მომენატრა ქუთაისი. სხვა ეხლა ახა-

ლი არაფელი არ ვიცი, რადგანაც ერთი კვირე, როგორც ზევეთაც არ გითხარი, სულ სახლში ვარ. უნივერსიტეტში კიდევ მოხდა გაფიცვები, პოლიცია მოვიდა, მაგრამ გამოქცევა მოვახერხე. ეხლა სახლებშია გავრცელებული ჩხრეკა, რამოდენიმე ქართველი სტუდენტი უკვე დააპატიმრეს, ჩვენც ძალიან შიშში ვართ.

ახლა კი ნახვამდის. მოკითხვა ნაცნობებს.

შენ იცი, პატარა გოგოს სურათს თუ გამომიგზავნი.

ეხლა მე გიგზავნი უბრალო სურათს, მეორე ამხანაგი ყიფიანია.

ამ მოკლე ხანში თუ ფული ვიშოვნე, იმ დიდ სურათსაც გადავალელებ და გამოგიგზავნი.

შენი შალიკო

21 მარტი, 1914 წ.

შიოს მივწერ წერილს.

[პეტერბურგი]

პეტრე ბარათაშვილი – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Г. Кутаисъ. Балахванская, соб. домъ.

Его Высокоблагородию Валерьяну Ивановичу

г-ну Гаприндашвили.

12 ივლისი.

ძმაო ჭიჭიკო!

გისურვებ ყოველივე კეთილ და ბედნიერ ცხოვრებას. მე ჯერ კიდევ მოსკოვში ვარ; ალფრედიც აქ არის. წერილებისა და გახსენებისთვის მადლობელი ვართ... ჭიჭიკო! ერთი სათხოვარი მაქვს და ამ წერილის მიღებისთანავე უნდა დატრიალდე და მომიხერხო რამე. აი, საქმე რაშია: მე აქ „უპრავაში“ ვითხოვე ადგილი და კიდევაც შემპირდენ, თუ რომელიმე დაწესებულებიდან „რეკომენდაციას“

წარვადგენ. მე აქ უთხარი, ვითომ ქუთაისის „უპრავაში“ მსახურობდი „პრიხოდნო-რასხოვნის“ წიგნზე-თქო. და ახლა შენ მად უნდა დამიფათურდე და მიშოვო ეს „პრიხოდნო“ უპრავაში. უთხარი გრიგოლს, ალიოშას და ისინი მოგეხმარებიან. ტიტე ნახე, და თუ მად არ იყოს, მიწერე წერილი. ჩამოვიდეს ქუთაისში და ისიც მოახერხებს ს. ქვარიანთან, ვითომ მე 1911 წ. ზაფხულის თვეებში (3 თვე) მსახურობდი (და რათ მსახურობდი, ეს შეგიძლიათ არც კი მიხსენოთ) და მუყაითად ვეკიდებოდი საქმეს. ჭიჭიკო, ადგილი აღარ მრჩება, რომ შეგეხვეწო, მაგრამ მგონია, ისედაც დატრიალდე და გამიკეთო საქმე. მიღებისთანავე მომწერე ღია წერილი და რა ქნა. ეს ქალაქი 22 თუ არ ჩამოვიდა, დავილუპები, რადგან ის, ვინც მპირდებოდა, რასაკვირველია, წავა მერე.

შენი პეტრე ბარათაშვილი

Од. ад. Б. Козихиневский 22,27, Москва

[1914]

ლელო ჯაფარიძე – ქუთაისის გიმნაზიის დირექტორს*

Его Превосходительству Господину Директору

Кутаисской Классической Гимназии

Окончившаго Курс Кутаисской Классической

Гимназии Левана Джапаридзе

Заявление

Имѣю честь довести до свѣденія Вашего Превосходительства, что я желаю поступить на факультетъ гуманитарныхъ наукъ Оксфордскаго Университета.

Леванъ Джапаридзе

[1914]

* დაცულია ქუთაისის ცენტრალურ არქივში.

ვალერიან გაფრინდაშვილი – ალი არსენიშვილს

Дорогой Алеша!

Москва! Как много в этом звуке

Для сердца нашего слилось,

Как много в нем отзывалось.

Шлю тебѣ привѣтъ из Москвы. რომ იცოდე, ალიოშა, როგორ მენატრები, რა მონყენილი ვარ უშენოთ! დავდივარ მარტო ქუჩებში და სულ შენ მეღანდები. აკაკი იყო ჩემთან. Онъ пришелъ ко мнѣ. В гненном плаще и новой фуражке. მოუტანე ღვინო, ატამი. რასაკვირველია, გაგიხსენეთ შენ და შენი სადღეგრძელო დავლიეთ. ლადო აქ ყოფილა. ჯერ არ მინახავს. ნეტა ერთი შეგახედა ჩვენზე – სულ იტირებ, ისე „გაცვედანებული“ ვართ. „Мы всѣ бывшіе, бывшіе“, ვამბობ მე და ცრემლს თვალზე ვერ ვაჩერებ. ისევ ვიმეორებ, ლადო ჯერ კიდევ არ მინახავს. Но он здѣсь! Он только невозможным дразнит, немыслимым замуч. меня. აკაკის ბევრი არ ულაპარაკნია, თითქოს მეხვერნებოდა, „Помолчим, брат Димитрій.“ ვნახე დარასელია. გაგიხსენეთ შენ. „О всем прекрасном; что въ могилѣ мечтать и с поникшей головой.“ კოლიასაც უგრძვნია ის, რომ მიდის ახალგაზრდობა და სიხარული. ალიოშა! Я выкупилъ свое пальто и облекся въ этотъ саванъ тоски...საწყალი ჩვენი პალტოები: свидѣтели нѣмые нашихъ скитаній... вмѣсте с нами изнемогающіе в буряхъ жизни.

О, сколько было здѣсь развѣяно души, ჩემო ალიოშა. ეხლა მივხვდი, რა ძლიერი კავშირი არსებობს ჩვენს შორის. აი, ფეტიხ ლექსი, რომელიც გადმოქცემს ჩემ სულიერ მდგომარეობას:

„Далекій друг, пойми мои рыданья,

Ты мнѣ прости болѣзненный мой крикъ:

Съ тобой цвѣтутъ в душе воспоминанья,

И дорожить тобой я не отвык.

Кто скажѣтъ нам, что жить мы не умѣли,

Бездушные и праздные умы,

Что в нас добро и нежность не горѣли

И красоть не жертвовали мы.
Где жъ это все? Еще душа пылаеть,
По-прежнему готова миръ объять.
Напрасный жаръ, никто не отвѣчает!..
Воскреснуть звуки и замруть опять...“

ამიდი გვარიანი დგას. „Весь день стоитъ какъ бы хрустальный
и лучезарные вечера“. ამხანაგს რო შევხვდები, მაგალითად,
აკაკის, ის თითქოს მეუბნება: „Къ чему, мой другъ“. ამისთანა
ჩუმ ამიდში მახსენდება სასაფლაო, гдѣ какъ будто зябнут...
თუ წაიკითხე იაბლონოვსკის წერილი „რუსკოე სლოვოში“
ილიკო ქურხულზე?

[მოსკოვი, 1914]

ქეთევან გაფრინდაშვილი – ვალერიან გაფრინდაშვილს

ძვირფასო შვილო ჭიჭო,
ჩვენ ყველა კარგათ ვართ. კივი კარგათ მყავს. დადის ცოტ-
ცოტას, ლაპარაკობს. სხვა ბაჭულა ეხლა კარგათ არის. შენ
რავა ხარ, მომწერე ყოლფერი. სხვა, აქეთ ჯერ კიდევ ზაფ-
ხულია. მშვენიერი ამიდებია. სხვა გიგზავნი ბაშლაყს, სა-
ბანს, ფეჩათქს. ტყავის ფეჩათქი ვერ ვიშოვე აქ და ეს მაინც
გამოგიგზავნე. თუ მოინონებ, ჩაიცვი, თვარა ქე იყოს. ერთ
პერანგს.

შენი დედა

მოგიკითხა ელისაბედმა, ბოვშებმა ყველამ.

[1914]

1915

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

И. Гришашвили. „Сахалхо Пурцели“. Тифлисъ.

П. Яшвили, Кутаис.

სოსო!

ეს წუთია, მივიღე შენი მოულოდნელი ცნობა გ. ტაბიძის შესახებ. შენს წერილში ერთი საოცრება არის. მწერ: „ეს სულ შენ შემძღვენი. რა გინდოდა ჩემგან“. მწერ იმ გვარად, თითქოს დიდი უბედურება გწვევოდეს. შენ მეტად დიდ ყურადღებას აქცევ ამ გვარ ამბებს. ამაში ერთგვარი უნებობა არის. შენ კარგათ იცი, რა მოსაზრებით დაგანერვიე გ. ტაბიძე: ის იყო ჩვენი მეგობარი, აქამდის მაინც. მაგრამ სჩანს, ახლა სხვა მეგობრები გაჩენია და რა გზაზედაც დაუყენებიათ მათ, იგი ამ შემთხვევიდანაც სჩანს.

„თანამედროვე აზრში“ მოთავსებულ წერილს ჯერ არ ვიცნობ. დღესვე წავიკითხავ, და, შენი თხოვნისგვარად, წერილსაც მოვიწერები შენ სახელზე. შენ დაბეჭდე, სადაც გსურს.

შენი პავლე იაშვილი

20 მარტი, 1915

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს**

ძმაო სოსო!

ეს არის ჩემი პასუხი.

დააბეჭდე, რა თქმა უნდა, უცვლელად. მე მგონი, სჯობს „სახალხო ფურცელში“. შენც უნდა დაუმატო შენის მხრი-

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

** დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

ვაც, რომ გ. ტაბიძე ამოშლილი იყო სიიდან, რადგან მე იგი ველარ ვნახე. უსათუოდ უნდა დაუმატო.

*შენი პაოლო იაშვილი
[ქუთაისი, მარტი, 1915]*

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

სოსო ძვირფასო!

გწერ მეტად საჩქაროდ! თუ ძმა ხარ, დღესვე ინახულე „არ-შინ-მალ-ალანის“ დასი, რომელიც საუკეთესოა. ქართულად და რუსულად რომ შეეძლოს თამაში და გაურიგდი. დაიწყე ვაჭრობა სამას მანეთიდან, უკიდურეს შემთხვევაში ორ სალამოში მივცემთ 500 მანეთს. საქმეს როგორც მოაგვარებ, შემატყობინე დეპეშით და შემომითვალე, რამდენი იქნება საჭირო ფული და დეპეშით გამოგიგზავნი. აბა, შენ იცი, თუ მალე და კარგათ მოაგვარებ საქმეს. შენ გასამრჯელოს მიიღებ შემოსავლის გვარად. ერთი სიტყვით, გული არ დაგწყდება. ვაწყობთ მე და გუცა სანახევროდ. ველი მალე დეპეშას. თუ არ დავაჩქარეთ, სხვა აპირებს მოყვანას. შემატყობინე დღეები და თეატრს ავიღებ.

ქუთაისი. 29. 3. 15

ალი არსენიშვილი – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Тифлиς, Михайловский пр. Государственный контроль ЕВТ.
Валериану Ивановичу Гаприндашвили.

2 მაისს, 1915.

ჩემო ოცნების ძმაო,

ერთო მიმგნებო დაუსრულებელ სევდისა. ჭიჭიკო, შენ გინახავს ტკბილი ზმანება მოსკოვის დღეებისა танец Анитры; этот

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

ბლონდინი ანა ბლოკური ცხოვრობდა მისი ყველა და სევდით.

მოსკოვი სდუმს – ჩვენი მოსკოვი და ის მეორე მოსკოვი კი „ეი“-ის იდახის – Вагнер и Скрябин два гении – მისტიკური სკრიპინის! Послушай и капельмейстеров!

Его лазоревья бури сводят с ума миръ, а онъ безжалостно сорвалъ рукой судьбы. Ты в лепесткахъ душистого венца.... я..... Коломбина, Коломбина...

Арлекин, Арлекин, мы Арл.
становится жутко я смолкаю

Алеша

მომწერე კიდევ.

Тоска, тоска.

შენი რუსული ბარათაშვილი დიდებულია – в 1916 100-летье – უნდა გამოცეცა ცალკე წიგნათ.

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

Иосифу Гришашвили. „Сахалхо Пурцели“. Поч. ящ. 190. Тифлисъ.

სოსოს, გაფიზის ვარდს, ფირუზის კოცნა.

*პაოლო იაშვილი. ტ. ტაბიძე. ვ. გაფრინდაშვილი
[ქუთაისი, 13 ივნისი, 1915]*

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს**

Кисловодскъ, Эліадзе, Иосифу Гришашвили.

ძვირფასო სოსო!

შენ კისლოვოდსკში წასულხარ – მაშასადამე, მხიარულიც იქნები.

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

** დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

თუმცა იმ ლექსებში, რომელიც ამ ბოლოს დროს დაბეჭდე, განსაკუთრებული რამ სიხალისე არა სჩანს. მომწერე ყველაფერი, დიდხანს დარჩები მად, მუშაობ, თუ უფრო დასეირნობ. სადღაც წავიკითხე, რომ შენ ენების შესწავლას აპირებ. კარგია, თუ მართალია. „თანამედროვე აზრის“ კრიტიკოსი კიდეც მოგვევლინა შენ წინააღმდეგ შეიარაღებული. წერილი მისი უნიჭო და უშინაარსოა... გრიშაშვილის მაგინებელი უნდა იყოს?

ჩემ შესახებ შემოიძლია მოგწერო, რომ ჯერ სოფელში ვარ და მალე მინდა წავიდე ბორჯომს. შემოდგომისთვის რაღაცეებს ვაპირებ, თუ ოცნება ოცნებად არ დარჩა. სოფელში მშვენიერი სიგრილეა, მყუდროება, ყველა მიყვარს, არავინ არ მძულს, ომის შესახებ არაფერს არ ვკითხულობ და აღარც მაინტერესებს. ველი შენ წერილებს და ელოდე სამაგიეროს. იმხიარულე და გაიმარჯვე.

შენი პავლე იაშვილი

მისამართი: Сачхери. Шорапанский уезд. Павле Иашвили.

[არგვეთი, 7 ივლისი, 1915]

პაოლო იაშვილი – ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს*

М-me Е. Беришвили.

Незабвенный друг!

Погода мѣшаетъ нашей поѣздке. Но если Ваше желаніе, уѣхать сегодня неотложно – мы приѣдем за Вами.

Какъ бы Вы не рѣшили, намъ необходимо Васъ видѣть сегодня. Это какая-то необъяснимая необходимость.

К 5 часамъ приѣдемъ.

Друзья Ваши, Павел

[არგვეთი, აგვისტომდე, 1915]

* დაცულია გიორგი ლეონიძის სახლ-მუზეუმში, პატარძელში.

პაოლო იაშვილი – ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს*

Кутаис. Начало августовской ночи.

Eli! Вѣнчанная, желанная моя!

Сердце мое рыдает от тоски по тебѣ. Я ощущаю огонь безпредѣльного желанія новой встрѣчи с тобой. Среди тысячи людей, меня окружающих передо мной встает единый образъ твой – вѣчно прекрасный, любовно-изнѣженный. У меня нѣтъ мысли болѣе красивой, чѣм мысль о тебѣ. И чѣм дальше, тѣм больше я чувствую, что жизнь безъ тебя для меня есть приобщеніе невысказанной печали. Въ моей комнатѣ каждый день появляются новые цвѣты, но въ нихъ нѣтъ настоящей красоты – потому что они сорваны не твоей рукой. Я вспоминаю твои ласки и мнѣ кажется, что безъ нихъ я живу въ атмосферѣ бездушной природы.

Пламеннымъ сердцемъ я желаю прикосновеній твоихъ каралловыхъ губъ. Я вспоминаю Утро нашего наслажденія. Скажи мнѣ, какъ мнѣ жить безъ тебя послѣ этого воспоминанія. Я благославляю лунную ночь, свидѣтельница нашихъ душевныхъ откровеній. Повтореніе такой ночи доведетъ меня до безумства. Я хочу этого безумства.

До новой встрѣчи душа моя будетъ жить в страданіи. Явись желанная!.. Темная ночь шепчетъ мнѣ о минутахъ обновленнаго счастья. Я прислушиваюсь къ ночной сказкѣ. Слушай и ты голоса ночные, въ нихъ ты услышишь звуки моего ночного призыва...

Всѣ спать, всѣ спать...

Въ сегодняшнюю ночь я буду читать Полиньку Саксъ...

Огненнымъ сердцемъ обнимаю твой станъ божественный.

Твой Павелъ

[1915]

* დაცულია გიორგი ლეონიძის სახლ-მუზეუმში, პატარძელში.

პაოლო იაშვილი – ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს*

Кутаись.

Лѣтнее утро тревожных переживаній.

Всю ночь я думаль о Тебѣ.

Въ тишинѣ ночной, прекрасно думать об отдаленной возлюбленной.

Я цѣловаль любовный амулетъ – твой бирюзовый камень счастья.

Спасибо тебѣ за этот чудный подарокъ. Я его заставилъ посадить въ звездообразную оправу – теперь онъ висить у меня на груди. Точно икона благословенія.

Я никогда не разлучусь с нимъ, ибо в этомъ маленькомъ талисманѣ живетъ твоя давняя любовь. Ночью я прочелъ „Полиньку Саксъ“. Я согласенъ съ тобой:

– Александръ Саксъ душа достойная любви. Я читалъ повѣсть и мнѣ казалось, что я знакомъ съ Полинькой.

Не ты ли моя кажущаяся знакомая?

Я не печалюсь!

Я живъ!

Я молодъ!

Я рабъ!

Я счастливъ!

Я шлю тебѣ солнечный, всеسوжигающий поцѣлуй.

Я съ тобой, я въ тебѣ. Живи и ты, радуйся и ты! Счастье свиваетъ намъ вѣнок вѣчной любви.

Я скоро тебя увижу, я скоро къ тебе приѣду. Цѣлую тебя, ласкаю тебя, упиваюсь тобой!!!

Пиши и радуй меня, моя отдаленная принцесса.

Твой принцъ, твой безумный принцъ горить отъ твоей любви.

Павле

[აგვისტო, 1915]

* დაცულია გიორგი ლეონიძის სახლ-მუზეუმში, პატარძელში.

პაოლო იაშვილი – ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს*

Elli, Elli!..

Со дня нашей безгласной разлуки, я обратился въ какое-то немое существо, которое избѣгает всякихъ встрѣч, всякихъ бесѣд, всякого шумного общества.

Я давно называю людей скучными, но, поистинѣ, такими безинтересными они никогда не казались мнѣ, как теперь, в эти минуты моей странной любви. И какъ мнѣ общаться съ людьми, когда въ сердцѣ моемъ нѣтъ места никому, оно поглощено однимъ искреннимъ чувствомъ, зажженным тобой, мой тоскующій Нарцисъ!

Ты знала, Elli, меня всегда радостнымъ, всегда огненно согрѣтымъ, всегда экстазнымъ. Но вотъ, прощаясь съ тобой, въ послѣднія минуты нашего совместного пребыванія въ Кутаисѣ, я вдругъ во взорѣ твоёмъ прочелъ неразгаданную печаль и я самъ почувствовалъ, что вокругъ меня воцарилась тоска тоже неразгаданная, быть можетъ твоей тоскѣ родственная.

Долго я думалъ о грустящей Elli, долго я убѣждалъ себя, что ты не можешь быть совершенно несчастной, ибо я тебѣ посвятилъ мою любовь и всѣ мечты мои, но сегодняшнее твое письмо, это беззвучное рыданіе, ясное доказательство твоего великого душевного томленія. Я хочу тебя спросить: „Почему? Гдѣ причина такого ужасного отчаянія“. О, я хочу тебя спросить о многомъ, но это желаніе я убиваю въ самомъ себѣ. Я боюсь, что вопросы мои, въ которыхъ живу весь я, могутъ принести тебѣ лишнее огорченіе.

Elli! Я старался ввести тебя въ цвѣтущее царство радости и ликованія. Я открылъ тебѣ мою любовь, я ласкалъ тебя, какъ утренній солнечный лучъ ласкаетъ едва распущенныхъ фіалокъ и ландышей и въ моихъ юношескихъ мечтахъ и грезахъ ты жила, какъ вѣнчаная царица. Какъ пріятно было думать, что твое „незаслуженное томленіе“, по крайней мѣре, отчасти, забудется при воспоминаніи моихъ любовныхъ поцелу-

* დაცულია გიორგი ლეონიძის სახლ-მუზეუმში, პატარძელში.

евъ, моихъ нѣжныхъ ласкъ!.. Но ты мнѣ пишешь письмо, въ которомъ называешь себя „глубоко несчастной“ и въ догадкахъ настоящаго смысла этихъ словъ я совершенно теряюсь.

Ты помнишь, Elli, благославленный вечеръ, вечеръ моего перваго прїѣзда къ тебѣ въ Сачхере? Наши взоры встрѣтились впервые после того, какъ мы первыми поцѣлуями познали другъ друга.

Я напомнимъ:

Въ тихій вечеръ я прїѣхалъ къ тебѣ, весь опьяненный чарами новой любви. Мы остались одни на балконѣ. Мы смотрѣли другъ другу въ глаза и чувствовали, что лица наши блѣднѣли, голоса наши дрожали, замирали сердца наши и слова были совершенно безсвязны. Отъ твоего прикосновенія дрожь пробѣжала по моему тѣлу, то же самое было съ тобой.

А поцѣлуй наши в ту ночь!

Elli! Вспомни эти поцѣлуй!

Какъ мы любили другъ друга тогда, какъ все радовалось намъ и какъ мы всему радовались!

Есть ли такая любовь въ послѣднемъ твоемъ письмѣ, Elli?

О! Это звучитъ какъ упрекъ, какъ первый упрекъ!

Какая скорбь царитъ сейчасъ вокругъ меня!

Плачу я, и плачетъ весь тотъ чудесный міръ, в который, такъ недавно, вошли мы, ты и я, съ любящими сердцами. И если небеса этого міра еще долго будутъ покрыты плачущими туманами, я не знаю, какъ мнѣ жить, какъ мнѣ дышать, когда мнѣ радоваться!!

Но пусть наша личная встреча принесетъ ту надежду, на которую мы въ началѣ нашей встрѣчи уповали.

Датико уѣхалъ въ понедельникъ. Я разлучился съ нимъ со слезами на глазахъ. Я вѣдь только въ это лѣто подружился съ нимъ, раньше я его почти не зналъ. Я одинъ! Друг мой, съ которымъ такъ прїятно провелъ я почти самое свѣтлое лѣто моей жизни, уѣхалъ отъ меня далеко и надолго. И тебя нѣтъ со мной! Только теперь я почувствовалъ свое полное одиночество. Я ждалъ отъ него письма сегодня, но его нѣтъ. Будетъ

завтра. Оно должно меня утѣшить. Мнѣ иногда казалось, что Датику разлюбилъ меня. Но въ минуту прощанія нашего, на нашихъ глазахъ навернулись горячія слезы, въ нихъ таилась наша неувядаемая любовь. Поѣздъ, съ которымъ долженъ былъ онъ уѣхать, встрѣтилъ насъ на ст. Аджаметы. Черезъ знакомого пассажира я ему послалъ нѣсколько строкъ. Я прощался съ нимъ, какъ съ душевнымъ братомъ. Не знаю, получилъ ли мою записку.

Твои письма онъ получилъ. Просилъ меня написать тебѣ, чтобы ты не беспокоилась о судьбѣ потерянного письма. Онъ обѣщалъ написать письмо снова. Письмо то было послано на другой день, посылкой моего первого письма изъ тѣхъ двухъ, которые тебя ждали въ Сачхерахъ.

Язона я сегодня не засталъ въ совѣтъ. На домъ рѣшилъ не ѣхать. Надѣюсь увидѣть завтра.

Относительно письма твоего мужа, я хочу поговорить съ тобой лично.

Я хотѣлъ пріѣхать въ Сачхеръ, но, признаться, я не могу уже встрѣчаться съ тобой тамъ, гдѣ нашему уединенію будутъ мѣшать. Я рѣшилъ съ тобой встрѣтиться на с. Шорапанъ. Ты должна мнѣ написать утвердительно о днѣ и времени твоего выѣзда изъ Сачхеръ, такъ чтобы письмо твое я смогъ бы получить за день, а лучше за два дня до твоего выѣзда. Изъ Шорапанъ мы поѣдемъ вмѣстѣ приблизительно до Михайлово, а можетъ быть и дальше. Я пишу послѣднее письмо тебѣ въ Сачхери.

Ell! Помни, что я долженъ съ тобой встрѣтиться, во чтобы то не стало. Если это письмо ты получишь поздно, сообщи телеграммой о времени и днѣ выѣзда. Мнѣ кажется, разъ ты рѣшила уѣхать, самымъ подходящимъ днемъ является воскресенье. Пиши мнѣ и письмо и телеграмму (въ случаѣ необходимости) до востребованія.

*Безумно желающій скорого свиданія съ тобой, любящій,
вѣчно любящій Павле*

Среда, 2 сентября 1915 года

Приблѣженіе вечера

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

ძვირფასო სოსო!

„მეგობარში“ ნაიკითხავდი, რომ ქუთაისში ვაპირებთ ლიტერატურული ალმანახის გამოცემას. ალმანახში მონაწილეობას მიიღებენ უკანასკნელი დროის გამოჩენილი მწერლები. შენც დაგვამშვენე. გთხოვ, რაც შეიძლება მალე გამოგზავნე ლექსი, უფრო ლალი და გაბედული, ვიდრე ყველა შენი ლექსები. იცოდე, რომ ჩვენი ალმანახი იქნება გასახარელი ყველასათვის, ვინც გრძნობს ნამდვილ სილამაზეს თანამედროვე შემოქმედებაში.

დამავალე და ნახე გრიგოლი. სთხოვე ჩემს მაგიერ, გამომიგზავნოს რამე, კარგი იქნება, თუ მოგვანოდებს თავისებურ ლექსს. შენც და გრიგოლსაც განსაკუთრებულათ გთხოვთ. ალმანახის ბეჭდვას დავინწყებთ ამ თვის დამლევს.

ძმა და მოყვარული პაოლო იაშვილი

ქუთაისი. 19. 10. 15

P. S. „Огонь“-ში დაბეჭდილია მერი შერვაშიძის სურათი. კარგი იქნება, თუ შემდეგ კვირის დამატებაში გადაბეჭდავს „სახალხო“.

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს**

Иосифу Гришашвили.

„Сахалхо Пурцели“. Почтовый ящикъ 190. Тифлисъ.

9. 11. 1915. ქუთაისი.

მაპატიე, ძვირფასო სოსო, რომ პასუხს დამიგვიანდა. ჩვენი „ღალატი“ 13 არის. ბესოს როლს გელოვანი თამაშობს და ახლა უარის თქმა უხერხულია. ყველამ იწუხა, რომ შენი სურვილი ადრე არ ვიცოდით. ყოველ შემთხვევაში, ჩამო-

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

** დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

დი, შეგიძლია, ჩემთან ჩამოხტე, თავისუფალი ოთახი მექნება შენთვის. შენი „მამა“ „მეგობარმა“ წამართვა. „ცისფერი ყანწებისთვის“ უსათუოდ წამოიღე საოცარი ლექსი. გრიგოლი როგორ არის? სთხოვე მასაც რამე ლექსი – თან წამოიღე. წერილის მიღებისთანავე მომწერე ჩამოსვლის დღე. სადგურზე დაგხვდები. გელი უსათუოდ.

შენი პ. იაშვილი

პაოლო იაშვილი – ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს*

Кутаись, 10 ноября, [1915]

Моя Elli!

Какъ рѣдко я слышу тебя! Зачѣмъ? На цѣлый рядъ писемъ ты мнѣ не отвѣтила. Я писалъ еще раньше в Гори, въ Кахетии, 3 письма въ Елизаветополь (одну открытку) и отвѣтовъ не было. Я увѣренъ, ты ихъ не получала. Больно – если такъ. Я въ этихъ письмахъ писалъ много интереснаго. Быть можетъ необходимо переменить адресъ. Прими мѣры.

Моя жизнь в Кутаисѣ не безинтересна. Я сумѣлъ сгруппировать вокругъ себя молодыхъ служителей искусства. Скоро выпускаемъ альманахъ „ცისფერი ყანწები“ съ литературнымъ манифестомъ. Футуризма не будетъ, хотя почти всѣ газеты отмѣтили, что альманахъ нашъ будетъ являться органомъ грузинскихъ футуристовъ. Пусть пишутъ, что хотятъ, скучные филистеры. Стихи Елены Даріани вызвали въ Кутаиси цѣлую бурю возмущеній. Послѣдняя неделя является неделей Ел. Дар. Наиболѣе интересный элѣментъ общества стоитъ за стихи, болѣе отсталые, скучные, однообразно старые – противъ. Молодежь за нихъ! Это цѣннее всего. Своихъ стиховъ, особенно „революціонныхъ“ я въ „Меგобари“ не печатаю. Прячу свой пафосъ для альманаха. Какъ тѣбе понравились мои тріолеты и посвященіе В. Гаприндашвили? Въ

* დაცულია გიორგი ლეონიძის სახლ-მუზეუმში, პატარძელში.

послѣднемъ стихотвореніи, быть можетъ, многое непонятно... За послѣднее время мнѣ приходилось нѣсколько разъ выступать передъ обществомъ. Если интересно, могу прислать отзывы газетъ (я съ ними совсѣмъ не считаюсь).

Elli, далекая моя! Напиши много, много о себѣ... Пиши о себѣ, Elli...

Я измѣнилъ свой адресъ (письма твои до сихъ поръ распечатывается цензура): Кутаисъ. Балахванская улица. Валеріану Гаприндашвили, პაოლოს.

Жду твоихъ нежностей, твоихъ ласкъ, любимая моя.

Паоло

Собираешься ли в Москву, получаешь письма отъ Датико? Он мнѣ рѣдко, почти не пишетъ.

Послѣ завтра мѣстные литераторы и любители сцѣны разыгрываютъ „Измѣну“ Сумбатова. Я играю Эрекле, моя Рукая кн. Саша Чиковани. Это меня не особенно радуетъ. Думаю, что сыграю скверно.

Пиши Elli.

Паоло

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

Иосифу Гришашвили. „Сахалхо Пурцели“. Тифлисъ.

13. XI. 1915.

სოსო! შენი წერილი დღეს მივიღე. რად არ გინდა მიიღო მონაწილეობა <...> კონცერტში? თუ კარგ პირობებში გინვევს, წამოდი. საზოგადოთ, კონცერტის მიუხედავად, კარგს იზამ, თუ ჩამოხვალ ქუთაისში. მე მოგწერე და არ ვიცი, რად არ ჩამოდი.

შენი პაოლო

[ქუთაისი]

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

ტიციან ტაბიძე – იაკობ ფხაკაძეს

ქ. მოსკოვი. 915 წელი, 15 ნოემბერი.

ძვირფასო ბიძია იაკობ!..

თქვენი გამოგზავნილი ამანათი მივიღე, რამაც უზომოთ გამახარა. როგორ არ მეჭირვებოდა ეხლა ფული, მაგრამ თქვენმა წერილმა და მორალურმა დახმარებამ ზედმეტად გამახარა... ის, რასაც წინად ვგუმანობდი უფრო ინტუიციით, ვიდრე ნამდვილი ცოდნით, სრულიად გამართლდა... მე მყავს ახლა ძვირფასი ადამიანი, რომელმაც შორიდან გაიგო ჩემი მდგომარეობა... და რომლის ქალარა ინახავს ახალგაზრდა და კეთილშობილ გრძნობებს და აქეზებს დამწყებს შრომისა და მეცადინეობისთვის... ყველაზე სასტიკი გრძნობა ის არი, როცა კაცი ღატაკად გრძნობ თავს, რომ გადაუხადო შენ მოამაგეს სიკეთე... მაგრამ მე ვეცდები, ჩემო ბიძია... თუ ჩირაღდნათ არა, კაპიკიან სანთელივით მაინც დავიწვები ხელოვნების და საქართველოს წინ...

ყველაფერი ჯერ კიდევ მომავალშია... მხოლოდ მომავალზე ბევრის ლაპარაკიც არ ვარგა...

შარშანწინ ზაფხულში ვანო მელაპარაკებოდა, რომ თქვენ ამზადებთ შრომას, დალაგებით იმას არაფერი უთქვამს ამ შრომის ხასიათზე. მე მგონია, რომ ის იქნება მეცნიერული ხასიათის და რადგან ამგვარი შრომა ჩვენში დიდი ბიბლიოტეკების უქონლობით ძალიან ფერხდება, მე შემეძლია, რამეთი ვიქნე საჭირო... თუ თქვენ წიგნს იცნობთ ბიბლიოგრაფიით და ისე ხელად ამუშავებთ არ გაქვთ, მე შემეძლია, მოსკოვის რუმიანცევის სამკითხველოში ამოგიწეროთ თქვენთვის საინტერესო ადგილები, ან უნივერსიტეტიდან პირდაპირ წიგნები გამოგიგზავნოთ. თუ ჩემი შრომა თქვენ რაშიმე დაგჭირდებათ, მე თავს დავალბებულად ჩავთვლი, რომ შემეძლება თქვენთვის მუშაობა. ეპარქიალურ სანთლის სანყოფნებში ვიყავი ორჯერ: ჯერ სთქვეს, რომ სხვა ეპარქიაში არ ვაგზავნით ნახშირსო, შემდეგ – რკინის გზა არ ღებულობს საქონელსო... აფთიაქის მაღაზიებშიც ვიკითხე, რადგან ზოგი ეკლესიები იქედან ხმარობენ ნახშირს, მაგრამ არც იმათ მოისურვეს გამოგზავნა...

მოსკოვი ეხლა არაჩვეულებრივია.

უზარმაზარი გუმბათები საყდრების და როგორც ზღაპრული
სოკოები, ამართულად მალლა.. ივერიის ღვთისშობლის ხა-
ტის წინ მთელი ღამეები განუწყვეტლივ დგას აუარებელი
ხალხის ბრბო და ლოცულობენ... მისტიური სურათია.

ყოველ სახლში ლაზარეთია, ქალაქის განაპირა აგარაკებშიც.
ქალაქი პოლონელებით არის სავსე.

ისეთი მყუდროებაა, თითქო ჟამიანობა იყოს..

მაგრამ თავს არ შეგანწყენთ.

*თქვენი მორჩილი, პატივისცემელი და მოყვარული
დისწული ტიტუკო ტაბიძე*

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

Иосифу Гришашвили. „Сахалхо Пурцели“. Тифлиς.

19. 11. 15.

ძმაო სოსო! ვერ გადასწყვიტე ჩვენთან ჩამოსვლა? ჩვენ კი
გელოდით და გელით. ლექსი? უსათუოდ უნდა გამოგზავნო
ლექსი აღმანახისთვის. თანამშრომელთა რიცხვში შენ გაც-
ხადებთ, და როგორ შეიძლება უშენობა. „დააჩქარე, დააჩქა-
რე, თორემ“... თორემ ჩამოვალ მანდ და... მეერე ჩემი თავის
პასუხის მგებელი აღარ ვიქნები.

შენი პაოლო იაშვილი

[ქუთაისი]

ტიციან ტაბიძე – იაკობ ფხაკაძეს

ძვირფასო ბიძია იაკობ!..

თქვენგან გამოგზავნილი ორი თვის ფული მივიღე. პირველ
მიღებისთანავე დაუზღვეველი დახურული ბარათი გამოგიგ-

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

ზავნეთ, ალბად გზაში დაკარგულა, ამას წინადაც გამოვგზავნე ღია ბარათი, შესაძლებელია, არც ის მიიღოთ, რადგან ეს საერთო ნაკლია ჩვენი ფოსტის, ქართული გაზეთები კვირაში ორი ნომერი თუ მოვიდა, სხვა არ მოვა.

ძვირფასო ბიძია, მე არ მოვყები იმის გამოთქმას, თუ როგორ გამეხარდა თქვენი პასუხი და ჩემი გრძნობების გაგება, აქ ყველა სიტყვა ბანალურია იმის გამოთქმად, რასაც სული იგრძნობს, როცა მის სათხრობელს მიხვდენ. მე თქვენ სამუდამოთ დამავალეთ, ვეცდები, ვალიდან გამოვიდე პატიოსანი და ბეჯითი შრომით, სხვა მომავლის და ღმერთის საქმეა. ყველაზე უფრო ის მიხარია, რომ მე თქვენი სიკეთილშობილე ჩემზე ვიგრძენი და ჩემ თავს ნებას მივსცემ, პირველ შეხვედრისთანავე დაგიკოცნოთ, მართალია, მრავალწლიანი, მაგრამ მაინც უდროვო ჭაღარა.

რადგან თქვენი საქმე პენსიის შესახებ ასე ცუდად წასულა, მე გთხოვთ, ბიძია, თქვენ ნუ მოიკლებთ ჩემ ფულს. მე იმედი მაქვს, რომ თებერვალში მოვენყობი, როგორც მე მინდა. ამ იანვრის სესიაში ჩავათავებ საჭირო ეგზამენებს და პრაქტიკულ სამუშაოსაც მოვიცილებ.

მართალია, საძნელო იქნება შვიდი საათი სხვისთვის მუშაობა და დამლლის კიდეც, მაგრამ ფუფუნებაში არც ერთი ქართველი არ ცხოვრობს... ეს ორი თვე კი გთხოვთ, კიდევ გამიგრძელოთ ფულის გზავნა, რომ ეგზამენებზე დამშვიდებული ვიყო... ყოველ შემთხვევაში, თქვენი გამობხაურება ჩემი თხოვნის სიკვდილამდი არ დამავინწყდება.

თქვენგან დაბარებულ საცეცხლურის ნახშირზე.. სამჯერ ვიყავი ეპარქიალურ სკლადში, არასგზით არ გამოვგზავნეს, ჯერ თქვეს, რომ სხვა ეპარქიაში არ ვაგზავნითო, მერე ფოჩტა არ იღებსო, შემდეგ სთქვეს, რომ ოთხი მანეთის გულისთვის კაცს ვერ გავაცდენთო... მე, რასაკვირველია, ვერაფერს ვეტყოდი წინააღმდეგს, თუნდა მართო მიტომ, რომ როცა მივედი, გამგეობის კრება იყო და ხუთი დეკანოზი იჯდა ერთად მაგიდასთან.

შემდეგ ვიკითხე აფთიაქის მაღაზიებში, ზოგი ეკლესია იქედან ხარჯობს, მაგრამ მაინც არ ქნეს.

ძალიან ვწუხვარ, რომ ასე უბრალო დავალებაც ვერ შევასრულე. გილოცავთ დამდეგ დღესასწაულებს.

თქვენი მარადის პატივისმცემელი და მოყვარული

დისწული ტიტუკო ტაბიძე

ქ. მოსკოვი

21 დეკემბერი, 915 წ.

თამარ საყვარელიძე – კოლაუ ნადირაძეს*

ერთადერთო სიხარულო და სიცოცხლე, ჩემო კოლია!

უპირველეს ყოვლისა, გისურვებ ჯანმრთელობას და შემდეგ სურვილების ასრულებას.

ჩემო ბედნიერება, დღეს მივიღე შენი წერილი და სიხარულისგან კინალამ შევიშალე. კოლია, ჩემო ძვირფასო, მე არ შემიძლია დავივიწყო შენთან ერთად სოფელში გატარებული ის დღეები. რომ იცოდე, რა ბედნიერი ვიყავი მაშინ, სიტყვით ვერ გადმოვცემ ამ სამ დღეში განცდილს. როცა წახვედი, თითქოს ადგილისა და დროის შეგრძნება დავკარგე... მეც არ ვიცი, რა მემართებოდა... გიმზერდი მანამ, სანამ თვალს არ მიეფარე. უმაღლესი ნამოვდექი და გავშორდი სახლს, სადღაც შორს მივდიოდი და დიდხანს ვტიროდი. ჩემო ძვირფასო, შენს გარდა არავის შეუძლია ტანჯვა შემიმსუბუქოს. მხოლოდ შენ, ერთადერთი გამიგებ, შენ ერთმა შესძელი ჩემს სულში ჩახედვა და მისი ამოკითხვა.

კოლია, სამუდამოდ გახსოვდეს ჩვენი სიტყვები: ერთად ვიცხოვროთ და ერთად დავლიოთ სული ერთმანეთის მკლავებში... ღმერთო, ახლა ამ წუთას ჩემთან რომ იყო, ძალიან ბევრს გაიმბობდი. შენ ხომ მხოლოდ მე მეკუთვნი.

[1915]

* დაცულია კოლაუ ნადირაძის საოჯახო არქივში.

პაოლო იაშვილი – ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს*

Я получаю твои ласковые, прекрасные письма. Сколько в них прелести, сколько в них очарования! Это – откровения чудной души, это – пѣсни в лунную ночь!!

Ты желаешь встрѣчи, – она скоро будеть. Я жду эту встрѣчу съ солнечным сердцемъ, я живу мыслью об этой встрѣчѣ. Ты собиралась в Кутаисъ. Мы ждем тебя приблизительно къ 22 числу, самое большое къ 24, съ 25 уже мы сами сможемъ пріѣхать. Но пріѣзжай ты, здѣсь будеть хорошо, здѣсь будеть лучше.

Изъ твоихъ писемъ, въ мою память особенно врѣзался образъ маленького облачка, которое было освященно лишь по краямъ золотистымъ свѣтомъ, а въ серединѣ оставалось темнымъ. И съ этимъ облачкомъ ты сравниваешь свою жизнь.

Elli! Твоя жизнь должна озариться вѣчнымъ свѣтомъ любви и пока я буду горѣть огнемъ своей юности, свѣтъ моего огня будеть проникать и въ твою влюбленную душу. Прими же отъ меня, теплоту моего сердца, вѣдь сердце мое тобой зажжено. Въ предыдущемъ письмѣ, я тебѣ написалъ нѣсколько строчекъ, которые тебя могли взволновать.

Но ты понимающая мою любовь, должна понимать каждое мое слово такъ, какъ оно написано.

Вѣдь я пишу все, во имя святой красивой любви...

Я напишу еще одно письмо, а потомъ мечтаю увидиться на яву.

Цѣлую тебя Elli, цѣлую такъ, такъ какъ никогда не цѣловал.

Вѣчно твой Павел

[ქუთაისი, 1915]

* დაცულია გიორგი ლეონიძის სახლ-მუზეუმში, პატარძელში.

პაოლო იაშვილი – ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს*

Elli!

За все время моей любви, я сегодня впервые проронил слезу, настоящую слезу. Она была горяча, как искра раскаленного угля, она обожгла щеку мою.

Читая твое письмо, мнѣ казалось, что струны твоего сердца натянуты на виолончель и прикосновение магического смычка, заставляет их рыдать безумнымъ рыданіемъ. И слушая плачущіе звуки, я самъ плакалъ: – ведь виолончель игралъ для меня такую скорбную мелодію. Что ты мнѣ пишешь, что ты мне пишешь, Elli безцѣнная моя??.

Забудемъ о той части моего рокового письма, въ которой я писалъ о Датиго. Я отлично понимаю ваши другъ съ другомъ отношенія, они чисты, они прекрасны, они должны радовать меня, какъ лучъ восходящего солнца. И если в томъ письмѣ я не сказалъ то же самое, что говорю теперь, то это нужно отнести къ случайной вспышкѣ больного воображенія. Вѣдь любящія страдаютъ больнымъ воображеніемъ...

Я съ тобой хочу говорить о той дѣвушке съ агатовыми глазами, съ которой я провелъ нѣсколько минутъ въ купѣ полуночного поѣзда.

Elli, Elli!

Мнѣ казалось, что я такъ слился съ тобой душевными чувствами, что понимать меня ты всеж должна была.

Клянусь тобой, увлекаться красотой я могу только такъ какъ розой въ чужомъ саду, какъ розой, которая прекрасна, но цвѣтеть не для меня. И если я теперь люблю все цвѣты, то въ каждомъ изъ нихъ я нахожу часть того цвѣтка, что распустился въ моей душѣ для тебя, Принцесса моя!

Если я увлекся той дѣвушкой, то это объясняется лишь тѣмъ, что черезъ нее я увидѣлъ тебя. А тебя я могу видѣть только черезъ прекрасныя существа.

* დაცულია გიორგი ლეონიძის სახლ-მუზეუმში, პატარძელში.

Въ ту ночь я чувствовалъ, что моя спутница желала моего прикосновенія, но я этого не хотѣлъ. Вѣдь это роза цвѣла не для меня...

Elli, красоту намъ нужно любить, но постолько, поскольку эта красота отражаетъ насъ самихъ. О! Кажется я не сказалъ всего, чего хотѣлъ. Я въ хаосъ, я въ кошмаръ, Elli.

Скажи, довольна ли ты моимъ письмомъ, поняла ли ты меня, какъ слѣдуетъ?

Ужасны минуты моихъ ощущеній. Я не знаю, как тебя поцѣловать, я не знаю, как до тебя дотронуться, ты горящій лучъ моей жизни, Elli моя, моя, моя!..

[Гюго, 1915]

1916

ტიციან ტაბიძე – სიმონ ტაბიძეს

ძვირფასო სიმონიკა,
როგორა ხარ? როგორ ცხოვრობ! მომწერე ყველაფერი შენ
საქმეებზე. სახლში რა ამბებია, ან ჩემი წერილი თუ მიიღეთ
შობებზე? ბავშვები რას შვრებიან. როგორ ცხოვრობენ. ან
სოფელში რა ამბებია. აგრეთვე, თუ გჭირია რამე, მომწე-
რე, თებერვლიდან მე მგონია, შეძლება მექნება, როგორმე
დაგეხმარო. წერილი „სახალხო ფურცლის“ საახალწლო ნო-
მერში წაიკითხე და უთუოდ გაუგზავნე მამას. აგრეთვე ჩე-
მი წერილი, რომელიც, დაიბეჭდება, სახლში გააგზავნე. გა-
ლაკტიონი თუ ნახო, ჩემ მაგიერ აკოცე. შენი იმედი მაქვს.
იყავ ყოჩაღად. უთუოდ მიპასუხე.

გკოცნის შენი მოყვარული ძმა

ტიციან ტაბიძე

1916 წლის 15 იანვარი

ტიციან ტაბიძე – იაკობ ფხაკაძეს

1916 წელი, 17 იანვარი. ქ. მოსკოვი.

ღრმად პატივცემულო და ძვირფასო ბიძია!..

ხშირი წერილებით, ალბად, თავს გაბეზრებთ, მაგრამ მაინც
მინდა, რომ გამოგესაუბროთ; ამ წერილს ცოტა თავის გა-
მართლების ხასიათიც ექნება... ჩემ პირველ წერილს თქვენ
ძალიან ენდევით, მაშინ არაფერი გარანტიები არ იყო იმის,
რომ ჩემი შრომა ვისმედან ფასდებოდა, მე ამით ყველაზე
უფრო ვარ დავალებული; იმის შემდეგ იბეჭდებოდა ჩემი
წერილები და ლექსები გაზეთ „საქართველოში“. არ ვიცი,
იღებთ თუ არა?

„სახალხო გაზეთის“ საახალწლო ნომერში დაიბეჭდა წერილი
გრიგოლ რობაქიძის ახალ მწერლობაზე. საანგარიშო წელში
მეც ვარ მოხსენებული და ორ ადგილას. ყოველ შემთხვევაში,

ახანდელ მწერლებში გრ. რობაქიძე ყველაზე მეტია და მისს დაფასებას აქვს რაიმე ფასი.

14 იანვარს მოსკოვში წმ. ნინოს დღეობა გადაიხადეს, პარაკლისი ორ ადგილზე იყო. მონასტერში გადაიხადა ეპისკოპოზმა ექვთიმემ (ელიავამ), საზოგადოებაში პოლკის ქართველმა მღვდელმა. იმ დღისთვის გამართული იყო დიდი სალამო თეატრში – „რუსთაველის სალამო“. რუსეთის გამოჩენილი მწერალი კ. ბალმონტი კითხულობდა ლექციას რუსთაველზე და მონაწილეობას იღებდნენ თავადი ალ. სუმბათაშვილი-იუჟინი (იმპერატორის ტეატრის მართველი და არტისტი) და კომპოზიტორი დ. არაყიშვილი.

ლამე გამართეს ბანკეტი, რომელსაც დაესწრო ორასზე მეტი სული კაცი და ქალი. მონვეული იყო კ. ბალმონტი... იყო აგრეთვე მოსკოვის გრადონაჩალნიკის თანაშემწე ნაზანსკი, რომელსაც ცოლად ყავს თავადი მაჭუტაძის ქალი. ვახშამზე თამადა იყო ალ. სუმბათაშვილი. ბევრმა თქვა სიტყვა და სხვათა შორის, მეც.. მე ყველაზე ნაკლებად მაქვს ორატორობის პრეტენზია, მაგრამ ბალმონტმა მიპასუხა: „Я не думал, что этот милый ручей могъ обратится в водопадъ красноречія“, თუ არ გკოცნი, მარტო იმიტომ, რომ სტოლები მიშლიანო. სუმბათაშვილი ფეხზე ადგომით მიკრავდა ტაშს.. მეორე დღეს კ. ბალმონტი ყველა თავის ნაცნობებს ელაპარაკებოდა ამ ამბავს. თუ გნერთ ამას, იმიტომ, რომ მე მიხარია და ჩემი სიხარული თქვენც გაგახარებთ და ბოდიშს მომხდის, რომ თქვენ განუხებთ.

ერთი სიტყვით, პატიოსანი სიტყვა მოგეცით, რომ ვეცდები, ვიყო ღირსი თქვენი ყურადღების და სიყვარულის.

მოსკოვში ეხლა მორიგე ამბავი მიტროპოლიტ პიტირიმის ამაღლებაა. ყველანი იმაზე ლაპარაკობენ. თუ მართალია და გულწრფელი მისი ქართველების სიყვარული, მგონია, ბედი ელიმება ჩვენ ეკკლესიას. ეს კია, რომ იმპერიაში ეხლა ის ყველაზე თვალსაჩინოა და დიდი გავლენა აქვს პოლიტიკურ ცხოვრებაზე.

მარადის თქვენი მოყვარული დისწული

ტიტიკო ტაბიძე

ჩემი ახალი მისამართი: Поварская, Хлѣбный пер., д. 22.

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

ძვირფასო ძმაო სოსო!

გიგზავნი „ცისფერი ყანების“-თვის დამზადებულ ვინიეტკას და ყდის ასოებს. დიდათ გთხოვ, რომ მიღებისთანავე, საჩქაროდ გააკეთებინო კლიშეები, თუ ხუთშაბათს დილით აქ არ გვექმნა, მაშინ ალმანახი კიდევ ვერ გამოვა და, ხომ იცი, ცუდი იქნება.

ძველი კლიშე ულამაზო გამოდგა და მიტომ არი, რომ ასე დავიგვიანეთ. ასოები უნდა გაკეთდეს იმ ზომისვე, როგორც დახატულია, აგრეთვე კლიშე მთლიანი უნდა იყოს (ქალაღდი შემთხვევით გაგვეხა და ეცადე, რომ კლიშეში არ დაემჩნიოს). რაც შეეხება ვინიეტკას, ის გააკეთებზე იმ ზომის, როგორც დანიშნულია ამ ნახატის უკან პირზე.

სოსო! უნდა მოახერხო როგორმე და ორივე კლიშე გამოატანო გაზეთს კვიცარიძის კანტორაში ისე, რომ ხუთშაბათს დილით მივიღოთ, რადგან პარასკევს უქმი დღეა და ორზომი დაგვიჯდება იმ დღეს ბეჭდვა. კლიშეების ფასი არ ვიცი და არც არაფერს გიგზავნი. შემდეგ კვირაში მოვდივარ თბილისს, შეიძლება ალმანახიც მე წამოვიღო, და მაშინ გაუსწორდები, როგორც თქვენს კანტორას, ისე ცინკოგრაფიასაც.

ასე ჩემო სოსო! მთელ იმედს ვამყარებთ შენზე.

შენი პავლე

[ქუთაისი, იანვარი, 1916]

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს**

I. Гришашвили. „Сахалхо Пурцели“. Поч. ящ. 190. Тифлисъ.

ძმაო სოსო!

შენი წერილი მივიღე – გავასწორე ლექსი, როგორც შენ გსურდა. სოსო, ამისრულებ შემდეგი თხოვნა: „სახალხოში“ გადა-

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

** დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

ბეჭდუ „ყანების“ განცხადება სამჯერ – პარასკევს, შაბათსა და კვირას, იმ სახით, როგორც „მეგობარშია“ დაბეჭდილი. მომწერე ფასი, ვფიქრობ, რომ ჩვეულებრივზე ნაკლებ ფასს წაიღებენ. გარდა ამისა, მომწერე საჩქაროთ, რამდენი ცალი გამოვგზავნო თბილისში ან ვის გაუგზავნო. შენ რომ აიღებდე შენს თავზე, მეტად კარგი იქნება. იმედია კაცი ხარ, ვფიქრობ, რომ ორასი ცალის გაყიდვა შეიძლება მად, იქნებ მეტიც? ყოველი მომწერე, როგორ მოვიქცე.

შენი პ. იაშვილი

[ქუთაისი, 9 თებერვალი, 1916]

შალვა აფხაიძე – იოსებ ყიფშიძესა და გიორგი ჩიტაიას

Здесь, Гатчинская 4. 4, кв. 8, ст. Кипшидзе и Читая.

მ. ხ.

გთხოვთ, დაესწროთ სათვისტომოს კრებას, რომელიც დანიშნულია 11 თებ. მე-IX აუდ. სალ. 3½ საათ.

გთხოვთ, მობრძანდეთ დანიშნულ დროზე.

მდივანი: შ. აფხაიძე.

Грузинское Землячество при СПб университете.

[პეტერბურგი, 10 თებერვალი, 1916]

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

გაზეთი „მეგობარი“, ივანოვის ქ.; ჭილაძის სახლი.

ძვირფასო სოსო!

გიგზავნი ცისფერ ყანებს. გაბარებ ჩვენს ცისფრად მორთულ საყვარელს. 300 ცალი, ვფიქრობ, საკმაო იქნება, რადგან ფასი დიდი დავარქვით: დააფასოს ხალხმა ქარ-

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

თული შემოქმედება. ეცადე, რომ გამყიდველი დაითანხმო, ცხრა შაურად ცალი. თუ შეუძლებელი იქნეს, დაუთმე ორ აბაზათ, თუმცა ეს თითქმის ზარალი იქნება. ეცადე ყოველივეს, რომ აღმანახი გავრცელდეს. სთხოვე გრიგოლს, დასწეროს წერილი. ჩემი ლექსი ერთის მეტი არ მიდის. ადგილი ნ. ლორთქიფანიძეს დაუთმე. გთხოვ, რაც შეიძლება ადრე დაარიგო დასახელებული ეკზემპლიარები. გაუგზავნე დღესვე ყანწელებს და ყველას, ვისიც გვარები დაბეჭდილია. ამას მეტად გთხოვ. მადლობელი ვიქნებით, თუ სახალხოდან ვინმე წერილს უძღვნის აღმანახს. მეჩქარება და მეტს ვერას გნერ.

ფული შენ გამოართვი გამყიდველს და აილე ყოველი, რაც დაგეხარჯოს. შეიძლება, მეც მალე ჩამოვიდე. ასე ჩემო კარგო.

შენი პ. იაშვილი

[ქუთაისი, თებერვალი, 1916]

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

ძმაო სოსო!

ვატან ჩემ ნაცნობს აღმანახებს. ჩემი მეორე წერილი კონაშია მოთავსებული. დამავიწყდა მომეწერა, რომ საჭიროა თითო ეკზემპლიარის გაგზავნა შემდეგ რედაქციებში: „სახალხო“, „საქართველო“, „თანამედრ. აზრი“, „Закавказ. Речь“ და „Кавказское Слово“.

მომწერე წერილი საჩქაროდ.

შენი პ. იაშვილი

[ქუთაისი, თებერვალი, 1916]

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

Иосифу Гришашвили. „Сахалхо Пурцели“. Поч. ящ. 190. Тифлисъ.

ძვირფასო სოსო!

კითხულობ „ომის“ ამბებს. ქუთაისი აპირებს ჩვენ გაძევებას, მაგრამ რაინდული სული ჯერ კიდევ ცოცხალია ჩვენში. ჩამოვალ მად და ყველაფერს გეტყვი. მომწერე „ყანების“ ამბავი და ყველაფერი, რაც იცი მათ შესახებ. გავიგე, რომ შენ სწუხარ ჩვენთან ერთობას. იცოდე, სოსო! თუ შენ ჩვენთან გრძნობ თავს ცუდათ, სხვაგან უფრო ცუდი იქნება შენი ყოფა, რადგან ისე ვერავინ დაგაფასებს, როგორც ჩვენ. მალე გამოვცემთ გაზეთს. დაბეჭდე ახალ ამბავში. „სახალხო“ დიდხანს იქნება მდუმარე. ველი წერილს.

შენი პავლე

[ქუთაისი, 13 მარტი, 1916]

ტიციან ტაბიძე – იაკობ ფხაკაძეს

18 მარტი, 1916 წ. ქ. მოსკოვი.

ღრმად პატივცემულო და ძვირფასო ბიძია იაკობ!..

წარსულ თვეში დაუზღვეველი წერილი გამოგიზავნეთ, ალბად არ მიგიღიათ. ამ თვეში ჩემი საქმე ცოტა წინ მიდის, თქვენ გამხნევებას, გაგებას და რჩევას ბევრს უმადლი. თავადი ა. სუმბათაშვილის ინიციატივით მოსკოვში მცხოვრებმა ცნობილმა ქველმოქმედმა – ლ. ზუბალაშვილმა დააარსა სამი სამეცნიერო სტიპენდია – ექვსასი მანეთი წელიწადში, უნივერსიტეტში დატოვებულ სტუდენტების საპროფესოროთ მოსამზადებლად, ან იმათვის, ვისაც დატოვებენ, ვინც ქართულ მეცნიერებისთვის რაიმე საიმედო იქნება. დიდი კონკურსი იყო, მონაწილეობას იღებდენ თითქმის ყველა სა-უნივერსიტეტო ქალაქებისგან პროფესორების რეკომენდა-

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

ციით უნივერსიტეტ გათავებულნი, მომღერლები, მხატვრები და მწერლები. გამგეობამ ერთხმად დაადგინა, სტიპენდია მოგვეცეს: დ. არაყიშვილს, კომპოზიტორი არი და რამდენიმე წიგნი აქვს გამოცემული, ერთს აქ, ფილოლოგიურ ფაკულტეტზე დატოვებულს და მე.

მე ყველაზე უფრო მახარებს მათი ჩემი ასე დაფასება, განსაკუთრებით ა. სუმბატაშვილის.

სტიპენდია ჯერ არ ამიღია, თუმცა იანვრიდან მერგება თხუთმეტი თუმანი; მინდა, რაც უნდა გახდეს, წელს ერთი წიგნი დავბეჭდო და გამოუშვა. ჩემ მომავლისთვის ამას ძალიან მნიშვნელობა ექნება. მართალია, მე ძალიან მიწევს აკადემიური კარიერა უნივერსიტეტში დარჩენის, მაგრამ მაინც მინდა, რომ ეს არაფერს უშლიდეს ჩემში ქართველ მწერალს, მით უმეტეს, რომ ჩემ ნაწერებზე, როგორც რუსეთელ ნაცნობი დიდი მწერლების და ქართველი საპატიო მწერლებიდანაც გამხსნელების სიტყვა პირველად მესმის.

ჩემი ლექსები გადაითარგმნება რუსულადაც, მალე ძალიან გამრავლდება მათი რიცხვი.

ძვირფასო ბიძია, მიუხედავად იმისა, რომ ტანისამოსი სულ არ მაცვია და საზაფხულოდ ვერაფერს ვერ შევიკერავ, მე მაინც მინდა, ეს ფული არ დავხარჯო; თუ ძალიან ველურად არ მოგეჩვენებათ, უკანასკნელი თხოვნა იქნება, რომ მაისამდი გამიგრძელოთ კიდევ თქვენი დახმარება.

მართალია, თქვენგან საუკუნოდ დავალებული ვარ, მაგრამ ეს უკანასკნელი იქნება და ვეცდები, როგორმე გადაგიხადოთ. ყოველ შემთხვევაში, თქვენგან ერთ ბარათს მაინც ველი, სად იქნებით ზაფხულში და ან როგორ შეხედავთ იმას, რომ დედას და მამას სამუდამო აუსრულებელი სურვილია და ნატვრა, თქვენი, ერთხელ მაინც, ჩვენ ოჯახში ნახვა.

თქვენი გამოგზავნილი ფული და წერილი მივიღე 9 თებერვალს. წერილში რაღაც ბიბლიური სევდა იყო, თქვენ უჩიოდით ბედს, რომ ძუნწი იყო ბედნიერებაზე, მაგრამ:

Но если измить восторгов путь,
Въдь можно сердце обмануть!..

მე მგონია, თქვენ ყველაზე უფრო შეგიძლიათ გულის მოტყუება და ის სამოცი წელი, რომელიც თქვენ გაგისტუმრებიათ მარადისობაში, ალბად, ბევრს ინახავენ უბედობასთან ერთად თეთრ სიამეს და ღხენას. და ეს ასე იქნება აწიც, სული იცოცხლებს ახალგაზრდობით ჭალარაშიც და თქვენდან დანალოცი დისწული გისურვებთ თქვენ ბედნიერ დღეებს და სიხარულს..

მარადის პატივისმცემელი და მოყვარული

ტიტიკო ტაბიძე

Москва, Скатертный пер., д. 17., кв. 2.

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

ძვირფასო სოსო!

რად გაჩუმდი? მაპატიე, რომ ველარ დაგიცადე ჭიათურაში. საინტერესო ნაცნობები შემხვდენ და ველარ დავრჩი. გრიგოლს ვწერ გაზეთის შესახებ, მალე გამოვა შენ იცი, რა კარგ ლექსებს გამომიგზავნი.

როგორ არის „ყანების“ საქმე? ქუთაისში მოდის წერილები თბილისიდან, თხოულობენ აღმანახს. მოაწყვე ისე, რომ სხვა და სხვა ადგილას გაიყიდოს. ქუთაისში და პროვინციაში სულ გაიყიდა, ხუთის მეტი აღარ მაქვს მე, და თუ მოინდომებ, მანდაც გაიყიდება სულ. მომწერე ყველაფერი. ცვედან კასრადის ლექციას თუ დაესწარი, მომწერე შთაბეჭდილება. ველი წერილს და ლექსებს, ლექსებს.

შენი მარად პ. იაშვილი

[ქუთაისი, მარტი, 1916]

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

ძვირფასო სოსო!

შენი წერილი დღეს გადმომცეს. გმადლობ ფერად სიტყვებისტოვის. ბევრი საოცრება დასწერეს ჩვენ წინააღმდეგ, უფრო მეტი სთქვეს და ამბობენ, მაგრამ უკვდავია ჩვენი სურვილი საქართველოს გაცოცხლებისა და გვნამს, რომ იგი გაცოცხლდება...

გრიგოლს გადაეცემა, რომ ვცდილობ ლექციის მოწყობას. ყველა დღეები „ოპეტეტას“ აქვს დაჭერილი თეატრში, მაგრამ ვფიქრობ როგორმე ერთი დღის შოვას.

სოსო: თუ ძმა ხარ, ამ წერილის მიღებისთანავე გამომიგზავნე აღმანახის ფული, რადგან შაბათს ვალი მაქვს გასასტუმრებელი და ერთად ერთი შენი იმედი მაქვს. უსათუოდ მალე გამომიგზავნე. დღეს მივეცით თხოვნა გაზეთის შესახებ. სახელად „ფარშავანი“ დავარქვით.

იყავი მზიური.

შენი პაოლო

[ქუთაისი, მარტი, 1916]

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს**

Иосифу Гришашвили.

„Сахалхо Пурцели“. Почтовый ящик 190. Тифлисъ.

ძვირფასო სოსო!

რად აგვიანებ ლექსის გამოგზავნას. რამდენიმე მასალა უკვე იბეჭდება. უშენობა ხომ იცი, ლამაზი არ იქნება. თუ ძმა ხარ, აღარ დაივინო და დროზე გამოგზავნე. რად ნადი აქედგან ისე ჩქარა. მოინერე, როგორა ხარ.

შენი პაოლო

[ქუთაისი, 15 აპრილი, 1916]

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

** დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

„Сахалхо Пурцели“. Тифлисъ. Почтовый ящикъ 190. Тифлисъ.
Иосифу Гришашвили.

საყვარელო სოსო!

დიდათ გმადლობ ყველაფრისათვის. „ყანნები“ გადავდევი ერთი კვირით, რადგან ველი შენს ლექსს უსათუოდ. გამომიგზავნე, რაც გინდა, ოღონდ გამომიგზავნე. თუ კვირას არაფერი მომივიდა, იცოდე, მოვდივარ ტფილისს და რად გინდა ჩემი ტყვილა შენუხება. ველი ლექსს საჩქაროდ. არისტოს მადლობა მშვენიერი მასალისთვის. მომწერე, „ყანნები“ რამდენი გამოგზავნო.

ლექსი, ლექსი უსათუოდ.

შენი მარადის პაოლო იაშვილი

[ქუთაისი, 20 მაისი, 1916]

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Г. Кутаись, Балахванская ул., собст. дом.

Валериану Гаприндашвили.

ძვირფასო ჭიჭიკო!

მომწერე ერთი წერილი, რა ამბებია ქუთაისში, ამ თვის დამლევს მე მანდ ვარ. პაოლო რას შვება, ან გრიშა ვეშაპიძე თუ ნახე მანდ და სალდათობის რა ქნა.

ველი თქვენ ნახვას.

გაკოცებ შენი Titic Tabize

Ст. Сампреди, Т. Т.

[ჭყვიში, 25 ივნისი, 1916]

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Кутаись, Балахванская ул.

Валеріану Івановичу Гаприндашвили.

ძვირფასო ვალერიან!..

მე ამ თვის დამლევამდღი ვერ ვიქნები ქუთაისში; საძაგელ ხასიათზე ვარ და თან ავადაც. მაღარია, მგონი, განვიცადე და მალე კიდეც ავამლერებ.

მანდ რა ამბებია, პაოლო რას შვება, ფოთში ხომ არ მიდიხართ? მომწერე ერთი ბარათი, ერთი კვირის შემდეგ მანდ ვიქნები. მეშინია, რომ ვერ გნახავ.

გალაქტიონი რას შვება ან ლელო ჯაფარიძე ხომ არ ჩამოსულა? ერთ წერილს ნუ დამამადლი, რა ცვედნობაა, რა ცვედნობაა, ვკვდები კაცი.

Samtredi, T. T.

შენი მარადის ტიტე ტაბიძე

[ჭყვიში, 25 აგვისტო, 1916]

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

ოთხშაბათი, 3. 9. 916 წ.

ჭიჭიკო ჩემო!

აბა, თქვენ იცით, თუ მინახულებთ, კვირას, ორშაბათისთვის. იქნებ იმ დრომდღი გრიგოლ ვეშაპიძე იყოს მანდ, იმასაც მივსწერე. პაოლო თუ იქნება, ბოდიში თქვენ მომხადეთ.

სახლის დახურვას მანამდღი მოვასწარებთ ალბად, თუ ვერ მოვასწარით, მაინც არა უშავს... იქნება, ნვერა, ლვინო, ყურნენი, ლელვი და სხვა ორიენტალისტური *natura morta* და აგრეთვე ცოცხალი ნატურაც.

შენი ტიტე ტაბიძე

[ჭყვიში]

გრიგოლ რობაქიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Валеріану Гаприндашвили.

Кутаисъ. Балахванская. Собст. домъ.

საპასუხო.

ვალერიან: – ათასს სარკეში აისახა მისი მასკები.

სარკენი დაიმხსვრენ. მიყვარს მისი ბნელი შეშლილობა...

პაოლო: – თეთრს რაშზე მის რაშს ფრთები გაგიჟებია.

უფსკრულზე თარეშობს. მიყვარს მისი მთვრალობა...

ტიტე: – უდაბნო. ცხელი მზე. მომაკვდავი ალი – მის წინ
ლოცულობს. მიყვარს მისი თვალღია ზმანება...

გალაქტიონ: – მდინარე განგი. შუა ღამისას ნავეები დასრია-
ლობენ. ნავეებში – ლანდები. ათასს ლანდში ერთით არის
მომთვარული. მიყვარს მისი მთვარული სიზმარი.

GR: გრიგალი – ბრინჯაოში დატყვევებული (ამ წამს).

თბილისი, 3 ეკენ., 1916

ყოველი მათგანი უნდა გახდეს:

„χαίρων ξίφεσι“ (ორფიკების ჰიმნიდან – დიონისოს სახელი).

Exp. GR. Robakidze

Тифлис, Ольгинский пер. 3

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Г. Кутаис (Закавказье), Балахванская ул. собст. домъ.

Валеріану Івановичу Гапріндашвили.

28 სექტემბერი, 916 წ. ქ. მოსკოვი.

ძვირფასო ჭიჭიკო...

მიიღე ჩემი სალამი შენდა და პაოლოს გადასაცემადაც. რო-
გორც იქნა, მივედი მოსკოვში, მაგრამ უბედურებაა ნამდვი-
ლი, რა ვქნა, არ ვიცი... მე მგონია, შენც გაგიჩდებოდა ეხ-

ლა ახალი ხლაფორთი. მოსკოვის პირველ სიცივეს ანთებს ალით ელენე დარიანი, რომელიც რალაც ბედით აქ მოხვდა. ხშირად გიგონებთ შენ და პაოლოს. წავიკითხეთ ერთად უკანასკნელი ლექსები.

წერილებს დალაგებულს შემდეგ, მანამ სალამი, თუ იყონ მანდ, ბედნიერ ლელიანს და კოლიას.

შენი Titico Tabize

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Г. Кутаис, Балахванская ул. собственный домъ.

Валериану Ивановичу Гаприндашвили.

ქ. მოსკოვი. 9/Х. 916 წ.

ძვირფასო ჭიჭიკო,

ელისთან, შოთასთან, გალაქტიონთან გიგონებთ.

აქაც თეთრი ღამეები, დილის ნისლით და ხანდისხან აქაური არაყით დასველებული.

„Чтоб в гроб уснувший Теодорих

О бурь жизни не мечталъ“.. და მიდის სალომეა окровавленной головой... ბლოკი კიდევ ტირის უკანასკნელ ლექსებში. მალე გექნებათ. ამ ცვედნობის ბიულეტენებს ანი გავახშირებ. ჩემი მანდ გამოგზავნილი „ყანწების“ წერილის მეშინია, ღმერთს გეფიცები, ხელმეორედ არ წამიკითხავს.

ველი „ყანწებს“ მოუთმენელად, ახალ ლექსებს და ახალ ატირებას. როგორც გავიგე, მალე გამოვა ჩერუბინა-გაბ-ბრიაკის ლექსების კრებული.

იყოს ეს უსტილო ბარათი სახსოვრად, რომ მუდამ გვახსოვ-ხართ და ბარათის საწინდრათ. პაოლოს მაინც ვაკოცებ, თუმცა ძალიან ცვედნობს და წერილს არ იწერება.

არჩილის ვერაფერი გავიგე.

სალამი ელისგან, შოთასა და გალაქტიონისგან.

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

ძვირფასო სოსო!

შენი ლექსი მეტად კარგია. სახელად „შემლილი ოთახი“ უნდა დავტოვოთ. გაასწორე კორექტურა და არისტოსთან ერთად გამომიგზავნე, რაც შეიძლება მალე. გამიგონე შემდეგი: შენს ლექსში ორი ადგილია, რომლის მსგავსიც სხვა ლექსებშიც არი, რა თქმა უნდა, შემთხვევით. I. შესანიშნავად – დასანიშნავად. ეს რითმები არი ელენე დარიანის ლექსში. II. შენა გაქვს „წყლისფერი ფარდა“. ერთ ჩემს ლექსში არი „ქვისფერი ფარდა“. რითმებს, რა თქმა უნდა, არაფერი გაეწყობა, მხოლოდ სახეს თუ შეცვლი მადლობელი ვიქნები. ჩემს ლექსში ეგ სახე აუცილებელია, შენ კი შეგიძლია, როგორც გსურს, ისე შესცვალო. მოიქეცი, როგორც გსურს. ჩემის ფიქრით, კარგი იქნებოდა, თუ სიტყვა „ჰუნეს“ შესცვლიდი როგორმე. მეტად ულამაზო სიტყვად მიმაჩნია. აგრეთვე უკანასკნელ ტაეპში „ვიშ!“ თუ არ გაგიძნელდეს, გამოცვალე რამეთი. ეს ჩემი შეხედულებაა, შენ, რა თქმა უნდა, შეგიძლია, არ დამეთანხმო. ლექსი მეტად კარგია და მიტომ მინდა, რომ სრულებით უნაკლო იყოს. მაპატიე, რომ წერილი დავაგვიანე, მაგრამ მეტად ავათ ვიყავი, რასაც ლელი გადმოგცემდა. „ყანები“ სულ მალე გამოვა. კარგი იქნება, თუ გამოაცხადებ ახალ ამბავში. მომწერე, ვის გამოუგზავნო და რამდენი. ველი მალე პასუხს.

შენი მარად პაოლო იაშვილი

9.11.16

შალვა აფხაიძე – სანდრო ცირეკიძეს

გამარჯობა სანდრო!

მივიღე შენი წერილი. მადლობა ღმერთს, რომ შენც ცოცხალი ყოფილხარ. მე კი შემეშინდა. რომ იცოდე, სანდრო, როგორ შევშინდი, შენი სიჩუმით კი არა, ჩემი ავადმყოფობით.

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

ერთი კვირის წინ სერიოზულად გავხდი ავით. ბევრმა სიარულმა მანყინა და მიმატა გულის ტკივილმა. 13 ნოემბერს კრება გექონდა გამგეობის. სხვათა შორის, ამ კრებაზე ცოტა აღელვებული ვიყავი და როდესაც მოვედი სახლში, საშინელი ტკივილები ვიგრძენი, მთელი ღამე არ დამეძინა, გადავწყვიტე, რომ ვკვდებოდი, ცოტა გვერდიც მეტკინა და ამან სულ გადამიწყვიტა იმედი. მეორე დღეს, რა თქმა უნდა, შევიტანე თხოვნა გამგეობაში და სამსახურში განვეთავისუფლებიეთ, და განვეთავისუფლდი მეორისაგან, გამგეობამ კი... კვლავ გამოიტაცა. მიწოდდა, ექიმთან მივსულიყავი, მაგრამ ერთი კვირე გადის აგერ და ჯერ კიდევ ვერ მოვიცალე მისვლა. ეხლა შედარებით კარგათ ვგრძნობ თავს. გული, თუ არ ვიარე ბევრი, არ მტკივა. მხოლოდ წელის ტკივილი შემრჩა. ერთხანს გადავწყვიტე წასვლა ქუთაისში, ეხლა კი ჯგირით ვარ. 9 დეკემბრისთვის ვმართავთ სალამოს და ეხლა იმის სამზადისში ვართ. მაინც და მაინც ბევრი დრო არ მაქვს. სხვა აქ ჩვენ და სამხედრო მედიკებს შორის განხეთქილება მოხდა. 17 ნოემბერს მოვინვიე პირველი კრება, და ბევრი კამათის შემდეგ გადავწყვიტეთ თითქმის ერთხმად, მედიკები არ მივიღოთ ჩვენ ორგანიზაციაში. ძალიან გამწარებულნი არიან. მიზეზები ბევრ ნაირნია, ვნახოთ, როგორ ხასიათს მიიღებს საქმის მსვლელობა. სხვა მე რას ვშობი? ვინ მიყვარს? მე ეხლა ვამზადებ მოხსენებას ბარათაშვილის შესახებ. ჩემს მეტი ჯერ ჯეროებით არავინ არ ამზადებს. ძალიან დაინტერესებულნი არიან ქალები ჩემ მოხსენებით და უნდათ დასწრება. თუმცა გარეშე პირებს არა აქვთ ნება ჩვენ სამეცნიერო წრეში სიარულის, მაგრამ იმ სალამოსათვის აიღეს უკვე ნება. სალამო განსაზრახული გვაქ 30 ნოემბერს. ძალიან მეშინია. ვიცი წინ და წინ, რომ უკმაყოფილებით შეხვდებიან მოხსენებას. ბარათაშვილის კულტი ჩვენში ძლიერია. ბარათაშვილის პოეზია, ჩემი ფიქრით, ფორმის სრული დაცემაა, ჩვენ ვტკბებით ბესიკის ლექსის ტექნიკით, ბარათაშვილი კი უძლურია თავის ლექსის ტექნიკით. ხომ მეთანხმები? მერე მე მგონია, რომ ბარათაშვილს და იმ დროს შორის, რომელშიდაც იგი ცხოვრობდა არ არსებობს მიზეზობრივი კავშირი. ბარათაშვილისთანა პოეტი შესაძლებელია მოვლენოდა საქართველოს მაშინაც, როდესაც იგი უხვად სუნთქავდა თა-

ვისუფლების ჰაერს. ამაშიდაც ხომ დამეთანხმები, სანდრო? აქ კი ვიცი, ეს დებულება გამოიწვევს დიდ უკმაყოფილებას და სხვა ასეთი კითხვები კიდევ მექნება. მერანის შესახებ, მაგ., მაგრამ ამაზე შემდეგ. ასეა, სანდრო, საქმეები. ისე წავიკითხე უკვე ა. ბელის წერილები სიმბოლიზმზე, ანენსკის „Книга отражений“. აპოლონის ნომრები, სადაც დაბეჭდილია ანენსკის წერილები „Русская лирика“, გიპიუსის ლექსები (მშვენიერია), ვკითხულობ ეხლა ბალმონტს, ბრიუსოვს და წავიკითხე ბლოკის „ბალაგანჩიკი“, „ნეზნაკომკა“ და სხ. ლირიკული პიესები. ძალიან მომეწონა. ვკითხულობ კიდევ ედგარ პოს მოთხრობებს. ეს წიგნები ყველა შევიძინე კიდევ ვინ მიყვარს? არავინ, გული ისევ ცარიელია. და ალბათ ასე ჩავალ საფლავსა შინა, რომ... ნუხელი იყვნენ ჩვენთან ლიდა ცინცაძე (ხომ იცნობ?) და დოდიკა. ბევრი ვიცინეთ, ვიტირეთ 12 საათ. და მერე გავაცილეთ. სანდრო, ეხლა შენ მომწერე ვრცლად, როგორ ხარ? რას აკეთებ? ვინ გიყვარს? ვინ გძულს და სხ.

მე ეხლა აღარ ვმსახურებ ჯერ ჯერობით. მალე კი შევუდგები ისევ. სანდრო წერილი მომწერე უნივერსიტეტში. რადგანაც აქიდგან გადასვლას ვაპირებთ. აღარ მოგვწონს ოთახი. ჩვენ უნივერსიტეტში კარგა ხანია პოლიციელები სდგას, მად როგორ არის საქმეები?

მართლა, გამახსენდა ვანიჩკას ლექსი. რომ წაიკითხავ, ჯერ არ მოგეწონება, მიტომ რომ მხოლოდ სიტყვების გროვა გეგონება. კომენტარიებს რომ გაუკეთებს, მერე დიდებულია. მართლა მე და ვანიჩკამ ერთ საღამოს წავიკითხეთ ერთად გაფიზის ლექსები და ორივე გამოვტყდით, რომ იმ საღამოს მივიღეთ საუკეთესო ესთეტიური დატკობა. მართლაც რომ დიდებულია. გირჩევ წაიკითხო, სანდრო, მოთავსებული „Руский въстник“, 1874 г., том 109. Мотивы Гафиза, Прахова. ეხლა ნახვამდის.

ერთი ხუთჯერ ვიყავით მე და ვანიჩკა ადელგეიმზე. დიდებულათ თამაშობს. ეხლა ვაპირებ სობინოვზე წასვლას. მომიკითხე ნაცნობები.

შალიკო

[პეტერბურგი, 18–29 ნოემბერი, 1916]

გიორგი ლეონიძე – გიორგი მუმლაძეს

Баку. Грузинское Нефтепромышленное Т-во.

Е. В. Б. Георгия Мумладзе.

მივიღეთ თქვენი წერილი. საქმის ვითარება ასეთია; თბილისში დაარსდა ლიტერატორთა ჯგუფი, რომელმაც განიზრახა თვეში ერთხელ და ან ორ კვირაში გამოსცეს ფრიად მხატვრული კრებული. საქმის ინიციატორობა ჩემია. ამ ჯგუფში ჩაგწერეთ თქვენ, როგორც მწერალი და, რასაკვირველია, კარგად შეხვდებით ამ საქმეს. ეს პირველი ცდა კრებულისა ჩემია – საკუთარი ფულით გაწეული „რისკი“. თუ არ ვიზარალებთ, მაშინ სისტემატიურად ვინყებთ გამოცემას, რათა ოდნავ მაინც ხელი შეუწყოთ ჩვენი ხელოვნების აღორძინებას. პირადად მე გთხოვთ უპირველესად თანამშრომლობას და კვლავ კრებულის გავრცელებას, როგორც კი შეგეძლება. კრებული მიჯდება 40-50 თუმანი და და თვით №1 იქნება 30 კაპ. ან 40 კ. მეტი კი არა... ესე, ექვსშაურიანი კრებული, მე მგონი, მალე გასაღდება ჩვენში. დიდად დამავალბეთ, თუ ამნაირად დახმარებას გამინევთ: თანამშრომლობითაც და კრებულის გავრცელებით. მასალები საუკეთესოა. ავტორებს გაზეთით გაიგებდით...

უკაცრავად შეწუხებისთვის...

დავშთები თქვენი პატივისმცემელი გ. ლეონიძე

საკუთარი ჩემი მისამართი ასეთია: Тифлиси. Черкезовская ул. №54. Георгию Леонидзе. შეგიძლიანთ სანდროს მისამართით... Николаевская ул. №7 Сандро Шаншиашвили.

[11 დეკემბერი, 1916]

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

იქითური

გაიხსნა ჭიშკარი. სულო, რად იჩქარი?
ველარ დაბრუნდები: იქ საშინელია.

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

ყოფნა განამდება, როცა დაღამდება,
ვერ გათამამდება, ვინც გრძნობით ნელია.
სურვილში ვერ ვკვდები, მტანჯავენ ღმერთები,
ქალების მკერდები დამშრალან, კვდებიან.
შიშით ვიხედები, გაყვითლდენ გულები,
სნეული დედები ქრისტეს ვერ ხვდებიან.
ვეფხების ლოთობა, ჭრელი ბოროტობა,
ჰანგების ლოდობა, კბენა თვალებისა,
კივილი მეხური, ცეკვა უხერხული,
უემეხი ფერხული გიჟი ქალებისა.
ჭრილობის დაჩენა, შავი მზის გაჩენა,
დღე ვინ შეაჩვენა, ტყე რამ გადარია,
უფსკრული ქარდება, ვარსკვლავი ვარდება,
ცა ვერ ივარდება, ცივი ცა მკვდარია.
ყოფნა იქითური: წვიმა უწმინდური,
ქორწილი ბინდური, ყვირილი მაყრების,
ავი სახელები, გველთა გახელება.
ციება, ცხელება და კვნესა ლახვრების.

პაოლო იაშვილი

დაუდეგარი ღამე. თავი რკალში

სოსო! დავგვიანდი. მიზეზი „ყანნები“ გამოდის კვირას. საქ-
მე, საქმეები, საქმეებში. „იქითური“ ბოდვაა. სიზმარი, ჩვე-
ნება – თვით არ ვიცი. ნუ იწუხებ, თუ გაგიჟებული გგო-
ნივარ. ყოველ შემთხვევაში, დაბეჭდვა ღირს – რამდენიმე
ახალი რითმა მაინც არი. თუ არ ჩქარობ, უკეთესი შემოიძლია
მოგანოდო. „იქითურში“ არის სტილი. აგრეთვე კოლორიტი
აღმოსავლურ ზღაპრებისა. შესწორება არ მინდა.

პაოლო

P. S. გაფრინდაშვილმა გთხოვა: მერვე სტრიქონში სიტყვა „სამ-
წუხარო“ შესცვალო „სასიკვდილო“-თ. მომწერე შენი აზრი.

[19 დეკემბრამდე, 1916]

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს*

Тифлисъ. „Сахалхо Пурцели“.. Почтовый ящикъ.

Иосифу Гришашвили.

ძმაო სოსო! ძალიან მადლობელი ვარ ჩემი ლექსის მიღებისათვის. როგორც სჩანს, თანამშრომელთა სახელებიდან „ლეილა“ იქნება ღირსეული სახარება ქართული ხელოვნებისა. განცხადებაში წავიკითხე ჩემი ლექსის სათაური – შეცვლილი. აი, ჩემი თხოვნა: ვალერიან გაფრინდაშვილი: „ჩასმული“ სხვა ცუდ სიტყვას გავს და ვალერიანი გთხოვს, ისევ ჩაჟენილი დასტოვო.

პაოლო იაშვილი

პაოლოს „იქითური“ აღარ მოსწონს და დღეს ან ხვალ გამოგზავნის „სევდიან ზურმუხტს“.

ვ. გაფრინდაშვილი

ვალერიანი გთხოვს „ლლიავი“-ს ნუ შეცვლი.

პ. იაშვილი

სალამი... არისტოს, ლელის. „ყანნები“ გამოვა შაბათს. გამოგზავნი განცხადებას.

[ქუთაისი, 19 დეკემბერი, 1916]

პაოლო იაშვილი – იოსებ გრიშაშვილს**

ძვირფასო სოსო!

გიგზავნი განცხადებას. გთხოვ, რაც შეიძლება, ლამაზად მოათავსო პირველ გვერდზე. დააბეჭდვინე ყოველ დღე კვირამდის, შემდეგ კი კვირაში ორჯერ – ხუთშაბათობით და კვირაობით. ფასს მოურიგდი და მერე გადვიხდი. თუ „იქითური“ არ მოგეწონა, შემომითვალე და სხვას გამოვ-

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

** დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

გზავნი. რატომ არ გამოიარე აქ. ფასი შეიძლება დიდი იყოს ერთი მანეთი, მაგრამ რა ვქნათ, რომ ძლიერ ბევრი დაგვიჯდა. ოთხ აბაზ ნაკლებ ვერ მივცემთ გამყიდველს. ერთი სიტყვით, მანდ შენი იმედი გვაქვს. მალე მეც ჩამოვალ.

შენი პაოლო

ლელო გიგზავნის ლექსს, რომელსაც გასწორება აღარ სჭირდება.

[დეკემბერი, 1916]

ტიციან ტაბიძე – იოსებ გრიშაშვილს*

Г. Тифлис, Дворцовая ул. д. №6, Редакция газеты „Сахалхо Пурцели“. Г. Гришашвили.

ქ. მოსკოვი. 24/XII. 916 წ.

ჩემო სოსო!

შენი ბარათის საპასუხოთ გეგზავნება „სახალხო“ სახელზე „Армянская Поэзия“ ვ. ი. ბრიუსოვის თარგმან-რედაქტორობით, საახალწლოთ ალბად მანდ იქნება. ჩემთვის ძალიან საინტერესოა შენი წერილი საიათნოვაზე. ვ. ბრიუსოვს ყველა მასალები არ გამოუქვეყნებია, მალე მე დამატებით მასალებს გამოვართმევ. მეც მაინტერესებს საიათნოვა, მხოლოდ ბესიკის პოეტურ სახის ასადგენად. როგორც გაგეგონება, მეც ვამზადებ იმაზე წიგნს, მხოლოდ სპარსული მასალები ყველა ვერ შევკრიბე. წიგნი ალბათ ზაფხულში იქნება მზად. მოსკოვში ძალიან სცივა, მხოლოდ პოეზიაზე ფიქრს ვერ გააცვიფებს... მანდ სულ სხვაა, მანდ ბუნებრივი მდგომარეობაა, პოეტური აღმაფრენა, ამიტომაც ხართ ძალიან მარჯვედ. გუშინ გადავიკითხე შენი ჟურნალის შესახებ განცხადება. ვერ გამიგია, ტაბიძეებს რად გაუწყერი? მე მაინც ვრჩები იმ აზრზე, რომ ეს სონეტი, რომელიც აქვე გეგზავნება, ღირსია „ლეილას“ კოცნის. ის ერთი სონეტია „სონეტების გვირგვინიდან“ ამავე სახელით, გამარ-

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

თლება არ სჭირია მის შინაარსს. რუსთაველისგან არი ნაკურთხი. თუ მოესწროს და ეს ალბათ მოხერხდება, ჩაატიე შენ ჟურნალში, შემდეგში მეც ვფიქრობ რედაქტორობას და აქედანვე მინდა მივეჩვიო იმ აზრს, რომ ქართული ხელოვნებისთვის ყველაზე უფრო საჭიროა გულწრფელობა და ერთმანეთის დაფასება.

ფატმან ხათუნი

სონეტი

ჩემ სულს ასარკებს მოგონება ცხელი ასულის,
ფატმან ხათუნი ელანდება ძილშიც ხარბ თვალებს.
მიყვარს ეს ლანდი მაშინაც კი, როცა მანვალებს,
შეიძლებოდეს დაბრუნება ნეტა წარსულის...
მუტრიბ მომღერალთ ისმის ქება აქ სიყვარულის,
ალიონამდე ჰკოცნის ფატმან ავსებულ ყანწებს
და კუროების ქარავნები ამტვერებენ გზებს,
ელიან ნახვას ნდომისაგან ფერ-გადასულის.
არ დაიღლება მისი ტუჩი კოცნით არასდროს,
სულსაც მიინდობს, რომ ლალატით შემდეგ დაღადროს.
მისთვის ერთია ჩაჩნაგირი და ავთანდილი.
ფატმან! ოცნებით სცხოვრობს სული შენ ცხელ საბანში,
ის შენ ტყვედა გყავს, როგორც თავი სინის ხაფანგში,
მეც გზას მინათებს მარტო ერთი ვნების ნადილი...

ტიციან ტაბიძე

ასე, ჩემო სოსო. შეიძლება „საქართველოში“ გაძვრეს ეს ლექსი, მაგრამ ეს არაფერია, მე ზომებს მივიღებ აქედანვე. შენ ჟურნალს ველი, უსათუოდ გამომიგზავნე. ჩემი საახალწლო მიმოხილვა „საქართველოში“ ცოტა გვიან გავა, რადგან მინდა დაუცადო ზოგიერთ ჟურნალებს. ჩემი მისამართი ისევ ძველი იქნება: 4ая Тверская Ямская 29, кв. 9. რატომ შენ წერილში არაფერი სთქვი შენ ჟურნალზე?..

იკეთილე, იმღერე და პასუხიც მომწერე.

შენი ტიციან ტაბიძე

P. S. თუ მანდ იყოს, სამეგრელოს მთავარი შოთა დადიანი ჩემი სალამი გადაეცი, სად არი მისი მისამართი, რომ ერთი ბარათი მივსწერო...

გიორგი ლეონიძე – სანდრო შანშიაშვილს

თბილისი, რედაქცია „საქართველო“, სანდრო შანშიაშვილი.

1916 წ., 31 ქრისტეშ.

ძმაო სანდრო!

გილოცავ ახალ წელს ყოველივე კეთილის ნდომით.

რასაკვირველია, „საფირონს“ ჰნახავდი...

ახლა, მე 15-ამდე სოფელში დავრჩები და თუ რამე დასჭირდება მანდ ლავრენტის, ან დაგეკითხოთ – განაგეთ... 1000 ლავრენტის მივეცი. კარგი იქნება, კიდევ ბლომად დაგფანტოს. მიიტანოს ძმურ ნუგეშში და სხვ. აგრეთვე დამავინყდა მეთქვა „განათლებისთვის“, რომ 50 ცალი გ. მუმლაძისთვის გამეგზავნა, 478 – ახალ კლუბთან, სვიმონას მივეცი, 400 – „განათლებას“ ძმურ ნუგეშში – 11. იქვე შეგხვდეს 15 – ლალიძესთან, მეგაზეთეს – 20 და სულ ეს არის. ანგარიშებს გამისწორებენ, რო ჩამოვალ, წინ არაფერი არ მომცეს. კანტორა განათლებამ 30 მ. მომცა, სვიმონამ – 15 მ. ესე. მგონი, საქმე კარგად წავა, ძალიან თხოულობენ კრებულს. იყავი კარგად და მშვიდობით.

შენი გოგლა ლეონიძე

[პატარძელი]

შალვა კარმელი – იოსებ გრიშაშვილს*

უსაყვარლესო მგოსანო,

უმორჩილესად გთხოვთ, თქვენს პატივცემულ ჟურნალ „ლეილა“-ში მოათავსოთ (თუ შესაძლებლათ სცნობთ) შემდეგი ლექსი:

Ego vi amo

მაშრიყის მზეო, ო, ლეილა, საღვთო ტრფიალით

შენს სადღეგრძელოს ვსვამ მგოსნურათ ოქროს ფიალით.

წითელი ღვინო მოთილისმოვს გიჟურათ მჩქეფე,

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

კვნესის მუტრიბი, ზეიმია, მეფე ვარ, მეფე!
მოდო, ქალწულო, ანიშატე დღესასწაული,
საწაული ხარ, მაშრიყელო, მზის სასწაული.
სიტურფით გახდი თვით ხელმწიფა გვირგვინოსანი,
მე სიყვარულით შევიქენი შენი მგოსანი!
ხოტბა-შაირით აღგავლინე ქებათ-ქებამდე,
ახ, დავითვერი, დავითვერი დავინყებამდე!
აბა, იგემე, რა ტკბილია ვაზის მტევანი,
გინდა, გავფრინდეთ, გველოდება სხივთა სევანი.
ცის ეთერისკენ სადაფული გზატკეცილია,
წამოდი მალე, წავიყვანოთ თან ცეცილია.
ვიშ ღამის მთიებთ, მოციალე ვარსკვლავთ მალხაზებს...
ო, როგორ მინდა, ვკოცნო მანგის ნატერფალ ხაზებს!
იქ ვერ მოგვწვდება ჩვენ სიკვდილი დღეთ მაკვეცელი,
ჩვენთვის იქნება იქ უმანკო მზის სარეცელი...
მზესთან მე შენით ჩემი სული მსურს, დავიამო,
მითქვამს და გეტყვი: ო, ლეილაჲ, Ego vi amo!

შალვა კარმელი

1916 წელი

ვალერიან გაფრინდაშვილი – ვლადიმერს

Дорогой Владимир.

Я бы тебя не беспокоил, если бы я не видѣл в этом крайней необходимости. Когда ты покидал наш городок, ты взял у меня „Сборник Т. Знание“, пообѣщавшись через нѣсколько недѣль возвратить его. Но время проходит, и я не то что книги не получаю, даже не знаю здоровь-ли ты или злая болезнь подкосила тебя. Ты (пожалуйста, извини за фамиллярный тон) должен дорожить собой, потому что ты один из тѣх, которым суждено обогатить мир каким-нибудь новым открытіем или-же научным трудом, плодом – обширных исследований, неисчерпаемой энергіи и рѣдким умом. Я был бы очень благодарен, если бы ты постарался прислать через

кого-нибудь мою книгу и эпосу великих реформ. Первую я хочу иногда перечитывать, а вторая нужна для полного ознакомления шестьдесятью годами, имевшими, как тебе известно историческое значение для России. Если же вы присокупите к этим книгам свое излюбленного Некрасова, то тогда вы будете также великодушны как и я. Когда вы уезжали вы попросили у меня Сборник, книгу, которая была моей собеседницей, книгу, которую я часто перечитывал, останавливался на ее страницах и очень любил ее. Но я не задумываясь одолжил вам ее и в свою очередь попросил у Вас Некрасова на несколько дней, вы тоже не задумываясь почтительно отказали мне в ней. Не буду распространяться об этих пустяках и лучше поздравлю вас как публициста. Ваш первый литературный дебют кончился великолепно. Я перечитывал вашу статью, и в ней очень мало значительных недостатков. Грузинский язык прихрамывает у вас, но это ничего, вас оправдывает то обстоятельство, что вы не изучали своего родного языка. То что вы хотите сказать вашей статьей великолепно доказывается местом процитированным из Маркса. И как вы все это могли сгруппировать, нужно только удивлять нечему, потому что успехи и в дальнейшем будут объясняться вашим далеко не обыкновенным умом. Здесь все течет однообразно, никаких существенных перелетных, также – как и прежде чирикают молодые воробьи, также как и прежде здесь тараторят много дураков, также как и прежде здесь много несправедливостей творится во имя царизма. Пожалуйста, как можно поскорее пришли книги, я в них настоятельно нуждаюсь.

Твой друг и товарищ Чичико

[1917-888]

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

ქ. მოსკოვი. 2/1. 917 წ.

ძვირფასო ჭიჭიკო! გვიანად გილოცავ უკვე წასულს დღესასწაულებს. ამნაირი მოწყენა და სიცივე არასდროს არ მიგვრძნია მოსკოვში, როგორც ეხლა. ამ წლის დასასრული ჩემთვის ერთი გაუთავებელი კომმარია. როგორც გამწარებული მშვიერი მგელი, ისე ვიკბინები გარშემო. მეგობრები არ მყოლია, მაგრამ თანდათან მაინც მიდიან... იქნებ გზა იქეთ ქონდეთ.. რეტიანივით ვზივარ ფილიპოვის კაფეში და მაგონდება „რაიმსი“ და „სამოთხე“. ამ ცვედნობას თქვენ აძლევდით სიცოცხლეს.. არ ვიცი, ეს რითი გათავდება, მე ბევრის მეშინია. თუ დავეშვი, შემდეგ ვერაფერი გამაჩერებს. თქვენ, როგორც გეტყობათ, კიდევ გამოგყვით ქართული მზე და ლოთობაში კენტავრობთ პოეზიაში... მე ძალიან მაინტერესებს „ყანები“, თუმცა პაოლოს სუფრის ბოლოში მიუკიგდივარ. თუ ინტერესი არა, ნელთა დამსახურება მაინც წინააღმდეგი უნდა ყოფილიყო ამის. რასაკვირველია, ეს წვრიმალია, მაგრამ ეხლა ისე ცუდათ ვგრძნობ თავს, რომ ამასაც აქვს მნიშვნელობა. ამის გარდა, აქ აბურთავებენ ერთ ჭორს, ვითომ პაოლო უნდა უმოყვრდებოდეს ერთ სკვითელ ქალს, რომელსაც შორიდან ჩვენც ვიცნობთ. რამდენად მართალია ეს ამბავი და თუ ჭორია, რისგან გავრცელდა?.. მე იმისთანა კაცმა გადმომცა, რომ არ შეიძლებოდა, არ ცოდნოდა. რატომ უნდა გავიგო მე უკანასკნელმა?

თქვენ წერილებს მხოლოდ მპირდებოდით, რათ არ მიგონებთ, თუნდა მაშინ, როცა ლოთობთ, ჩემი მშვიერი და ხარბი სული ხომ თქვენთანაა.. გალაქტიონის საღამომ როგორ ჩაიარა, „მეგობარში“ წავიკითხე რეცეზია, თითქო ძალიან საინტერესოა, მაგრამ გიტარის რომანსებს იმის გარდა, რომ პროვინციის სუნი უდის, ისედაც მიუღებელია, მე მგონია. ჟურნალები ძალიან ვრცელდებიან, ეს „ლეილა“ და „საფირონი“. „ლეილაში“ გრიშაშვილმა თითქო გადამიხადა სა-

მაგიერო ჩემი „ყანების“ პირველ წერილისთვის. მაგრამ ღმერთია მოწმე, რომ მე გულწრფელი ვიყავი და ამასთან სიყვარულით ყოველთვის მეტს ვლაპარაკობ, ვინემ ობიექტიურ ღირებულებას შეუძლია მაჩვენოს. ყოველ შემთხვევაში, ჩემზე გადარება პირველი არ არი, მე მხოლოდ ის მაშინებს, ეს მეგობრებსაც არ გადაედვას. ჭიჭიკო, მაპატიე, ეს უსტილობა, მაგრამ ცუდათ ვარ, ცუდათ. ეჭვები ისე მჭამენ, როგორც როლინას ჭიები. ცუდ ხასიათს ვიბეძებ საახალწლოთ. შეიძლება, ეს საბედისწეროც იყოს. დავდივარ ხშირად ბალმონტთან, ამას ჩემთვის არ აქვს უკვე შთაგონების და აღტაცების ნიშნები, როგორც პირველად. ორში ერთია, ან მივეჩვიე ან ცუდათ ვარ, თუმცა ბალმონტი ძალიან საინტერესოა ხანდისხან. მისი უკანასკნელი წიგნი „თაფლის, მზის და მთვარის სონეტების“ უსათუოდ საინტერესოა, ყოველ შემთხვევაში, რუსულ ახალ პოეზიასთან შედარებით. ვ. კამენსკის წიგნი მივიღე. უმრავლესობა ამ ლექსების რუსული „გარმონიკის“ დამღერებაა ანეულ ხასიათზე, რასაკვირველია, არის შიგ ადგილები, მაგრამ სინმიდე არ არი, სინმიდე!.. მე პედანტი გავხდი ბოლო დროს, უსათუოდ „ტანჯვა უნდა იყოს პოეტისთვის, რაც სხვას მუსიკად ერქვენება“, ან რალაც ამგვარი. შეიძლება, ეს ჩემი მინორის ბრალია. გინერ ტერცინებს ბალმონტის სონეტისას „ჩრდილოეთის ცის ქვეშ“, რომელიც წინუძღვნა ახალ გამოცემას ლექსების კრებულებისას, წელს რომ დაიწყო ვ. პაშუკანისმა. ამას ხშირად ვიმეორებ, უბრალო სიტყვებია, მაგრამ მაინც მიყვარს. იწყება: До самого конца вы будете мне милы, родного сѣвера непышные цвѣты.

ტერცინები:

Судьба счастливая дала мне первый день,
Судьба жестокая второй мой день послала.
И въ юности моей не медь я зналъ, а жало.
Под громкій лай собакъ бѣжал в лѣсах олень.
И пена подала. А слѣдом расцвѣтала
Грустянкая синяя, роняя в воду тень.

1916, 7 сентябр.

Над Окой

შემდეგ კიდევ ერთს სონეტს, რომელიც მე ამომივიდა ბე-
დათ, როცა სონეტებით მკითხაობდა თავის ნაცნობებში.

На огненномъ пиру

Когда я думаю, что предки у коня,
Въ безчисленныхъ вѣкахъ, чьи густы вереницы,
Являли странный ликъ с размѣрами лисицы,
Во мнѣ дрожитъ восторгъ, пронзаящій меня.
На огненномъ пиру Творящаго Огня
Я червь, я хитрый змѣй, я быстrokрылость птицы,
Умъ человека я, чья мысль быстрѣй зарницы,
Сознаніе мировъ живеть во мнѣ звеня.
Природа отошла отъ своего Апрѣля,
Но наслоеніями записаны слова.
Мѣняется размѣр, но песня в немъ жива.
И Божья новая еще нас ждетъ недѣля.
Не такъ ужъ далеки предъ ликомъ Божества
Акулы, плавники и пальцы Рафаеля.

შენი ვერხპარნის სონეტის პირველი რვა ბნკარი დიდებუ-
ლია, ერთ ალაგას გადადის ტირილში გალიუცინატ бездом-
ный. პირველი ტერცინაც კარგია, უკანასკნელი ნაკლები.
ასეთი იყო პირველი ჩდაბეჭდილება. ველი „ყ“ და „ლეილა“-ს
ლექსებს... მაინტერესებს ძალიან ე. დარიანის „მე და კატა“
და პაოლოს „ფარშავანგები ქალაქში“. რაც შეეხება „ჭლექიან
მისალმებას“, მე მგონია, პაოლოს ჭლექზე ისე არ აუდგე-
ბა, როგორც მაჰმადიან საჭურისს, მაგრამ მაინც ვინ იცის?..
საახალწლოთ თუ იქნა რამე ჩვენზე, ვიცი წინდანინ, ჩემზე
არ იქნება ხელსაყრელი, წინათგრძნობით ვგრძნობ. გიგზავნი
ერთ ჩემ საკუთარ სონეტს „ფატმანს“, პირველი, რომ შემო-
ვიღო ტრადიციით წერილში ლექსის ჩადება, მეორე, რადგან
ეს პირველი სონეტია, შენც მითხარი შენი აზრი, თუ გამი-
პირდები, მე მიინდა, წიგნში შევიტანო რამდენიმე სონეტი.

.....

დავწერე ერთი ტყუბი სონეტი (близнецы), არ ვიცი, როგორ
მოგეწონება ეს იდეა. ვაშენებ სამ კარავს, როგორც ფე-
რიცვალეების მოციქული შენთვის, პაოლოსა და გრიგოლის-
თვის. წიგნი უნდა დავამზადო ამ ზაფხულისთვის. იქ ელენე

დარიანიც შევა და გალაქტიონი და ალიც. ჩემი „ქალდეას ქალაქები“-ს კედლები თანდათან შენდებიან, ვდგევარ მენამულ ქარბუქში და მიდიან: ჟონგლერები, მისტაგოგები, დედოფლები, ძველი ოსტატები და წარმოიდგინე, კონკვისტატორნიც. როცა ქალაქები აშენდებიან...

მოსკოვში იანვრის სიცივებია. პუშკინის ძეგლი სდგას, როგორც კამანდორი, ასე შეადარა ერთმა მოსკოველმა კულტურისტმა კარალევიჩმა, რომელმაც დასწერა საინტერესო ნიგნი სათაურით მაინც „Студенты столицы“. ბევრია სურათების გამოფენა, თუ დაგაინტერესებს, რეპროდუქციებს მაინც გამოგიგზავნი. მაქს ვოლაშინმა გამოაფინა სურათებათ „სონეტების გვირგვინი“. ძალიან საინტერესოა, ყოველი სტრიქონი სურათია – „Монастыри въ предверіи пустыни“, „Мѣдныхъ солнцъ гудящiе закаты“, აგრეთვე სურათი ალტმანის „ანნა ახმატოვა“.

მალე გამოვა ალმანახი, სადაც ვალერი ბრიუსოვი აგრძელებს პუშკინის „Египетскія ночи“-ებს. თუ დაგაინტერესებს, გამოგიგზავნით.

ელი არ ჩამოსულა განჯიდან, პაოლოს სიჩუმე იმ წერილზე, ჩვენ რომ გამოუგზავნეთ, ღორობაა და უსინდისობა.

მარიჯანი ვინ ეშმაკია, ან განჯას რად აწერეს, იქნებ გაიგო, მე მაინტერესებს ძალიან.

ჭიჭიკო, ჭიჭიკო..

მათხოვარივით გთხოვ, ღვინით დასოლებული ღია წერილები მაინც გამომიგზავნოთ.

ვკვდები, ვიყინები სკვითების ქვეყანაში, ვიმარხები თოვლით მარტო, უმეგობრო; შემაბით პოეზიის ეტლში მეც.

ადლეგძელეთ და მოიგონეთ.

.....

P.S.-5. ნიკო ლორთქიფანიძეს მალე გამოუგზავნი ანდრეი ბელის „Серебрянный голубь“-ს. ძველი გამოცემა არ არი, პაშუკანისი ამ დღეებში უშვებს.

P.S.-6. „ცისფერ ყანწებზე“ მკლავენ, გამომიგზავნეთ რამდენიმე ეგზემპლარი „საზოგადოების წევრებისა“.

P.S.-7. „ყანწებზე“ ბევრს ლაპარაკობენ და წერვიულად ელიან.

ტიციან ტაბიძე – იოსებ გრიშაშვილს*

ქ. მოსკოვი, 27 იანვარი, 917 წ.

ჩემო სოსო! შენი წერილი ჟურნალ „ლეილა“-თი მივიღე. პასუხის დაგვიანების მიზეზი სხვათაშორისით ისიც არი, რომ მინდოდა დიდი წერილი მომეწერა. მე შენზე პირველად არ ვფიქრობ, დიდი ხანია თვალს ათამაშებდა შენი ლექსები. მე მინდა გამოვჭრა ერთი „მედალიონი“ შენი პოეტური სახის. ამისათვის საჭიროა სიყვარული. ის, რაც სიყვარულით არ იწერება, ღირსი არ არის კითხვის, ეს წერილი თითქმის მზა არი. მე მინდა მისი შელამაზება. ტყუილად გონია, რომ მე გულწრფელი არ ვიყო, მე შენზე არაფერი მითქვამს ისეთი, რომელიც შენ გამცირებდეს. მე შენი გვირგვინი მწამს, იგი უსათუოდ დაგრჩება. მე გულწრფელი ვიყავი, მაშინ როცა შანშიაშვილი პოეტად მწამდა და გულწრფელად ეხლა ჩემთვის ის მარტო ლეშია. მე არ ვმაღავ, რომ ყოველი წელიწადი ჩემში ცვლის გემოს, არც იმას, რომ ერთხელ სამარცხვინო ლექსებს ვწერდი. ჩვენში კულტურა ძალიან მძიმედ მოდის და გვიანი მოსვლა მაინც სჯობია. შენ ამბობ, რომ უფრო გრძნობა გწამს, ვინემ გონება. რასაკვირველია, პოეტი გრძნობაა, მაგრამ გონება ძალიან საჭიროა, შენ რომ გონება გწამს, იმ წერილიდანვე სჩანს. შენ თვითონ შეამჩნიე შენი დამსახურება პოეზიაში, რომ პირველად აამღერე „ჭორფლი“, „ქინძისთავი“ და „ფეხები“. რასაკვირველია, ის ნაბადი, რომელზედაც შენ ლაპარაკობ, შენამდიც იყო გათელილი ძველი ქართველი პოეტებისგან, მაგრამ ის უკვე შეცვალეს რუსულ ფარაჯად, შენ ხელმეორედ გათელე და ვერავინ ვერ იტყვის იმას, ეს ნაკლები დამსახურება იყოს. ამის გარდა, ბევრი აღნიშნავს, როგორც დროის განსხვავებას, ისე პოეტური ტემპერამენტისას. ყოველ შემთხვევაში, ჩვენი ყური დიდხანს იყო „დამშეული კარგი ლექსის მოსმენითა“ შენამდი. მე და ჩემი მეგობრები ამას არც დავმაღავთ და ბევრჯერაც ვიტყვით. დღეს ჩვენში ბევრი გაუგებრობაა.

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

გაუწითლებლად ინერებიან წერილები პოეზიაზე იმ ხალხისგან, რომელნიც ლექსებზე არასოდეს არ დაფიქრებულან და არც უტირიათ. აი, აბაშელზე. არსად ისე არ სცივა, როგორც ამ „მზის პოეზიის“ „მზის სიცილში“, მაგრამ ეს თითქო არაფერია. ლექსების ოსტატად მიაჩნიათ, როცა აი თუნდ შენგან დაბეჭდილ უკანასკნელ ლექსში ამნაირი რითმებია: „დაკიოდა“, „სცვიოდა“, „ეურჩებოდა“, „რჩებოდა“. ასეა აჭრელებული მთელი წიგნი. ეხლა ვინ არ იცის, რომ ზმნის რითმები ზმნაზე – მაჩვენებელია ჩამორჩენის და უიაფესი საშუალება და განა მარტო ეს?..

მე საკმაოდ მიყვარს ლექსი და ბოლოს საკმაოდ ვიცი, რომ არ ვაფასებდე და არ ვიცოდე შენი ფასი, მე მგონია, ამაში დაგაჯერებ.

დაბოლოს, ყველა პოეტი მიხვდება, რომ პოეზია პოეტებისათვის არი მარტო და უმრავლესობას და მათ ბრბოს, რომელიც ჩვენში ეხლა იზრდება, უნდა ქართულ ოლომპზე „კოპერაციის დუქანი“ გააღოს.

შენი „ლეილა“ ძალიან მომწონს. „სპარსეთის დედოფალი“ დიდებულია: პირველი და უკანასკნელი სტანსები განსაკუთრებით. ჩემი რჩევაა, ნუ გაიაფებ თანამშრომლებს, ეს საჭიროა ხელოვნებისთვის და პოეზიისთვის. ჩვენში ბევრი მომზადების დროს ბეჭდვაში გადის და ლექსზე არ მუშაობს, ეს ცუდია, როგორც მისი კარიერისთვის, ისე ქართული პოეზიისთვის, რადგან სიმრავლე ხანდისხან ინვევს გადაფასებას და სახელს უფუჭებს დიდ პოეტებსაც. ჩემთვის საინტერესოა შენი რედაქტორობა, „ლეილას“ ცალკე წერილშიც შევხები. აქ მზადდება რუსული კრებული ქართველი პოეტების თარგმანის ცნობილ რუს სიმვოლისტ პოეტებისგან, შენ იქნები წარმოდგენილი შიგ ღირსეულად, ლექსებს მე ავარჩევ. თუ შენ გაინტერესებდეს, რომელიმე შენი ლექსი განსაკუთრებით, მაშინ მომწერე. ჩემ არჩევანში მე მაინც უცხო ვარ და შენი შენ უფრო იცი.

წავიკითხე „ყანწების“ საღამოზე, ტფილისში რომ იმართება, ძალიან მაინტერესებს. რაც უნდა იყოს, მე მჯერა, რომ შენ არ შეშინდები და ჩვენთან იქნები, ამას გავალებს პოე-

ზია. ჩვენ ბრბო ვერ შეგვაშინებს და ერთხელაც არი მიხვდება, ხელოვნება გვიყვარს და საქართველოც.

აქ არი ერთი იაპონელი პოეტი, ბალმონტთან გავიცანი, ძალიან აინტერესებს ქართული პოეზია: რუსთაველი და შემდეგ ახალი, რადგან თვითონ სიმვოლისტია. მალე შეიძლება იაპონური წიგნი ვნახოთ ქართულ პოეზიაზე... ძალიან საინტერესოა. გაზაფხულზე ის ჩამოვა საქართველოში, თუ მე ვერ გავთავისუფლდი, თქვენ გევალებათ ტფილისში მიიღოთ ქართულად და გამოიყენოთ.

მომწერე „ლეილას“ შემდეგი პლანები და მომავალი.

თუ საჭირო ვიქნე, გამომიყენე.

ჩემი მისამართი: Москва, Поварская, Борисошебнскій, д 13, кв 3.

P.S. კომპლიმენტისათვის ძალიან გმადლობ, თუმცა ერთს შენგან დასახელებულ სამებაში ძალიან სკეპტიკურად ვუყურებ, ის ზედმეტია ქართული ხელოვნებისთვის...

არც ასე გვიან რაფიელ ერისთავისკენ უშვებდა ახალ პოეტებს, დღეს გამოცვლილა პარიკმახერის პუდრით, მაგრამ გემო მაინც ძველია...

P.S. თუ საინტერესო წიგნი იყოს რამე ახალი ტფილისში, ან გამომიგზავნე, ან მომწერე, ვალს გადავიხდი, მაქვს თუ არა: „Персидские лирики“ – რუსული თარგმანი სპარსელ პოეტების საინტერესო წიგნია, ან А. Кримскій-ს „Исторія Персидской Литературы“. ეს შენთვის საჭიროა სამათნოვას გამო. თუ არა, მე გამოგიგზავნი, უკანასკნელი მაინც ტფილისში არ იქნება.

მიგულე მეგობრად და შენ პოეზიის მოყვარულად.

შენი ტიცციან ტაბიძე

უფრო ლირიკული წერილი შემდეგ.

ტიციან ტაბიძე – ელენე ბაქრაძე-ბერიშვილს*

Г. Елизаветполь (Закавказье).

Еленѣ Феодоровнѣ m-me Беришвили.

ქ. მოსკოვი. 10 მაისი, 917 წ.

ელლი!

ვაგზავნი ამ წერილს, თუმცა არ ვარ დარწმუნებული, რომ მიიღებთ. მ. მაჩაბლის ქალმა დამარწმუნა, რომ შეიძლება ასე გამოგზავნა. აქ რამდენიმე კვირაა ფოჩტა არ მოდის. ჩემი ამდებანს აქ დარჩენა მარტო იმით თუ გამართლდება, რომ შვიდი ეგზამენი ჩავაბარე კიდეც, თუმცა საშინლად დავიღალე. მოსკოვი გამოიცვალა სრულიად, ქუჩა ლაპარაკობს ძალიან ხმამაღლა და, როგორც ყოველთვის, მისი ხმა ძალიან შეურაცმყოფელია ესტეტიზმისთვის. მეოთხეჯერ მივიღე ტელეგრამმა ტფილისიდან, რაც მაიძულებს წამოსვლას... ალბად ერთი თვე იქ მომიხდება დარჩენა, რასაკვირველია, უქუთაისოთ ვერ გავძლებ. ჩამოვიდა გალაქტიონი, როგორც ყოველთვის, ცუდ ამბებს ამბობს, მაგრამ მე მაინც საქართველოს სიცხე და მზე და მეგობრები მეწვევიან. უკვე ჩავენერე ექსკურსიაში, რომელიც 21 გამოვა მოსკოვიდან. საქართველოში ალბად გნახავთ. იყავით მზიანი და მაპატიეთ პროზა წერილი.

v. at. ტიტე ტაბიძე

ანა ახმატოვა (პოეტესსა), ნახატი ოლგა კარდოვსკაიას.

გიორგი ლეონიძე – სანდრო შანშიაშვილს

Ст. Цнорисъ-Цкали, Сел. Джугаани. Сандро Шаншиашвили.

10 მაისი.

ძმაო სანდრო, მოგიკითხავ სიყვარულით. საქმე შემდეგშია: ევგენი გეგეჭკორმა იკისრა „საფირონის“ გამოცემა და ამ

* დაცულია გიორგი ლეონიძის სახლ-მუზეუმში, პატარძელში.

მე-2 №-ში, სხვათა შორის, გამომცემმა მთხოვა, რომ ამ №2-ში რედაქტორად ვყოფილიყავ ასე: სანდრო შანშიაშვილის და გ. ლეონიძის რედაქტორობით. მე მგონია, რომ უარს არ განაცხადებთ. განცხადება ჩემის თავდებით გაუშვი, თუმცა დიდი, დიდი უზრდელობაა ჩემის მხრივ, ვკადნიერდები და იმედი, მაპატიებ. მე მგონია, უარს არ იტყვი და მასალასაც მომანვდი ამ მოკლე ხანში. ერთი სიტყვით, იმედი მექნება, რომ არ გაჯავრდები და მასალასაც მომანვდი, ხოლო თუ ჩამოვილი ქალაქში, მაგას ხომ არა ემჯობინება. აი, ამ წერილის წინედაც დეპეშით გამოგიგზავნე. პასუხს ველი მოუთმენლად.

შენი გოგლა ლეონიძე

[თბილისი, 1917]

გიორგი ლეონიძე – სანდრო შანშიაშვილს

ძმაო სანდრო!

სალამი! ამას წინედაც გამოგიგზავნე წერილი და ახლაც დეპეშის მაგივრად ვგზავნი ამ ბარათს:

ევგენი გეგეჭკორმა იკისრა „საფირონის“ მე-2 კრებულის გამოცემა და მთხოვა, რომ შენც ჰყოფილიყავ რედაქტორად. თუმცა დიდი კადნიერება ჩავივინე და გაზეთებში უკვე გამოვამუშავე – მე მგონია, არ გასჯავრდები. ეს უფრო საქმის სიყვარულით მომივიდა, რადგან დაგვიანება აღარ შეიძლებოდა. ასე, მაინცა და მაინც თუ გეწყინა და არ გესიამოვნა, სასწრაფოდ შემატყობინე. მე კი ძალიან მინდა, რომ ეს კრებულიც გამოვიდეს და როგორც ამბობდი: განაგრძელო მისი გამოცემა. პასუხს ველი და, რასაკვირველია, მასალასაც. მასალაში აუცილებლად უნდა იყოს შენი ლექსი... თუ ჩამოხვალ მასალით ახლა და მასალასაც გადაათვალიერებ, მაგას რა ემჯობინება. თუ არა და გამოგიგზავნი... ასე – კრებული იმავე სახით ამ თვის ბოლოში გამოვა და მე აშკარად ვერ ვიმოქმედებ, სანამ შენი პასუხი არ მომივა...

სრული იმედი მაქვს, კადნიერებად არ ჩამითვლი და ისევ
შენი შემწეობით დავაგვირგვინებთ „საფირონის“ საქმეს.

შენი გ. ლეონიძე

1917 წ. მაისი 12, ქ. თბილისი

ველი პასუხს! მე ისევ რედაქციაში ვმუშაობ.

იოსებ გრიშაშვილი – ვალერიან გაფრინდაშვილს

სალამი ჭიჭიკოს!

„ლეილა“ მინდა გამოვცე ტფილისში და გთხოვ, რამე გამომიგზავნო. ან თარგმანი სპარსულ ლიტერატურიდან ან ორიგინალური, სულ ერთია: მე მინდა, რომ ჩვენს ჟურნალს „გაფრინდაშვილიც“ ამშვენებდეს...

ი. გრიშაშვილი

[27 მაისამდე, 1917]

იოსებ გრიშაშვილი – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Кутаис, Балахванская.

Поэту Валер. Гаприндашвили (ვ. გაფრინდაშვილს).

От Гришашвили. Почт. ящ. 190.

ჭიჭიკო!

მეორე რვეულისთვის მომანოდე რამე... საჩქარო კია! მალე! ამ თვის გასულს უეჭველად გამოვა. აწყობილია სხვა მასალები. ველი შენსას: – შენ გვაკლიხარ. შენი ყვავილი აკლია ჩვენს თაიგულს.

ი. გრიშაშვილი

[27 მაისი, 1917]

იოსებ გრიშაშვილი – რაჟდენ გვეტაძეს

Квирилы, типографія Арабидзе.

ძმარ რაჟდენ!

გთხოვ, ერთი ცალი სწეული ლექსებისა აქ გამომიგზავნოთ.

Боржом. Гостиница „Фируза“ – Гришашвили.

პატ. ი. გრიშაშვილი

[14 აგვისტო, 1917]

სანდრო ცირეკიძე – იოსებ გრიშაშვილს*

Тифлиς, редакція „Сахалხო Пурцели“.

იოსებ გრიშაშვილს.

ძმარ სოსო,

გთხოვთ, ცოტა დამავალოთ: მრავალია აქ მსურველი, გაიცნოს თქვენი „ლეილა“. დამავალეთ და გამომიგზავნეთ 10 ცალი. ხვედრ ფულს (გამოგზავნიანათ) მოგართმევთ.

ალ. ცირეკიძე

Р.С. ჩემი მისამართი: Кієвъ, Б. Васильковская, д. 81, кв. 20.
Александрѹ Цирекидзе.

[1917]

* დაცულია იოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

გრიგოლ რობაქიძე, პაოლო იაშვილი, ალი არსენიშვილი, ტიცციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

ვალერიან გაფრინდაშვილს. Валеріану Гаприндашвили.

Кутаисъ, Балахванская, с.д.

ძვირფასო ვალერიან. გუშინ „ჩვენებმა“ „სალამო“ გამართეს „გორში“: – ინტერნაციონალური ჯგუფისათვის. თქვენს არ-თანა-ყოფას ვგრძნობდით ჩვენ: – გრძნობდენ სხვებიც, პაოლო ახალგაზრდა ვეფხს გავდა, რომელიც გაგიჟებული ნახტომებით სონეტების სტრიქონებს კრალავდა და ვეშაპის გავა-ბოლოს მოქნევით ზღვის ზედაპირზე მზეს ყვავილებს აკვეთინებდა. ტიცციანი ქალდეას შორეთით მოვიდა ნახევრად ცხოველი – ნახევრად ფრინველი და ცხელი სი-გიჟის სუნთქვა შემოიტანა. ალი ქაოსის მკერდზე დადიოდა: ფრთები რომ არ ჰქონოდა, მკერდის ხმაურში დაიხრჩობო-და. მეც ვთქვი: გაგიხსენეთ თქვენც: გაგიჟებული მუდო: შა-ვი ქვეყნით გამოდის მზის სარკეულში, რომელსაც „ორე-ულებით“ ამსხვრევს, ჩამოდით: უთქვენობა შეუძლებელია.

გრიგოლ რობაქიძე

გუშინ გავანწყვეთ გრიგოლის კორონაცია. იყო სეფე-სიტყვა, და სიტყვები მინისტრების, შენ გვაკლდი – თუმცა ხალხმა კარგათ დაგინახა. სერგეი გოროდეცკიმ დაგვითმო მთელი ევროპა. ვოცნებობდით გეგემონიაზე, და გავხდით ლიტე-რატურული იმპერიალისტები. თამამად! გაარღვიე ბალახ-ვანის ორლობე „выѣзжай из Майдана в Европу.“

შენი პაოლო

ქუთაისი შენი ქუთაისი სხვანაირია, მაგრამ ნათელი სიგიჟე თბილისის გიხმობს, დაეძებს შენს სულს. „მოსკოვის“ არბა-ტის სინტეზი აქაა, მოდი.

ალი

ვალერიან ჩემთვის ადგილი არ დარჩა – მაგრამ შენ სიყვარულში „ვინ დამაკავებს“ – გელის თბილისი გაკვირებული.

შენი ტიციან

გოროდეცკიმ მოგიკითხა.

ტიციან

[8 ივნისი, 1918]

**პაოლო იაშვილი, ლელი ჯაფარიძე, გრიგოლ რობაქიძე –
ვალერიან გაფრინდაშვილს**

1918 წ. 28-VI.

ძვირფასო ვალერიან!

ვარ ჭიათურაში გრიგოლ რობაქიძესთან და ლელისთან ერთად. გვინდა ქუთაისში ჩამოსვლა, თქვენი ნახვა ყველასი. თუ ტიტე არ არის შემატყობინე და დეპეშით გამოვიხმობთ. მომწერე, როდის წამოვიდეთ. ვცხოვრობთ თქვენის ხსენებით. სოფელში მწვანე სიკვდილისაგან დამიხსნეს გრიგოლმა და ლელიმ. მენატრება ქუთაისის უძილო ღამეები, მომწერე საჩქაროდ როდის წამოვიდეთ. თუ ყველა მად ხართ, სულ მალე ჩამოვალთ.

შენი პ. იაშვილი

მალე, მალე გვათენებია ქუთაისის ფირუზის ღამეები ვალერიან, ვალერიან!

ლელი

სინაზეს – კლდეში ამოკვეთილს, სალამი.

გრ. რობაქიძე.

გიორგი ლეონიძე – ანტონ ნატროშვილს

თბილისის სასულიერო პროგიმნაზიის დირექტორს
გიორგი ნიკოლოზის ძე ლეონიძის

თხოვნა

გთხოვთ, თქვენდამი რწმუნებულ პროგიმნაზიაში გამამწესოთ ქართული ენის ან გეოგრაფია-ბუნებისმეტყველების ადგილზე.

მსურს, პედაგოგიური მუშაობით ხელი შეუწყო საქართველოს აღმშენებლობით მუშაობას. დავასრულე თბილისის სასულიერო სემინარია. ვთანამშრომლობ ადგილობრივ ჟურნალ-გაზეთებში, სადაც ამ სამი წლის განმავლობაში იბეჭდება ჩემი ნაშრომები ხელოვნებიდან და საქართველოს ისტორიიდან.

მთხოვნელი: გიორგი ლეონიძე

ქ. თბილისი, 29 ენკენისთვე, 1916 წ.

28-IX. 1918 წ. იქონიოს სახეში და მიეცეს ადგილი, როდესაც თავისუფალი იყოს. საჭიროა, რომ ეს ნიჭიერი ყმანვლი ჩვენს სასწავლებელში იყოს.

დ. ანტონ

თარიღი (1916) შეცდომაა, უნდა იყოს 1918, როდესაც თბილისში, რევოლუციის შემდეგ პროგიმნაზიას ხსნიდა ანტონ ნატროშვილი. მე მასწავლებლობა აზრადაც არ გამივლია თავის დღეში. მხოლოდ ერთ დღეს ჩემთან ბინაზე მოვიდა ა. ნატროშვილი და მთხოვა, მასთან მეთანამშრომლა, მეც მისი პატივისცემით დავთანხმდი და ეს განცხადება მაშინდელი დაწრილია იმ გარემოებაში.

გიორგი ლეონიძე

3 აპრილი, 1941 წ.

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

ძვირფასო ჭიჭიკო!

ყოველ ჩვენ დღეებს თბილისში შენზე ფიქრით და ოცნებებით ვალამებთ, პაოლომდი და შემდეგაც. შენი მარტოობა გვაშინებს. ალბად ლექსებათ დაიცლები. ჩვენ ფუჭ დღეებზე პაოლო გეტყვის. ხშირად ვკითხულობ შენ ლექსს ჩემზე და დავრწმუნდი, რომ სამაგიეროს ვერ გადავიხდი, მაგრამ წურბელივით მაინც მიყვარს პოეზია. ჩემ „ვანქის ტაძარზე“ პაოლო გეტყვის. ძალიან მინდოდა ჩამოსვლა, მაგრამ კოლომბინა არი ავათ, ჭლექიანი ქალი ჩემთვის, მგონი, საბედისწერო შეიქნეს!.. ხშირად გიგონებს შენ და პაოლოს, ხანდისხან ტირილამდის, პაოლოს მეგობრობის გამოცდა იქნება დაგვიანებაა.

წავიკითხე „აისი“. არ ვუმაღლავ რედაქტორს, ეს შენი მონაფეების დღესასწაულია. მე მაგათი მჯერა. ჭიჭიკო, ყოველ ღამე ვიმეორებ: ვილუპებით ჩვენ ორი და უკვდავ ყორნის მაგონდება მე „nevermore“...

არასდროს არ ვყოფილვარ ასე დამონებული, როგორც დღეს. მაგრამ არასდროს არ მწამებია „ყანების“ ისე, როგორც დღეს. „მხოლოდ ლექსი არ შესწყვეტს მღერას“, <...>.

შენი ტიციან

[თბილისი, 1918]

პაოლო იაშვილი – დამფუძნებელი კრების კომისიას*

დამფუძნებელი კრების კომისიაში

„ესტეტიური ლიგა პატრიოტების“ ჯგუფის სახელით, გთხოვთ, დაბეჭდოთ 250,000 (ორას ორმოცდა ათი ათასი) ცალი ბიულეტენების მე-14 ნომრისათვის. 50 (ორმოცდა ათი ათასი) რუსულად, ხოლო 200,000 (ათასი) ქართულად. ადგილები, სადაც საჭიროა ბიულეტენების გაგზავნა, შემდეგ იქნება წარმოდგენილი.

ჯგუფის წარმომადგენელი პაოლო იაშვილი
[26 იანვრის შემდეგ, 1919]

ტიციან ტაბიძე – საქართველოს დამფუძნებელი კრების მომწვევ ცენტრალურ კომისიის თავმჯდომარეს**

საქართველოს დამფუძნებელი კრების მომწვევ
ცენტრალურ კომისიის თავმჯდომარეს

„ესტეტიური ლიგის პატრიოტების“ ჯგუფის
წარმომადგენლის – ტიციან იუსტინეს ძის ტაბიძისგან

განცხადება

რადგანაც ქართველ მწერალთა და მხატვართა ჯგუფის „ესტეტიური ლიგა პატრიოტების“ არის ახლათ დაარსებული და მოკლებულია საშუალებას, ჰქონდეს ისეთი გამართული ორგანიზაცია, როგორც სხვა პარტიებსა და რადგან ლიგაც აგრეთვე მოკლებულია მატერიალურ საშუალებასა და მისი საარჩევნო ფონდი ძალიან განსაზღვრულია და ძლივს

* დაცულია საქართველოს ეროვნული არქივში.

** დაცულია საქართველოს ეროვნული არქივში.

აუვა სააგიტაციო ხარჯებს და ბიულეტენების დასარიგებლათ, მოკლებული ვიქნებით საშუალებას გაუძღვეთ ჩვენი ხარჯებით, ამიტომ ვითხოვთ ავანსს, თანახმათ საარჩევნო კომისიის დადგენილებისა 2000 მანეთს.

ტიციან ტაბიძე

ქ. ტფილისი, 10 თებერვალი, 1919 წ.

ყარა-დარვიშ – ტიციან ტაბიძეს

Тициану Табидзе.

К большому моему сожалению, я первый раз в таком большом грузинском обществе.

Но сюда меня потянуло то глубокое и неразрывное чувство, которое я питаю к тебе, дорогой Тициан, и к твоим соратникам по творчеству от Голубых Рогов.

Я к сожалению не умею читать Ваши произведения, но я их прочитал и изучил в подленнике – я читал и изучил Вашу прекрасную душу и я убежден, что и Ваши произведения так же прекрасны и великолепны, как и Ваша душа.

Вы – Голубые Роги, носители дум и чаяний молодой Грузии, ибо Вы как поэт драгоценный сосуд высоких духовных ценностей Вашего народа.

Я узнал близко и почувствовал Ваш народ через Вас и услышал через Голубые Роги и полюбил, и породнился с ним.

В Вашем творчестве звучат, как колокол, вечные звуки – песни любви к человеку.

Гуманность к человеку – великий принцип – основной мотив Вашей поэзии.

Наше родство не проста и не случайна.

В нашем народе идет процесс нового молодого творчества.

И я, как идеолог новой армянской поэзии – творческой мысли, заявляю, что мы вместе ногу в ногу, хотя и разными путями, идем в „обетованный Рим“ – „новый Рим“, где уже развевается новое знамя, на котором начертано великий лозунг

братства и любви народов – и в частности кавказских народов. Наши языки разные, но у нас есть общий язык, на котором мы понимаем друг друга, и это язык чувства и аппарат его сердце. Так позвольте же мне сегодня здесь, через Ваши головы послать свой братский привет и поцелуй Вашему возрождающемуся и рыцарскому народу.

И пусть отныне ни одно мрачное чувство не омрачит сердца двух братских народов, ибо за спиною их стоят воины духа и кузнецы нового грядущего счастья – мы с Вами, которые в недрах творческой мысли своих народов куют новые звенья солидарности и братства Кавказских народов.

И Мы и Вы горды тем чувством, что наша поэзия, наше творчество поведет молодое поколение по путям единения двух народов на благо и счастье их.

И пусть мой голос гулко раздастся и аккордами разнесется в одну общую симфонию в сердцах молодого поколения и вселит в них надежду и веру, что их баяни – певцы никогда не изменят великим лозунгам, рожденным из мировой революции и докатившимся волною к неприступным и скалистым берегам нашей общей родины.

Кара-Дарвиш

1919 г., IV-17, Тифлис

გრიგოლ რობაქიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

ძვირფასო ვალერიან!

ივნისის შვიდს აქ საღამო გაიმართა: შესახებ მხატვრობის. ილაპარაკეს: კაკაბაძემ, სუდეიკინმა, ტიციანმა, მე. ტიციანის სიტყვა ჩემთვის მოულოდნელი იყო: ჯერ ერთი, თითქოს მას დაასწრეს ფუტურიზმის დეკლარაცია (ასეთი იყო შთაბეჭდილება) – განაცხადა მან: ფუტურიზმის ნამდვილი დეკლარაცია ამ სცენიდან მალე მოხდება ჩვენი ჯგუფის მიერ. გარდა ამისა, იყო ასეთი ხაზი სახელების: პიკასო და

სკრიაბინი, მაღლარმე და კრუჩონიხი... და სხვა...

მე ავლელდი საშინლად: უმთავრესად იმის გამო, რომ თე-
მა ჩემი იყო სასიცოცხლო (– ჩემთვის მაინც), ვილაპარაკე
კუბიზმის შესახებ: როგორც თანამედროვე რიტმი კოსმოსის
დაშლის ათვისებისა. მივიღე იგი იმდენათ, რამდენათ იგი გა-
მართლებულია სულის ტრაგედიით და ესთეტიური კათარ-
ზისით. გარეშე ამისა: იგი მხოლოდ დემონოლოგიაა. კრუჩო-
ნიხი დაეახასიათე როგორც „скоморох вшивого бесенка“ და
ვამხილე მისი შემოქმედებითი არარაობა – (მაღლარმეს გვერ-
დით მას რა უნდა?!)... ჩემი სიტყვა ალბათ დაიბეჭდება...

შემდეგ: ტიციანი გამომელაპარაკა:

მან მითხრა: როგორც „ჩვენ“ გვეჩვენება „სიო“ და სხვა ამ-
გვარი ბანალობად, ისე ეჩვენება ალბათ კრუჩონიხს ბანალო-
ბათ ბალმონტი და სხვაო... და მეც ამას ვგრძნობ სწორადო...
მე შევეკითხე: იქნება ოდესმე ქვეყანაზე ისეთი რამ, რომე-
ლიც შემდეგ ბანალობათ არავის მოეჩვენოს?

მან მომიგო: არა.

მე კიდევ: მაშ მსოფლიოს მიღება შეუძლებელია?

ტიციანი: დიახ, შეუძლებელია...

მე: აქედან დასკვნა?

ტიციანი: თავის მოკვლა...

მან ისიც გადმომცა, რომ თქვენ უარი გითქვამთ სონეტის
წერაზე და პაოლოს უტირია, რომ პოეზია უკანასკნელათ
დაეჭვებია...

მე არ მინდა აქ ყველაფერი ვთქვა...

მე მინდა მხოლოდ თქვენი და პაოლოს აზრი გავიგო.

თქვენ კარგად იცით ჩემი აზრი: პოეზია არარიტმიული სიტ-
ყვაა და მსოფლიოს მეტაფიზიკური ამოწურვა. ეს დასკვნა
ბევრს რამეს თხოულობს წინასწარ. მე მწამს, რომ მსოფ-
ლიო ღვთის ქმნადია და ხელოვანი მისი თანაშემოქმედი. ეს
არ არის ფიგურალი თქმა. თუ ეს მიღებული იქნა, მთელი
დემონოლოგია ტიციანის უარყოფილ უნდა იქნას...

თქვენ იცით, რომ მე თქვენთან ვარ როგორც ძმა და შე-
მოქმედი. ძალზე ვგრძნობ თქვენი (სამის) სიყვარულს. ხო-

ლო, შესაძლოა, თქვენ (პაოლო და თქვენ) ისე ფიქრობდეთ, როგორც ტიციანი და მართლაც გადანწყვეტილი გქონდესთ ახალი „გამოსვლა“.

უნდა იცოდეთ, რომ ამ შემთხვევაში ვერ გამოგყვებით. სიყვარული ნამდვილი – სასტიკია. – მე არ შემიძლია თავის თავის ღალატი. თქვენთვისაც უფრო კარგი იქნება: უფრო თავისუფლად იმოქმედებთ.

ნუ გაიკვირვებთ, რომ „ასე“ გწერთ: მიუხედავად ტიციანის „იმპრესიონიზმისა“ მისმა სიტყვებმა დამაფიქრეს.

ეს ბარათი ნაუკითხეთ პაოლოს...

ველი პასუხს: ორივესაგან...

თქვენი ერთგული გრ. რობაქიძე

9 ივნისი. 1919

მისამართი: თბილისი, ცხნეთის ქ. 4, ბინა 1.

P. S. აუცილებელია თქვენი და პაოლოს აქ ჩამოსვლა ერთი კვირით მაინც.

პაოლო იაშვილი და ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

ბ. ვალერიან გაფრინდაშვილს

ჭიჭიკო!

მწერალთა კავშირის კლუბის სახელის ნათლია შენა ხარ. არა მარტო ამისთვის, არამედ ჩვენთვის ჩვენდა გასახარებლად, თუ ძმა ხარ, ჩამოდით შენ და კოლაუ. სთხოვე აგრეთვე ნ. ლორთქიფანიძეს. უსათუოდ გელით. ალექსანდრე ვიცით, რომ ვერ წამოვა.

გაკოცებთ შენი მარად პაოლო

ჭიჭიკო, უშენოთ ეს დღე ჩემთვის არ იქნება. როგორც მიუსსე ვაპირებ იმ ღამეს მარტო სტოლზე ჯდომას „ქიმიერიონის“ მარკის ღვინით.

გრიგოლი არ არის, ნუთუ შენც არ იქნები. ყველაფერი მზად
იქნება შენი დახვედრისთვის. გაკოცებ ბევრს და მოგელი.

შენი ტიციანი

[თბილისი, 1919]

მეც.

ნ. მინიშვილი

ტიციან ტაბიძე – კოლაუ ნადირაძეს

კოლაუ! მოგელით ტფილისში უსათუოდ, როგორი რემ-
ბო ხარ. ქუთაისს ვერ მოშორდი ამდენხანს. აქ დაგხვდებით
ღირსეულათ...

ტიციან ტაბიძე

[თბილისი, 1919]

1920

ტიციან და ნინო ტაბიძეები – კოლაუ ნადირაძეს

ოთხშაბათს ჩვენი ქორწინებაა. გაგვახარე და ჩამოდი. ეცადე ვალერიანის წამოყვანაც.

ნინა, ტიციან

თფილისიდან, 12.1. 1920

სანდრო ცირეკიძე – გრიგოლ რობაქიძეს

პატივცემულო გრიგოლ!

თქვენთან ბოდიში მმართვეს: ვერ გაცნობეთ „შვილდოსნის“ გამოსვლა, დაუკითხავად ვისარგებლე თქვენი ლექსებით, დროზედ ვერ გამოგიგზავნეთ „შვილდოსანი“. დამნაშავე არა ვარ – თბილისელმა მეგობრებმა დაიზარეს თქვენი მისამართის გადმოცემა. დღეს ვალერიანმა მიიღო თქვენი ბარათი და ვიჩქარი უნებური შეცდომა გავასწორო. ვაგზავნი „შვილდოსანის“ ორ ნიგნს. ვალერიანმა მთხოვა, გადმოგცეთ მოკითხვა და „მეოცნებე ნიამორების“ მესამე ნიგნი.

მე გავზედავ, თხოვნითაც მოგმართოთ. მართალია, „შვილდოსანს“ ნაკლი უფრო მეტი აქვს, მაგრამ ერთი ღირსება აქვს უეჭველად: ცისფერ ყანწელებს (და მათ ეპიგონებს) აღარ შეფერის; დროა, საქართველოში პოეტის სახელის პრეტენდენტი თუნდაც „შვილდოსანის“ პრიმიტიულ სასწოროზე აიწონოს და „მარუთა შუამდინარელის“ ფასი ითქვას. კიდევ უფრო საჭიროა დადებითი მუშაობა და თეორეტიული კვლევა და პოპულარიზაცია. ბევრი მტერი გავიჩინეთ (გომართელიც – აგრარულ საკითხზე ჭკუა დაქნილი კრიტიკოსი). შეცდომები მეტი დავუშვით. თბილისელი მეგობრები იმოდენათ არ გვეხმარებიან (ვერ მოიცალებს) და სამმა კაცმა ყველაფერი ვერ შევძელით. შეიძლება მეოთხე ნუ-

მერი აღარ გამოვიდეს, რადგან მასალები არ მოგვანოდეს. სწორედ აქაა ჩემი თხოვნა.

ქართულ პოეზიას და ესთეტიკას დღეს თქვენზე ძვირფასი სახელი არ ეგულება. „შვილდოსანის“ ბოლო ორი წიგნი ამაყოფს თქვენი ლექსებით. თუ ნებას მომცემთ, მესამე წიგნისთვის (№4) „ავტომედალიონს“ გამოვართმევ ვალერიანს. მაგრამ ამას ვერ დაგჯერდებით: გაიმეტეთ ერთი წერილი „შვილდოსანისთვის“. თემა რაც გენებოსთ – მაღარმე, სიმბოლიზმი, პოეზია და პროზა ან სხვა. თქვენი სიტყვა ყველგან ჩასწვდება სიღრმეს და ახალ ღირებულებას აღმოგვიჩენს.

თუ „შვილდოსანისთვის“ არაფერი დასწერეთ, ამით გავიგებთ, რომ თქვენი შეხედვით იგი უარყოფითი მოვლენაა და აღარ გამოვა: საქართველოში თქვენზე მეტათ არავის ვუჯერი.

სანდრო ცირეკიძე

[ქუთაისი, 30 მარტამდე, 1920]

გრიგოლ რობაქიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

ძვირფასო ვალერიან! მივიღე ჟურნალები სანდრო ცირეკიძესაგან. მწერს: „შვილდოსანში“ ნაკლი უფრო ბევრიაო. არ არის მართალი: პირიქით ითქმის. ტიცციანის „მო. და მ“ მთელი მისტიკაა დამშრალ ფშანებში აყვივებული ბაყაყების. არის შიგ დატეხა იმპრესსიონისტული და მისტიური ვარდნილი. პაოლოს „ალი“ მთელი ვაკხანალიაა კენტავრის ტემპერამენტის. „იდა რუბინშტეინის დაღალული ფეხების ბანვა“ – ლათინური დეკადანსის მოსხურებაა. თქვენი „საფერფლე“ ინტიმურია და დაუვინყარი ვით ჩემი პატარა „აღლას“ მკდარ თვალებზე დაღურჯებული იისფერები. კარგია კოლლაუ ნადირაძის: „მთვარის წყალობა“ და „ოცნება საქართველოზე“. სრულიად ველური სმენა უნდა ჰქონდეს ადამიანს, რომ ეს ორი ლექსი არ მიიღო. დანარჩენების ლექსები ჯერ არ ნამიკითხავს. რიტმიულ პროზას დიდი განვითარება ეტყობა:

სანდრო ცირეკიძე საგულისხმოა მეტად; სერგო კლდიაშვილი წინ მიდის; ნიკო ლორთქიფანიძის „ბებრები“ შედეგია. წერილები: (თქვენი, ტიციანის, კ. ნადირაძის, ს. ცირეკიძის) – ყველანი ესთეტიური კულტურის მაჩვენებელია. ს. ცირეკიძის „სათაურები“ გაბედული ფუტურისტული ხაზია. ნაკლზე ლაპარაკი არა მსურს. მხოლოდ სტილისტურ მხარეს უნდა მეტი დაკვირვება, ნათესაობითი ზედმესრულის სრული ფორმა უფრო მართებულია (– ტიციანს კი: „რომ დაჭრილ სულის“, პაოლოს: – „მძინარ დაბიდან“, თქვენი: – „დაორსულეულ კვამლის“ და სხ; აქ ყველგან „ი“ არის საჭირო). ან კიდევ: რიცხვითი შეთანაბრება საჭიროა (– პაოლოს კი: „გაგარეზა ნერონის ხმებმა“; გალაქტ. ტაბიძის წიგნი ამგვარი შეცდომებითაა სავსე; თქვენ: „ამაყ ოლარებს დაუბრუნდება“, „დღეებს აგონდება“). საზოგადოთ ეს ნაკლი „ჩვენებში“ ხშირად არის. თქვენ გაქვთ კიდევ ასეთი: „ხიდეებს“. გარდა ამისა: ნათესაობითი უკეთესია გაშლილი: „ზამთარის“ და არა „ზამთრის“, „დილომის“ და არა „დილმის“. ამასაც სჭირდება ყურადღება, ქართული დამძიმებულია კონსონანტების შეყრით. ამას ხსნა უნდა, ამის შესახებ ცალკე. როცა ადვილია „ხინვის“ აცდენა, რა საჭიროა მისი დაშვება?! ამას სიყვარულით გწერთ. გიგზავნით „შვილდოსანისათვის“ – „ვ. კამენსკის“. ლექსი უბრალოა, მაგრამ მარჯვედ გამართულია. ჩემი „რთველი“ ხომ თქვენა გაქვს?! თქვენთვის მაქვს აგრეთვე „ნმ. ნინო“, – მაგრამ ჯერ წაკითხვა მსურს მისი საჯაროთ. წერილს უთუოდ გამოგზავნი მეოთხე ნომრისათვის. მე აუცილებლათ მიმაჩნია მისი გამოცემა. თუ არ შეწყვიტავთ, – ყოველი ნომრისათვის მოგაწოდებთ ლექსსა და წერილს. ჩემი სიტყვა არ არის ქართული დაპირება.

ცოტა უღონოთ ვარ და –

ლოგინში გწერთ ამ წერილს.

ძმური სალამი: კ. ნადირაძეს, ს. ცირეკიძეს, ნ. ლორთქიფანიძეს, ს. კლდიაშვილს, შ. აფხაიძეს. ს. ცირეკიძეს წერილისათვის დიდი მადლობა. ვუპასუხებ ცალკე.

ვნერ თქვენს შესახებ.

აგრეთვე: მთელს კამარას: საცა მე ჩემი (მოგონებული) წინაპარის სახელით ვლაპარაკობ; თემები: სიტყვა, სინამდვილე, სიკვდილი, – გაშლილი სალირიკო ფორმით.

„თბილისელთა“ ბოჰემა რას აკეთებს? არ ვიცი.

თქვენი ერთგული გრიგოლ რობაქიძე

30 მარტის, 1920, ბაქო

P.S. „ვასაკაში“ ერთი შეცდომა უნდა გასწორდეს: დასტამბულია: სოფელში, – უნდა იყოს: სოველში.

შალვა აფხაიძე – სანდრო ცირეკიძეს

სალამი სანდროს!

ქრისტე აღსდგა.

არ გრცხვენია, სანდრო, უნდობლობა რომ შემომწამე? როდის იყო, უნდობლად რომ გიყურებდი. დანარჩენ ლექსებს თუ გთხოვდი, არა იმიტომ, რომ მეშინოდა მათი დაკარგვა. არა, ეს არ მაშინებს, ვინაიდან საამისო ღირებულებას არ წარმოადგენენ ისინი. გწერდი იმიტომ, რომ ხანდახან ვფიქრობდი მათ გაზეთში მოთავსებას. მეტი არაფელი. ეს არაფელია.

სერგომ მითხრა, რომ სანდრო ძლიერ გლახათ არისო. რატომ არაფელს არ მწერ, სანდრო, მერე შენ ჯანმრთელობაზე? მომწერე უსათუოდ. გარწმუნებ, ეს მე ძლიერ მაინტერესებს – როგორც შენ ახლო მეგობარს. სხვათა შორის, გუშინ გაიხსნა მწერალთა ყრილობა. რა კარგი ქენით, რომ არ ჩამოდიოთ. ასეთი სიცარიელე და სრული უზადრუკობა სულის და გონების ჯერ არც ერთ ყრილობაზე არ მინახავს. რა კარგია, რომ უცხო არავინ ესწრება ამ ყრილობას! კარგათ და მოხდენილათ დაახასიათა ერთ სიტყვაში ვანიჩკამ: ეს გამოქცეულთა (бѣжѣнцы) ყრილობაა. თავმჯდომარე კი (გომართელი) სელტერასკით შერეულ ღვინოს გავსო. მოხსენება გააკეთა გამგეობის მხრით კ. მაყაშვილმა. ძლიერ უფერული და უშინაარსო. შემდეგ სარევიზიო კომისიამ,

რომელმაც გააქარწყლა სრულიად გამგეობის მუშაობა: აღნიშნა საშინელი დაუდევრობა. უსისტემობა ანგარიშების წარმოებაში და სხ. გამგეობა საშინელ მდგომარეობაში ჩავარდა. ვართაგავამ ისარგებლა და გაილაშქრა „ახალგაზრდების“ წინააღმდეგ. ფედერალისტებმა რეპლიკების ზვინი დასდგეს. ჩააცვიდნენ „ქიმერიონს“. გლახა შთაბეჭდილება შეიქნა. იხსნა გამგეობა ისევ აკ. პაპავამ, რომელმაც საუცხოვო სიტყვა სთქვა. თითქმის ერთი საათი ილაპარაკა. გაფანტა სრულიად შთაბეჭდილება. არ ვიცი, პაპავა რომ არ ყოფილიყო, როგორ დაძვრებოდნენ. ტიცციანს სრულიად არ სცოდნია ლაპარაკი. პაოლომაც ვერაფერი სთქვა. ასეთი იყო გუშინდელი დღე. დღეს მეორე სხდომაა დანიშნული. ახლა ჩვენ განწყობილებაზე, სანდრო. ამას შენ შეინახავ შენთვის. გნერდი წინეთაც და ახლაც გეუბნები, ვერ შეურიგდი ტიცციანს, რომელიც გაჩერებულია წინ და არ აძლევს არავის გასაქანს. უკმაყოფილო ვარ ამით არა მარტო მე, არამედ ყველა აქ მყოფი გარდა მართლაც კლაკიორ ლეონიძისა. მე, მართალია, ამ უკმაყოფილებას შენს მეტს არავის არ ვეუბნებოდი. უკანასკნელმა ტიცციანის მიერ ნაკარნახევმა წერილმა დაურღვია სულის სიმშვიდე ზოგიერთ ჩვენს ბიჭებს. განსაკუთრებით აღელვებულია კოლია. ნანყენია ძლიერ ვანიჩკა და სხვები. მე, სანამ ეს წერილი დაიბეჭდებოდა მანამდე მქონდა ლაპარაკი ვანიჩკასთან. მქონდა სწორედ იმ თემაზე, რაზედაც შენ გნერდი წინა წერილში და გეუბნებოდი, ის რაც ახალი და რევოლუციონური იყო ჩვენში ამ ჯგუფის ხელში, დღეს იმავე ბანალობად გადაიქცა. მე მგონია, დრო არის, ახალი გზების ძებნისა, საკითხის სხვანაირად დაყენების. ყოველ შემთხვევაში, რაც არსებობს, მისი გაღრმავება. საერთოდ საჭიროა, ვეუბნებოდი, ტიცციანის მიერ შექმნილი რუტინის გადალახვა. ეს შეიძლება ასე თუ ისე ამ ჯგუფიდან გამიჯვნით. და სხ. ამაზე, თუ ჩამოვედი, ვრცლად მოგელაპარაკები. ვანიჩკაც დამეთანხმა. რას იზამ, სანდრო, ვანიჩკას მეტი აქ არავინ მყავდა. მე საკითხს ვაყენებდი და ვაყენებ ახლაც წმინდა პრინციპიალ ნიადაგზე და აქედან გამოვდივარ. დავსახეთ პატარ-პატარა

გეგმები. ლეონიძის წერილი ბომბასავით გავარდა – და კო-
ლია გადმოისროლა ჩვენსკენ. რა თქმა უნდა, გულწრფელად
გეუბნები, სანდრო, ამ წერილისათვის სრულიად არ მიმიქ-
ცევია ყურადღება. ის არაფელს არ მეუბნება. ეს კი არის,
რომ ბევრს ატკინა გული. მართალი გითხრა, ამით გვინდა
ვისარგებლოთ და ერთგვარი საზღვარი დაუდვათ ამ ორ
პიროვნებას. დამეთანხმე, სანდრო, შეუძლებელია ასეთი
დიქტატურა ჩვენ წრეში. არავინ არ სწამს ტიცციანს. სწამს
ერთი პაოლო და გრიგოლი. ჭიჭოკაზე წერილს როგორ დავ-
წერო (თუ ძმა ხარ, ნუ ეტყვი). ასევე და უფრო ალმაცერ
თვალთ უყურებს კოლაუს. მეორე მხრით მას უნდა ყავდეს
უკან ლაშქარი და სარგებლობდეს მათი რიცხვით. ჩვენ გა-
დავწყვიტეთ, მიგვემართა პაოლოსათვის და გვეთქვა: თუ
არ შეცვლით თქვენ ჩვენდამი დამოკიდებულებას, ჩვენ იძუ-
ლებული ვიქნებით ჩამოგშორდეთ და სხ. გუშინ სალამოს
შევხვდით პაოლოს და ტიცციანს და ვანიჩკამაც უთხრა ყვე-
ლაფერი. სასაცილოდ აიღეს. მაგრამ ეს არ არის საინტე-
რესო. ახლა არ ვიცით, როგორ მოვიქცეთ დღეს. მივცეთ
თუ არა ხმები. ჩვენ გადაწყვეტილი გვაქ, ყოველ შემთხვე-
ვაში, ტიცციანს არ მივსცეთ ხმა. საერთოდ აღარც თვითონ
არიან ახლა მაინც და მაინც ბრძოლის გუნებაზე. გუშინ,
მაგალითად, გვითხრეს, ჩვენ აღარ შევალთ გამგეობაშიო –
ვინაიდან ეს არც საჭირო არის და არც ამხანაგებს უნდა-
თო. ამას კი ხედავენ ჩვენ მოქმედებაში და აგრეთვე თქვენ
მოქმედებაში, რომ არ ჩამოდით. საერთოდ თქვენმა უყუ-
რადღებობამ აქ გავლენა მოახდინა მათზე. გაიგეს, რომ შენ
ძლიერ ნაწყენი ყოფილხარ, მგონი, უკანასკნელ წერილზე.
და პაოლომ თავისი იმერული ხრიკები გააცხოველა; ეუბნე-
ბა ტიცციანს: რა თქმა უნდა, შენ არაფელ შუაში ხარ, მაგრამ
ის წერილი მაინც არ უნდა დაბეჭდილიყო, სანდროს ჩვენ-
თვის კარგის მეტი არაფელი არ უქნია და რას ერჩითო, რა
საჭირო იყო ჩემზე იმდენი წერა, როცა სულ ერთი ლექსი
მაქვს მოთავსებული და სხ. ამან გამოიწვია დიდი გაცხო-
ველება ბაასის. ტიცციანმა იმართლა თავი იმით, რომ ეს რა
ჩემი ბრალია, ლეონიძემ რაცხა დასწერაო. ერთმა სთქვა:

საკვირველია, რათ აქვთ ასეთი პრეტენზიები ცირეკიძეს და სხ. მაგრამ ამ წერილზე უნდა გითხრა შემდეგი. როგორც დანამდვილებით გავიგე, ერთი თვის განმავლობაში ეფერებოდა ტიტე ლეონიძეს, დანერე რამეო. ბოლოს მანაც ერთი თვის განმავლობაში წერა და როგორც იქნა დაათავა. ისიც გადასცა ტიტეს და მას როგორც უნდოდა, ისე შეაკეთა. გოგლას არასფრის გულისათვის არ უნდოდა დაბეჭვდა და ამ ნიადაგზე, მგონი, შელაპარაკებულან კიდევაც, მაგრამ ბოლოს დაიბეჭდა მაინც. და სწორედ პირველი ნომერი აი-ლო ხელში და არა მეორე, სადაც მათი არაფელი არ იყო. ასეა საქმეები. გუშინ სალამოს დიდ ხანს გვქონდა ლაპარაკი. თქვენი არ ჩამოსვლა ძლიერ სწყინთ. მაგრამ ეს ძლიერ კარგია. თუ შიგნით არ არის ერთგვარი ოპოზიცია, ისე მეტის მეტათ გავლიან თავს. ახლა მათ სალამოზე. მე, რა თქმა უნდა, არაფელი დამოკიდებულება არ მაქვს მასთან, მგრამ თუ მწყინს, მწყინს იმდენად, რამდენათაც სხვა თავის ამხანაგებს არ გაუწიეს ანგარიში. მოგეხსენებათ, რომ ქიმერიონში მათ დიდი ვალი ქონდათ. ბოროტი ენები ამბობენ (ეს შენ შეინახე, სანდრო), ჯვარი ქიმერიონის ფულით დაიწერა ტიცინამაო. მაგრამ ეს არაფელია. ამ ვალების გასასტუმრებლათ გამართეს სალამო. გახსოვს სანდრო პაოლოს გამოსვლები ქუთაისში ვილაც სპეკულიანტების წინამდღე. ამის შემდეგ „ქიმერიონში“ იმავე სპეკულიანტებს დაუწყო არშიყობა, ოღონდაც კი აუქციონში ფული აელო. სალამოს არ ქონია სრულიად არავითარი იდეური მხარე. აიღეს დაახლოვებით 100 ათას მანეთამდე. გამართეს მთელი ჯგუფის სახელით და ფული კი ორმა გაიყო. გაისტუმრეს თავის ვალები. დანარჩენი კი კარტში წააგეს. იმის მაგივრად, რომ შენთვის „შვილდოსნის“ საჭიროებისათვის გამოეგზავნათ ერთი ხუთი ათასი მანეთი მაინც, კარტში წააგეს. არ ვიცი, რამდენად დასაშვებია ეს ამხანაგებს შორის. ესეც უთხრა ვანიჩკამ. ვერაფელი ვერ უპასუხეს. საკითხის მიფუჩეჩება აირჩიეს. და რამდენი სხვა ასეთი მაგალითები. სერგომ გაკვრით მითხრა შენი გადაწყვეტილება, სანდრო. შენ ახლა სწორედ არ უნდა დატოვო ეს საქმე. სწორედ ეს უნ-

და ამ ჯგუფს. ყვირილით და რეკლამით მოკლეს ბევრი და მოკლავენ სხვებსაც. მათ ასეთი წარმოდგენა აქვთ: უჩვე-
ნოდ არაფელი არ გაკეთდება. და რომ დამტკიცდება, რომ
თუ ისინი არ იქნებიან, ისედაც შეიძლება რამეს გაკეთე-
ბა, მაშინ დარწმუნებული ვარ, მეტ ანგარიშსაც გაგიწევენ.
მე მგონია, რომ ჟურნალის გამოცემა ყოველ შემთხვევაში
ახლა მაინც უნდა განაგრძო. ჩვენ აქ რაღაც გეგმები გვაქ
დასახული მატერიალური წყაროს აღმოსაჩენად. დაგეხმა-
რებით ყოველივე მხრით. შენ ოღონდ გამოგვიგზავნე მან-
დატი ერთგვარი. დავიღალე წერით, თორემ კიდევ ბევრი
მინდოდა მომეწერა.

სალამი ყველას.

(ყველაფერი შენთვის შეინახე, სანდრო, ჯერჯერობით).

შენი შალიკო

[თბილისი, 5 აპრილი, 1920]

ჰოვანეს თუმანიანის შვილები – ტიცვიან ტაბიძეს

9/V. 1920.

В день вашего светлого праздника – мы пришли к вам с цве-
тами – символом поэзии поздравить вас. Но не застав вас до-
ма, оставили вам цветы с нашими лучшими пожеланиями.

Привет всем вашим товарищам.

С приветом Туманянцы (без отца)

შალვა კარმელი – რაჟდენ გვეტაძეს

ზესტაფონი, ისიდორე მოსიძეს.

გადაეცით რაჟდენ გვეტაძეს.

1920 წ., სამშაბათი, ივლისის 13.

რაჟდენ! მივიღე შენი წერილი. გმადლობ. ნიკას სალამო არ შემდგარა, არ ვიცი, რისთვის, რადგან მე ავად ვიყავი და სამი დღე ვიჯექ სახლში. ახლა კარგად ვარ. მოკითხვა ჩვენებისგან თქვენებს, განსაკუთრებით აკოცე ჩემგან ამაჟა გვეჭაჯეს და ბუტუტის. ამასთანავე საჩქაროდ გაცნობებ: შეიძლება არა სასიამოვნო ამბავს: ნიკო შარაბიძემ დღეს წერილით მთხოვა, გაცნობო, რომ დაუყოვნებლივ ჩამოხვიდე, რადგან სასტამბო მუშაობას იწყებენ. ესევე გადმომცა, როცა ნიკო დაბლა ვნახე და განმეორებით მთხოვა შენთვის შეტყობინება. ამ წერილის მიღებისთანავე ჩამოდი.

შენი შალვა კარმელი

სანდრო ცირეკიძე – სერგო კლდიაშვილს

სერგო, მარგალიტო! რითი ავავსო ეს ფურცელი ცალიერ ქუთაისში. წვიმს. დარია. და ყოველთვისაა მოწყენა. „ჯერ არასდროს არ ყოფილა ქუთაისი ასე წყნარი და უბედური. შარშან „ნიაშორებით“ და „შვილდოსანით“ ვირთობდით თავს. წელს პირობები სხვაა და მელიტონი – მიუკარებელი. ჭიჭიკო გულს არ იტეხს, მაგრამ მე აღარ მჯერა ქუთაისში რამეს გამოსვლა. ქუთაისი მთლად პროვინცია გახდა. უიალქნოთ დავდივართ და ვეძებთ ერთმანეთს სამი კაცი: ჭიჭიკო, კოლია და მე. თუმცა კოლია უფრო განზე ერთობა. შენ გიგონებთ ხშირათ. გვენატრება შენი გძელი წერილები და უფრო – შენი უცაბედი ჩამოსვლა.

მე აქ ვერსად მოვეწყვე და „ჯიბებში ხელჩანყობილი“ დავიარები. შენ ბედნიერი ხარ, რომ ასე ადვილათ შეგიძლია ქუთაისის მიტოვება. ქუთაისში მე ვიგრძენი, რომ ზედმეტი

ვარ (არავინ არ მიმიღო საქმეზე) და გასავალი გზა ვერ მიპოვია. იცი რა, სერგო – აღარ მინდა აღარც ფედერაცია, აღარც... კუჭი და კეთილი ცხოვრება პირველი საქმე ყოფილა. ამაზე შენ დამასწარი, მაგრამ მეც!..

მოინერე უსათუოდ.

შენი სანდრო

28/IX. 1920

[ქუთაისი]

P. S. „შვილდოსანის“ სრული ლიკვიდაცია მოახდინე და რეზულტატები კალისტრატეს ხელით გამომიგზავნე.

შალვა კარმელი – კოლაუ ნადირაძეს

ქუთაისი, აფთიაქის ქუჩა.

კოლაუ ნადირაძეს.

ძვირფასო კოლაუ!

აგერ მეორე თვეა ტფილისში ვცხოვრობთ მე და რაჟდენი ერთად. მე ვბოდიშობ, რომ წერილს დაგვიანებით გიგზავნი, მაგრამ, იმედია, მაპატიებ, რადგან შენი ჩვენება ხშირად იყო ჩვენთან და მეგობრობა მარტო წერილებით არ მტკიცდება. გავიგე, რომ ცოტა „უქეიფოთ“ ყოფილხარ! ალბათ, ახლა კარგათ ხარ! ტფილისში არაფერი ახალი არ ხდება ლიტერატურაში; საყურადღებოა გრ. რობაქიძისა და გრიშაშვილის პაექრობა იმ ხრით, რომ გრიშაშვილმა უფრო გამოაშკარავა თავისი „ხელის დიდება“. პაოლო და ტიცციანი მოკლე ხანში საორშაბათო გაზეთს სცემენ. ნაიკითხავდი ტიცციანის მანიფესტს ბათუმის გაზეთში, რომელიც ქართულ პრესაში გახშიანდა. გალაქტიონის მესამე ნიგნი 170 გვერდიანი უკვე იწყობა და ერთ თვეში გამოვა. შეიძლება, მეც გამოვცე მოკლე ხანში, თუმცა ძლიერ ძვირი ჯდება. ნავიკითხე ივ. გომართელის ბიბლიოგრაფია „ბალდახინზე“. არ მაქვს სრულებით თავისუფალი დრო: ვმსახურობ და ლექციებსაც

ვისმენ უნივერსიტეტში. საინტერესოა გ. წერეთლის ლექციები აღმოსავლეთის ქვეყნების ისტორიიდან. ტფილისი დიდი ქალაქი ყოფილა, მაგრამ ჯერ მაინც არ დავკარგულვართ, რადგან უღვინოდ ახელება ძნელია. ისე კი ხანდახან ვთათარიახნობთ. აქ არის მიწიშვილი, გოგლა, სერგო, შალვა აფხაიძე, რომელმაც ქალი ითხოვა, და სხვა... მომიკითხე ჩვენი ძველი მეგობარი ქუთაისი, რომელმაც ერთხელ კიდევ გაიხსენა თავისი მზიანი აღტაცება სოციალისტურ დელეგაციის ჩამოსვლისას თურმე. მხურვალე მოკითხვა რაჟდენიდან. დაგვაძალე მეგობრულად, თუ წერილს მოგვწერ. მისამართი: ტფილისი, „საქართველოს“ რედაქცია.

სიყვარულით შენი ძმა შ. კარმელი

[14 ოქტომბერი, 1920]

ლელო ჯაფარიძე – დავით კლდიაშვილს

სახელმწიფო თეატრი.

დავით კლდიაშვილს.

გაზეთ „საქართველოს“ რედაქცია გილოცავთ 30 წლის მოღვაწეობას, როგორც უდიდეს მწერალს და მაღალ პატრიოტს. თქვენი სახელით დიდხანს იამაყებს ქართული მწერლობა და საქართველო.

ლელო ჯაფარიძე

[1920]

1921

გრიგოლ რობაქიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

ძვირფასო ვალერიან!

თქვენი ჩამოსვლა თბილისში აუცილებელია როგორც ჩვენი ორდენისათვის – ისე საერთოდ ქართული პოეზიისათვის, ჩვენგან ქართული თანადროული სინამდვილე ითხოვს გადაჭრილს სიტყვას. ეს სიტყვა უნდა ვთქვათ ჩვენ. ყოველი დაყოვნება იქნება „დროის“ ფენომენის ცუდი გაგება. ადგილს მე მოგცემთ ჩვენს განყოფილებაში, ოთახიც მზად იქნება, გელით. სიტყვიერად ნიკო გადმოგცემთ სხვას.

სალამი სანდროს და კოლიას.

თქვენი გრ. რობაქიძე

9. V. 1921

P. S. მე მჯერა, ავად რომ ვიყო ძალზე, ჩამოხვიდოდით, მდგომარეობა ანალოგიურია.

[თბილისი]

ტიციან ტაბიძე – სახელგამის სარედაქციო კოლეგიას

ს.ს.ს.რ. სახელგამის სარედაქციო კოლეგიას.

ვიღებ რა მხედველობაში, რომ სიტყვიერების თეორია არ არის შეტანილი ტექნიკუმების ძირითად პროგრამაში, აგრეთვე იმასაც, რომ ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში სიბრძნის მეტყველების ფაკულტეტზე არ იკითხება არათუ სიტყვიერების თეორიისა და ესტეტიკის კურსი, არამედ არც ერთი კურსი თანამედროვე ლიტერატურისა – დაწყებული მე-19 საუკუნიდან დღევანდლამდე და მათ შორის ქართულისაც – აგრეთვე იმას, რომ მოსწავლე ახალგაზრდობის მასსაში სახელმწიფო უნივერსიტეტში და მუშფა-

კებში შემჩნეულია ძლიერი გადახრა საზოგადოთ ლიტერატურის პრობლემათა ძიებისკენ, მე საჭიროთ მიმაჩნია, რომ სახელგამმა გამოსცეს ერთი წიგნი საზოგადოთ პოეტიკის პრობლემაზე. ამ წიგნში განხილული იქნება ლექსის საკითხები შეფარდებული სიტყვიერების თეორიასთან. წიგნში ახსნილი იქნება თეორია პროზისა და პოეზიის და ბუნება შემოქმედებისა, აგრეთვე ახსნილი იქნება ვერსიფიკაციის კანონები.

მთელი ახალგაზრდობა და მუშკორთა ჯგუფები დღესდღეობით მოკლებული არიან ლექსის ტექნიკის ელემენტარულ ცოდნას. ამ წიგნში მოცემული იქნება მაგალითებით წერა: ჰეგზამეტრის, ტერცინების, სტანსების, სექსტინის, ტრიოლეტისა, სონეტისა, რონდელისა, ჰაზელისა და სხვა მრავალ ლექსის ფორმათა.

აგრეთვე ახსნილი იქნება საკითხები რიტმისა და რიჰმის, მეტაფორები, ტროპები, ალეტერაცია და სხვა.

ასეთი წიგნი ჯერ არ არსებობს ქართულ ენაზე, თვით სიტყვიერების თეორიაზე, რომელიც წინათ შედიოდა შკოლების პროგრამაში, არსებობენ ძალიან მოძველებული წიგნები: კათალიკოზ კირიონისა, მღ. მელ. კელენჯერიძისა და იპოლიტე ვართაგავასი, რომელთაც ძირითადი შესწორება დასჭირდებათ თანამედროვე ეპოქასთან შეფარდებით.

აგრეთვე უნდა ითქვას, რომ ეს საკითხები, რუსეთშიაც კი, სადაც საკმაოდ დამუშავებული იყო ეს დარგი, ეხლაც ინვევს დიდ ინტერესს და მართო რ.ს.ფ.ს.რ. სახელგამს გამოცემული აქვს ოც წიგნზე მეტი, რომ არ ავიღოთ სხვა კერძო გამომცემლობები, რომელნიც ბევრჯერ აღემატებიან რიცხვით სახელგამის გამოცემათ. განსაკუთრებით აღსანიშნავია პროფ. ვენგეროვის მოწაფეების ჯგუფი და პუშკინის აკადემია.

მოსკოვში არსებობს ცალკე ინსტიტუტი მხატვრული სიტყვისა, რომელსაც წინათ ხელმძღვანელობდა ვალერი ბრიუსოვი და რომელსაც აქვს მთელი სერია გამოცემათა ლექსის მეცნიერებაზე.

პრობლემა ლექსისა მე მაინტერესებდა ჯერ კიდევ მოს-

კოვში, როცა ვსწავლობდი მოსკოვის უნივერსიტეტში ისტორიო-ფილოლოგიურ ფაკულტეტზე. მე დღესაც ხელთა მაქვს საჭირო ლიტერატურა და თუ წიგნი პრინციპიალურად მიღებული იქნება, მაშინ წარმოვადგენ დაწვრილებით პროგრამას და წიგნის სქემას.

ტიციან ტაბიძე

22/VIII – 21 წ.

პაოლო იაშვილი – კოტე მაყაშვილს

უძვირფასესო კოტე!

დაგვალონა შენმა „შემთხვევამ“ სადგურზე, მაგრამ რა არის ეს მცირე ეპიზოდი შედარებით იმასთან, რაც შენ შეგხვედრია და გადაგიტანია გმირულად ცხოვრებაში. შენი იმედი გვაქვს ჩვენ, შენ მოყვარულ ქართულ მწერლობას კი, იმედი გვაქვს, ვერაფერი ვერ შეაჩერებს და შეზღუდავს შენს უანგარო და წმიდა სამსახურს ქართული ხელოვნებისათვის. იმედი გვაქვს დაისვენებ სოფლად კარგად და დაგვიბრუნდები როგორც პოეტი, თავჯდომარე, ტენორი და მონადირე. ფულმა გაგვტანჯა. მწერალთა კავშირისაგან ავიღეთ მცირე სესხი. ჩვენ გიგზავნით ასი ათასს, სულ ეხლა ორასი გეგზავნება. გაძლევ სიტყვას, რომ ხუთს დღეში ამდენსაც მოგაწოდებთ და შემდეგაც ვეცდებით ჩვენი ქვეშევრდომი ყურადღება მივაპყრათ ჩვენს ღირსეულს პრეზიდენტს. დიდი მადლობელი ვარ ნაზი და მოყვარული ბარათისათვის. ჩემი ქორწილი პირველ ენკენისთვის იქნება – ვიქნები ბედნიერი თუ იმ დღისათვის შენ გნახავ ჩემს იმერულ ქორწილზე როგორც თამადას და უფროსს. ჩვენი ჯავრი და დარდი – ქართულ ხელოვნების ნუ გექნება. ყველანი დარაჯად ვართ შენი საყვარელი საქმისა. იყავი ბედნიერი, მხიარული და შთაგონებული, გელით დატვირთულს ლექსებით, სოფლის სინმინდით და ენერგიით.

შენი მარად და მარადის იქით პაოლო იაშვილი

[თბილისი, 1 სექტემბრამდე, 1921]

ტიციან ტაბიძე – კოტე მაყაშვილს

ძვირფასო კოტე!

ვსარგებლობთ შემთხვევით, რომ ჩვენმა კავშირმა მიიღო სამი მილიონი მანეთი. მართალია, მე პირადათ არ მქონია თქვენი დასტური, მაგრამ ვფიქრობ, ალბათ არ იქნება უხერხული, რომ თქვენ სოფელში ფული დაგჭირდებათ და ჩვენ დავადგინეთ, კერძოთ, ასი ათასი მანეთი გადმოგცეთ სესხათ. ფორმა მაშინ მიეცემა, როცა თქვენ დაბრუნდებით. მე ეს მით უფრო გავბედე, რომ წავიკითხე თქვენი წერილი პაოლოსთან. პაოლო თავის თავად ეცდება შეჭველათ. ჩვენ ყოველდღე გიგონებთ ხოლმე სიყვარულით, განსაკუთრებით ვალერიანს. უთქვენოთ კომიტეტი გაუქმებულ ეკლესიათ გადაიქცა, ჩვენ თუ ვიკრიბებით, ღამე სალაპარაკოთ. თქვენთვის დაპირებულ ლექსებს უთუოდ დავამზადებთ და სოფელში გადმოგიგზავნით. სალამი ნინასგან. სალამი თქვენებს.

თქვენი ტიციან ტაბიძე

[თბილისი, 1 სექტემბრამდე, 1921]

პაოლო იაშვილი – კოტე მაყაშვილს

დიდად პატივცემულო ბ-ნო კოტე!

მიუხედავად ჩემი დაპირებისა ეხლა ვერაფერს გიგზავნით. მწერალთა კავშირი დამპირდა სამშაბათისათვის, მაგრამ დღევანდლამდე ვერ აასრულა, რადგან ასიგნაციები ვერ დაახურდავს. თუ ხვალ ვერ მოახერხეს, მე თვით ვიშვინი და გამოვგზავნი. იმედი მაქვს გული არ გაგიტყდებათ და მოუვლით ჩვენს სტუმრებს. ყველაფერს მოგანოდებთ, რომ მათ არ აწყენინოთ. გთხოვთ, მაინც უთხრათ, რომ წერილს მიიღებთ, თორემ უხერხული იქნება. მათ სურთ დამშვიდებულად ცხოვრება, და ეცადეთ, რომ ნურავინ შეანუხებს. მაქვს თქვენი იმედი, მალე მეც ჩამოვალ.

სალამი ქ-ნ ანიკოს.

თქვენი პაოლო იაშვილი

[თბილისი, 1 სექტემბრამდე, 1921]

გიონ საგანელი – ტიციან ტაბიძეს

24/XII – 21 წ.

ბ-ნო ტიციან!

მე არ ვიცი, რომელი თავმოყვარეობით გელაპარაკო. უნდა გითხრა, რომ იმ სიტყვების შემდეგ, რომელიც რესტორან-ჩიკთან „ხიმერიონში“ მითხარი, უჩემოდ არ ისადილოვო, ამით იმდენად შეურაცყოფილად ვგრძნობ თავს, რომ მოსვენება აღარ მაქვს. ბოლო ყველაფერს აქვს. დღე გამოშვებით სადილობისთვის დიდი მადლობელი ვარ. დღემდე „ხიმერიონში“ არ ვსადილობდი და არც თქვენი მფარველობა მქონია, მარა შიმშილით არ მომკვდარვარ და იმედია, არც შემდეგში მოვკვდები...

ყველაფერზე გმადლობთ. ჩემი სალამოს შემდეგ ვცდილობდი თქვენთან მეტად დაახლოვებას და დაკავშირებასაც, რომ არ გამემართლებია პაოლო იაშვილის სიტყვები, რომ მე საშიში პიროვნება ვარ, რომ ჩემი დანდობა არ შეიძლება. არ მინდა ამ სიტყვების გამართლება, მარა იძულებული ვარ, ჩემი სურვილების წინააღმდეგ ვიმოქმედო. იმ შეურაცყოფის გამო, რომელიც თქვენგან მივიღე, გადავწყვიტე – გამოვიდე იმ ახალი მწერლობის კავშირიდან, რომელიც ჩვენ გვაერთებდა. რასაც თქვენ, ალბად წაიკითხავთ „ტრიბუნაში“, მიუხედავად ჩემი შეურაცყოფისა, თქვენი გარეგნობით თქვენ ჩემში გეძნებათ პოეტის სახელი, რომ არაფერი დასწეროთ, მაინც. ერთი კვირა იქნება, რაც ფული არა მაქვს, მარა ჩემს სიამაყეს ოდნავადაც არ დავხრი. თავს მოვიკლავ და ქვეყანას მაინც გაუხსნორდები.

გიონ საგანელი

[თბილისი]

რაჟდენ გვეტაძე – პაოლო იაშვილსა და კოლაუ ნადირაძეს

ძმაო პაოლო და კოლაუ!

ამ წუთში თქვენს სახელს ხმამაღლა ვიმეორებ, არ მჯერა რომ მე შემეძლება თქვენთან ლაპარაკი, თქვენი სიყვარული, თქვენთან ერთად მზეში ყოფნა და ცხოვრება.

როცა საოპერაციო მაგიდაზე დამანვინეს და ყველაფერს ნისლი შემოებურა – სიამოვნებით დავხუჭე თვალები და ვეძახოდი გურამს, ჩემს გურამს, რომელსაც ეხლა გულზე ათოვს, იმიტომ რომ ვერ მოუარე.

ოპერაციამ დიდხანს გასტანა და მე ვფიქრობდი თქვენზე, ნინაზე, ოთხ ბიჭზე, ყველაფერზე და თანდათან ვგრძნობდი სიკვდილის მოახლოებას – რომელიც არც ისე საშიში მეჩვენა. რალაც სიმსუბუქეს ვგრძნობდი, თითქოს ფრთები მესხმებოდა... უცებ თვალებზე რალაც მძიმე დამანვა და გამომელვია ტირილით იმიერ სოფლიდან დაბრუნებულს. როგორც შემდეგ ექიმებმა მითხრეს სასწაულმა გადაგარჩინაო. ოპერაცია გადავიტანე, მაგრამ შემდეგი დღეები პირდაპირ ჯოჯოხეთი იყო. დღემდე მოვალწიე. გაკოცებთ ყველას. ერთ დღეს მნახეთ. შეიძლება მართლა ველარ გამოვიდე აქედან.

თქვენი რაჟდენი

12.II.22 [თბილისი]

ნიკოლო მინიშვილი – ცისფერყანწელებს*

სტამბოლი, 30 აგვისტო, 922.

ძვირფასო ამხანაგებო!

ეს წერილია ფიქრები თქვენზე და პოეზიაზე. შეიძლება ხვალ ამის გამოგზავნა მოვასწრო და ამაღამ მინდა გესაუბ-

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 967.

რო თქვენ, მით უმეტეს, რომ ეს ჩემი უკანასკნელი დღეებია სტამბოლში და შემდეგ არ ვიცი, როდის შევძლებ რამეს მონერას. ეს სამი თვე, რომელიც დავყავი ამ გარყვნილ ქალაქში – გავატარე მარტო კითხვასა და ჩვენზე ფიქრში. თქვენ ვერ წარმოიდგენთ იმ სიამოვნებას, რომლითაც დავაცხრი იმ ვეებერთელა ლიტერატურას, რომელიც საქართველოში არ შემოდის და რომელიც იძლევა ნათელ წარმოდგენას დღევანდელი ევროპისა და რუსეთის შემოქმედებაზე.

და ამ წერილში მინდა ამაზე გელაპარაკოთ. ხომ გახსოვთ ტიუტჩევი:

„Но вам, друзья, знакомо вдохновенье
На краткий миг в сердечном упоенье,
Я жребий свой невольно забывал
И радость пел, когда о вас мечтал“.

სიხარული, როგორც ამას დაინახავთ, აქ აღარაა, მაგრამ ფიქრები თქვენზე და საქართველოზე – არის. და ეს მინდა თქვენ გაგიზიანოთ. თქვენ დაინახავთ, რომ ჩემი შთაბეჭდილება არაა სრული. ყოველმხრივი და დეტალური. მაგრამ ესაა პირველი შთაბეჭდილება და ვნახოთ, შემდეგ რა იქნება. გარდა ამისა, მე ჩემს შთაბეჭდილებაში მიყვები იმ თვისებას, რომელიც წამომყვა თქვენგან და შეიძლება, ეს ვიხმა-რო უმთავრეს საბუთად და ჩემს გასამართლებლად.

საქმე იმაშია, რომ უნდა გაიგო, თუ „რაშია საქმე“.

პოეტისთვის მე მგონია, ესაა უმთავრესი. მისთვის არაფერი არ მგონია სავალდებულო. გარდა ერთისა – რომ მან უნდა იცოდეს – „где раки зимуют“. ერთის შეხედვით, გასინჯოს პულსი, ჩააფრინდეს „ძირს“ და არ დაადოს ხელი იქ „სადაც არ უნდა“. დანარჩენი ვის რა ესაქმება.

ამას იქით, ჩემის ფიქრთი, იწყება უკვე „ლობტუნობა“, დიაგნოსტიკა, ქირურგია და ლექვა. ესე იგი ყველაფერი ის, რაც სწოვს პოეზიას, რაც საზრდოობს მითი, ხოლო პოეზია აქ არაა.

ამ გრძნობას მიყვები მეც და ყველაფერი რაც აქ ითქმება – ამის ნეგატივია. ეს არის ჩვენი გრძნობა პოეზიის, მე მგონია. ამ მხრით ჩვენი შეგნება პოეზიის არის უფრო ქირომანტიუ-

ლი, ვინემ „ლოქტორული“, უფრო მოსაზრებისაგან, ვინემ აზროვნებისაგან.

შეიძლება ამაში იყვეს ჩვენი უმთავრესი ნაკლი, მაგრამ შეიძლება ესაა ჩვენი ღირსება და გამართლება.

ყოველ შემთხვევაში ეხლა, რცოა მე ესე თუ ისე უკვე შევიდგინე ერთგვარი წარმოდგენა უცხოეთის ლიტერატურის შესახებ და ვეკითხები ჩემს თავს, ჩამოვრჩით თუ არა ჩვენ პოეზიას – მე უსათუოდ დადებითი პასუხი მაქვს, რომ ჩვენ არ ჩამოვრჩენილვართ. მიუხედავად იმისა, რომ უკანასკნელი ხუთი წელი დაპლომბილ ყუთში ვზივართ.

შეიძლება ჩვენ ვერ გავთელეთ ბერგსონი, უცნობია ჩვენთვის, ეინშტეინის თეორია, ბუნდოვანი იყოს შპლენგერი (და ის მართლა ბუნდოვანია ისე, როგორც მისი გვარი, უფრო აშკარად ამბობდა გერცენი თავის დროზე: „Прощай буржуазия Европы“-ო), მეტად სუსტი ვიყოთ კანტებსა და სხვა ამისთანებში, ეს მართალია. მართალია ის, რომ ყოველივე ეს, როგორც აზროვნება, როგორც შრომა, ცეხვა და ცოხნა – მიდის ჩვენს გარეშე. და ჩვენში ვერ სტოვებს კვალს. ამ მხრივ, შეიძლება მართლა ჩამოვრჩით. ცხადია, – ეს ჩვენი ნაკლია. მაგრამ ის, რაც ამ ცოხნიდან გამომდინარეობს, რისთვისაც ყველაფერი ეს გაჩენილია და რასაც ყველა ეძებენ – ეს ჩვენ ვიცით. და თუ მაგ. შპლენგერი მექანიკური სეისმოგრაფია, მაჩვენებელი დღევანდელი კულტურის შექანების და შენგრევის – ჩვენ ვართ ის ხარები, რომელიც სეისმოგრაფზე ადრე გრძნობენ მიწისძვრას. და ამ გრძნობაში არ უდევს წილი არც ფართო სათვალეებს და არც ბუასილს. ეს არის კოსმიური გრძნობა პოეტის, მიკრობი, რომელიც შედის მის სისხლში და უცვლის მას გემოს.

ევროპის ხელოვნება და პოეზია, როგორც ხედვითი სანახაობა, როგორც ნაუკითხავი წიგნი, უნახავი გამოფენა, ან მოუსმენელი მუსიკა, მიდიოდა შორს ჩვენგან. მაგრამ ის მარადიული სინათლე, რომლითაც ანათებს ხელოვნება ყოველ დროს, და ის შეუსხლეტელი სისხლი, რომელიც საუკუნეებით სჩქეფს ყველა მუხების ძარღვებში – ვგრძნობ, გადმოსხმულია ჩვენშიაც.

ჩვენთვის ამკარაა ფილოსოფიური დისციპლინა ანდრეი ბელის ჭკუისა, მაგრამ ფრაზა – „ნიჟნი კუზად ამოვარდება და პეტერბურგი ჩაიფუქებაო“, – არ უნდა იყოს გამოწვეული არც მისი ფილოსოფიის და კანტის ცოდნით და არც მისი მათემატიკოსობით.

ესეც ხარის ამბავია, რომელმაც აჯობა პროფესორ ბეთანოვის (?) სეისმოგრაფს და მასზე უფრო ადრე იგრძნო გორის მიწის ძვრა. აქ არის პლანეტარული ყნოსვა, რომელსაც ვერ აჩლუნგებს შემწვარი ბიშტექსის სუნი, აქ არის განხედვა, რომლის საზომია მხოლოდ „სინათლის წლები“ („Светочные годы.“) ანდა, ტიციანის არ იყოს, „ასტრალური გრძნობა“, რომელიც შეიძლება ასტროლოგიიდან აღმოცენებულია, ანდა გადადის მასში.

ესაა, ჩემის ფიქრით, მთავარი პოეზიაში.

ეს გრძნობა და თვისება, რომელიც არის ჩვენში, გვაერთებს ჩვენ უცხოეთთან უნახავად და ალბად ეს იყო მიზეზი იმისა, რომ არ ვიგრძნე თავი ჩამორჩენილად.

შეიძლება ჩემი აზრი ვერ გამოვთქვი კარგად, მაგრამ თქვენ გამიგებთ, თუ რა უნდა მეთქვა.

მივყვები შემდეგ.

ამრიგად – ჩვენ ვიცით ის „ლჭილო“ სადაც შესულია პოეზია. ჩვენ მხარდამხარ მივყვებით იმ შეგნებას, რომელიც დღეს არსებობს სხვაგან და შეიძლება ჩვენში ზოგიერთი უპირატესობანიც ვიპოვოთ. მაგრამ, როცა ვფიქრობ ჩვენზე, ჩვენს გზებზე და ჩვენს მიღწევებზე – მე მივდივარ იმ დასკვნამდე, რომ ეს შეგნება, ეს ძალა, ვერ ავიყვანეთ იმ სიმაღლემდე, რამდენზედაც ეს შეგვეძლო. ვერ გავზარდეთ, ვერ გამოვიყენეთ. რომ ჩვენი შემოქმედება არ არის გამართლებული სავსებით. ჩვენი პოეტური ინტუიციის და პოტენციის მჯერა. მაგრამ ჩვენი შემოქმედება შეკვეცილი, ფრთაშეჭრილი, დამცირებული და გაუშლელია.

ეს ჩემთვის უდავოა და აქ წერტილს დავსვამ.

და აქ იწყება ჩემთვის საშინელი ფიქრები, თუ ერთია – რატომ მეორე არაა. პირველი ჩემთვის უდავოა. მეორე სადავო. და ამ იჭვებში მივდივარ მე სადღაც გამოუვალ გზებში.

მინდა, ვნახო ამის მიზეზი. და ჩემი იჭვეები გადადის თვით ჩვენს ყოფნაზე და იმ წვენის სიმშრალეზე, რომლითაც უნდა ვსაზრდოობდეთ ჩვენ როგორც ქართველი პოეტები.

და აქ მეეჭვება მე თვით საქართველოც...

აქ არის, ჩემის ფიქრით, ჩვენი კრიზისი, რომლიდანაც მე გამოსავალს ვერ ვნახულობ.

ვატყობ წერილი გრძელდება, მაგრამ თქვენ გაიგებთ ჩემს ნუხილს, და მე განვაგრძობ...

მე არ ვიცი – ვის უყვარს საქართველო ჩვენზე მეტად.

დღეს ყოველ მენშევიკს თავისი თავი წმინდა სებასტიანე ჰგონია, რომელიც დაისრულია სამშობლოთი და სამშობლოსთვის. ყოველი მეშჩანი, რომელიც ვერ ახერხებს ნამდვილი საქონლით სპეკულიაციას – სპეკულიანტობს საქართველოს სიყვარულით.

საქართველო და პატრიოტობა დღეს ჩვენში შეიქნა ყველა კარიერა შერყეული ქართველის ჯაგლაგათ, რომელსაც მიაჩნჩალებს დონკიხოტივით.

მე ამას ვიტყვი აქაურებზე, რადგანაც, გერცენის არ იყოს, ემიგრანტობა თავის თავად მეტად ცუდი ავადმყოფობაა, და ქართულ ემიგრაციას, რომ განსაკუთრებული ტკივილი მართებს – ცხადია.

მე ვიცი ხალხი, რომელიც აქაურებთან მიწაზე ასწორებს ქართულ ბოლშევიკებს და საქართველოში კი, იმავე ბოლშევიკებთან ხელისუფლების ქვეშ მილიარდებს აკეთებენ. საქართველოში ბოლშევიკებს უძვრებიან უკანა კარებიდან და „на всякий случай“ რომელიმე რესტორანში მენშევიკსა და ნაც. დემ. თან მოიწმენდს კეთილშობილ ცრემლს.

და ყველა ასეთებს, ალბად ჩვენზე მეტად უყვართ საქართველო. თქვენ იცით ბევრი მენშევიკი, რომელიც ტკბილად ემსახურებიან საბჭოთა ხელისუფლებას, პერიგებით და მორიგებით, „არ იკლებენ არაფერს“. ხოლო „დღიური ნესრიგის“ ამოსაწურავად ყოველ შემთხვევისთვის მაინც გააჩერებენ მოსახვევში თავისიანს და კითხავენ, „თუ რა ისმის“. და დამშვიდებული სინდისით წავლენ შინისკენ.

თქვენ იცით ასეთი ხალხი და ამგვარი „ტიპები“ ყველაზე მეტს გვიყვროდენ ჩვენ და წრიპინობდენ ჩვენს ბოლშევიკობასა და კომუნისტობაზე, რამაც სტამბოლამდე და პარიზამდეც კი ჩაანია. ეს ქართული „თილისმობაა“, ეს ყოველთვის ქართული ჩვეულება იყო. და თუ ეხლაც ჩვენი ეროვნული მორალი და კეთილშობილება ამ ხაზით უნდა წავიდეს – დეე, ღმერთმა ხელი მოუმართოს და ხეირი ანახოს.

დღევანდელ ხანაში ეს უსინდისო სპეკულიანტური, გაიძვერული პსიხოლოგია, რომელიც წაღმა უკუღმა „ეტორლიალება“ საქართველოს სხეულს – განსაკუთრებით ძლიერია. ასეა აქაც.

და როცა ფიქრობ ასეთ ფიქრებს, როცა თვალწინ გიდგება ასეთი ხალხი და საქართველო – მე ვერ ვპოულობ ვერც ერთ სახეს, რომელიც ღირსი იყოს საქართველოსი და მიწა ვიყვირო: „ТЬФУ, СВОЛОЧИ“. თქვენ იცით ეს თავდასხმა ჩვენზე, რომელიც, ალბად გრძელდება, რომ ჩვენ არ გვიყვარს სამშობლო, რომ არა ვართ პატრიოტები, რომ ჩვენდა საქართველო – ორი სხვადასხვაობა ვართ.

ამას ყრანტალობს ხოლმე ერთნაირად, როგორც ვინმე ფილისტერი, რომელიც ბრაზდება იმიით, რომ ჩვენგანი გაიარს „ბოლშევიკურ ავტომობილით“, ისე „პატრიოტი“ – უკმაყოფილო და გულმოსული იმით, რომ ჩვენ არ დავდივართ ქუჩა-ქუჩა და სიმონა ჯღამაძესავით არ ვყვირით „მზეო ამოდი, ამოდი“-ს...

გამიგრძელდა ამაზე წერა, მაგრამ აქეთ წამომიყვანა სიტყვებმა, საცა მე გავჩერდი ჩვენს შემოქმედებაზე, ჩემს იჭვზე და საქართველოზე. და განვაგრძობ.

ღიახ. მე ვამბობ, რომ ჩვენმა ჯგუფმა, მიუხედავად იმისა, რომ მასშია უნივერსალური გრძნობა პოეზიის გაგებისა და ათვისებისა, – ვერ აიმაღლა შემოქმედებაში იმდენად, რამდენადაც ეს შესაძლებელი იყო თვითეთული ჩვენი ამხანაგის პოტენციის მიხედვით.

ამას უწოდებ მე ჩვენი კრიზისი. და არა თავის გასამართლებლად და გასაქრობად ჩემი იჭვისა მე ვახსენებ საქართველო და მისი სიმშრალე. ჩვენი მტრები იტყვიან, რომ „ყანწელე-

ბი“ ამოიწურენ, ან რომ ისინი უნიჭონი არიან, ან რომ ზარ-
მაცობენ, ანდა კიდევ სხვას.

ერთ დროს მეც ვფიქრობდი დაახლოებით ასე, მაგრამ ეხლა
ეს არ მიმაჩნია საყურადღებოდ. და ამაზე არ გავჩერდები.

ჩემი ფიქრი კი ებჯინება საქართველოს. და იგრიხება ასე.

ჩემს წინ სდგას კითხვა: კითხვა „დედა-შვილობის“. და მე
ვკითხულობ: სამშობლო პოეტისთვის (ხელოვანისთვის) თუ
პოეტი – სამშობლოსთვის. საზრდოობა სამშობლოსგან, თუ
„რჩენა“ სამშობლოსი.

იმ სახით, როგორც მე ამას ვკითხულობ ეხლა – ევროპაში
ეს საკითხი არ დაისმის. შეიძლება, რუსეთში დაისვას ეს
კითხვა. ეს იქ მართლაც არის. განსაკუთრებით კი ეს ჩვენი,
ქართული კითხვაა. და მე მივდივარ ერთ დასკვნამდე, რომ
„სამშობლო – პოეტისთვის. (ხელოვანისთვის) ე. ი. სამშობ-
ლოში (არა მარტო ბიოლოგიურ ცნებაში და ეტნოგრაფიულ
ფერებში) უნდა არსებობდეს ეს ენერგია. ის სხვადასხვაო-
ბა, რომელიც ბადებს შემოქმედებას. სამშობლო უნდა იყოს
სტიქია, ატმოსფერა, ნოყიერება, რომელიც აღმოაცენებს შე-
მოქმედს. საჭიროა „სახე“, სამშობლოს ენერგია, მისი თესლი.
სწორედ აქ მეეჭვება მე საქართველო.

აქ მეჩვენება მე ის იმ ქალად, რომელსაც, სოფელში რომ
იტყვიან „უშვილობის წამალი აქვს დაღეული“.

ბოლოს და ბოლოს ეს სიტყვა უნდა ითქვას. და ამისი არ
უნდა გვეშინოდეს, თუმცა დღეს გახურებულ ქართულ ატ-
მოსფერაში ძნელია ამის თქვა...

აქ გვეტყვიან, შეიძლება, რომ ეს არის თვითმკვლელობა
ჩვენი, და მოიყვანებენ ძველი ჩექმასავით გაცვეთილ მაგა-
ლითს იმ შტოს გადაჭრის შესახებ, რომელზედაც კაცი ზის.
რა კენათ.

და მე ვფიქრობ, რომ დიახ, ჩვენ და დღევანდელი საქარ-
თველო (და შეიძლება საქართველო საზოგადოთ) ვართ ორი
ანდროგინი, და ჩვენგან არ შეიქმნის შთამომავლობა.

და თუ საქართველოს წარმოვიდგენთ სულიწმინდის მიერ
დაორსულებულ არსებათ, რომელსაც „აკუშერი“ სჭირდება,
რათა მიიღოს ხელთ „ნაყოფი მუცლის მისისა“, – მაშინაც

ჩვენ ვერ გამოვდგებით ასეთად, ვინაიდან ნაყოფი იგი არ არის და არ იქნება გამართლება ჩვენი წარმოდგენის. ჩვენი სურვილების, ჩვენი შეგნების და იმ დიდი სიყვარულის, რომლითაც გვიყვარს საქართველო და რომელიც გვინდა იყოს.

ეს განცხადება, სრულიადაც არ იქნება გამართლება ჩვენი მონინააღმდეგეებისა, რომ ჩვენ არ გვიყვარს საქართველო, ანდა ცუდი ქართველები ვართ.

აქ, რასაკვირველია, ისინი ახსენებენ სხვა სახელებს ჩვენს გარშემო. კი, ბატონო, ვინ?

ჩვენ დროში ყველაზე ნაყოფიერი სანდრო შანშიაშვილი იყო. ყველაზე მაღლა მის მეუღლეებში მან „აუწნია ხმა“. რითი?

თუ „უგვირგვინო მეფენი“ ისტორიაა, ის უნდა ამოუდგეს გვერდში ჯავახიშვილს, პავლეს, კაკაბაძეს და რა „ისტორია“ დამართება მას ამ კამპანიაში, გასაგებია. თუ ისტორია არაა, მით უმეტეს არაა ის პოეზია. „დანარჩენი ხომ ლიტერატურაა ყველაფერი“. თუ ისტორია არაა, არაა, მაშასადამე, არც საქართველო შიგ. „ბერდო ზმანიაზე“ არც სხვა ამბობს რასმე და მეც აუარ გვერდს. ეს მართლაც „ჭკუის“ ამბავია, გრიგოლ ლალიძის არ იყოს.

შეიძლება „კახეთის დედოფალში“ იყოს საქართველო, მაგრამ ნუთუ მარტო ესაა საქართველო და თუ კიდევაა – სადაა ის, ან ვინ ნახა შანშიაშვილის პოეზიაში უფრო დიდად, ნოყიერად და გულგახსნილად.

აქ დანვრილებით ლაპარაკი საჭირო არაა. თქვენ მიხვდებით. შანშიაშვილში არაა საქართველო. იმდენადაც კი, რამდენი ესაჭიროება თუნდაც დამფუძნებელი კრების ერთ წევრს თავისი პატრიოტული გულის გასაცხელებლად.

საქართველოს ჩვენი გაგებით კი, ხომ ეს მარტო „შავთვალწარბა“ ქართველი ყმანვილია.

აიღეთ გრიშაშვილი. აქ ალბად სადაო ჩვენ არაფერი გვაქ. მაგრამ მე მაინც მივიყვან ჩემს აზრს ბოლომდე.

რალა საქართველო მასში? თუ ისაა, რომ ის პატრიოტულ ლექსებსა სწერს.

თქვენ ალბათ გაუარეთ ამ ამბავს გვერდი და მე მახსოვს, რუსეთ-იაპონიის ომის დროს, როცა ყვითელ ზღვაში რუსებმა ააფეთქეს თავისი ნალმოსნები და მათთან ერთად და-

ილუპენ, – სირომიატნიკოვის „Россия“-ში ვილაც უცნობმა დაბეჭდა ლექსი „Плешут холодные волны“. ამ ლექსს მღეროდა მთელი რუსეთი. ეს იყო უდიდესი პატრიოტული ლექსი. თქვენი ნაცნობი პოეტები მაშინ ყველანი ცოცხალი იყო, მაგრამ არავინ მათ ლექსს არ მღეროდა და არც დასწერდა ვინმე ასეთ რამეს. მან ააღელვა და აამღერა მთელი რუსეთი ისე, როგორც ეხლა გრიშაშვილის „დახეული დროშა“ აღელვებს ჩვენი პატრიოტების გულს.

ეს იყო ეპიზოდი, რომელიც გაქრა იმ ამბავთან ერთად. პოეზია და ქვეყანა წავიდა თავის გზით.

და ნუთუ საქართველო მარტო „დახეული დროშა“. თუ საქართველოა „რა კარგი ხარ, რა კარგი“..

აბა რაა, სადაა!..

ეს მხოლოდ გრიშაშვილია, რომელსაც, ვთქვათ, უყვარს საქართველო და მოუწოდებს სხვებსაც სიყვარულისთვის. ეს, თუ სხვა რამე მიზანი არაა შერეული შიგ, რასაკვირველია, კეთილშობილი საქმეა, მაგრამ საქართველო? რაა, ვინაა, სადაა? აქ იტყვიან, რომ ის სამშობლოს ემსახურება. როგორ, განა მაზე ნაკლებად ემსახურა სამშობლოს უცხო ვინმე რუსთაველის პროსპექტიდან, რომელიც „ანტანტის ბლოკის“ შესახებ გავრცელებულ ჭორებით არანაკლებ აღელვებს პატრიოტების გულს და ემსახურება ქვეყანას?

ეს მეჭორე და ეს პოეტი ერთნაირად ლელდებიან და აღელვებენ. და სადაა აქ პოეზია. ან რომელშია მეტი. სადაა აქ ღმერთი, შემოქმედება, ესაა, ჩემის ფიქრით, ის უკუღმართი მოვლენა, რომელზედაც ვლადიმერ მაკოვსკი – როცა სამშობლო არ აძლევს პოეტს რასმე და პირიქით, პოეტი ცდილობს მისცეს მას.

პოეზიაში და საზოგადოდ ეს დამარცხების ამბავია და ჩვენ ვიცით, რომ ეს ასეა. ეს სიყალბეა. გაუგებრობაა და მართლა სირცხვილი იმ პოეტს, რომელსაც შეეხარბება ასეთ გაუგებრობაზე აშენებული ძეგლი. ეს თემა ზდანევიჩის ლექციის თემაა პარიზში (სახლი.. ზე), სხვებზე მე არას ვიტყვი. ჩვენს გარშემო ეს ორი კაცი საკმარისია საილუსტრაციოთ, რადგან სხვებზე „კვანჭს ვერ მოიკიდებ“ და ვერ ნებავ მათში ვერც პოეზიას და ვერც საქართველოს.

ასეთი ყუმი და უმია ჩვენი პროზაც. აძიგძინებული, როგორც ციებიათი ქათამი სამეგრელოში.

მაგრამ ყველა საქართველოს „პორტყნის“, ყველა მას ენეპება, ყველა წრიპინობს საქართველოზე და საქართველო კი არსადაა.

და მე მართალი გითხრათ, სასტიკად მეშინია ამაზე ფიქრისა. კი, ბატონო, ჩვენ ვიყვეთ დეგენერატები, დეე, საქართველო არ გვიყვარდეს, დეე, ჩვენ გაგვრიყოს საქართველომ და ეთაყვანოს თუნდა რწყილს. კი, მაგრამ ეს სხვები სადღაა. სხვებს რაღა დაემართა.

და შემდეგ: ჩვენ, ჩვენთვის, ჩვენნაირათ რომ გვიყვარს საქართველო. ხომ გვინდა ის, ჩვენი საქართველო, რომელიც ჩვენს ოცნებაში ზის, მუდამ ვეაღერსებით და სხვანაირია.

ეხლა ვხვდები, თუ როგორ აწუხებდა ეს კითხვა გრიგოლს. ეხლა მესმის მისი გამწარება და „თავზე ხელის შემოკვრა“. ჩვენც ეს გრძნობა, შეიძლება უფრო უხეშათ, მაგრამ იმავე ფიქრით გამოვსთქვით „მთლიან საქართველოში“.

და ეს მაინც სადღაა?

მე მივდივარ იმ დასკვნამდე, რომ ვერ ვნახულობთ ჩვენ ვერც ჩვენ საქართველოს. ჩვენს ოცნებას საქართველოზე ელაპარაკება მხოლოდ ჩვენი გული და სიყვარული, ჩვენი სურვილი. არის სურვილი, ნდომა და არ არის რეალობა.

ჩვენ საქართველოს მზე არ გაგვანათებს.

და, როგორც ვსთქვი, ეს ვერც სხვამ ნახა. და თუ მარტო ჩოხაახალუხია საქართველო – უტიეთ მას, წამოდით აქეთ, დავიკარგოთ, წყალში გადავარდეთ.

ჩვენ, ამხანაგებო, დიდი დეფექტები გვაქვს. მაგრამ ერთი ცხადია და ამას ვამბობ მე იმიტომ კი არა, რომ ყანწელი ვარ, – აშკარაა, რომ პოეზია, მისი უნივერსალური გაგებით უსათუოდ ჩვენთანაა. ამას მიმტკიცებს მე მთელი ის თანამედროვე ლიტერატურა, რომელშიაც ვბუნაგობ აქ.

და აქედან ლოლიკურად, ჩვენ უნდა მივსულიყავით საქართველოს მიგნებამდე ყველაზე უფრო. ეს ჩვენ ვერ ვქენით. ვერ შევსძელით.

აქაა ჩვენი საფრთხე და ჩვენი უბედურება.

ამის მეშინია მე. და აი, რატომ.

როგორი ინტერნაციონალურიც არ უნდა იყვეს პოეზია და ლიტერატურა – ის, ჩემის ფიქრით, უპირველესად ყოველისა, ყოველთვის ეროვნულია. თვით ვერლენი, რომელსაც ნაკლებათ ახსენდება სამშობლო და ამბობს „И равнодушен я к судьбе народа“-ო (ჯერ კიდევ ვერ მომყავს ფრანგული ციტატები...), უაღრესად ეროვნულია. ეროვნული მოვლენაა შექსპირი, დანტე და სხვა. ეროვნულია „ომი და ზავი“ და „ჟან კრისტოფი“ (რომელიც მხოლოდ ეხლა გადავიკითხე), მაგრამ ამ ერის და ეროვნების სახე იმდენად ძლიერია შემოქმედში, რომ მას სრულიად არ სჭირდება ლაპარაკი – „გაუმარჯოს საფრანგეთსო“ და სხვა. ამას ყვირის თვითეული სტრიქონი ყოველი ავტორისა. ეს წვრილმანი არ სჭირდება ავტორს, რადგან მის ერს იმდენი ქონი აქვს, იმდენი სხვადასხვაობაა მაში, იმდენად თვალსაჩინო გრანდიოზულია ის, როგორც ერი, რომ რაც უნდა არაეროვნული ხასიათის იყოს ნაწარმოები – ქვეყანა მაინც შიგაა. ის ყვირის და იძახის. ამას წინეთ აქ იყო კლოდ ფარერი, რომელსაც სტამბოლმა დიდი ზეიმი გაუმართა. ოსმალეთს ხოლმე ეძახიან „პიერ ლოტის და ფარერის ქვეყანას“. სულ ამ თათრებზე სწერენ. მაგრამ ისინი საფრანგეთის ლიტერატურაში არიან და საფრანგეთის სახელით არიან. აიღეთ თქვენ რუსეთი. რუსის ხელოვნებამ აიღო მთელი ევროპა. არსად იმდენი ხალხი არ დადის, როგორც რუსების გამოფენებზე პარიზში. არც ერთი ლიტერატურა ისე არ აინტერესებთ, როგორც რუსული. პირდაპირ შურით ივსები, როცა ხედავ წიგნის მაღაზიებს ავსებულს მერეჟკოვსკით, ბუნიჩით, დოსტოევსკით, გიპიუსით და სხვ. ფრანგულ ენაზე. სუდეიკინი ვერ აუდის თეატრების ზაკაზებს და მისი სურათები მიაქვთ გამოფენაზე ამერიკაში. ერენბურგი გამოდის რუსულათ, ფრანგულათ გერმანულათ. ესენინი და კლიუევი ყვირიან ბარბიუსის „კლარტე“-ში და გიპიუსი და გრებენშჩიკოვი (?) იბეჭდებიან თითქმის ყოველ თვეს „მერკურ-დე-ფრანს“-ში. რა არის ეს.

ეს არის რუსეთი, რომელიც ნახა რუსის შემოქმედმა. ესაა რუსეთი, რომელიც მონახეს კირეევსკებმა და აქსაკოვმა, რომელიც აკურთხა „რაინდმა ბერმა“ სოლოვიოვმა, რომელსაც მიახეთქა თავისი გამსქდარი თავი ჩადაევმა, რო-

მელზედაც სტიროდა გერცენი – ეს ბაყბაყ-დევი რევოლუცია პათოსისა, რომელმაც დაარწმუნა ბელი თავის მესსიანობაში და აღმოაცენა სლავიანურ ქვეყნებში უკანასკნელი მომძლავრება – „ევროპეილობა“. ეს რუსეთი აყვირებს და ასაზრდოებს თავის პოეტებს და შემოქმედებს.

აქ არის ხაზიც – ძიებისა და განდგომისა. ტირილისა და ძაგვის. მაგრამ ტირის პოეტი, რომელსაც აწევს რაღაც გრანდიოზული, რომელსაც ახჩობს თავის ქვეყნის სიდიდე, სხვანაირობა, საკვირველობა, თავის სამშობლოს ღმერთი. მოიგონეთ დოსტოევსკის მსჯელობა ერებზე და სახელმწიფოებზე. რომ არარაა ის ერი, რომელსაც არა ყავს და არა სწამს საკუთარი, თავისი ღმერთიო.

ეს ღმერთი ყველას ყავს, მართლა. ეს ღმერთი ყავს საფრანგეთს, რომელიც კურთხევითა სდგას მარნაზე და ელენეს კუნძულზე, ბასტილიაზე და მარსელიეზაში. ეს ღმერთი ყავს გერმანიას და მარტო ამ ღმერთს ეხებოდა ის შტამპი, რომელიც დაკრული ქონდა სამხედრო საგნებს ომის დროს „Боже, покарай Англию“ ინგლისს, რომლის ღმერთი ვენერასავით ამოდის ზღვიდან, შემდეგ იქცევა ოფელიად, რომ გაცოცხლდეს ინდოეთში...

ჩვენ ყველა ვხედავთ სკვითების ღმერთს...

და ასე ყველგან.

სხვებსაც ყავს და თუ არა ყავთ – შედიან სხვის საყდარში.

ეს ღმერთები აკურთხებენ მათ პოეზიას, მათ ხელოვნებას, ასუქებენ და ანავარდებენ მას.

და ლიტერატურა, რომელსაც არ აწერია მირონი ერისა – არარაობაა. და ჩვენც, თუ გავშლით ფრთებს – გავშლით როგორც ეროვნული მოვლენა. თუ გავაღოთ ევროპაში – გავაღოთ როგორც და მარტო ქართველები, რომელნიც გავიტანთ და გამოვაჩინოთ საქართველოს სახებას.

და როცა კვლავ უბრუნდები მას – მე ვერ ვხედავ ვერ ვნახულობ მას და მეშინია – ნუთუ საქართველო მარტო ეტნოგრაფიული მოვლენაა, თანდათან გადაგვარებაში გადასული. ნუთუ ჩვენ არა გვყავს ჩვენი ღმერთი, არა გვაქვს ჩვენი საკუთარი აზრი არსებობისა.

როცა გადავხედავ ჩვენს ისტორიას – იქ მე ღვთის ხელს

ვერ ვნახულობ. ჩვენი არსებობაა დაცინვა (издевательство) განგების ჩვენს თავზე. ჩვენშია ჩამჯდარი ლომი და რწყილი, ეშმაკი და ანგელოზი, ნიჭი და ყიყვი... არის რაღაცა შეკონინებული და გადაყრილი, მიბნეულ-მობნეული. ხერხემალს ქართულის იდეისა მე ვერ ვპოულობ. და ვერც აზრს საქართველოს წარსულში.

იქნება საქართველო წარსულში გაამართლოს ჯვარმა, რომლისთვისაც ის იგლიჯებოდა.

მაგრამ ჯვარისაგან ხომ კურთხევა გადმოდის და სადაა ეს კურთხევა. ნუთუ ჩვენი ანიოკებული ისტორია კურთხევია. ნუთუ ორიათასი წლის განმავლობაში ამ ჯვარის ძალამ ვერ შვა მოვლენა, რომელიც გამოარკვევდა საქართველოს როგორც მოწოდებას, საკუთარის ღმერთით და დანიშნულებით. ნუთუ საბოლოოდ და სამუდამოდ მოკლებულია საქართველო იმ „ნათლის სვეტს“, რომელიც წინ მიუძღვის ყოველ ხალხს ახალი სიტყვისა და შემოქმედებისაკენ.

ორიათასი წლის განმავლობაში მე ვერ ვხედავ ამას. და მეექვსეა თვით რუსთაველიც. თუ ის ჩვენი ცხოვრებისაგანაა – უსათუოდ გაუგებრობაა ის, თუ არა და ან რუსთველი არაა ქართველი, ან და მისი პოემა ადვილად ნაშოვნია სადმე.

მე ვიბნევი და მეშინია ასეთი კითხვების, მანუხებს ეს აქ, ისე როგორც არასოდეს და ირყევა ჩემი სიმტკიცე და გული.

მე არ მინდა, უარყო საქართველო წარსულში და მომავალში, მაგრამ ასე ხდება ეს.

თუ ერის სახე იხატება მის შემოქმედებაში – საქართველოს სახე ძნელი სანახავია. და თქვენ იცით ჩვენს შემდეგ, რა მოდის ხელოვნებაში და პოეზიაში. ეს საუკუნე ვერ მისცემს საქართველოს ვერც ერთ პოეტს, ვერც ერთ მწერალს...

შეიძლება ჩვენც ვერ აღვიმალლოდ ხმა, როგორც შემოქმედებმა, შეიძლება ჩვენც ჩაგვყლაპოს იმ არარაობამ, რომელიც სვამს საქართველოს ბედს, მის სულს და სისხლს ამ ორი ათასი წლის განმავლობაში. ამას მე ვფიქრობ, მხოლოდ ჩვენ შეიძლება მაინც დავრჩეთ, როგორც ნიშანი გამყოფელი ორი ხანისა ლიტერატურაში, როგორც ჩასობილი სვეტი საზღვარზე: – აქამდი იყო ეს. და აქედან იწყება ესო. და მეტი არაფერი, მაგრამ რაა ეს. ან რად ღირს ეს.

მე მგონია, რომ შინაგანად ყველა ჩვენგანი ამას ვგრძნობთ. ჩვენ რომ ვეძებდეთ დაფასებას დღევანდელს, სახელს იაფს – ამას ყოველი ჩვენგანი შესძლებს. ეს ადვილია. მაგრამ ეს იქნება ლალატი სინიდისისა და პოეზიისა. და ის რაც მარადიულია ყველგან, რასაც უხვად აძლევს სხვა ხელოვნებს სხვა სამშობლოები – ჩვენ საქართველოში მას ვერ ვხედავთ და ვვარდებით სკეპტიციზმში, რომელიც, ალბად მიგვყვანს ცინიზმამდე.

სადაც არ უნდა წავიდეთ ჩვენ, ამ მიზეზის გამო თავს მაღლა ვერ ავწევთ. პაოლო რომ წავიდეს პარიზში – შეიძლება მან ალაპარაკოს ხალხი (და ეს მე ვიცი, რომ ასე იქნება) როგორც პიროვნებამ, როგორც პაოლომ მაგრამ მასში ვერ ალაპარაკდება საქართველო ისე, როგორც ალაპარაკდა იტალია მარინეტის ინტერნაციონალურ მანიფესტში.

თუ ჩვენ პოეზიას ავიღებთ როგორც აბსოლიუტურ ცნებას – ჩვენ შეგვიძლია, როგორც პოეტები ამოუდგეთ ყველა პოეტს გვერდში. მაგრამ პოეზია ხომ დათვი არ არის, რომელიც სწუნის საკუთარ თათს. მას სჭირდება ფესვი, ძირი, რომელიც უნდა ღრმად იყვეს ჩასული თავის მიწაში. ისეთი ინტერნაციონალური მოვლენა, როგორიცაა რევოლიუცია – უაღრესად ეროვნულ სახეს ამოისვრის ხოლმე პოეტში. საუკეთესო პოეტები რუსეთის რევოლიუციისა, რომელიც იშვენ რევოლიუციით და მესამე ინტერნაციონალსაც კი უგალობენ – ყველაზე მეტად ეროვნული არიან.

მაიაკოვსკი, ესენინი, კლიუევი.

თქვენ წაიკითხავდით ერენბურგის წინს „А все таки она вернется“.

მე გამოვაგზავნე ის საქართველოში. იქ თითქოს ახალი მიდგომაა პოეზიისადმი. სილამაზისა და ხელოვნების გაგებისა. „კონსტრუქციონალიზმი“. მაგრამ სილამაზე არასოდეს არ ყოფილა ისე მეშინურად ახსნილი და გაგებული, როგორც იქ. ეს არის განმენდილი ფეხის ალაგის სილამაზე.

და ის, ვისაც ხელოვნება ესმის როგორც რელიგია – ამ წიგნს ზიზლით გაუარს. ბოლოს და ბოლოს ტატლინის ძეგლი მესამე ინტერნაციონალისთვის აგებული და სხვა ასეთი მაგა-

ლითები, – უსათუოდ იმავე ეროვნული პოტენციის შედეგია, რომელიც გააქანა, აამოძრავა და გამოაჩინა რევოლუციამ. დროა გავათავო წერილი.

ჩვენი გემი, რომელზედაც მე ვსცხოვრობ („გურჯისტანი“, ჯაყელის) სდგას ოქროს რქაზე. და ამ სინყნარეში ლამის უკვე მესამედ ყივის თათრის მამალი ნაპირიდან.

მეც დავიღალე.

სტამბოლი ხომ ისტორიული პუნქტია, სადაც სტიროდენ ქართველები. ეს წყლები „ბაბილონის მდინარეებია“ და იქნება ოდესმე ქართველი პოეტიც დასცინოდა აქ თავის ბედს და სამშობლოს ისე, როგორც მე. იქნება, ისიც ეძებდა საკუთარ ღმერთს ამ მინარეთების წვეტიან თავებში. და ეს მთვარიანი მინარეთები მასაც უფარავდენ ღვთის სახეს ისე, როგორც ჩემთვისაა ის დაფარული და მიუგნებელი...

ვინ იცის.

ვიჩქარი დასკვნებს. მეშინია ამ „ერესი“-ს, მაგრამ ესაა და რა ვქნა. ესე იგი ის, რომ საქართველო პასიური მოვლენაა. მისი ენერგია გამოწვეული იყო სხვა, მის გარეშე მყოფ მოვლენისაგან (ენერგია ჭიის, როცა მას ფეხს აჭირებენ) საკუთარს, შინაგან აქტივობას მოკლებული იყო საქართველო სულ და მოკლებული იყო, მაშასადამე, შემოქმედების გენიასაც. მოკლებულია – აქედან – გამართლებას, მსოფლიო გამართლებას, საკუთარ რელიგიას, მონოდებას, აზრს, შინაარსს. ამითია, რომ მშრალია და ფიტი საქართველო. აქედანაა მისი „უშვილოსნობა“ თუ ბერწობა.

ამის შედეგია, ჩემის ფიქრით, სიმჩუტე ქართული არსებისა. ქართული ჭკუისა. განწირვა ქართული ხელოვნების, პოეზიის. ამით უნდა ვიყოთ ავადი ჩვენც, ამითი უნდა ვიყვეთ შთამომავლობით მონამღვრული ჩვენც. ამითი ვართ ალბად ჩვენც განწირული სხვებთან ერთად.

მე მგონია, ესაა მიზეზი იმისა, რომ ყველაფერი ქართული უდღეოა. რომ ქართული ბედი სწყდება და ტყდება ყოველთვის შუაგზაზე. დაუმთავრებელი, მიუღწეველი. ესაა დაკიდებული საქართველოს თავზე. სამინელი, ულმობელი, მაგრამ მიუცილებელი –

Memento.

ამან მიიყვანა საქართველო ათი მილიონიდან ორზე. ეს მიგ-
ვიყვანს ჩვენც და საქართველოსაც სიკვდილის პირას.

და რა ვქნათ ჩვენ:

რა წყალში გადავარდეთ?!

აქ მეც პასიური ვხდები, როგორც საქართველო.

უხმო, უმწეო, უნებო.

მე მინდა თქვენი აზრი, თქვენი სიტყვა, თქვენი ნუგეში.

მე ველი ამას და გთხოვთ – ნუ დამივიწყებთ, ნუ მომიძუ-
ლებთ... ნუ დამკარგავთ!

მარად თქვენი ნიკოლო მინიშვილი

სია ამასთანავე გამოგზავნილი წიგნებისა:

1. Веретеныш. 2. Пиковая дама. 3. Крылов. 4. Ад. 5. Мир. 6.
Гумилев. Огн. столп. 7. Белый – стихи о России. 8. Немецкие
поэты. 9. Серапионовы братья. 10. На путях (Евразийцы) 11.
Новости литературы. 12. Вырезки из газет. 13. Дом искусств.
Берлин. 14. Письмо к Луначарскому (для Д. Канделаки).

შალვა კარმელი – რაჟდენ გვეტაძეს

ძმაო რაჟდენ!

გისურვებ კარგათ ყოფნას ცოლშვილით. 13 სექტემბერს
ჩამოვედი ქუთაისში. შენ უკვე იცი, სახლში რა საშინელი
ამბავი დამხვდა. რა უბედურებაა. დამწარდა აბასთუმნის
ტკბილი სეზონი. აბასთუმანში ვიყავი თვე ნახევარი. მო-
ვიმატე 15 გირვ., წამოსვლის კვირაში დავკარგე 3 გირ. მი-
ზეზი: ერთი რომანი, ჩემი გულის ქაღალატონმა სიყვარულს
შესწირა 5 გირ. აქ სიყვარული გირვანქობით, და ტერმო-
მეტრით იზომება. დაწვრილებით სხვა დროს, ტფილისში.
ნაცნობები ბევრი იყო. მწერლებიდან არავინ ყოფილა სან-
დროსა და გორგაძის მეტი. ორივე ძლიერ მოკეთდა. ძლიერ
მხიარულად გაიარა დრომ. სანატორია ვერ გვაკმაყოფი-
ლებდა და დღეში ასი ათასს ვხარჯავდით. ცცხოვრობდით

გიორგი ცესარევიჩის სასახლეში. ჩემთან იყო: ვასო ხმა-
ლაძე და ერთი ქუთაისელი ბუხგალტერი. ჩვენს გვერდით
ოთახში ცხოვრობდენ: ანტიოსი და ჭულა ხუნდაძე. ტფი-
ლისში წამოსვლა მინდა თვის ბოლოს. სევერიანე და გიო
წამოვლენ ერთ კვირაში. ძლიერ გვეშინია ოთახების ჩამორ-
თმევის. არავითარი მოწმობა წამოსვლის შესახებ არ დაგ-
ვიტოვებია. იქნებ მიხედო. მეტად გვაფიქრებს სამსახურიც.
გადაეცი ჩემი სალამი ყველა მეგობრებს: გრ. ცეცხლაძეს,
ტიციანს, გოგლას, გიორგი კვარაცხელიას, ნინა ბაქრაძეს
და სხვ. გავიგე – მალიკო წაყოლია ვირაჰს. ლილი მეუნარ-
გია მომკვდარა. ნუ დაიზარებ ერთ წერილს.
ნახვამდის.

შენი ძმა შალვა კარმელი
[ქუთაისი, სექტემბერი, 1922]

სანდრო ცირეკიძე – სერგო კლდიაშვილს

სერგო!

რა კარგია, რომ ბოლოს გაგახსენდი, თორემ მთელი ზაფ-
ხულით დამეკარგე და ამაოთ ველოდი ფოსტალიონიდან შე-
ნი წერილის ჩუქებას.

მართალია, შენც ცოლი გყავს და ოჯახი გავალიანებს, მაგ-
რამ მეგობრები მაინც უნდა გაიხსენო.

მთელი დღე ვწევარ და „არსაიდან ხმა“. ამ თვის ბოლოს
სოხუმს წავალ და იქ, ალბათ, სულ მივინყებულები ვიქნები.

შალიკოს მაინც (შალიკომ ჩემთვის ბევრი იშრომა) ერთი
ცუდი ზნე აქვს: თუ არ მიწერს – მოგწერს, თუ მიწერს და,
ხმას აღარ გაგცემს. უთხარი, რომ ეს ზნე მოიშალოს.

მეც მიჩქარიან და აქ უნდა გავათავო.

მოკითხვა შენ ძვირფას ნახევარს.

სანდრო ცირეკიძე
4/X. [1922. ქუთაისი]

ტიციან ტაბიძე – ნინო მაყაშვილ-ტაბიძეს

ნინა, გწერ ამ წერილს შემთხვევით, დღეს მოდის საშა რუხაძე – რომელიც ამ წერილს მოგიტანს; ბათომში წასვლა ვერ მოვახერხე, რადგან გზებია გაფუჭებული. მგონი, ვერც პაოლომ მოაწყო სალამო. ჩვენი სოფელი რიონს სულ გაუფუჭებია. ელიან სიმშილობას. მე, როგორც იქნება, უნდა წამოვიდე კახეთში დასასვენებლათ, თორემ საძაგელ ხასიათზე ვარ. თუ შევძელი, ალავერდობამდე ჩამოვალ. წამოსვლისას მოგწერ. ფული 1.500000 მაიკას გამოვატანე. ერთ მილიონს კიდევ გიგზავნი. მომწერე წერილი, რამდენი დამჭირდება, ორი კვირა რომ ვიცხოვრო თელავში.

გაკოცებთ ბევრს შენ და ნიტას.

სალამი დედას.

შენი ტიციან

16/X – 922 წ. [თბილისი]

გიორგი ლეონიძე – ნიკო კურდღელაშვილს

ნიკო!

ამ ნომერში ვბეჭდავთ თქვენს წერილს. მხოლოდ გვინდა ამოვიღოთ წერილის ის ნაწილი, რომელიც ეხება ფუტურისტის კადნიერებას. ეს არ არის საჭირო და ეს მხოლოდ იმათი რეკლამა იქნება. ისინი რომ მწერლები იყვნენ, სხვაა, ამით კი თავს გამოიდებენ. თქვენ წერილის ქვეშ იქნება ასეთი შენიშვნა დაახლოებით:

*) წერილი სადისკუსიოა. რედაქცია ზოგში არ ეთანხმება ავტორს, ვბეჭდავთ, რადგან საინტერესოა აზრი ისეთი მწერლის, როგორიც ბ-ნ ნარკანის.

გ. ლეონიძე

P.S. თუ ასე არ გასურთ, გვაცნობეთ.

გაზ. ბახტრიონი, 1922 წ.

[თბილისი]

სერგო კლდიაშვილი – სანდრო ცირეკიძეს

ჩემო კარგო სანდრო! შენ ნაწყენი ხარ ჩემზე ჯერ კიდო ქუთაისიდან. უსინიდიო და ღორი ვარ მე შენს წინაშე, მაგრამ დამიჯერე მხოლოდ ის, რომ შენ ჩემთვის ყველაზე ძვირფასი ხარ. შენ შეგიძლია ჩამთვალო შენი ნაცნობებს შორის უფრო დაახლოვებულ ნაცნობათ, მაგრამ ჩემი დამოკიდებულება შენდამი ასეთი არაა. შენი მეგობრობა ყველაზე უფრო დიდი და წმინდაა ჩემთვის. არასდროს მომითხოვია შენგან მაგიორი და ალბათ, არც მაქვს ამის უფლება, მხოლოდ ერთს მოგთხოვ – ჩემს სიყვარულზე სიცივით ნუ მიპასუხებ. შენი ავადმყოფობა ჩემთვის დიდი მწუხარება იყო და შეიძლება, შენს შემდეგ, ისე არავის ეშინოდა, როგორც კალისტრატეს და მე.

ამ წერილის დროს უეცრათ მოვიდა კოლიას თანამგზავრი და მაჩქარებენ.

ბახტრიონში დამაწყებიეს გაბითურებული წერილები. ილიაზე რომ წერილი მქონდა, დედანში ცოტა სხვანაირათ იყო (ნახე ის ნომერი, რომელსაც გიგზავნი).

ალარ მაცლიან წერას, მიდიან. გიკოცნი შენს უშველებელ თვალებს. სანდრო, არ იყო დღე, რომ სანდროს სახელს რამოდენიმე საათით არ აევსოს ის. შენ არ იცი, თუ რა დიდი სიყვარული მაქვს შენი. მაპატიე, თუ წერილი ვერ გამოგიგზავნე. ახლაც სამი წერილი მაქვს დაწერილი, შენთვის გამოუგზავნელი. განა ეს თითქმის იგივე არაა?! ჩემი მისამართია: რუსთაველის პროსპ. №19, შრომის სახალ. კომისარ. შრომის დაცვის განყოფილებაში. სულელი კოლია! არაფერი დამაწერია. თუ ჩემი წერილები გაგახარებს, აწი ძალიან ხშირათ მოგწერ. ჩემო სანდრო, ჩემო საყვარელო სანდრო! გაკოცებ ბევრს, ბევრს. სონიამ მოგიკითხა.

შენი სერგო კლდიაშვილი

[თბილისი, 1922]

ბიკტორ გაბესკირია – რაჟდენ გვეტაძეს

პ-ლო რაჟდენ!

თბილისში ჩემს რედაქტორობით გამოვა ჟურნალი „მან-დრაგორი“, რის გამოდაც გთხოვთ უმორჩილესად, დახმარება გამინიოთ მასალის მოწოდებით... იმ მრწამსით, რომ გავამართლო თქვენი ხაზების ყველა იდეალური მხარეები... განზრახული გვაქვს და ვიმედოვნებთ, ჟურნალში მონაწილეობას მიიღებენ პოეტები:

პაოლო იაშვილი, ტიციან ტაბიძე, გიორგი ლეონიძე, ნიკოლო მინიშვილი, რაჟდენ გვეტაძე, შალვა კარმელი, შალვა აფხაიძე, იოვანე ყიფიანი, გრიგოლ ცეცხლაძე, ტერენტი გრანელი, გრ. ჯაფარიძე, რაჟდ გოგობია, ბიკტორ გაბესკირია; ყდა: მოსე თოიძე.

პ-თ რედაქტორი: ბ. გაბესკირია

2/V. [1923 წლამდე, თბილისი]

სანდრო ცირეკიძე – სერგო კლდიაშვილს

სერგო ჩემო!

ამ წიგნშია ლუნაჩარსკის წერილის ორიგინალი და იქნება, ამ რუსული ტექსტით უფრო ადვილი საანგარიშო იყოს ჰონორარი.

შენი სანდრო

[ქუთაისი, 1923 წლამდე]

პაოლო იაშვილი – პავლე გოგიაშვილს

დიდად პატივცემულო ბ-ნო პავლე!

ძვირფას შალვას სიკვდილმა უღრმესი მწუხარებით აავსო ჩვენი გული – გული მისი მოყვარული მეგობრებისა. მიიღეთ ჩვენი თანაგრძნობა და გჯეროდეთ, რომ მის სახელს ღირსეულად გაეცნობთ ქართველ ერს, რომელმაც შალვასთან ერთად დაჰკარგა მეტად ნიჭიერი პოეტი და კეთილშობილი ახალგაზრდა ქართველი პატრიოტი. გთხოვთ, გადასდოთ მისი გასვენება ხუთშაბათს, 1 თებერვალისათვის, რადგან დღეს წამოსვლას ვერ ვასწრობთ. ჩამოვალთ გასვენების დღეს ყველა მისი ახლობელი ამხანაგები.

დიდის პატივისცემით და უღრმესი თანაგრძნობით

პაოლო იაშვილი

[თბილისი, 20-30 იანვარი, 1923]

პაოლო იაშვილი – ნიკას და კოლაუ ნადირაძეს

ძვირფასო ნიკა და ძმაო კოლაუ!

შალვას სიკვდილმა სრულებით არია ჩვენი დღეები: ასეთი მწუხარება ჯერ არ გვახსოვს მეგობრის დაკარგვით. ოთხშაბათს დილით ჩამოვალთ მე, პავლე ინგოროყვა, ტიცია-ნი, ვალერიანი და რაჟდენ გვეტაძე. გთხოვთ, გადასდოთ გასვენება ხუთშაბათისათვის.

სრ. საქარ. ახალი მწერლობის და კავშირის სახელით და ცისფერი ყანწელების დავალებით გთხოვთ, შეუკვეთოთ ორი გვირგვინი ცოცხალი ყვავილებისა. ფასს ჩვენ გადავიხდით. ვეცდებით აგრეთვე, ლენტეხი წარწერებით აქედან

ჩამოვიტანოთ. დარწმუნებული ვართ გასვენებას მოაწყობთ ისე, როგორც ჩვენს ძვირფას შალვას შეეფერება.

თქვენი მარად პაოლო იაშვილი

[თბილისი, 20-30 იანვარი, 1923]

ნიკოლო მინიშვილი – დავით კანდელაკს*

Наркому ССР Грузии

Поэта Николая Мицишвили

Заявление

Покорнейше прошу НКП Грузии разрешить мне продажу и распространение на территории ССРГ издаваемого в Париже под моей редакцией на грузинском языке литературно-художественного журнала „ახალი ნაშენით“.

Характер издания:

1. Абсолютная аполитичность.
2. Освещение новой мысли и новых явлений в искусстве в форме, приемлемой для существующего строя.

В случае разрешения, покорнейше прошу НКП. не отказать мне сообщить об этом и разъяснить также – можно ли поручить цензуру журнала Берлинскому представительству, или прямо необходимо направить издание в распоряжение НКП. Г.

Николай Мицишвили

Париж, 10.5.23

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 971.

ნიკოლოზ მინიშვილი – დავით კანდელაკს*

Париж, 10 мая, 23.

Глубокоуважаемый Давид Владимирович!

Настоящее письмо посылаю через проф. Джанелидзе и думаю, что оно дойдет до Вас. Это крайне необходимо и желательно т. к. я считаю своею обязанностью уведомить Вас о крайне тяжелом положении т. Ладо Гудиашвили, физическая смерть которого может быть предотвращена только Вашим участием и помощью нашего правительства т. к. иных возможностей абсолютно не имеется.

Человек буквально гибнет с голоду. Нет никого, кто мог бы дать хотя бы франк, а б. меньшевистское правительство никого знать не хочет и самолично доедает последние остатки своих ресурсов...

Говорить о возможности работы не приходится и так пропадает человек, который в Париже уже вступил в полосу общего признания. Физической работой заниматься он также не может, т. к. испорчена левая рука...

Вы простите меня, что я пишу Вам, но здесь нет никого, кто хоть сколько нибудь знал Вас и смог бы написать об этом. Это делаю также по поручению т. Ладо, т. к. в официальном заявлении неудобно писать про все.

Между прочим, о положении т. Гудиашвили было сообщено т. Буду Мдивани в бытность его в Лозанне и он также рекомендовал обратиться через НКП в Совнарком Грузии.

Про Гудиашвили пишут очень много и здесь и в Америке. Недавно директором Бруклинского музея было взято в Нью-Йорк его 40 картин. В газетах пишут, что эти картины были выставлены на общей выставке, а потом была устроена отдельная выставка его картин. Шум есть, а денег американец пока что не присылает, хотя частным образом передают о баснословных цифрах, за которые проданы картины Гудиашвили. Он хотел сам поехать туда, но нет денег на дорогу... Одним словом, человек стоит у стены и пока не

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 971.

разбил голову, необходимо оттащить... И если возможно – спасите нам лучшего грузинского художника...

Больше ничего сказать не могу, хотя я не сказал многого об ужасном положении т. Гудиашвили...

Все студенты здесь живут тем, что работают на фабриках 9 ч. в день. Богатых грузин здесь нет... Так что, если человек не в состоянии стать чернорабочим – он обречен на голодную смерть.

Уважающий и преданный Вам Н. Мицишвили

კალისტრატე ცირეკიძე – შალვა აფხაიძესა და სერგო კლდიაშვილს

სალამი შალვას და სერგოს,

ერთი კვირაა, რაც წერილი მოგწერეთ სანდროს შესახებ და პასუხი ჯერაც არ არის წინანდებული. რომ დააგვიანდა წერილს, სანდრო ლელავს, ნერვები ეშლება და მეშინია, კიდევ ისევ არ გაუმეოროს და ცუდად არ შეიქნეს. ეხლა კარგად არის და აქ სიცხეების გამო არ ურჩევენ დარჩენას. ეს ერთი დამავალეთ და პასუხი ამის მომტანს, დათიკო ლანდიას ხელით გამომიგზავნეთ.

იყავით კარგად.

კალ. ცირეკიძე

21/V. 1923

[ქუთაისი]

ნიკოლო მიწიშვილი – ლევან ლოლობერიძეს*

22. V. 23

ლევან!

შენი წერილით დავრჩი მეტად კმაყოფილი. ამასთანავე მოგახსენებ წერილის „დამატების“ შესახებაც, და თანახმად „დამა-

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 968

ტების“ მოთხოვნისა – ვიმსჭვალე პატრიოტული გრძნობით და ვსწერ ქართულად. ამის შემდეგ თქვენ ორივემ გამოარკვიეთ, რომელი ხარ „დამატება“ და რომელი „ასნაენოი“... ასე თუ ისე, ორივე წერილისთვის მადლობელი ვარ.

დღეს ბევრი ვსწერე და ხელი მტკივა. მაგრამ გწერ მაინც, რადგან მეშინია – არ გამასწრო საქართველოში. ამიტომ გწერ მოკლეთ და პუნქტებით:

1. გიგზავნი ორ თავს ჩემი უკანასკნელი წიგნიდან, რომელიც მოთავდება ამ მოკლე ხანში და ალბად შემოდგომაზე დაიბეჭდება აქ. ეს ორი თავი ნეიტრალური თავებია, მაგრამ აქაც გასაგებია ტენდენცია და მიმართულება ნაწარმოებებისა. გიგზავნი ამ ნაწყვეტებს ერთის უპირველესი პირობით: უნდა დაიბეჭდოს „კომუნისტში“. არავის „კომ.“ რედაქციის გარდა არ მისცემ და თუ არ დაიბეჭდება რაიმე მიზეზის გამო – გამოართმევ და შეინახავ შენ პირადათ და არავის არავითარ შემთხვევაში არ გადასცემ... გარდა ამისა, არ უნდა გასწორდეს არაფერი: შენ იცი, თუ როგორი განწყობილებაა ეხლა თქვენს წინააღმდეგ საქართველოში და წარმოდგენილი მაქვს ის უკმაყოფილება და სისინი, რომელიც მოყვება ჩემი ნაწერის „კომუნისტში“ დაბეჭდვას და კიდევ რომ რაიმე ტენდენციურათ შეასწორონ – დამწვარზე ცხელი წყალის დასხმა იქნება და ეს მე უთუოდ არ მინდა. გთხოვ, ეს ორი პირობა შემისრულო... შენ ნაიკითხავ – დაინახავ, რომ ხანჯალაძე და ახალკაცი სადმე ერთი მეორეს უნდა შეხვდენ ვინრო გზაზე და ერთი ამ გზიდან უნდა გადავარდეს... სად? როგორ? ამაზე შემდეგ. ეს დიდი ამბავია და ამ ამბავში მოთავსებულია ქართული ცხოვრება – „двадцатих годов двадцатого века“, როგორც იტყვიან ხოლმე სიტყვიერების ისტორიის ავტორები... ყოველ შემთხვევაში, მე ვატყობ, რომ ჩემი ნაცნობები დამწამებენ „სმენოვებობას“ და მრავალ ცუდ რამეს. ჩემი დამოკიდებულება თქვენდამი მე გარკვეულად აღვიარე ჩემს პირველ წერილში და ამაზე ლაპარაკი ზედმეტად მიმაჩნია... თუ წასვლამდე წერილის მოწერა მოასწრო - მომწერე, თუ რას იზამ ამის შესახებ.

თუმცა შენ ხუმრობაში გადაიტანე სერიოზული საკითხი წერილების წერისა, და შიგ მატერიალური ამბის მეტი არ დაინახე, – მე მაინც გწერ ამის შესახებ ფრიად სერიოზუ-

ლად, რადგან შენც კარგად იცი, რომ ქართული მწერლობის თქვენთან მუშაობას აქვს დიდი მორალური მნიშვნელობა და ისიც კარგად იცი, რომ დღემდე არც ერთი ქართველი მწერალი კომუნისტში არ დაბეჭდილა. შენ იცი, რომ დან-ყებული „ც. ყ.“ და გათავებული გამსახურდიათი – ქართული ლიტერატურა „бойкотирует вашу прессу“... მიუხედავად იმისა, რომ მატერიალურ გარანტიებს მთავრობისაგან ის ღებულობს... მე დარწმუნებული ვარ იმაში, რომ უფსკრული თქვენსა და ჩვენი მწერლობის შორის არ ამოივსება და მეთოდი „პასიური წინააღმდეგობის“ საქართველოში იარსებებს დიდხანს, მიუხედავად მატერიალური დაპირებისა და უზრუნველყოფისა და თუ მე დავთანხმდები თქვენს პრესაში მუშაობაზე, რასაკვირველია, არა იმიტომ, რომ აქედან მივიღო რაიმე მატერიალური სარგებლობა და კმაყოფილება. შენ დამეთანხმები, რომ თქვენს პრესაში წერა იმ დროს და იმ დღეებში, როცა კ. აბხაზის სისხლი ჯერ არ გაცივებულა არაკომუნისტი მწერლისთვის ძნელია და მე დარწმუნებული ვარ – ასეთ პირობებში არც ერთი ქართველი მწერალი და პოეტი თქვენთან არ დაბეჭდავს რამეს... და როგორი უარყოფითაც არ უნდა ვექცეოდეთ ქართული მწერლობის დღევანდელ წონას – სულ ერთია – მის ბოიკოტს აქვს და მუდამ ექნება წონა და დიდი მნიშვნელობა თუკი მაინც, მიუხედავად ამ საშინელი საშუალებისა და მოსაზრებისა, მე მაინც შესაძლებლათ ვსთვლი ჩემთვის – ვიმუშაო თქვენს პრესაში, არა იმიტომ, რომ მე დაინტერესებული ვიყო მატერიალურად. მე მაქვს ჩემი აზრი ამის შესახებ, ჩემი შეხედულება და ამ ნაბიჯისათვის პასუხს მე ვაგებ, სადაც ჯერ არს...

ამგვარად მე ვღებულობ მათ წინადადებას მხოლოდ ერთის უეჭველის პირობით: თუ მე საშუალება მექნება, გავეცნო ადგილობრივ ინტერესებს და გამომეგზავნება გაზეთები. როდესაც მე მივიღებ გაზეთებს – მეცოდინება, რომ წერილების დანერა საჭიროა და მეც დავწერ და რომ ეს საქმე მოგვარდეს – ამის შესახებ იმეცადინე უკვე შენ და შენზე იქნება დანარჩენი დამოკიდებული.

III-IV. გუდიაშვილის საკითხი და ჩემი ჟურნალის ნებართვა, გთხოვ, ორივე ერთად დააჩქარო. და როცა გუდიაშვილს

შეუთვლით პასუხს, შემომითვალეთ მეც, თუ შეიძლება – მე ჩემს ადრესზე გამომიგზავნეთ, მას – მისაზე, როგორც უფრო გეადვილოს.

V. ვინაიდან ჩემმა მშობლებმა არ იციან ჩემზე არაფერი (და ალბად გამომიტირეს უკვე), გაფიცებ ყველაფერს, ეს წერილი მარკა დაკრული და თუნდ შენი პეჩატით გამიგზავნო ტფილისიდან სოფელში. ეს იქნება უდიდესი სიკეთე რომელსაც შენ მიზამ და დამავალე.

შენი ნ. მინიშვილი

[პარიზი]

ნიკოლო მინიშვილი – ლევან ღოღობერიძეს*

პარიზი. 28 მაისი, 23.

ლევან,

გუშინ შენი დის მეშვეობით ვრცელი წერილი გამოგიგზავნე. დამაგვიანდა, რადგან წერილთან ერთად გუდიაშვილის ქალაქების გამოგზავნაც მინდოდა, რომლებიც ვერა და ვერ მოგანოდე. ისინი პირდაპირ საქართველოში გაგვგზავნე, პროფ. ჯანელიძის ხელით.

ამ წერილის მონერა არ მსურდა, მაგრამ ვიფიქრე და გადავწყვიტე, რომ აუცილებელი იყო. გთხოვ, ნურავის ეტყვი ამ წერილის შესახებ. ეს ჩემთვის ძალიან მნიშვნელოვანია. აი, რაშია საქმე: განვიზრახე, აქ გამოვცე ქართულენოვანი ჟურნალი. ამის თაობაზე, მგონი, მოგწერე კიდევ. ამ საქმის ორგანიზების საკითხებზე უკვე მესამე თვეა ვმუშაობ და თითქმის უკვე დავასრულე. ჟურნალი მხოლოდ და მხოლოდ მხატვრულ-ლიტერატურულია და მრავალი ცნობილი ფრანგული სახე მონაწილეობს მასში. სია უკვე გადავგზავნე საქართველოში ამხ. კანდელაკთან, რომელსაც ასევე გავუგზავნე განცხადება ამ ჟურნალის ტფილისში გაგზავნისთვის უფლების მოსაცემად.

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 968.

ჟურნალს პირადად მე გამოვცემ და რედაქტირებასაც თვითონვე ვიკისრებ. იქნება 32-გვერდიანი და ყოველთვიურად 1000-ეგზემპლარიანი ტირაჟით გამოვა. სწორედ ამასთან დაკავშირებით მიწევს შენი შეწუხება.

არ ვიცი, რა მდგომარეობაა ახლა საქართველოში, თითქმის ერთი წელია, იქიდან არც წერილი მიმიღია და არც გაზეთი, არადა შენც კარგად იცი, ერთის მიღებაცაა შესაძლებელი და მეორისაც. სწორედ ამიტომ ვშიშობ, რომ არც მე მომცემენ ამის უფლებას და ჩემი მუშაობა ამაო აღმოჩნდება. ამასთან, შეიძლება გამოჩნდეს ისეთი ხალხი, რომლებიც ამა თუ იმ მიზეზით დამიპირისპირდებიან და შუამდგომლობას არ დამიკმაყოფილებენ. ამას იმიტომ ვამბობ, რომ მსგავს შემთხვევას თავად შევესწარი კანდელაკის კაბინეტში, როცა რამდენიმე პირი განათლების სახალხო კომისარიატის წინაშე დაჟინებით ითხოვდა, ჩემთვის „ფიგაროს“ გამოცემის უფლება არ მოეცა. საბედნიეროდ, თვითონვე გავხდი ამ სცენის მოწმე და მოვახერხე, კრახის თავიდან აცილება, მაგრამ ახლა იქ არ ვარ და თუ ამგვარი რამ ისევ მოხდება, უთუოდ ჩემთვის სამწუხარო შედეგით დასრულდება. ამიტომ მჭირდება შენი დახმარება და მეგობრული ხელშეწყობა.

რადგან ბევრს და შეიძლება, შენც გაგიჩნდეს ეჭვი ჩემს მიზნებსა და შესაძლებლობებში, ამიტომ გატყობინებ ყველაფერს, რომ მშვიდად იყო და არ იფიქრო, რომ მე გავხდი „ანდანტეს ლაქია და მსოფლიო ბურჟუაზიის მუქთახორა“... საქმე ისაა, რომ ამ ჟურნალის გამოცემაზე დიდხანს ვიფიქრე და კონსტანტინოპოლში ყოფნისას საუბარი მქონდა ამხანაგ მაგლობლიშვილსა და მოდებაძესთან, რომლებიც გაეცნენ რა ჟურნალის იდეასა და მთელ ჩემს განზრახვებს, თუ რის გაკეთებას ვაპირებდი, სიამოვნებით დამთანხმდნენ დახმარებაზე საქართველოში გამოცემის ლეგალიზაციასთან დაკავშირებით. მაგრამ ახლა ევროპაში არ არის არც მაგლობლიშვილი, არც მოდებაძე და არ მაქვს საშუალება, რომელიმეს მივმართო. აქ რომ ჩამოვედი, ისეთ მდგომარეობაში აღმოვჩნდი, ჟურნალზე კი არა, საერთოდ რამეზე ფიქრიც კი წარმოუდგენელი იყო: მარსელში რომ ჩამოვედი, ერთი სუც არ გამაჩნდა და არ ვიცოდი, როგორ ჩავალწევდი

პარიზში. სად შემეძლო ამ დროს ჟურნალზე ფიქრი, მაგრამ როცა ფეხზე დავდექი, კვლავ დავინყე ფიქრიც და მუშაობაც ამ მიმართულებით.

პირველ რიგში, უნდა გამეგო – იყო თუ არა აქ ქართული შრიფტი. მენშევიკებმა დამიმაღეს, არ მითხრეს მისამართი, სად შეიძლებოდა მისი შოვნა. შემოვიარე ყველა სტამბა, რათა შემეტყო, ჰქონდათ თუ არა ქართული შრიფტი. ბევრმა დამცინა, მეუბნებოდნენ, საქართველოს შესახებ პირველად გვესმისო.

როგორც იქნა, ვიშოვე შრიფტი ერთი კათოლიკურ ქრისტიანული საზოგადოების სტამბაში და ერთ-ერთმა არქიეპისკოპოსმა, რომელიც ამ საზოგადოების საქმეებს განაგებდა, სიხარულით მიმიღო და მითხრა, ოცნება ამისრულდაო: იგი ოც წელიწადს ინახავდა ქართულ შრიფტს იმ იმედით, რომ ოდესღაც დასჭირდებოდა, და აი, როგორც იქნა, გამოჩნდა ადამიანი, ვისაც ეს შრიფტი დასჭირდა. მას ყველაფერი ავუხსენი. დამიანგარიშა: საუკეთესო ხარისხის ქალაქის დიდ ფორმატზე დაბეჭდილი 32-გვერდიანი ჟურნალი, კარგი ხარისხის ყდით, 1000 ეგზემპლარი დაჯდება 1200 ფრანკიო.

შემდეგ ჯერზე აბატს დავუკავშირდი ერთი დარბაისელი ქალბატონის მეშვეობით... არ ვიცი, რამ იმოქმედა პატივცემულ მოძღვარზე, მაგრამ იგი უდიდესი ქრისტიანი აღმოჩნდა, გადასახდელი თანხა 600 ფრანკამდე დაგვიკლო და თან, რომ გაიგო, ფული არ გაგვაჩნდა, გვითხრა – როცა გექნებათ, მაშინ მოიტანეთ, მე მოხარული ვარ, რომ გეხმარებითო, და ა.შ.

ესაა მთელი ისტორია...

მარკებისა და გადაგზავნის ხარჯებს თვითონვე გადავიხდი, რადგან მეც ვშოულობ გარკვეულ თანხას – „რენოსთან“ ვმუშაობ – ავტომობილებს ვღებავ და 8-დან 3 საათამდე 20 ფრანკს მიხდიან. ოთახსა და კვებაზე არაფერი მეხარჯება, რადგან მდივანთან ვცხოვრობ.

ახლა კი, რაც შეეხება შინაარსს. ჟურნალი მხატვრულია, ხელოვნებაში მემარცხენე მიმართულებებისა და როგორც ასეთ შემთხვევაში ამბობენ – „საბჭოთა პლატფორმაზე დგას“.

ქართველებიდან ვმონაწილეობთ – მე, დ. კაკაბაძე და ლ. გუდიაშვილი, დანერს ასევე ნ. მარი (იგი მოსკოვში გაემგზავრა, მაგრამ დატოვა სტატია და... თავისი ლექსი). დანარჩენები არიან – ფრანგები, იტალიელები, ესპანელები: მწერლები, მხატვრები, პოეტები – ყველა ახალი და მემარცხენეა და პოლიტიკურად ყველა „იუმანიტს“ ემხრობა. ჟურნალში ემიგრანტთაგან არავინ მონაწილეობს და მათთან არანაირი საქმე არ მაკავშირებს. თუმცა ამას თავადაც დაინახავთ... საერთოდ, ყოველთვის გავურბივარ ცოცხალ გვამებს და ზოგადად გვამებს.

ასევე მინდა, გამომცემლობაში დავასაქმო ადგილობრივი ახალგაზრდობა, რომელიც მართალია „არშინ მაღალანს“ მღერის, მაგრამ მაინც ვფიქრობ გარკვეულ საქმეებში მათ გამოყენებას. მოკლედ, ამაზე სიტყვას აღარ გავაგრძელებ.

ერთი სიტყვით, ლევან, ეს ჟურნალი აუცილებლად უნდა გავგზავნო საქართველოში და როცა იქ ჩახვალ, საქმისთვის მსვლელობის მისაცემად, გთხოვ, მიხვიდე კანდელაკთან.

ასევე, ჩემი დიდი თხოვნაა, ვიდრე გაემგზავრები, მომწერე, რას ფიქრობ ამასთან დაკავშირებით და რამდენად შესაძლებელია ეს. მომწერე ასევე, რა ისმის საქართველოდან, ძალიან მაინტერესებს, რადგან სრულიად არაფერი ვიცი. თუ საჭირო იქნება, იქ ბესოს დახმარება – ყველაფერი მოუყევი და სთხოვე, დაგეხმაროს. თუ საჭირო იქნება განცხადება ცკ-ს სახელზე – მომწერე და, ყოველი შემთხვევისთვის, გამოგიგზავნი.

ნებართვის შესახებ შეგიძლიათ მაცნობოთ ბერლინის წარმომადგენელთა მეშვეობით. მოუთმენლად ველოდები შენს წერილს. მომწერე ვრცლად, როგორც ადრე, მაგრამ გთხოვ – დანერე უფრო გარკვევით, მის წასაკითხად სპეციალურად გამადიდებელი შუშა შევიძინე..

აბა, კარგად. მოკითხვა გადაეცი ნუცას. თუ ისე გასუქდი, რომ ბოლშევიკს აღარ გავხარ, გამომიგზავნე სურათი, თორემ შეაშინებ ხალხს... სურათი – ცხადია, ხელის დადებაა საშინელი, მარა, ისე მომენატრა ნაცნობი სახეები, რომ თუ, ხუმრობის გარეშე, გამომიგზავნი – ძაან დაგიმადლებ. წუხელი მესიზმრა გრ. რობაქიძე. ხომ არ ჩამოსულა ნეტავი ბერლინში?

ჩემი მისამართი იცის: R des Eaux, 3. Paris. XVI. General Mdivani.
для Н. Мицишвили.

გუშინ წინ 26 მაისი იყო და აქაურ ქართველებს ქონდათ კრება და ლაპარაკი კაფე „ვოლტერში“. ვიყავი მეც. პარიზში ასამდე თუ მეტი არა – ქართველია. ეხლა გერმანიიდან მორბის სტუდენტობა. შიათ. ილაპარაკეს და დაიშალნენ. მარა ამაზე შემდეგ. ეხლა კი გავათავებ და თუ ძმა ხარ, შემომითვალე თუ რამ იცი საქართველოს შესახებ. თუ იცი, სვიმონიშვილი ისევ *управделами*-ა (საქმეთა მმართველი) თუ არა. კანდელაკი ხომაა კიდეც ნარკომპრომი. სამწუხაროდ, ამასთანავე ვერ გიგზავნი ჩემ წიგნს, რადგან არ დამრჩა არც ერთი ეგზემპლარი. აქ მინდა ხელმეორედ გამოვცე ჩემი „წმინდანინი“ – ტფილისში რომ გამოვეცი და სტამბოლური წიგნიც და ამ უკანასკნელის ხელნაწერი მაქვს მხოლოდ. პირველი წიგნი მაქვს, მაგრამ ის, მგონი, „ქე“ მოგეცა. ერთი სიტყვით, აქ მინდა ამბები, მარა ჯერ სანამ საქმეზე არ გაკეთებულა უკანასკნელ „ტორქამდე“, ლაპარაკი და ბაქიბუქი არ ღირს. ლევან, თუ ძმა ხარ დამადევი ხელი და შამამითვალე რამე. ტიტესი არ იყოს, „სთქვი რამე“. შამამითვალე – რამფერ მიიღე ჩემი პირველი წერილი. ვინ მოგცა და სად?

შენი ნიკოლოზ მინიშვილი

ნიკოლოზ მინიშვილი – ლევან ლოლობერიძეს*

ლევან.

„Единственно неким немощным состоянием тела твоего объяснить могу, любезный друг мой, горькие и печальные слова твоего послания. Ибо оное послание твое полно не только слов неблагостных, но мыслей, аки еретических, аще бо неправых. Ибо, воистину глаголешь ты суетные мысли и суждения изрекаешь тщетныя. Слова сии суть мною незаслужены вовсе... Вотще, друг мой, вотще... Что знаменует сие.

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 968.

И отколе на тебя сие снизошло. Что нарушило благорасположение духа твоего. Или дьявол повредил душу твою, иль навождение бесово ядом сомнения сокрушило познание твое... Нет, говорю я, нет. Воистину, воистину, – боль плоти одолела тебя. И уста твои слово осуждения изрекли по причине сей. Аще порицати тияже еси в недуге, яко Лазарь, яко Иов, чающий воскресенье.

Донде же на господа сил уповаю – да ниспошлет тебе благодать свою, да не приумножит грехи твои, да изничтожит он не немощь твою...

Сие же безмерно возрадует нас и возвеселит души наши и елеем радости преисполнит сердца возлюбленных твоих, и друзей твоих. Сие возрадует такожде мя, бо другом твоим пребываю отныне и вовеки. Аминь...”

გავაგრძელებდი ამავე სულისკვეთებით, მაგრამ, სამწუხაროდ, წმინდა მამები სათანადოდ აღარ მახსოვს და რაფო ივანიკის კონკურენტობაც არ ძალმიძს, მითუმეტეს, თუ ის კათოლიკობაში იწაფება, ამიტომ განვაგრძობ არაქრისტიანული ენით.

შენმა წერილმა ძალიან დამამწუხრა. შენი ავადმყოფობა სერიოზულად მაფიქრებს და მაშფოთებს. ჩემი პლატონური წუხილი შენთვის არავითარი ხეირია, მაგრამ ფაქტობრივად შესაძლებლობაც კი არ გამაჩნია, მოგინახულო. დარწმუნებული ვიყავი, რომ სავსებით ჯანმრთელად ხარ და კარგა ხანია საქართველოში იმყოფები. შენი ავადმყოფობის ამბავი ძალიან მოულოდნელი და უსიამოვნო იყო. ვიდრე გამოჯანმრთელდებოდე, თავი შეიკავე გამგზავრებისგან, მითუმეტეს, საქართველოში. არ ვიცი, რა მატერიალურ შესაძლებლობებთანაა დაკავშირებული შენი გერმანიაში ჩასვლა, მაგრამ, ვფიქრობ, ყველა შესაძლებლობა ბოლომდე უნდა გამოიყენო. როგორც ერთმა თქვა, „მხოლოდ მკვდრები არ ბრუნდებიან“, თორემ ჯანმრთელი ყოველთვის შეძლებს დაბრუნებას და ამოქმედებას... ხოლო მეორეჯერ მკურნალობის გავლა რთული იქნება შენთვის, ის კი არა, შეუძლებელიც.

მეორე – შენი ბუზღუნია.

და საერთოდ, ჩვენი წერილები რაღაც შეჯიბრებას და ერთმანეთისა და საკუთარი თავის განკითხვას ემგვანება. და იმდენად, რამდენადაც ეს შეჯიბრება და განკითხვა ხდება საქართველოს ცხოვრებაში ისტორიული გარდატეხის პერსპექტივასა და ჩარჩოებში, ასევე ფიქრში – „ჩემი“ და „შენი“ სიმართლისა, – ეს წერილები მაინც არაა მოკლებული ერთ-გვარ ინტერესს.

შენს წერილში ჩემთვის მნიშვნელოვანი და საინტერესო ისაა, რაც არ მომწერე, ან არ გინდოდა მოგეწერა, მაგრამ რაც წერია – მიანიშნებს და თავისთავად მეტყველებს იმაზე, რაც არ არის, მაგრამ კანონით უნდა იყოს.

გადავიკითხე შენთან მოწერილი ჩემი წერილი (ასლებს ვინახავ. ეს მეტისმეტი პედანტიზმია, მაგრამ ამას უკვე მივეჩვიე). მასში ვერ ვიპოვე ვერც „სიძულვილი“, ვერც „ფორმალობა“ და მითუმეტეს – „ფეხებზე დაკიდება“. მე მხოლოდ და მხოლოდ მიეუთითებდი ფაქტებზე, რომლებიც ჩემგანაც და შენგანაც შორს ხდება. და შენ უცბად ფაფარი აიშალე, აბუზღუნდი, შეიგინე და წახვედი. დაე, სძულდეს, ამ ვიგინდარას გამოსწორება არ შეიძლება, ასე რომ, აზრი არა აქვს მის რამეში დარწმუნებასო, და „გადახვედი საქმეზე...“ შენ ამბობ: „თავლავს მასხამ მეც და საკუთარ თავსაც, კი ბატონო“. და უფლებას აძლევ, ეს იყვირო კიდევ. მაგრამ გაიგე, მე ყვირილი არ შემიძლია, ხოლო საკუთარი თავისა და სხვების ლანძღვა ჩემთვის ძალიან მტკივნეული და საძაგლობაა და ეს არც მინდა. ეს არ არის ლიტერატურა, ეს ფაქტია და თვითონაც კარგად იცი, რომ ასე მარტო მე არ ვფიქრობ, ასე ფიქრობს ყველა, ვისაც კი ფიქრი შეუძლია. და თუ „ყველა“ ბათუმის რევოლუციურ კომისარიატთან (რევკომი) იდგა და „ვარსკვლავიან ფურცელს“ ელოდა, და თუ ამ ქალაქის მიღებისთანავე თქვეს – „შეიძლება“, ეს აიხსნება მხოლოდ იმით, რომ ბრბო მხოლოდ და მხოლოდ ბრბოა.

აი, მე და „ცისფერყანწელები“ – ბრბო არ ვართ, და კიდევ მრავალი სხვა არ არის ბრბო.

აი, ეს ფიქრებია, რომლებიც მაშფოთებს და მაღელვებს, რომლებმაც მაიძულა ამ ფორმით ჩამომეყალიბებინა შენი დაშიფრული წერილი. ვიმეორებ, აქ მარტო ჩემში არ არის

საქმე, ის კიდევ უფრო დიდს ეხება, სადაც, სურვილის წინააღმდეგ, ვიძირები და ვიძირები არა მარტო მე – კიდევ ბევრი, და ამ გამეორებას შენ თავს არიდებ და პასუხს ვერც მე ვპოულობ.

არ მინდა, ეს ყველაფერი ალშიბაიასა და დათეშიძეების, ან მენშევიზმის სიბრტყეში განიხილო. მშვენივრად ვიცი, რომ ზოგს საკუთარი ტყავი აინტერესებს, ზოგს – „დაკარგული სამოთხე“. მაგრამ მე კიდევ შორს მივდივარ. მე ვამტკიცებ (წიგნში), რომ საქართველოსთვის მენშევიზმი უდიდესი ბოროტებაა, რომელიც არა-მარტო მორალურად, ფიზიკურადაც უნდა განადგურდეს. ამ პარტიის როლი 30 წლის განმავლობაში მიმართული იყო საქართველოს წინააღმდეგ ბრძოლისკენ, ქართული აზროვნების, იდეის, ინტელიგენციის ჩაკვლისაკენ. მათ მენშევიკური კრეტინიზმით დაავადეს საქართველოს თაობის დიდი ნაწილი და, სანამ ეს დაავადებული თაობა ფიზიკურად არ გაქრება, მანამდე საქართველო არ იქნება აღქმული, როგორც იდეა. ფიზიკურადო, ვამბობ, რადგან მენშევიზმი მკურნალობას არ ექვემდებარება. მენშევიზმი არსებითად შუღერობაა, ქართველი ხალხის აბუჩად აგდება, დაცინვა და მას არა თუ არ შეუძლია, უფლებაც არ აქვს ილაპარაკოს საქართველოს სახელით ან საქართველოსთვის... ამის შესახებ საუბრის გაგრძელებას აღარ ვაპირებ. ეს ჩემი სუსტი წერტილია და ამ სატკივარმა მიმიყვანა ამ პარადოქსულ თეორიასთან, მაგრამ დარწმუნებული ვარ, რომ ეს პარადოქსი კი არაა, მთელი ისტორიაა: მენშევიზმი, როგორც ქართული ცხოვრების ფაქტორი, უნდა განადგურდეს ამ იდეის მტკვრთველებთან ერთად. საქართველოსთვის ეს აუცილებელია.

როგორც ხედავ, ჩვენ სხვადასხვა მხრიდან (ტფილისი-მოსკოვი) ერთსა და იმავე აზრამდე მივდივართ. მაგრამ, მგონი, მე უფრო რადიკალური ვარ, ვიდრე თქვენ.

მაგრამ რა იქნება მას შემდეგ, რაც საქართველოდან გაიტანენ ამ ნაგავს, რომლითაც ჩვენ ამოვავსებთ უფსკრულს ჩვენ შორის. თქვენ დადგებით პირისპირ ნამდვილ, გაშიშვლებულ საქართველოსთან. შეძლებთ კი მისცეთ მას ის, რაც ესაჭიროება? ეს არ იქნება მენშევიკური საქართველო. კაპიტალისა და უმანკოების შესახებ საუბარი უადგილო იქ-

ნება – ჩვენ უარს ვიტყვით კაპიტალზე. მაგრამ მგონია, რომ ამ დროს თქვენ იტყვით: „ვიღებთ კაპიტალსაც და უმანკობასაც, თქვენ კი შეგიძლიათ ილანძლოთ, თუ ეს სიამოვნებას განიჭებთ, და თუ გნებავთ, იყვიროთ კიდეც“... ასე არ არის? და რაც მთავარია, რევოლუცია და მისი ინტერესები აქ არაფერ შუაში იქნება. ეს ითქმება არა რევოლუციის სახელით, რადგან ჩვენ ვამბობთ – „აი, ჩვენი კაპიტალი, აი-ღეთ, ჩვენ თქვენთან ვართ, მაგრამ...“

და ამიტომაც, მეპარება რა ეჭვი „ჩვენს სიმართლეში“ და ამ შხამით ვნამლავ სხვის ეჭვებსაც (ჩემი წიგნი), არ შემოიძლია, ვუთხრა მათ, რომ ეს სიმართლე გაქვთ თქვენ... „სიმართლე“ ჩემთვის – საქართველოს პრობლემაა, მისი გზა. ის ორია, არ შემოიძლია ვთქვა „დიახ“, მაგრამ ვიცი, რომ იქ, სადაც ჩვენ გავჩერდით (მათ შორის მეც), გაჩერება არ შეიძლება და შეუძლებელიცაა. მესამე გზა კი ჯერ არაა...

აი, დაახლოებით ასე იკრუნჩხება ჩემი აზრი (ეს არის ჩემს პოემაშიც) და თუ იმას, რომ საქართველოდან გეოგრაფიულად მოწყვეტილი ვარ, არ შევყავარ შეცდომაში, მგონია, რომ ეს აზრი საქართველოშიც აშფოთებთ და ასევე ეძებენ გამოსავალს, რასაც, ჩემი არ იყოს, ვერ მიაგნეს...

რას იტყვით ამის თაობაზე. ჩემთვის ეს ძალიან მნიშვნელოვანია. და არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს ლიტერატურულ მასალად გამომადგება, არამედ უფრო მნიშვნელოვანი მიზეზით, რის შესახებაც მოგვიანებით მოგწერ. ამ წერილში ბევრი რამაა ბუნდოვანი, მაგრამ ჩვენ, „ცისფერყანწელები“, ვწერთ რაღაც შიფრით, რომელსაც ვიგებთ და ვგრძნობთ მხოლოდ ჩვენ და კიდეც სხვებიც.

ახლა კი სხვა დანარჩენზე გადავდივარ. ხვალამდე.

პოემის შენეული შეფასებით, რა თქმა უნდა, მოხარული და კმაყოფილი ვარ. მოხარული ვარ, ეს გავიგონო სწორედ არალიტერატორისგან, „სიტყვიერების მცოდნისგან“, გარეშე ადამიანისგან, რადგან ლიტერატურაში ეს წიგნი ურეზონანსოდ დარჩება. ისევე, როგორც ავტორი, პოეტი მიწიშვილი. მიზეზი არ ვიცი, მაგრამ ვგრძნობ, რომ ესაა ჩემი ბედი. არის „დიდების მანქანა“, რომელიც უნდა იპოვო, მას ყველა პოეტი ეძებს. მაგრამ ვიცი, რომ „შეუმჩნევლად და

დავინყებულად“ ყოფნა ჯერ კიდევ არ ნიშნავს – რომ უნიჭო ხარ. ჯერჯერობით ამით ვიმშვიდებ თავს, თუ საერთოდ შეიძლება ამით თავის დამშვიდება.

ხოლო რაც შეეხება ჩემს შეხედულებას საკუთარ ნიგნზე, შემოძლია ვთქვა, რომ მართალია, ობიექტურობა რთულია, მაგრამ შენ მიერ დასახელებულ მასშტაბში ის შეიძლება გამოვიდეს სპარეზზე. ქართული პოეზიის „ფართო სივრცეში“ ძალიან ცოტაა ფეხმარდი ცხენი, და თუ ჩემი გვარი (სირბილაძე) არ მიღალატებს, მიჭენებ პირველი და ჩემი „შავი ვარსკვლავი“ სიხარულით აკიაფდება...

მანამდე კი – „მუშაობა, წლებზე ფეხის დადგმა, ბრძოლა“... პირადად ჩემთვის ეს პოემა მთელი ცხოვრებაა. მასში ჩავდე მთელი ჩემი სიყვარული, ჩავმარხე საკუთარი თავი, დავტიროდი მას და ამის არ მრცხვენია... ამაზე უკეთესს ვერასოდეს დავწერ... ესაა ჩემი აზრი, არაობიექტური, მაგრამ ჩემი აზრია, რომელიც შენ გაინტერესებდა.

გაზეთები მივიღე. დიდად გმადლობ. გატაცებით ვკითხულობდი, მაგრამ უნდა გამოვტყდე, ვერცერთი ცოცხალი სტრიქონი ვერ ვნახე. მგონი, ორახელაშვილი ყველაზე ჭკვიანი კომუნისტია კავკასიაში. მისი მოხსენება ტფილისის ორგანიზაციისადმი – ბრწყინვალეა. მისი სტატიები (ზოგიერთი მოწინავე) – ხელმოუწერელადაა: მე ვიცი მისი ხელწერა – ძალიან საინტერესოა. რობაქიძემ ვილაცასთან იჩნუბა. ჩვენებმა გამოსცეს „რუბიკონის“ მე-6 ნომერი. სადღაც მოაწყვეს სალამო. წავიკითხე ბესოს სტატია შალიკოს შესახებ, კარგი იყო, მაგრამ – საშინლად აწყობილი. ვინმე მიხაილოვი წერს ნავთობზე: უშოვია ნიგნი – „მსოფლიო ბრძოლა ნავთობისთვის“, რომელსაც ბეჭდავს ფელეტონებით და აწერს საკუთარ სახელს. ძალიან საინტერესოა... როგორმე გამოგიგზავნი იმ ნიგნს. თუმცა საერთო ჯამში გაზეთებმა დიდი სიამოვნება მომანიჭა და „დაპირებულის“ მოვიდა მომდევნო ფოსტით. მიგზავნონ გაზეთები, და თუ საჭიროა, დავაბრუნებ, ოღონდაც მიგზავნონ. მასალები ჯერჯერობით შენ გქონდეს. მგონი, რაღაც ავურიე, ეხლა ვარჩევ და თავიდან გამოგიგზავნი. გუდიაშვილის გამო კი – გმადლობ.

მოვახსენე მას ამის თაობაზე. ჩემი პირველი წერილი მისი თხოვნის შესახებ, როგორც ჩანს, კანდელაკმა უკვე მიიღო, რადგან გუდიაშვილმა მიიღო უსტარი ერთი მხატვრისგან, რომ განათლების სახალხო კომისარიატში საუბრობდნენ მასა და მისი მხატვრობის შეფასებაზე. და თუ შენი წერილიც მოახდენს გავლენას, რაღაც გამოვა. ღია ბარათი, რომელიც შენს დას გამოვუგზავნე, ნოტრ-დამზე არის ქიმერა „მოაზროვნე“. გახსოვს ალდანოვის წიგნი? თუმცა არის დიდები და უკეთესები. მოვძებნი და გამოგიგზავნი.

ჯანმრთელად იყავი, ნუ ბუზღუნებ და ნუ დამივიწყებ.

შენი ნიკოლოზი

[პარიზი, 28 მაისის შემდეგ, 1923 წელი]

ტიციან ტაბიძე – მამია ორახელაშვილს*

ს.ს.ს.რ. სახელმწიფო გამომცემლობის კოლეგიის თავმჯდომარეს – ამხ. მამია ორახელაშვილს
სრულიად საქართველოს ხელოვანთა მთავარ კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილის და საქართველოს ახალ მწერალთა კავშირის თავმჯდომარის ამხანაგის – ტიციან ტაბიძის

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

ქართული წიგნის გამომცემლობის მრავალ წლობით შესწავლამ მე დამარწმუნა, რომ საქართველოში არ შეიძლება არსებობდეს სხვა გამომცემლობა, გარდა ასეთ გამომცემლობისა, რომელსაც სახელმწიფო განაგებს თავის მასშტაბით. ამის შესახებ მე ვწერდი სხვა და სხვა დროს პერიოდულ გამოცემებში და მწერალთა კავშირის დავალებით ვადგენდი პროექტს სახელმწიფო გამომცემლობისას 1920 წელში, საქართველოს გასაბჭოებამდე ადრე. 1921 წელს, როცა ხდებოდა საქართველოში ორგანიზაცია სახელმწიფო

* დაცულია საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში.

გამომცემლობის და საქმეს ვერ ეძლეოდა შესაფერი მიმართულება, მე გაზეთ „კომუნისტ“-ში მოვათავსე ამის შესახებ წერილები (წერილები დასაბუთებული იყო რ.ს.ფ.ს.რ. სახელგამის ანგარიშებით და ოქმებით). როგორც ერთი ხელმძღვანელთაგანი ქართველ ხელოვანთა ორგანიზაციების და კვალიფიკაციური ბეჭდვის მუშაკი ჩემ ერთად ერთ საზრუნავ საგანს შეადგენდა და შეადგენს გამომცემლობის დარგში მუშაობა. ამიტომ მე ვითხოვ, მომეცეს საშუალება ჩემი გამოცდილება და საქმის სიყვარული გადავიტანო სახელმწიფო გამომცემლობაში.

მე ფიქრობ, რომ ჩემი მუშაობა არ იქნებოდა ზედმეტი როგორც ქართულ, ისე უცხოელ უახლოესს მწერლობის გამოცემის საქმეში, აგრეთვე შემეძლო მუშაობა, როცა სახელ. გამომცემლობა მორჩებოდა სახელმძღვანელოებისა და აუცილებელ საჭიროების წიგნების გამოცემას და ხელს მიჰყოფდა დიდ ტანთან ჟურნალის ორგანიზაციას. ასეთ ჟურნალის უქონლობას დღეს ყველა გრძნობს საქართველოში, და აგრეთვე ისიც ცხადია, რომ თუ სახელმწიფო გამომცემლობა არა სხვა რომელიმე ორგანიზაცია ამ ჟურნალის გამოცემას ვერ შესძლებს.

დეკემბრის პირველ რიცხვებში მე მივემგზავრები მოსკოვში, რომ უშუალოთ შევისწავლე უკანასკნელი წლების რუსული მწერლობა და რ.ს.ფ.ს.რ. სახელმწიფო გამომცემლობის აპარატი, ამ ჩემ მიზანს მეტი გამართლება ექნებოდა, რომ მე დარწმუნებული ვიყო, ჩემი გამოცდილებით და საქმის შესწავლით დავეხმარებოდი საქართველოს სახელგამს.

უფრო დალაგებით შემეძლო მომავალ მუშაობის გეგმა გადამეშალა, თუ მექნებოდა საშუალება პირადი შეხვედრისა.

ამიტომ გთხოვთ, მე დამნიშნოთ სახელგამის კოლეგიის წევრად (ახალ მწერლობის კავშირს უმისოდაც არ ყავს იქ თავის წარმომადგენელი), რაც შეეხება გასამრჯელო ჯამაგირს, ამას ჩემთვის არ ექნებოდა გადამწყვეტი მნიშვნელობა და გამოირკვევოდა იმ მუშაობის მიხედვით, რომელსაც მე შევძლებდი გამეკეთებია.

ტიციან ტაბიძე

11 ოქტომბერი, 1923 წ., ქ. ტფილისი

ნიკოლო მინიშვილი – ლევან ლოლობერიძეს*

ლევან.

Мое письмо к тебе запоздало, но это не моя вина. Я ждал окончания моего „дела“ и уж потом думал написать обо всем. Но история эта затянулась слишком. А т. к. твое „возвратное“ письмо говорит, что ты собираешься домой, – я решил не дожидаясь выяснения дела – написать о себе и о вещах, тебя интересующих.

Твои письма я получил полностью. Все, что ты сделал для меня – превзошло мои ожидания. За „аттестацию“ и привлечение к ответственности Пирумова – и вообще за все, – благодарен тебе чрезвычайно, взамен готов на любую „жертву“ в ковычках и без ковычек. Ты прости меня за ворчливый тон моего последнего письма. Но причину ты поймешь и, как я догадываюсь, ты ее уже понял, ибо твоя характеристика действующих лиц – гениальна. Ты, оказывается, настоящий дегустатор чело-веков. Я виноват пред тобой: при всей любви к тебе и уважении твоих высоких качеств, я все же не думал, что ты так легко можешь расшифровывать и рентгенизировать людей и так точно определять их сущность. Остальное сам поймешь..

Ну, вот. Письма отнес к Скобелеву. Он был очень любезен и обещал устроить все при первой возможности. До Этого же я был еще раз в книжном отделе, о котором я тебе писал. Секретарем там уже был принят один Француз, а мне предложили место бухгалтера, которое очень хорошо оплачивается, но я не пошел туда т. к. это ремесло мне незнакомо. В этом отделе скоро будет одно место, вопрос только в утверждении кредита, через месяц, или полтора. И д. б. его мне дадут. Хотя пять дней тому назад Скобелев позвонил мне, чтобы я пришел в Аркос. И он посадил меня у Бекзадяна, который заведует там, кажется всеми делами. Там какая то спешная работа и я ему помогаю вот уже неделю. Но это место непостоянное, хотя Бекзадяну, как видно, я очень „понра-

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 968.

вился“ и „принимаются меры“ к тому, чтобы я там остался совсем. Ск-в часто заходит к нам и говорит, что он определенно хочет, чтобы у меня из головы вылетели все стихи и все рифмы... Не знаю, как будет дальше, но так или иначе, я там удержусь, а потом будут и перспективы на лучшее.

Видел здесь Элердова с женой, который уехал в Рим. Бывал с ним часто, но ничего реального для себя („дела“) я от него не выжал, кроме того, что таскался по разным кабакам и раз на разсвете меня, пьяного, ограбила на Монмартре какая то женщина, тоже пьяная. Пока что все. Надеюсь на лучшее и благодарю еще раз.

Теперь о делах, тебя интересующих.

Грузин в Париже больше 200: министры, депутаты, студенты, рабочие и прочие. Все они работают (кроме министров, которые живут в имении под Парижем) на фабриках и в разных бюро, получая в месяц от 600 до 900 Франков. Почти никто из них не голодает, хотя некоторым приходится тяжело. Но такого материального кризиса, как в Германии, среди грузин нету. Меншевиков и „иже с ними“ здесь много и вообще здешняя колония сильно „национальна“. Объясняю это с одной стороны более или менее материальной обеспеченностью, с другой тем, что здесь правительство и все влиятельные лидеры разных партий. Они влияют на эмиграцию и хотя с разных сторон, но все же, поют одну и ту же песню и хор получается антисоветский. А в третьих, по моему, самая главная причина устойчивости нашей колонии то, что она слишком оторвана от всяких потусторонних влияний, слишком запломбирована в глубине Европы от грузинской и вообще советской жизни и эта инерция, никем и ничем не нарушаемая, не выходит из русла меньшевистско-националистического. Наоборот, кое-кто из бывших и больших здесь мечтает о грузинском фашизме. И м. б. даже не безуспешно. Смешно, но это так. Здесь существует грузинское о-во, председателем которого состоит Гвазава. На последнем годичном собрании, которое, кстати, было очень многолюдною, он и все старое правление

были переизбраны снова (Жоржолиани, Мамулаишвили и кто то еще). Это о-во является фоном и ариергардом для грузинского представительства (Чхенкели) и политически выступает в защиту „попранных“ прав грузинского народа. Тебя, конечно, интересует формула H_2SO_4 , формула серной кислоты и вообще вопрос „органической химии“. На этот счет очень трудно что либо написать. Надо об этом говорить, тем более, что в Европе не существует тайны частной корреспонденции. Я пишу кое что п. что письмо посылаю через человека и все же не уверен, что его не вскроют. Берлинский прием здесь не пригоден. Непригоден хотя бы потому, что „сюжет будет заимствован“ и еще потому, что удачная фраза, повторенная второй раз, теряет прежнюю остроту и яркость. И силу влияния. Помимо этого берлинская история здесь уже нашла свой отклик и уже были приняты довольно удачные меры, чтобы это выступление дискредитировать в глазах тех, которые должны были отозваться на него положительным образом. Таким образом, здесь нужно иное. По моему более спокойное, методическое и ловко сшитое. Чтобы не запугать людей и чтобы без всяких криков и демонстраций был сделан факт. А факт, факт молчаливый, все же факт. В той обстановке, которая здесь существует, по моему совершенно нет необходимости доводить людей до заключения. Последнего слова человек всегда боится. Но это последнее слово можно сказать от его имени и он всегда будет этому рад и признателен даже. А сделать, он сделает все. Только не скажет. Это в характере грузина. В том числе и в моем. Итак – ты расшифруй вышесказанное, потому что, как говорил Миха Цхакая, я говорю „лозунгово“ насчет этого пункта, ибо писать про все не могу. Дальше. Я считаю, что здешнюю колонию надо информировать о Грузии. А меньшевики говорят только о разстрелах и держат публику в страхе. Как это сделать – это дело того, кому ведать надлежит. Но пока что „национальная идея“ организовывается и издает в Берлине свой журнал и соответствующая организация объединяет эмиграцию. Ра-

мишвили ездил в Прагу, в Берлин и пр. и делал дело. М. пр. здесь на заседании „правительства“ (ты не думай, что я там заседаю, но привычка информотдела остались у меня и в Париже) так, вот, он между прочим говорил про твою деятельность в Берлине, что „он разлагал и заманивал студентов и, что в этом деле очень старалась твоя сестра, которая...

Но он говорил, что „ушедшие“ уже каются и что двое, или трое уже ушли от „них“ и пришли с повинной... и пр. Одним словом, стараются и эти. Последний гвоздь правственных и фракционных заседаний теперь – твои документы (о съезде меньшевиков и письмо Девдариани), о которых никто не знал. Никто ничего не знал и здесь и история эта сделалась известной после получения мной и путями, лишь мне известными, документы эти сделались предметом боя между меньшевиками и пр-ством с одной стороны и всеми остальными партиями – с другой. Это была, как бомба. Результаты пока неизвестны, п. ч. уже три понедельника „заседание продолжается“ по этому вопросу. Для меньшевиков это был удар, м. б. самый страшный, во первых фактически, а во вторых, потому что – об этом узнали все партии и представили счета. Дальше. Итак, голова начинает „гнить“, но это не конец и до конца еще далеко. Я не буду продолжать больше. Формулирую так: нужна работа. Работа на виду у всех, но не демонстративная. Как этого достичь, это ваше дело. Но работать нужно только так.

Дальше. До сих пор это письмо было написано начерно. А утром получил твое новое письмо по грузински. Завтра едет в Берлин Алеша. Так что, надо продолжать, хотя теперь третий час, а мне надо спать. Утром еду на „службу“, шутка ли сказать. Но – дальше.

Ты пишешь погрузински... весьма не плохо. Вот что значит, иметь жену националистку. Но откуда ты выкопал (Чкониа), странно. Хотя я здесь выкопал (Нацереби Сергеи Месхиса) и там написана, между прочим, вся родословная Гогоберидзевых. Если где нибудь найдешь – прочти. Очень забавно и очень интересно. Том первый. Вообще этому (что ты научил-

ся писать по грузински) я не удивляюсь, п. что Грузию я осознал и понял только в Европе. Я перерыл все архивы Константинопольского монастыря и здешние. Многое передумал и узнал. И должен сказать, что „дым отечества“ мешает видеть родину и этот дым в этом смысле не сладок и вовсе не приятен. Я только здесь понял и принял Новую Грузию и, если мне жалко старой, умершей и ушедшей Грузии (от Вахтанга Орбелиани до Жордания), то только потому, что я сам „оттуда же“ и еще потому, что мертвые обязывают к вежливости. Но Грузия, как идея, как факт — стала предо мной только теперь. Чудо избавления Грузии и чудо ее воскресения появилось перед войной (14 г.) свершилось 26 мая и окончательно определилось 25 Февраля. Февраль для меня теперь — то же самое, что Куликово поле для России, ибо Россия родилась на этом поле и оттуда пошла, как смысл и как сознание.

Поэтому я Февраль приветствую и другого мая, импортированного в Тифлис из Европы, я не хочу.

Впрочем, на эту тему мы с тобой говорили, но это — между прочим, к слову о том, что буквы грузинского алфавита атавистически выскакивают, как наследственная болезнь, из твоей головы. Так нужно и так должно быть. Пусть грузинская речь проходит контрапунктом в музыку интернационала. И если эту музыку сделают не музыканты, тем хуже для музыкантов...

Дальше. О Нине не может быть и речи. И писать нечего. После ночи, которую ты провел в моей комнате на Сергиевской после пасхальной иллюминации, когда ты бежал ночью на Давидовскую гору и вообще, после „сих и этих“, — писать тебе про нее и предупреждать меня — нечего. Она д. б. это прекрасно знает и потому... не пишет мне ни одного слова... Это хорошо, но не совсем. Одним словом, не беспокойся.

Дальше. Уезжать не собираюсь никуда. Во всяком случае, в Грузию. Не хочу. И не думаю. Мне там делать нечего, а жить, как видишь, живу и здесь и, слава Богу, пока не умер. Кстати о смерти. Ты что то пишешь об этом (в предыдущем письме умирать также не собирался). На твои сомнения насчет того, что умирать не стоит — отвечу фразой из моей книги, о которой

я писал тебе. Вот она: „Я принимаю жизнь целиком и без возражений, до конца. И если я останусь один, отторгнутый, брошенный жизнью и всеми, кто жив, — я стану в пустыне и буду продавать собственную тень. Я знаю, что жизнь такая будет оправдана настолько же, и так же, как жизнь Нерона или Лаврентия Великолепного“... и пр. Так что и на этот счет ничего.. выдержим... Единственное, что меня беспокоит в Грузии — мой отец и родные, от которых не имею ни одного письма за все время, как я уехал из Грузии. Без остального обойтись пока что можно, тем более, что „остальное“ так же легко обходится без меня...

Дальше. Переписку с тобой буду вести с удовольствием. Только ты напиши первый, чтобы я узнал — куда писать и кому писать. М. б. через „Бу- шта“, или через Пирумова, или, как там не знаю (Пирумову я напишу благодарность, как только почувствую себя „крепче“). Вообще же ему очень также благодарен, о чем можешь ему сообщить. Дальше. У тебя чудовищная манера (რომ გააბიჯებო ყველაფერი) Какой черт тебя тянул показывать мое письмо Гамбашидзе. И на какого дьявола это тебе нужно было, скажи, пожалуйста. Гамбашидзе очень милый человек, а что я говорю, что он архиплут, так чтож из этого. Это очень милая привычка многих редких людей и я сам не прочь иметь сто таких привычек, но, как ты знаешь, я только „сволочь и негодяй“. Но зачем искать „автора“. Это нехорошо. Очень нехорошо, ты это сделал... И зачем я тогда об этом писал — не понимаю... Каюсь и прошу отпущения грехов..

Дальше. Ты пишешь, что я еще хочу от тебя. Я уже ничего не хочу. Только, пожалуйста, хочу чтобы вот это письмо ты пронес через все границы, довез бы до Тифлиса и отправил бы по назначению. Больше ничего. Кончаю. Кланяюсь. Целую и желаю тебе здоровья и доброго пути. „Будь здоров и не бойся“ (Твои слова). Поклон Нине и Георгию, Бушто. А все таки он службу напрасно бросил. Это нехорошо. Я ему напишу отдельно. Итак, до встречи через 3 года в том же „Рача“, „где я страдал, где я любил, где сердце я похоронил“.

Устал. Кончаю.

„Живите, живите, живите Любите, Любите Любите“.

შენი ნიკოლოზ მიციშვილი

Париж. Октябрь. 1923

პაოლო იაშვილი და ტიცციან ტაბიძე – იოსებ იმედაშვილს

ძმაო იასებ!

ძალიან გთხოვ, დაეხმარო დანიელას, მოათავსე წერილები და სურათი. კლიშეს ანგარიში გამომიგზავნე „დროშაში“ და აქ გადავიხდი.

ჩვენ ყველანი ვეხმარებით.

პაოლო იაშვილი

ტიცციან ტაბიძე

[თბილისი, 1923 წლის ნოემბრიდან]

გიორგი ლეონიძე – ეკატერინე გაბაშვილს

დიდათ პატივცემულო ბატონო ეკატერინე!

გაუწყებთ რა, რომ გაზეთ „ბახტრიონის“ მომავალი №23 მიეძღვნება ივანე მაჩაბლის ხსოვნას. ხსენებულ ნომრისათვის მე კარგა ხანია, რაც მასალებს ვაგროვებ. პირადათ თქვენს თვალწინ გაიარა ამ დიდი ადამიანის ცხოვრებამ და მოღვაწეობამ, დარწმუნებული ვარ, რომ მის შესახებ თქვენ ბევრი რამ გეცოდინებათ; ამიტომ მოგმართავთ თხოვნით, ამ მოკლე ხსნის განმავლობაში რაც კი გაგახსენდებათ ივ. მაჩაბლის შესახებ, თუ თქვენთვის საძნელო არ იქნება, ანუხსოთ ქალაქში და იროდიონის ხელით მოგვანოდოთ გამოსაქვეყნებლად.

თქვენი პატივისმცემელი გ. ლეონიძე

14/XII. ქ. ტფილისი

[1923 წელი]

გიორგი ლეონიძე – სოლომონ ბავრელს

ბ. სოლომონ!

უდიდეს ბოდიშს ვიხდი, მაგრამ ისე ვარ დატვირთული, რომ ჩემი საქმეები იცოდეთ, მგონია, არ დამემდურებით, ჯერ-ჯერობით კი მე ვარ თქვენს წინაშე დამნაშავე. ჯერჯერობით ამ მასალებს გიბრუნებთ.

ამდენ წვალებაში, მინდა, ერთი პატივი გცეთ, მომეცით თქვენი ბიოგრაფიული მასალები და მე თქვენზე წერილს დავბეჭდავ ტრიბუნაში. შეიძლება, დღეს საღამოს გამოვიარო თქვენსკენ და იქ მოვილაპარაკოთ...

თქვენი პატივსმცემელი გ. ლეონიძე

P.S. კრებაზე მაგვიანდება და წერილებს ცალკე მოგიძებნით.

[თბილისი, 1921–1923]

გიორგი ლეონიძე – იოსებ გრიშაშვილს*

სოსო!

წინადადება შეიტანე ჩემს მაგიერ, რომ კომიტეტში (მე და პავლემ მოვილაპარაკეთ) არჩეულ იქმნეს ვაჭართა წარმომადგენელი მანდ მყოფი ირაკლი ბილანიშვილი, რომელმაც ერთად ერთმა დაარსა ორი სტიპენდია და მატერიალურად დიდი დახმარება აღმოუჩინა (ასი ლირა). ეს ჩემი და პავლეს სურვილია.

გ. ლეონიძე

[თბილისი, 1923]

* დაცულია ოსებ გრიშაშვილის ბიბლიოთეკა-მუზეუმში.

1924

კოლაუ ნადირაძე – სერგო კლდიაშვილს

1/IV. 24 წ.

ძვირფასო სერგო!

გაკოცებ სიყვარულით. მომენატრე. მოგელოდი, მაგრამ შენ ჩამოსვლას ვერ ველირსე. ისე, როგორც თქვენ ჩემსას. დედაჩემს, შინ მარტო, გადაკარგული უვლი, როგორც შემოძლია. დედას გული ძაან ცუდი აქვს, მაგრამ მაინც ებრძვის სიკვდილს. ფედიას ჩამოსვლამ გამახარა. ეგებ გამოვეტეო და გეწვიოთ, თუ მიმიღებთ. როგორ არის სონია. გადაეცი ჩემი სალამი. რათ არ მწერ არაფერს. თუ ძმა ხარ, გაიგე, შესაძლებელია თუ არა, რომ გოსიზდატმა გამოსცეს ჩემი მეორე წიგნი და რა ფასში შემეძლება მივჭყიდო. წიგნში იქნება ოცდაათ ლექსამდე. მომწერე, ნუ დაიზარებ. გადაეცი პაოლოს, რომ თამარა სოხუმიდან სოფელში გაატარეს და მძიმე ავადმყოფია. რიონის სადგურზე ვნახე...

მომიკითხე ყველა მეგობრები. აკოცე ჩემს მაგიერ შენ პატარა ბავშვს.

შენი კოლაუ ნადირაძე

ჩემი მისამართი: ლერმონტოვის ქუჩა, საკ. სახლი. ქუთაისი. მე.

გიორგი ლეონიძე – სოფრომ მგალობლიშვილს

ს.ს.ს.რ. სახელმწიფო გამომცემლობა.

სამხატვრო სალიტერატურო ორკვირეული ჟურნალი „დროშა“. მისამართი რედ. და კანტორ. რუსთაველის პროსპექტი №22. 14 აპრილი, 1924 გ.

ბ-ნო სოფრომ!

გამომიგზავნეთ თქვენი მოკლე ბიოგრაფია ჟურნალ „დროშისათვის“.

თქვენი გ. ლეონიძე

[თბილისი]

ნიკოლო მიწიშვილი – ლევან აღნიაშვილს*

Париж, 2 июня 1924.

Товарищ Леван.

Я не имел возможности объяснить с Вами в Берлине: — дело было слишком деликатное. К тому же я не хотел об этом говорить раньше времени. Теперь, мне кажется, это сделать можно и, даже, нужно. В конце концов, стесняться нечего: если я не прав — покажет будущее; если же предположения мои правильны — тем более, с них необходимо говорить.

Дело в следующем.

В бытность мою в Берлине Вы чрезвычайно заинтересовались моей идеей организации в Париже грузинского издательства и издания журнала.

В первые дни моего с Вами разговора на эту тему можно было предположить, что интерес Ваш к этому делу был принципиальный, чистый и безкорыстный.

Но последующие Ваши поступки показали, что Вы заинтересовались почти уже законченным моим делом с точки зре-

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 968.

ния личной пользы, личного благоустройства и, м. б., личной карьеры. Это тем более вероятно, что в Берлине Вы чувствуете себя не совсем удобно и прочно, особенно вблизи известного нам обоим лица.

Решив извлечь из моего начинания наибольшую для себя пользу, Вы начали действовать в этом направлении.

Вначале Вы воспользовались Вашим официальным положением, чтобы свести на минимум мою роль в журнале. Вы стали меня запугивать какими то условиями, которые мне поставит ЦК. Не зная этих условий, Вы сразу же решили, что для укрощения моей некоммунистической психологии ЦК назначит Вас и что я с этим должен согласиться. Как Вам известно, я не пошел на такие уступки, согласившись лишь с тем, что я могу послать свой материал Вам на предварительный просмотр, как цензору партии и правительства.

После этого Вы начали уговаривать Пирумова, чтобы Вам была дана руководящая роль в журнале, на что тот, насколько мне известно, не согласился из-за многих соображений.

Когда и тут Ваш план моей ликвидации не удался – Вы начали писать в Тифлис разные послания. Вы постарались набросить на меня тень в глазах ЦК, воспользовавшись влиянием Вашего брата и прочими средствами, какими Вы располагали, как коммунист и официальное лицо.

Все это Вы делали в моем присутствии в Берлине, при мне же. Но наряду с этим Вы начали еще другую кампанию, – какой-то странный и ничем не объяснимый подкуп, смешной по овоей наивности.

Вы начали собирать вокруг себя студентов и устраивать на Вашей квартире какие то собрания (За время моего пребывания в Берлине их было, кажется, четыре). С ними Вы обсуждали план „издания в Париже двухнедельного грузинского журнала“. Вы воспользовались неопытностью молодых людей, которые серьезно уверовали в то, что „Леван Агняшвили начинает в Париже издание грузинского журнала“, что „мы все будем там работать“, что „у Левана в Париже, оказывается все налажено и готово“, и, в конце концов, „мы решили назвать журнал – „Мокмедеба“ (Действие).

Ни на одно из Ваших совещаний я приглашен не был, ни разу на этих совещаниях мое имя упомянуто не было, ни разу Вами не было сказано, кто является автором и организатором этого дела и предложенного Вами от своего имени названия журнала.

Мне обо всем этом становилось известно другим путем. И лишь после, один благожелательно ко мне настроенный студент предложил мне сотрудничество в „Журнале Агниашвили“, который может мне напечатать стихотворение, если оно подойдет и даже может заплатить хороший гонорар.

И все это Вы позволяли себе во время моего пребывания в Берлине, когда я ежедневно встречался с Вами и именно по вопросу названного журнала.

Я то хорошо знал причину и мотивы подобного поступка, но это было до того наивно и до того некрасиво, что мне было даже стыдно говорить Вам об этом.

Это нехорошо, товарищ, Совсем нехорошо.

Конечно, я на Вас ничуть не обижаюсь. Ничуть не оскорблен Вами, но мне больно и обидно, что Вы все это делали так наивно, так неумело и смешно. Раз решили обжулить человека, так нужно это сделать артистически, чтобы он и во сне не предполагал о Вашем намерении. Нужно быть во всем артистом, а то получится жалкое дело.

Вот так Вы поступили в Берлине. И все это видел не только я один, но кое-кто еще.

Что же вышло из Вашего „старания“.

Вышло то, что на виду у третьего человека (Пирумова) Вы начали мне портить песню. Сами пока, что ничего не устроили и вряд-ли, что либо Вам удастся, а я, вот, сижу теперь в Париже и вместо того, чтобы верстать № журнала, занимаюсь совершенно другими делами. А журнал этот именно необходим теперь, как никогда...

Вы знаете, что Пирумов мне на это дело не дал ни сантима. И это произошло не потому, что я ничего здесь не устроил, и не потому, что он испугался лишних расходов (150 долларов сверх нашей сметы). Нет. Он отказал мне в законно ассигнованной сумме потому только, что видел – вокруг этого дела

передрались две собаки и пусть себе дерутся. Эти 400 долларов ушли на другие дела, а мы с Вами остались в дураках. Хотя Пирумов и приятный человек, но раз у него создался повод избежать этих расходов, он этот повод использовал до конца и поступил совершенно правильно. Формально против него нельзя ничего возразить, а фактически ему не могут близки наши интересы (культурные, политические и пр.). Ему все это так же чуждо, как были чужды армянские дела его предшественнику – Герману, так же как чужды товарищу Каджар, который сбежал у меня в Париже с армянского собрания и никогда туда не появлялся. Это так понятно. Вы сами поймете, что 150 долларов не такая сумма, что бы из за этого разстраивать большое дело политического, общественного и культурного значения. Грузин, м. б. этого и не сделал бы на месте Пирумова, но он в данном случае третье лицо, интересующееся нашими делами постольку, поскольку это вменяется ему в обязанность по службе и по формальным сообщениям. Я его вполне понимаю и вполне оправдываю, когда он эти деньги положил на другое дело, необходимое и важное с точки зрения государственной пользы... И я бы так поступил. Он снял с себя ответственность и пока Тифлис в этом будет разбираться, пока рак на горе свиснет, – тем временем исчезнет необходимость даже в нашем издании и нужны будут новые усилия, новые сроки и новые аргументы (я боюсь, что Вы и не найдете), чтобы это дело снова поставить на ноги.

Повторяю, Пирумов мог это все сделать здесь и сейчас в Париже, работала бы грузинская типография, так же, как работает армянская, русская, делая аналогичную пользу для советской власти и для Грузии, но Вы сделали все для того, чтобы Пирумов от этого дела отошел, как Пилат.

Так Вы и провалили дело.

Я пишу это Вам не потому, что на Вас обижен. И не потому, что Вы причинили мне личную неприятность, а потому, чтобы вы помнили об этом Вашем неблагородном поступке. И еще потому, чтобы этот факт остался бы зафиксированным на бумаге. Через несколько лет из этого факта сделают соответствующие заключения.

Вы разстроили дело (я это подчеркиваю) и дали Пирумову возможность отказаться от него, которое я вынашивал в продолжении двух лет в Европе и которое могло бы принести пользу не только нашему искусству, нашей общественности, нашему общему делу служения той власти, перед которой Вы (и еще кое кто) постарались показать меня в ином свете. Разстроили хорошее политическое дело, полезное и нужное именно этой власти и той партии, от лица и имени которых Вы так усердно действовали в Берлине.

Я не буду вдаваться в разбирательство того, насколько Вы на это имели права, ибо я пред этой властью имею не меньше заслуг, чем Вы, или чем тов. Симон, конечно в масштабе тех событий и фактов, среди которых нам пришлось действовать. Отсутствие же у меня ярлыка ничуть не умаляет ни моих убеждений, ни моих достоинств, если они у меня имеются. И ничуть не делает меня националистичнее, или сомнительнее вас.. Об этом конкретнее можно было поговорить, но-когданибудь после...

Теперь, вот, что.

Вы впутались в эту историю. Вы захотели быть самим собой, это очень похвально, если Вам это удастся. Я и говорю: Вы для меня в издательстве неприемлемы иначе, как цензор (если такая обязанность там будет необходима). Но раз вы начали историю – Вы обязаны довести ее до конца. И вы должны приехать в Париж во главе издательства. И журнала. И если я увижу, что Вы этого не добились и просто испортили мне мой план, – я окончательно уверюсь в том, что вы за целый год у Пирумова ничему не научились. И уж тогда мы с Вами поговорим другим языком. И поговорим не завтра и не после завтра, а тогда, когда это будет нужно, ибо такие вопросы я никогда не связываю с делом личного устройства и собственной выгоды.

Во избежание превратного толкования настоящего письма – Копия Пирумову, от которого я жду официальных известий о ходе начатого мною дела, согласно его обещанияю

Николай Мицишвили

შალვა აფხაიძე – რაჟდენ გვეტაძეს*

Редакция газ. „Комунист“.

რაჟდენ გვეტაძეს (Гветадзе).

მარტის 18-ს, დღის I საათზე ხელოვნების სასახლეში დანიშნულია „წითელ ყანწელების“ ორდენის კრება. გასარჩევია საყურადღებო საკითხები და თქვენი დასწრება აუცილებელია.

შ. აფხაიძე

[1921–1924, თბილისი]

ლევან ლოლორებიძე – ნიკოლო მინიშვილს**

Николай! ნიკოლოზ!

Ты имеешь, брат, все основания быть мною недовольным, т.к. вот уже несколько месяцев как не отвечал на твои письма и особенно за то, что не „осветил“ вопрос опубликования того злостного письма, которое в конечном счете чуть не вывело тебя провокатором, во всяком случае нарушило твое „душевное равновесие“ и дало тебе повод написать мне довольно слащавое, интеллигентски самовлюбленное в сильной степени мещанское послание, на которое отвечать без ругани было бы довольно трудненько, но об этом после. Начнем по порядку (в последнее время я стал большим любителем порядка). Надо начать, как говорит Филипп, „с самого начала“, но сейчас стал вопрос, а что считать за начало: „публикацию“ письма или бытописание грузин, понимая под этим словом, главным образом, литературу, поэзию и т. д.

Подумал и решил начать с публикации, а бытописание, по видимому, само приложится (я живу как раз напротив дома искусств, против моих окон приходится окна [...]) и таким об-

* დაცულია ქუთაისის ცენტრალურ არქივში.

** დაცულია საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 968.

разом прекрасная Берта под аккомпанимент какой-то или вернее какого-то (не виден) делает обольстительные пластические движения и „გრუსტნათ“ напевает, в песенке есть такие куплеты времен пребывания англичан: „Тифлисские дамочки шотландцев увлекают. В подарок прияти юбки გრუსტნათ напивают“.

Но почему-же Берта? Во-первых, потому, что сейчас время летнее и все „красавицы“, за исключением Тициана и ჭიჭიკო (გროშები დააკავდათ), отдыхают на дачах, а во-вторых, Берта самая очаровательная служащая дома искусств и она по праву заменяет на его всех балерин и поэтов Грузии, как правых, так и левых, по-моему, удачно! Черт возьми, пока я писал, картина в доме искусств сменилась, сейчас там какой-то молокосос страшно мрачным голосом и прямо из живота декламирует: „ეხ, ჩემო დედოფალო, ოხ, ცაო მაღალო!“ и т. д. Наконец, затянули песню: „აბა, ჩემო ბარბაღე, მოდი და მნახე მაღლე...“ Тошно даже, берта не прельщает, надо закрыть окна!

Итак начинаю: 1. Твои упреки относительно моего молчания правильны только отчасти, потому что, правда, я не писал тебе, но о делах всегда отвечал Пирумову. Это, конечно, и в коей степени не обеляет меня перед тобой, но я все-таки отмечаю факт.

Самое интересное для тебя это вопрос о журнале. Я писал Пирумову, пишу и тебе, ведь нельзя же такие вопросы решать телеграфным разрешением, нужна смета, составленная по всем правилам искусства и нужно официальное ходатайство Пирумова с мотивами. Я два раза пробовал ставить этот вопрос и оба раза откладывали за неимением материалов, как видишь, виноват не я один. Вопрос до сих пор стоит также, если пришлете все что нужно, вопрос можно сдвинуть, во всяком случае принципиальных возражений нет, а это самое главное. В данном случае козни Огниашвили не имеют никакого значения, хотя вполне согласен с тобою, что это подлец и интриган редкой марки. Представь себе, этот идиот стал интриговать и

იბო

против меня. По-моему, это уже не совсем умно! Во всяком случае он никакого отношения к нашей партии не имеет, т. к. исключен из нее за очень неблагоприятный проступок, если он будет путаться, пошли его ко всем чертям, а еще лучше к ёбенной матери, а если я увижу его, набью ему морду. Вопрос номер 2. Кинофильмы. Вот в этом сам решительно ничего не пойму. Дело в том, что у нас было решение, правда, не официальное, а т. н. внутреннее, про прокат наших фильмов во Франции, устраивать через вас, а потом почему-то не вышло, решительно не пойму. Твое письмо из Берлина относительно какого-то типа, ведущего разговор от имени госкинпрома, оказалось недоразумением, ибо никакого уполномоченного у госкинпрома в Германии нет. По крайней мере так объяснил мне Гогитидзе, если врет, сообщи. და დედას უტირებ, თუ მომატყუილა.

Даю слово, как только выйду из дому (сейчас я опять болен, рецидив старого), энергично займусь этим делом. Пусть это будет строго между нами, но в этом деле немного помешало то обстоятельство, что как раз твои друзья из „Голубых рогов“ относятся к тебе с недоверием. „მაგ კაციო ჭიბკა არისო“ и в слове „ჭიბკა“ вкладывают специфическое содержание. Я лично объясняю это тем, что они, голуборожцы недолюбливают всех тех, кто посмеет сделать шаг более рискованный и смелый, чем они, а поездка за границу, безусловно, была рискованной и смелой, не обеспечена ჯიბუს ჯიბით!

Между прочим, сейчас я вызвал к себе Гогитидзе и может быть успею уже в этом письме сообщить что-либо положительное. Да, вспомнил, Нуца на тебя в обиде на необычайную торжественность твоего тона в письме к ней, но это дело ваше.

Два слово об „общественно-политических“ течениях у „голуборожцев“: 1) Они по-прежнему без конца и без устали восхваляют друга и ежедневно производят „хорали“, „герои“; 2) После долгого перерыва вновь появился на сцене „Колау“ Надирадзе, поэт с тупым носом (напоминает сифилитика!), до сих пор в своей поэзии никем не понятен; 3) В знаменитой

твоей [...] говорят произошло грехопадение одной высокопоставленной дамы с Паоло; 4) Паоло по-прежнему промышляет; 5) Тициан ревнует; 6) Валериан ходит с загадочным видом немецкого шпиона; 7) Футуристы издали журнал, который я тебе посылаю и, наконец, 8) „голуборожцы“ в союзе с группой молодых артистов выпустили манифест, который ты, вероятно, уже читал в газетах. Кстати, получаешь ли ты аккуратно газеты, если нет, сообщи. Кажется, в октябре съезд Рабиса и там будет интересная потасовка с всяки с этим манифестом. Я злил „голуборожцев“, что, собственно говоря, ты своим интервью из Парижа предвосхитил их манифест, их это злит, по существу это так.

Перехожу к твоему письму, как видишь вышло так, что начал я все-таки не с этого. Письмо твое было чрезвычайно интересное по содержанию и прекрасно написанное в отношении стиля. Конечно, я показал его кругу определенных товарищей, показал и Серго, и вот он без моего ведома отдал его Нико Кикнадзе для использования в газете, а тот, дурак, использовал так, что поместил письмо целиком, да еще прибавил „письмо от нашего партийного товарища“. Это называется, законспирировал! Я узнал обо всем этом уже читая газеты, но было поздно что либо исправить и решил написать тебе, объяснить, как все было и дать совет, как выйти из этого довольно-таки несимпатического положения. Но, и тут моя безусловная и большая вина, что я не нашел времени исполнить свое благое намерение. После этого я получил от тебя второе письмо по поводу „опубликования“ и скажу, брат, прямо, что в нем было так много „благодарова“, сентиментальности и специфической интеллигентности в самом худшем случае этого слова, что вызвало чувство близкое к тошноте. И было не только у меня, но и у Бесо, которому я показал его. Сейчас у меня нет никакого желания, да и не вижу смысла останавливаться на этом письме дольше, но у тебя, вероятно, сохранилась копия и пожалуйста.

[տժողովուրդ, 1924]

ნიკოლოზ მინიშვილი – ნუცა ხუციშვილ-ლოლობერიძეს*

Париж, 17 июня 1924.

Товарищ Нуца.

Мне очень тяжело писать Вам настоящее письмо. Во первых потому, что оно не имеет к Вам прямого отношения. Во вторых потому, что я дал себе слово, никогда Вам не писать. Теперь приходится это слово нарушить и, к сожалению, всвязи с делом, отношения к Вам не имеющим.

Но это дело, о котором речь будет ниже, я ставлю выше своего самолюбия. Оно касается поэзии, Грузии и грузинского алфавита. Перед последним же я чувствую известную ответственность, страшусь и боюсь его, так как этим алфавитом пишется история наших дел и поступков. И это никому забывать не следует.

Поэтому я и вынужден нарушить все правила приличия и чести и, что хуже всего, беспокоить женщину и жену мужа. Это не так легко делать, но иначе, как Вы сами увидите ниже, я поступить не мог и исхода иного тоже не нашел.

Теперь к делу.

Кажется, Вы скоро уезжаете в Москву. Об этом мне писал Георгий. Там Вы встретите Левана. Если у Вас обоих найдется время, и если он еще не совсем *потерял* способность каких либо воспоминаний, - прошу Вас добиться от него ответа по поводу двух вопросов, суть которых я Вам теперь изложу.

1. В бытность мою в Берлине, я подал Пирумову доклад относительно организации в Париже грузинского издательства и издания грузинского журнала в Париже.

Доклад этот Пирумовым был одобрен и мне было дано от него, как от Представителя, письменное согласие: оплатить расходы по изданию, если мне удастся возвратиться в Париж и организовать это дело, по программе, одобренной и

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 968.

принятой Пирумовым. Дело было уже кончено. Я начал стучаться в Париж. Просил знакомых и незнакомых выяснить вопрос моего возвращения обратно. Ответ получился почти через месяц. Но за это время вдруг навязался Агнияшвили, который начал убеждать Пирумова, что редактором этого издания должен быть он, Леван Агнияшвили, так как Тифлис мне не доверит, как непартийному человеку.

Хотя Пирумов заявил, что он товарищу Мицишвили вполне доверяет, а ответственность за деньги принимает лично на себя, все же Агнияшвили не успокоился.

Тогда я попросил Пирумова написать мне письмо, в котором он сообщал мне, что – „журнал будет выходить под вашей личной ответственностью, но я считаю желательным, чтобы вопроо о Вашей ответственности был санкционирован ЦК“. Я был до того возмущен поступком Агнияшвили, что эту бумагу составил я сам и, хотя Пирумов был против такой редакции, я все же заставил его подписать, т. к. был уверен, что ни Леван, ни Бесо против моего имени ничего иметь не будут. В этом я был тем более уверен, что Леван об этом знал с прошлого года, я от него имел письменное согласие. Через него же я послал В ЦК и Наркомпросу официальное ходатайство в прошлом году и на всю эту переписку Леван ответил, что „будь спокоен, твой журнал будет продаваться всюду“.

Будучи в этом уверен, я написал в Тифлис Левану и Бесо. А потом, переслал из Берлина в Москву Левану все материалы по этому делу.

Ответа не последовало. Так прошел месяц.

Получилось впечатление, что Агнияшвили был прав и что мне, действительно никто не доверяет. Пирумов уже начал интересоваться - есть-ли какой нибудь ответ на мои телеграфные и письменные просьбы и когда увидел, что никто мне ничего не отвечает, сделал соответствующий вывод. Начал постепенно тормозить дело и потом, уже в Париже, совершенно от него отошел.

Так погибает в стольких мучениях созданное дело. А ведь не-

обходимо было только одно слово от Левана о том, что он против меня, как личности, как сотрудника, как редактора - ничего не имеет. Дело было только в личности. Я его не просил денег, ни ответственности за деньги, так как это принимал на себя Пирумов и у него были на это свои соображения, хотя бы в Вене, на деньги представительства выходит уже 8-й номер армянского журнала (Арек).

Это все было известно Левану. Я до сих пор жду от него известий. Ждет в Берлине Георгий, который знает всю эту историю. До сих пор нет никакого ответа и в чем дело – не знаю.

Между тем я знаю, что издаваемый в Вене армянский журнал, оплачиваемый и чуть ли не сполна покупаемый правительством, выходит с ведома Левана, я знаю, что в Константинополе вот уже год под руководством Макинянца работает большое армянское издательство, тоже на советские деньги, что Заквнешторг в Берлине превращен в бюро пересылки армянских изданий и что на почтовые марки, покупаемые для их разсылки по разным частям света, можно было издать один тощий грузинский журнал, при помощи которого мы могли сделать очень многое.

Я не буду распространяться на эту тему, так как в этой области не имею права голоса. И кроме того, я так измучен, что проклинаю Гутенберга и всех немцев, которые помогали ему при изобретении печатного станка. Если бы он знал, что из-за его изобретения придется кому нибудь столько страдать, он бы никогда не изобрел эту адскую машину.

Это, приблизительно история дела. А просьба моя: узнать от Левана в чем дело. И может ли он написать Пирумову и мне, что либо по этому поводу, или не может.

Между прочим, письмо Пирумова на мое имя, о котором я писал выше, написано в единственном экземпляре и этот экземпляр находится у Левана. Нигде оно не зарегистрировано, копий от него нет. Так что, Леван может ответить не на это письмо, а на мое ходатайство, где я прошу „разрешить мне под мою ответственность издание в Париже советского об-

щественно-литературного журнала и его пропуск в Грузию“ (моя телеграмма ему из Берлина).

Если это ходатайство неисполнимо, прошу сообщить, что оно неисполнимо. И я успокоюсь. Но молчать столько времени - это прямо варварство и людоедство на разстоянии.

Ну, больше не буду. Здесь конец.

Теперь второе.

II. Вот эту газету, я получил в Берлине. Там напечатано постановление, которое прошу прочитать. Начало этого дела относится к февралю с/г. Постановление это из этой газеты я узнал лишь два месяца тому назад в Берлине. Все материалы по этому вопросу находятся у Левана в Тифлисе и полностью в Москве. В Берлине - все копии у Георгия. Несмотря на то, что я всеми возможными и невозможными средствами добиваюсь узнать: в чем дело и что это постановление означает, ниоткуда, ниодного слова добиться не могу. На этом деле откроются перспективы нашей работы в Европе. И книги, и издания, и выставки, и музыка и все, но не только музыки ниоткуда не слышно: звука нет. Все оглохли. Онемели. Потеряли способность писать. Телеграфирует Заквнешторг. Пишу я. Пишет Пирумов. Пишет Агниашвили. Зовет Георгий: ничего. Лишь стена. Идолы.

Нужно же сказать человеку, или да, или нет. Или так, или эдак... Здесь прекращу. Точка.

Вот это второе, о чем я прошу Вас узнать.

Если будет возможность – напишите в Берлин Георгию (он мне перешлет). Может быть, напишете и мне в Париж. Пожалуйста. Очень прошу и очень извиняюсь.

Привет. Всем „далеким и близким“.

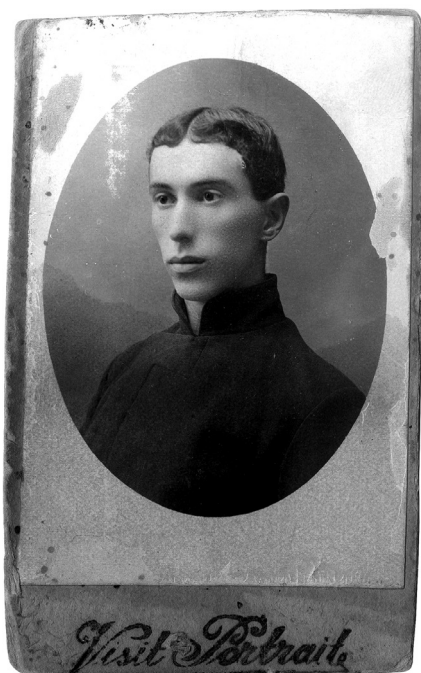
Николоз Мицишвили

პაოლო იაშვილი და ვალერიან ჯაფარიძე
ქუთაისი, 1910

ტიციან ტაბიძე და ლელი ჯაფარიძე
მოსკოვი, 1914

შალვა კარმელი
ქუთაისი, 1910-იანი წლები

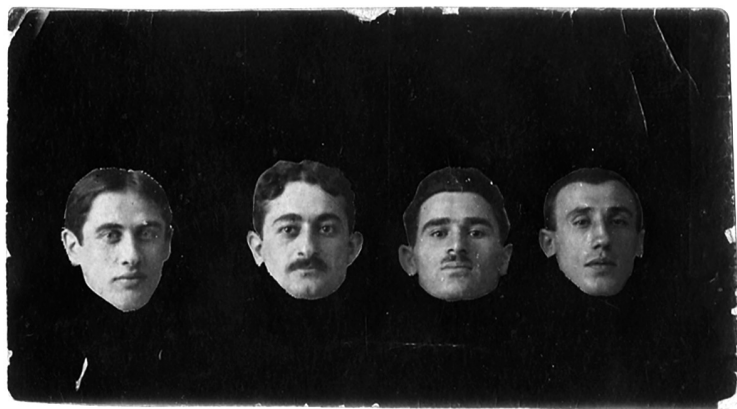

კოლაუ ნადირაძე (მარჯვნიდან პირველი)
მოსკოვი, 30 იანვარი, 1915

ვალერიან გაფრინდაშვილი და ტიციან ტაბიძე
ქუთაისი, 1916

ალექსანდრე ქუთათელის მინანური ფოტოზე: ჰაშიშით მთვრალი
დეკადენტები, ამ სისულელეს, რომელსაც საერთო არ ჰქონდა
იმდროინდელ ქართულ სინამდვილესთან, მათ მალე თავი გაანებეს

ტიციან ტაბიძე, პაოლო იაშვილი, ვალერიან გაფრინდაშვილი, კოლაუ ნადირაძე
ქუთაისი, 1916

ალექსანდრე ქუთათელის მინანური ფოტოზე: გილიოტინისთვის გამზადებულნი

კოლაუ ნადირაძის მინანური ფოტოზე: გადაღებულია სურამში პოეზიის
საღამოზე, 1917 წ. მარცხნიდან პირველი – პაოლო, მესამე – ლელი ჯაფარიძე,
ბოლოში პირველი – კოლაუ ნადირაძე

კოლაუ ნადირაძის მინაწერი ფოტოზე: „ბებეშკა“ (ბესარიონ) მამალაძე და კოლაუ ნადირაძე თავის ძაღლით „ემირ“, 1918 წ. ქუთაისი. გადაღებულია ბათუმის ფრონტზე წასვლამდე, თურქების მიერ ოზურგეთის აღების შემდეგ

ტიციან ტაბიძე, შალვა აფხაიძე, ელგუჯა ლორთქიფანიძე
 1910-იანი წლები

სხედან: სერგეი გოროდეცკი, ნინო მაყაშვილი-ტაბიძე,
 ბესარიონ ლომინაძე
 დგანან: გალაკტიონ ტაბიძე, ტიციან ტაბიძე, არჩილ მიქაძე
 თბილისი, 4 აპრილი, 1919 წელი

სხედან: სანდრო ცირეკიძე, ვალერიან გაფრინდაშვილი, ?
დგანან: ნიკოლო მინიშვილი, გიგლა მეზუკე
1923 წლამდე

სხედან: ვასილ წერეთელი, თეოფილე ხუსკივაძე, იაკობ ფანცხავა, დავით კლდიაშვილი, ილია ჭყონია, ალექსანდრე გარსევანიშვილი, ისიდორე კვიცარიძე
 დგანან: დომენტი ოყრეშიძე (თომაშვილი), სერგო გერსამია, იასონ გაბელაია, კარპეზ ბერიძე, მიხეილ გავაშელი, შალვა დადიანი, ნიკო ლორთქიფანიძე, ვალერიან გაფრინდაშვილი, კოლაუ ნადირაძე, სერგო კლდიაშვილი, სანდრო ცირეკიძე, ალექსანდრე ჭირაქაძე, დავით ჩხეიძე (დია ჩიანელი)
 ისიდორე კვიცარიძის ჟურნალ-გაზეთების მალაზია „იმერეთი“, ქუთაისი
 „პოეზიის დღე“, 6 მაისი, 1920

ლეო ქიაჩელი, პაოლო იაშვილი, ტიციან ტაბიძე, მოსე თოიძე, ვარლამ რუხაძე,
კოტე მაყაშვილი
მწერალთა სასახლე, თბილისი, 1923

სხედან: ვასილ ბარნოვი, გიორგი ლეონიძე, იაკობ ნიკოლაძე, თამარ აბაკელია
დგანან: კირილ ზდანევიჩი, ვალერიან გაფრინდაშვილი, პაოლო იაშვილი,
ტიციან ტაბიძე
ჟურნალის „ბახტრიონი“ რედაქცია, თბილისი, 1924

გიორგი ლეონიძე, თამარ ბოლქვაძე, ლელი ჯაფარიძე,
ტიციან ტაბიძე, შალვა აფხაიძე
თბილისი, 1925

ეფემია გედევანიშვილი-ლეონიძე, თამარ ბერიშვილი, გიორგი ლეონიძე
თბილისი, 1920-იანი წლები

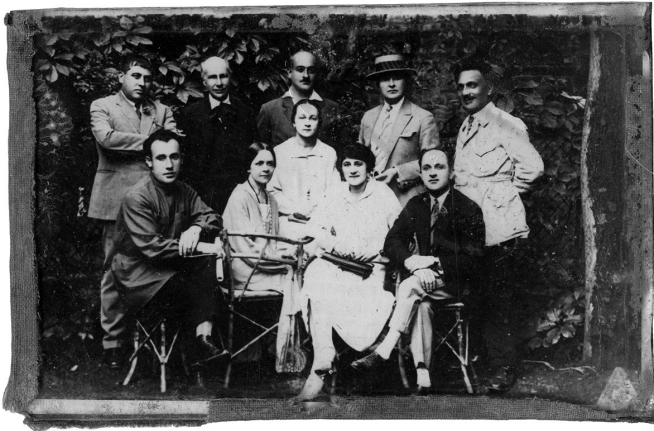
რაჟდენ გვეტაძე და გრიგოლ ცეცხლაძე
თბილისი, 1920-იანი წლები

რაჟდენ გვეტაძე, სერგო კლდიაშვილი, ?, გიორგი ლეონიძე
თბილისი, 1920-იანი წლები

თამარ ოქრომჭედლიშვილი-იაშვილი და პაოლო იაშვილი
სოხუმი, 1926

სხედან: კოლაუ ნადირაძე, კლავდია ალექსეევა-ბუგაევა, თამარ ოქრომჭედლიშვილი-იაშვილი, ნინო მაყაშვილი-ტაბიძე, ნიკოლო მინიშვილი; დგანან: ტიცვიან ტაბიძე, ანდრეი ბელი (ბორის ბუგაევი), პაოლო იაშვილი, გრიგოლ რობაქიძე, სანდრო შანშიაშვილი თბილისი, 1929

პირველ რიგში: არისტო ქუმბაძე, იოსებ გრიშაშვილი, მიხეილ ჯავახიშვილი, სანდრო ეული, გრიგოლ რობაქიძე, ნიკოლო მინიშვილი, პაოლო იაშვილი, გალაკტიონ ტაბიძე, ტიცვიან ტაბიძე, კონსტანტინე ლორთქიფანიძე მეორე რიგში: მარტინ ვრასტან, გიორგი კრეიტან, არაზი, დემნა შენგელაია, ბესარიონ ულენტი, კარლო კალაძე, იონა ვაკელი, ბენიტო ბუაჩიძე, სილიბისტრო თოდრია, ვანო წულუკიძე, შაქრო ნავთლულელი მესამე რიგში: სიმონ ჩიქოვანი, პეტრე სამსონიძე, სანდრო შანშიაშვილი, შალვა რადიანი, ვალერიან გაფრინდაშვილი, გიორგი ქუჩიშვილი ამიერკავკასიის ხალხთა მეგობრობის კონგრესი, ბაქო, 1929

1925

ზაქარია ჭიჭინაძე – რაჟდენ გვეტაძეს

ძვირფასო შვილო რაჟდენ!

მე უნდა მოვსულიყავ შენთან, მაგრამ ვერ მოვახერხე, რადგანაც ცოტათი ავით ვარ, ამას წინეთ, გაზ „კომუნაში“ გამოაცხადე, რომ ზ. ჭ. აპირებს ბათუმისაკენ გამგზავრებას და ქართველ სპარსელების შესახებ ლაპარაკის გამართვასო. მე ვიყავი იქით და პირველით ხაშურში გავმართე, მას მერე ქუთაის და სხვაგანაც.

ხალხს დიდად მოსწონთ ამ ისტორიულ პირობების გაცნობა, ყველგან დიდის აღტაცებით ისმენდენ, ეხლა მე ვაპირებ ფოთისაკენ წასვლას ასეთი საუბარი უნდა გავმართო სენაკს, ზუგდიდს, ფოთს, სამტრედიას, აბაშას, ხონს და სხვაგანაც. გიგზავნი ამის აფიშას, ჩემთან იქმნება ორი სტუდენტი, გუბელია და ნაჭყეპია.

ლექციებში დიდის პატივისცემით და თავაზით ვიხსენებ კომენარულ მთავრობას, რომელიც ხელს უწყობს ჩვენი ტომის ისტორიულ განვითარებას. გიგზავნი ერთ აფიშას და გთხოვ, ეხლაც გამოაცხადო გაზეთ „კომუნაში“. პირველი საღამო სენაკში იქმნება.

თქვენი პატივისმცემელი ზაქ. ჭიჭინაძე

28 იანვარი, 1925 წ., თფილისი

სერგეი ესენინ – ტიციან ტაბიძეს

Милый друг Тициан! Вот я и в Москве. Обрадован страшно, что вижу своих друзей и вспоминаю и рассказываю им о Тифлисе. Похождения наши здесь уже известны вплоть до того, как мы варили кепи Паоло в хаши.

Грузия меня очаровала. Как только выпью накопившийся для

меня воздух в Москве и Питере, тут же качу обратно к Вам, увидеть и обнять Вас. В эту зиму в Тифлисе вероятно будет целый съезд москвичей. Собирается Качалов, Пильняк, Толстая и Вс. Иванов. Бабель приедет раньше. Уложите его в доску. Парень он оч. хороший и стоит гостеприимства. Спроси Паоло, какое нужно мне купить ружье по кабанам. Пусть напишет №. Передай привет всем моим добрым друзьям – Паоло, Робакидзе, Леонидзе и Гаприндашвили. Поцелуй руку твоей жене и дочке и если нетрудно, черкни пару слов.

Брюсовский д. 2 корпус правды А, кв. 27. С. Есенину.

20/III. 25

გრიგოლ რობაქიძე – სერგო კლდიაშვილს

ძვირფასო სერგო,

ძალიან ვაფასებ თქვენს დახმარებას, როცა ფული მასესხეთ. კიდევ მეტად ვაფასებ იმ გუნებას, რომელიც თქვენ დაატანეთ ამ სესხს. ამისათვის უფრო ნუხვარ, რომ აქამდე ვერ დაგიბრუნეთ... ამას წინათ პაოლოს გამოველაპარაკე სრულიად შემთხვევით. პაოლომ მითხრა: სერგომ „დროშას“ უნდა მისცეს 30 მანეთი და ეს ფული შენ ჰონორარის ანგარიშში ჩაითვალოს. თქვენ არ გექნებათ რაიმე საწინააღმდეგო, ამ რიგათ გავასწორობთ ანგარიშს. არ არის ჯენტლმენური, მაგრამ „გარემოება“ და სხვა...

თქვენი გრიგოლ რობაქიძე

25 აპრ., 1925

[თბილისი]

ლადო გუდიაშვილი – ტიცციან ტაბიძეს

2/VIII – 25 წ., პარიზი.

სალამი ტიცციანს და მეუღლეს;

მოვდივარ და მიხარია, კვლავ ახლად ჩავექსოვები ლამაზ არ-
შიაში. მოკითხვა ყველას. მალე გნახავთ, გამოვალ 15 აგვის-
ტოს მარსელიდან.

შენი ძმა ლადო გუდიაშვილი

დავით კლდიაშვილი – სერგო კლდიაშვილს

სერგოს ჭირიმე! მივიღე შენი წინანდელი წერილიც და ახ-
ლაც, სოსიკოს რომ გამოატანე. მე კარგათ ვარ; მოვიმატე
6½ გირვანქა; ნელა-ნელა ვმუშაობ; მრავალი ახლობელი,
მშვენიერი მუსიკა და ამგვარები. შენ უსათუოთ ნახვალ სი-
მონეთში 15-ს; დედაშენს უთხარი, რომ ძალიან კარგათ ვარ,
ვსვამ იოდს, ვლებულობ ვანებს და მიკეთებენ სხვანაირ ნემ-
სებს. ჩემი ჯავრი ნუ ექნება. ამას წინად წერილი მივწერე
– ალბათ მიიღებდა. მომწერე, თუ ნუცა წავიდა სიმონეთ-
ში. მომწერეთ სოფლის ამბავი. გოგია როგორ მაცადინობს.
დამიკოცნე, რომ მიხვალ ბავშები, ყველას მოკითხვა. ერთ
ორ კვირას კიდევ დავრჩები და მერე რამოდენიმე დღით
ჩამოვალ თბილისში; მოგწერ წინა დღეებში და სოფელშიაც
მივიწერები.

შენი მამა დავით კლდიაშვილი

11/VIII – 25 წ.

ლელი ჯაფარიძე – ტიცციან ტაბიძეს

ტიცციან, ჩემო ძვირფასო!

მხოლოდ ეხლა ვიგრძენი, თუ რა არის თბილისი უშენოთ –
შენც ნახვედი და უცბად დაიცალა და გაბითურდა ყველა-

ფერი. ველი მოუთმენლად შენს მოსვლას, რომ გავხსნათ ახალი სეზონი, რომელიც ალბათ საინტერესო უნდა იქნეს – ეხლა უფრო მოშინაურებული ვარ და უფრო ხალისიანად ვიგრძნობ ალბათ ყველაფერს. იყო პაოლო სამი დღით – მოფრინდა – ერთი მაგრად შესძრა თბილისი და გაბრუნდა – მეც მივდიოდი ქობულეთში მასთან, მაგრამ მატარებელზედ დამიგვიანდა და დავრჩი – შესაძლებელია, რომ ამ დღეებში წავიდე. ამბობენ, იქ მოუყრია ყველაფერს თავი. აქ აღარავინ არ არის. თამუნია აბასთუმანშია, გოგლა – ქობულეთში. მხოლოდ „დურუჯი“ ჩამოვიდა და სეზონისათვის ემზადება. გრიგოლმა მიიღო როლლანის მეორე ნერილი – ახურავს ტუნისელ კოლონიზატორის ქუდი და ისე დაიარება, როგორც მაგარი ინგლისელი დრედნოუტი. მინიშვილი კიდევ უფრო გახდა ჩვენს წვალებაში და სულ აღარ სჩანს მინიდან – უკანასკნელი მიღწევა მისი: ბარონი ფანჯარასთან დააჯინა და თქვენ მის ოთახში გადაგიყვანათ. აკოცე ჩემს მაგივრად ნინას და პატარა ტანიტ ტაბიძეს და მალე ჩამოგვიყვანე აქეთკენ.

შენი ლელი

[თბილისი, 14 სექტემბერი, 1925]

სიმონ მდივანი – ნიკოლო მინიშვილს*

Дорогой нико!

Очень порадовался твоему письму, я уже думал, что ты забыл парижских „брабантов“, увлеченный новой обстановкой в Тифлисе.

Это не верно, что „Грузия“ тебя встретила „неприветливо и враждебно“, ты делаешь „методологическую“ ошибку и принимаешь за Грузию, ту часть и вероятно, не очень большую, грузинской интеллигенции, которая враждебна Новой

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 969.

Грузии, а к тебе чувствует эту неприязнь вдвойне, как к стороннику Новой Грузии и как к... конкуренту.

Конечно, Грузия не „курорт“, в котором можно отдохнуть после парижских приключений и борьба, раз начатая, будет продолжаться всюду. И я рад, что несмотря на некоторые нотки пессимизма в твоём письме, Ты тем не менее полон решимости бороться, хотя бы из соображений „обороны“.

Ты прав – эмиграцию надо разрушить. С дня твоего отъезда в этом отношении много сделано и день полного разгрома не далек.

Не забудь, что при более благоприятных условиях в Германии это потребовало целый год.

В газете тоже ты прав. Но кто виноват, если такой человек, как ты, не может (лениться) написать малюткую статейку. Может быть, чувство „мести“ вынудит тебя, взялся за перо и основательно выругать парижскую банду? Было бы хорошо. Держитесь в Госиздате – это заставит многих „врагов“ „пересмотреть“ свое отношение к вам, перед убедительной силой авторского гонора.

Что делать? Если имеешь дело с людьми, которые главным образом ценят звон металла.

А это так, мой друг, как бы ни идеализировали интеллигенцию, будет ли это любезная вашему сердцу грузинская или несимпатичная вам, армянская или безразличная – русская.

Все друг друга стоят.

Книгу свою мне пришлите, хоть и не умею читать, но Григол, чтонибудь переведет, а я никогда не читал ваших стихов.

Очень благодари Тициана, что он меня не забыл. Скажи, что правда таится все в тех прокламациях, что пишут меньшевики, а в тех делах, что делаются.

И я еще не знаю, кто фактически, объективно (т. е. с точки зрения объективного результата, а не субъективные высказываний) больше любит Грузию, я или Жордания?

Привет ему от меня горячий.

Мы здесь все с любовью вспоминаем тебя. Леон шлет тебе сердечный привет. Мор. Ник. вполне на стороне тех, кто хочет тебя женить – я не поклонник этого дела.

Твои дела: 1. Феофанидис, если обратиться – помогу. 2. Чанишвили паспорт (бесплатно) дадим, также освободим о сбора за визу, если виза, конечно, ему послана в надлежащем порядке. 3. Конверт с надписью бумаги Нико в точно таком виде послан мною на адрес Саларидзе (нам ты просил телеграммой). Принесенное Амлеком – посылаю через Левана.

Будь счастлив. Я вовсе не пью (опять запретили), я без вина парижанки кажутся тем, что они есть – больше туалеты, чем женщины – а тут беречся нечего.

Жму руку твой Симон

27/X. [1925, პარიზი]

კონსტანტინე ჯაფარიძე – ტიციან ტაბიძეს

ამხ. ტიციან!

მე მოგწერეთ წერილი არა იმიტომ, რომ რამეთი ვიყო უკმაყოფილოდ, არამედ იმიტომ, რომ იმისთანა მცირე შრომის დაბეჭდვა, როგორც მე წარმოვადგინე – არა ღირს. თქვენ არ მოგიციათ ჩემთვის არავითარი საბუთი, რომ მე უკმაყოფილო ვიყო. პირიქით – მე მადლობელი ვარ თქვენი.. ეხლა, თუ მართალია ის, რომ შეიძლება მომანოდონ გორკის რომელიმე თხზულების გადათარგმნა – ძალიან მადლობელი ვიქნები. მაგრამ უფრო მადლობელი ვიქნები, რომ თუ საქმე პირდაპირ თქვენთან მექნება. გარდა ამისა, გთხოვთ, ამ საკითხის გადანყევტა, თუ თქვენზედ არის დამოკიდებული – დააჩქაროთ.

ბლოკნოტი კი დამიბრუნეთ (ლექსები).

პატივისცემით,

კ. ჯაფარიძე

2/X – 25 წ.

გრიგოლ ვეშაპელი – ნიკოლო მინიშვილს*

გაზეთი „ახალი საქართველო“.

ნერილი №1.

Paris, 7/XI, 1925.

ნიკო.

დამნაშავე ვარ შენ წინაშე. დიდ განამანიაში ვარ, როგორც „შინაურ“, ისე გარეშე პირობათა მიხედვით და დღემდის ვერ დავჯექი ამ წერილისათვის. ეხლა გიპასუხებ პუნქტუბითვე, ჯერ შენი წერილის მიხედვით.

1. მე მივიღე შენი მეორე წერილი მხოლოდ (4 აგვისტოს თარღით), პირველი, რომლის შესახებ ინერები, არ მიმიღია. თუ მნიშვნელოვანი იყო რამე შიდ – გამიმეორე.

2. რაც შეეხება შენ მანდაურ დავიდარაბას – ეხლა, ჩემო ნიკო, ისეთი დროა, რომ ძნელია იმის თქმა, სად სჯობია ყოფნა, პარიზში თუ თბილისში! არც აქაა შოკოლადის გუნებაზე ხალხი – თუმცა, თუ არ ვცდები, **скоро лед должен тронуться**. გარდატეხის ნიშნებს ვამჩნევ. თუმცა ბოლოს და ბოლოს ქართული ემიგრაციის გაყინვა და გადნობა ისევ ისე საერთაშორისო მდგომარეობაზე დამოკიდებული.

3. მოგილოცავ ისეთ სიმპატიურ ადმინისტრაციულ პოსტზე დადგომას, როგორიცაა „სახელგამი“. იქნებ ჩვენმა ნაწარმოებებმაც მოახერხონ შენი ხელით ქართულ ბაზარზე გამოსვლა. ვფიქრობ „წერილთა კრებულზე“ (ახალი საქართველო ამ ერთი წლის პერიოდის განმავლობაში). შენ რას იტყვი? შენ თვითონ როგორც განცხადებიდან სჩანს, არ იკლებ არაფერს! სამაგიეროდ ჩვენთანაც შენი სახელი არ იქნება დავინწყებული (ტ. ტაბიძის ფორმულით მაინც. გახსოვს – ხრონიკის მნიშვნელობის შესახებ)

4. გაზეთს 500 ცალს გიგზავნი სახელგამში – თუ ცოტაა, მაცნობე. შემოძლია, ტირაჟი გავადიდო. მაგრამ გამაგებინე, თუ როგორი ბულჰალტერიით და სად მიდის, რაც გაზეთის გაყიდვიდან ფული შემოდის (მე უკვე ბერლინიდან ვაგზავნი

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 969.

ხომ), როგორ იყიდება ნომერი, რამდენია შემოსავალი ნომერზე, თითო ნომრის ნაღდი ტირაჟი და მთლათ რა ჯამი შედგებოდა აქამდის? იქნებ შეიძლებოდეს ჩვენი გაზეთის გაყიდვის შემოსავალი აქ გადმოგეზავნოს საქმის (გაზეთის, სტამბის, გამომცემლობის) უკეთ მოსაწყობათ (ხომ იცი, ბევრი რამ გვაკლია პარიზის ჩვეულებრივი ტენიკის მიხედვით (ფრანგულ მუდმივ განყოფილებაზედაც ვფიქრობ).

5. ბერიკაციშვილის ვიზა დღემდის ვერ მოხერხდა. ს. ფილიას „ნერვიული მალარია“ დაეტყო და ამ ჟამად ტორგპრედსტოში გადავიდა საბალახოდ. მიუხედავად ამისა, მე ისე მოვანყვე საქმე, რომ უიმისოდ, მისი ჯამაგირის კვალობაზე ორი კაცი – ფრანგი და ქართველი (სტუდენტი ხაჩიძე) ორ კვირაში ერთხელ რეგულიარულად გამოუშვებენ გაზეთს, ს. ფილიასთან რეგულიარობაზე ლაპარაკი ძნელი იყო. ნარმოიდგინე, კორექტურული შეცდომებიც ეხლა ნაკლებია გასასწორებელი. რაც შეეხება „ასოთამწყობის“ შენიშვნებს – ხომ სისხლი გამიშრო. ბოლოს გამოვუცხადე, რომ უკვე საქმარისად – გავნათლდი მეთქი! თუ ბერიკაციშვილი ჩამოვიდა, გაზეთს ყოველკვირეულად გავზდი. ყოველ შემთხვევაში, გაზეთი უკვე რეგულიარულია და განცხადებანი შენზე იყოს. ხომ იცი, როგორ მინდა გაზეთი კომერციული ანგარიშით უფრო ნორმალურად იყოს მოწყობილი. მე მგონი, საბჭოთა საქართველოსათვის ერთი კარგი ევროპიული ქართულ-ფრანგული გაზეთი გამოსადეგი მეგობარი იქნებოდა!

6. საზოგადოთ, საქმისთვის აჯობებდა, რომ „სახელგამი“ გაუხსნიდეს გაზეთ „ახალ საქართველოს“ რედაქციას ანგარიშს აქაურ საბჭოთა ბანკში გაზეთების გაყიდვისაგან შემოსული ფულის საფუძველზე. ასეთი ანგარიში ფრიად გამოსადეგი იქნება რედაქციისათვის იმ ბუღალტერიის სანარმოებლად, რომელსაც მოითხოვს აქაური ფინანსიური კანონი და ადმინისტრაცია: „ანკეტაც“ ხომ მოსალოდნელია, შენ იცი. და ამ მხრივ სრული მოუწყობელი ვართ ჯერ ჯერობით. გთხოვ, გადასცე ეს ჩემი თხოვნა „დიდებას“ (სერგოს, შალვას). სხვათა შორის, ბანკისაგან მიღებული არი განცხადების ფასით (200 ფრანკი) მიმდინარე ანგარიშში გავსენი რედაქციისათვის და შეიძლება ამ ანგარიშზე (№964) მოხდეს მაქედან ფულის გამოგზავნა.

7. გოსიზდატის განყოფილების გახსნაში დაგეხმარები, რაც დაგჭირდება. სხვათა შორის, რუსეთის გოსიზდატმა ასეთი განყოფილება Hachette-ს ფირმასთან მოაწყო. ისე თითო ცალი ქართულ-რუსული წიგნი საინტერესო რედაქციისათვის შენზე იყოს. ხომ იცი, რომ ჩვენ სულ არა გვაქვს ბიბლიოთეკა და გაზეთური ინფორმაციითა და დოკუმენტაციით ვცხოვრობთ. საჭიროა ჩვენთვის განსაკუთრებით:

1. ლექსიკონი (რუსულ-ქართული და პირიქით).
2. ტექნიკური ტერმინოლოგიის სიტყვარი.
3. ქალაქ თბილისის, საქართველოს და ამიერკავკასიის ცნობარები (справочник),
4. Загrec-ის აღწერილობა.
5. ანგარიშები თბილისის მუნიციპალიტეტის და ქართულ-კავკასიური უწყებების.
6. რუქები.
7. ილიუსტრაციები.
8. და კარიკატურები. თუ შენ ყველა ამას მოახერხებ – იცოდე, საპატიო „ახალი საქართველოელი“-ს დიპლომოს ღირსი იქნები, თორემ ყველა ვინც ბრუნდება მანდ გვპირდება, ასრულებით კი არავინ იწუხებს თავს. სამაგიეროდ აქაური ლიტერატურა ჩემზე იყოს. რაც უნდა მთხოვო, გიშოვი. გამომიგზავნე შენი ლექსთა კრებულები ძველი და ახალი. კატალოგები რომ მთხოვე დეპემით – გამოვაგზავნე და უკან დააბრუნეს საზღვრიდან (აკრძალულია შეტანა რუსეთში და კავშირში). რატომ არ ვიცი. ეხლა ლევანს ვთხოვე წამოღება. აგრეთვე გამოვგზავნე ნიცის რივიერის „გიდი“ – აბხაზეთისათვის.

8. ზაკტაგის შესახებ მე ახალი არაფერი ვიცი. აქ უკვე დაინიშნა როსტას მაგიერ ტასის კორესპონდენტი (მერლეს მაგიერ). მე ზაკტაგის უკანასკნელი დეპემის შემდეგ (მუშაობა არ დაიწყოთ) სანამ ახალ განკარგულებას არ მივიღებ წერილობით, ოფიციალურად და ხარჯალრიცხვით – მანამ მუშაობას ვერ დავიწყებ. ისე კი, ძალიან მინდა, რომ ამ საქმეს მომანყობინებდენ პარიზში – ხომ იცი, ეს ჩემი სტიქია არის.

9. ნიკო! შენ უნდა მოგვანოდო უსათუოდ თვეში ერთხელ მაინც, თუ არა ორ კვირეში წერილები თბილისიდან – რაზე, ეს შენ იცი. გვჭირია კი ასეთი წერილები ძალიან. აგრეთვე შენზე აიღე ინიციატივა, რომ აქედან „მორჯულებული“ ხალხი რომ ჩამოდის – კორესპონდენციები და შთაბეჭდილებანი გზავნონ.

გიგზავნი ბარათს ნიკო ნიკოლაძესთვის. თუ პირადათ გადაცემ – აჯობებს. მისი ბროშურა შავ ქვაზე გამომიგზავნე.

10. ლელის, შალვას, ამლიკს გადავეცი რასაც ინერებოდი თავის დროზე.

11. გრ. კიკაბიძეს უთხარი – ბერლინში რომ გადირჩინა თავი ემიგრანტული ახსარებებიდან – ეხლა, როგორც სრულუფლებიან ქართველ მოქალაქეს შეეფერება, ისეთი წერილი მაინც დასწეროს – ეს წერილი უნდა იყოს მისი გონორარი ჩემ მიმართ, რომ ევროპაში გამოვაგზავნიე თავის დროზე მენშევიკურ განათლების სამინისტროს გვარიანი ენერგიის ტანჯვის წყალობით ჩემ მხრივ. ხომ ახსოვს?

12. ინერებოდი მამი ჩემის ამბავს – მე დეპეშით გიპასუხე – მიიღებდი. სხვათა შორის, ჩემი და ცხოვრობს თბილისში, გათხოვილია უნივერსიტეტის ლაბორანტ Горбачев-ზე (27 Измаиловская ул). ინახულე, თუ არ დაიზარებ. მამა ჩემმა რა გითხრა ჩემზე, მომწერე, თუ კაცი ხარ – მგონი, პესიმისტურად აფასებს ჩემს პოლიტიკურ „ძარღვს“.

13. გთხოვ, გამოაგზავნიო ჩემთვის საკუთრად ფოსტის ყუთის მისამართით თითო ცალი გაზეთები: Заря Востока და „მუშა“ და აგრეთვე ჟურნალი „მნათობი“ და „კავკასიონი“. თუ შეხვდე, სალამი გადაეცი გერონტი ქიქოძეს.

14. ქართული ენციკლოპედიის რედაქტორები თუ საჭიროდ დაინახავენ ჩემ თანამშრომლობას, მე სიამოვნებით ვიკისრებდი ჩემთვის შესაფერ თემებს ენციკლოპედიისათვის. მოელაპარაკე ჩემ მაგიერ, ვისაც ჯერ არს.

15. „ახალი გზის“ ის ნომერი გამომიგზავნე, ივანე კაჩუხაშვილს და მუშებს რომ „გამოკრეს“.

16. ლევანს გადაეცი ჩემი საბოდიშო ბარათი.

სალამი ჩემგან და ნინასგან.

შენი გრიგოლ ვეშაპელი

დავინყე წერილი 7-ს, გავათავე 17-ს. ასეა საქმეები, ჩემო ნიკო!

ისე მე „მაგრა“ ვარ – თუმცა საბჭოთა პლატფორმაზე ყოფნა ხშირად სუსხიანია და „ვაგონში“ შესვლაზე ფიქრობს კაცი. ვგულისხმობ „ვარდისფერიდან“ მთლად „წითლად“ გახდომას.

ეს საკითხი მე აქ დამიყენეს ზოგიერთებმა. შენ რას იტყობდი?
P. S. გამომიგზავნე საბჭოთა საქართველოს კონსტიტუციის
ტექსტი და სურათები:

1. ბაირალისა და 2. ლერბის საბჭოთა საქართველოსი; აგრეთვე საქართველოს კალენდრები კედლის და მაგიდის.

P. P. S. ფილიპე მახარაძის სურათი ვერ ვიშოვნეთ აქ – გამომიგზავნე.

მომწერე ადრესი – ფოსტის ყუთით Boite Postale, № 7 Paris (XII).
სტამბაში ნურაფერს მოიწერ – ისეა „საქმე“! ბინას კი ვიცვლი ხოლმე და აღარ ღირს.

ყოველნაირი წერილი და დეპეშა ასე გამოაგზავნე – G.Veshapely. Boite Postale, №7, Paris, XII (გაზეთის სახელი არ უნდა ახსენო).

ლევან ასათიანი – ტიციან ტაბიძეს

ძ. ტიციანი!

დასწერე პატარა წერილი მაინც და გადმომეცით ხვალ 12 საათამდე. ძალიან მენწყინება, თუ არ დამიწერო. იმედი მაქვს, დასწერო.

პატივისცემით,

ასათიანი

24/XII. 25

[თბილისი]

კოლაუ ნადირაძე – შარუხ ჩარკვიანს

გამარჯობა ჩემო შარუხ!

შენი წერილი მივიღე და ვაპირებდი პასუხის მოწერას, თუმცა შენზე ცოტა არ იყოს გულ მოსული ვიყავი: მისთვის, რომ ამდევხანს წერილი არ მომწერე, ამდევხანს არ ჩამოდი და არც ჩვენებთან შესულხარ. დედა მწერს – „შარუხა თვალითაც არ მინახავსო“.

ეს-ეს არის გრიშა მოვიდა ჩემთან და ძლიერ გამახარა თავის მოსვლით. წარმოიდგენ, თუ როგორ მენატრებოდა მისი ნახვა ამ ზაფხულში. გრიშა გვეპატიჟება ოჩემჩირეში და მე – გითხრა მართალი – ისევ მომენატრა ხეტიალი. გადავწყვიტე, ამ ერთ-ორ თვეში უთუოთ წავიდე ოჩემჩირეში ერთი კვირით. რა თქმა უნდა, ქუთაისში გამოვივლი და ერთად წავალთ.

მანამდი კი ველი შენს ჩამოსვლას აქ. შედი ჩვენებთან. დედა გამოგატანს რამეს – პაოლოსთვის საბლუზე მინდა და უნდა შევუკვეთო იმ ქალს. ყოველ შემთხვევაში დედასთან მიდი და ის ყოველივეს გეტყვის.

მომიკითხე დია და პილა.

გელი.

შენი კოლაუ

მოინერე.

[თბილისი, 1925 წელი]

გრიგოლ ლალიძე – პაოლო იაშვილს

ძმაო პაოლო,

ვიცი, გაგიკვირდება, მაგრამ მაინც ფაქტია: ვსვამთ მე, კოკინა და კოლია შენ სადღეგრძელოს სტალინის ქალაქში, თუმცა ყველა ქალაქები მისია. გისურვებ დღეგრძელობას. სალამი ყველა ქართველებს როგორც წარმოშობით, ისე გრძნობით.

გაგიმარჯოს.

შენი გრ. ლალიძე

[სტალინგრადი, 1925 წლიდან]

ტიციან ტაბიძე – ჟანგო ლოღობერიძეს

წერილი რედაქციის მიმართ.

ამხანაგო რედაქტორო, ნება მომეცით, თქვენ პატივცემულ გაზეთში მოვათავსო შემდეგი:

კვირას, 16 ინვარს გამოვიდა გაზეთი „დროული“ №2. ასეთი უნმანური ფურცლები წინადაც ბევრი გამოსულა, მაგრამ ამისთვის ჩვენ არავითარი ყურადღება არ მიგვიქცევია, რადგან ვიცოდით, რომ ეს ლიტერატურის გარეშე დარჩება სამუდამოთ. ეხლაც უყურადღებოთ დავტოვებდით ამ ყმანვილების ნაცოდვილარს, რომელნიც მე ერთხელ „ბარრიკად“-ში დავდაღე სიტყვით, რომელსაც ეხლა არ სჭირია განმეორება, თუ მათ ისეთ ხერხისთვის არ მიემართათ, რომელიც ძალა უნებურად მოითხოვს მათზე შეჩერებას. ჩვენთვის და არავისთვის არ შეადგენს ინტერესს, თავის აზრი გამოთქვას ამ H და ნულების (რატომ ორი ნული და არა შვიდი, მათი რიცხვით, თუ აქაც „სპეციფიური“ არ იყოს რამე) ნაწერებზე. აქ კონტრაბანდით დაკანონებაა ლიტერატურულ „მაფალუ“-სი („ციბუ“ და „ხავბერა“) – რაც მგონია, თვითონ „მაფალუსაც“ შეარცხვენდა. აქ ბლომად დაბნეულია სოლომონ ზურგიელიძის აფორიზმები, რომელიც რატომღაც „დადაისტურად“ სალდება, ალბად იმიტომ, რომ ზოგან შიგ ურევია ჩემგან ორი წლის წინად გაზეთ „რუბიკონ“-ში დაბეჭდილი სტრიქონები ტრისტან ტცარას და ფილიპპო სუპოს მანიფესტებისა. ყველაფერი ეს შენელებულია პირადებული ლანძღვით ქართულ მწერლობისა – მაგრამ ყველაფერი ეს მათი ჭირის სანაცვლოდ იქნებოდა, რომ მათ პოლიტიკური „დანოსები“ არ დაენწყოთ და ისიც სრულიად უმიზეზოთ.

ვილაც ანონიმი ამ გაზეთში ეხება მომავალ მწერალთა ყრილობას და მოითხოვს, რომ იქ არ იყვენ დაშვებული ქართველი მწერლები და მათ შორის „ცისფერი ყანები“-ც, როგორც პოლიტიკური საბოტაჟნიკები. ამას უკვე ცუდი სუნი უდის და

ჩვენ არსებითად არც კი უპასუხებთ, მხოლოდ მოვაცხადებთ იმას, ვინც ამ სტრიქონებს უშვებდა, რომ ეს არ ეთანხმება იმ პასუხისმგებელ ხელისუფლების წარმომადგენელთა განცხადებას, რომელსაც ბევრჯერ ჰქონია ადგილი ქართულ პრესაში, თუნდა უკანასკნელ თვეშიც... ჩვენ ეს ღვარძლიანი გამოსვლა უფრო იმით გვინდა გავიგოთ, რომ ვითომდა „ფუტურისტების“ საბჭოს მეთაურებს დაბრმავებით მოსდით და არ იციან, რას შვებიან.

მეორე მომენტი, რომელსაც აგრეთვე მინდა მივაქციო ყურადღება, შემდეგს შეიცავს: ტფილისში გამართულ სერგეი ესენინის ხსოვნის საღამოზე განათლების მუშაკთა სახლში მე წარმოვსთქვი სიტყვა: ჩემი ტეზისები და ფრაზები უცერემონიოთ წაუღია პავლე ნოზაძეს თავის წერილში ხსენებულ გაზეთში სერგეი ესენინზე. მე მომყავდა ესენინის ანალოგიები: ჟერარ დე ნერვალთან, ლოზინო-ლოზინსკისთან, ბლოკთან, ვიონთან: მე ვამბობდი, რომ ესენინში იყო კარამაზოვის სისხლი და შევადარე ის მონგოლის ცხენს, რომელზედაც იჯდა ბატია და ჩალატარი, და ბევრი სხვა, რომელიც ასე უცერემონიოთ წაუღია წერილის ავტორს. ალბად მოლა-მასრაღინას არაკი დაუჯერებიათ ამ ყმანვილებს. იქნებ მართლა იფიქრეს, რომ ჩვენ იმდენად დაჩუმებული ვართ, რომ ასე ცოცხლათ შეიძლება მარადიურობა (სხვა არ იყოს რა, ამ საღამოს აუარებელი ხალხი დაესწრო და მათ შორის ზოგი ქართველი პოეტიც)...

საზოგადოთ, ეს ჩვეულება ბედის ქუდათ დაბედებით ამ „ფუტურისტებს“: ჩვენზე ამბობენ, რომ ლიტერატურას თავი დაანებესო – და უწყალოთ სწინკნიან „ცისფერი ყანწები“-ს ჯიქანს. ვისი ბრალია, რომ რეზინათ ეჩვენებათ ამ წერა-კითხვის უცოდინარ ბავშვებს ზოგი რამ: ალბად კანტის კატეგორიებზეც ასეთი წარმოდგენის იქნებიან თარაქამების მოდგმის ხალხი. ჩვენ გვგონია, ლიტერატურული სირცხვილია, რომ პოეტებზე სწერდე უმგვანო ცილის წამებას და მაიმუნივით ბაძავდე კიდეც (თვითონ „დროულის“ ეხლა გადაკეთებული ფორმატი, მიუხედავად შრიფტის და გამოცემის კულტურის საქმის ბევრი ანალიზისა, პირწავარდნილი „ბარრიკადის“ კლოშეა და სიტყვა „დროული“-ც გრიგოლ რობაქიძემ შემოიღო პირველად ხმარებაში).

მაგონდება, ამ გაზეთის გამოსვლის წინ, ჩემთან მოვიდა მისი რედაქტორი და მსთხოვა წერილი სერგეი ესენინზე, რაზედაც მე, რასაკვირველია, უარი უთხარი: უტაქტობისა და ფამილიარობისთვის ყურადღება არ მიმიქცევია, რადგან ეს საუბედუროთ ამ ყმანვილების ჩვეულებაა.

ეხლა აუღია ამ მოხერხებულ რედაქტორს და ჩემი სიტყვა დაუბეჭდია წერილათ, მხოლოდ ჩემი სახელის უხსენებლად და სხვისი სახელის და გვარის მინერით.

იქნებ ამას ეძახიან ეს ყმანვილები „ფორმალურ მეტოდს“. ამას ჩვენში კალამ-გირებს ეძახიან... ძალიან სანყენია ასეთი ხერხით პასუხის მიღება, მაგრამ ესეც ბედი ყოფილა.....

ტიციან ტაბიძე

17/1. 926 წ.

გრიგოლ ვეშაპელი – ნიკოლო მინიშვილს*

გაზეთი „ახალი საქართველო“.

ნიკო!

გწერ ერთაბაშად ყველაფერზე, რაც დამიგროვდა საპასუხოდ შენთვის.

ჯერ ჩემი და შენი დეპეშების შესახებ მანდ ჩემ ჩამოსვლაზე. საქმე ასე იყო და არის.

მანდ ჩამოსვლაზე პირველად სერიოზულად ვიფიქრე მაშინ, როცა ოდენკურიდან პარიზში ჩამოვიდნენ „შეფიცულები“, მონაწილენი მენშევიკებთან გადახდილ ბრძოლისა და შეხვეული თავებით დაიწყეს სეირნობა პარიზის ქუჩებზე (დავ. კაკაბაძის თქმით, ეს სურათი დიდი ომის გათავების ხანას მოაგონებდა ფრანგს, 1918 წ. როცა ფრონტიდან დაჭრილები პირდაპირ პარიზში მიდიოდენ)... ამ ხალხთან შეხვედრა, შენც იცი, ჩემო ნიკო, არ არის სასიამოვნო. d’ailleurs ამისათვის არ იყო, რომ 1924 წ. ბერლინში გადავედი გაზეთით?

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 969.

ეხლა ეს ხალხი გაცილებით უფრო გიჟია, ვინაიდან ემიგრაციის ერთი წელიწადის ფსიქიური და ნევრული გავლენაც განიცადეს. მტერს და მოყვარეს „შეფიცულები“ მხოლოდ ერთ რამეს უპასუხებენ: – „ჩვენ პოლიტიკის არაფერი გვესმის... ჩვენი ხელობა სხვა არის – სროლაო. ისე პოლიტიკას ჩვენმა „ბელადმა“ (ქაქუცას სახელს არ ახსენებენ, ისევე, როგორც ფაშისტები მუსოლინს, „დუჩეს“ ეძახიან) იცის და რასაც გვეტყვის, იმას ვიზამთო.

დამერწმუნე, ასეთი აუდიტორიით პარიზელ მკითხველთა გამრავლება არც ისე სასიამოვნო იყო ჩემთვის. და ვინაიდან ბერლინის ზურგში (Тыл) ჩემი ნასვლა ეხლა გაძნელებდა ალბად გაზეთთან ერთად, ამიტომ ვთქვი – ეს 22 ნომერი რომ გამოვუშვი, ექვსი თვის მაგიერი (გახსოვთ, რომ მევაჭრობდით ხარჯთაღრიცხვაზე) წელიწად ნახევარი გავძელი, და ანი ანასუნი ყველას... პასპორტი, ვიზა, გზის ფული და ორ კვირაში საქართველოში ვარ, სადაც სხვა არა იყოს, დავისვენებდი მაინც, ჩემ მშობლებს ვნახავდი, თუ რა საქმეს მოგვიდებდი ხელს, პოლიტიკურს თუ არაპოლიტიკურს. ყოველ – ორივე შემთხვევაში, სიცოცხლის პირობების მხრივ ალბად უარესად არ ვიქნებოდი მანდ: არც ფიზიკური და არც საზოგადოებრივი კლიმატის მხრივ, რადგან აქ მაინც იზოლაციის ფსიხოპათოლოგიას განვიცდით გაპროფესიონალებულ ემიგრაციის წრეში. მით უფრო, რომ მხეიდის საქმის შესახებ *carte d'identité* წართმეული მაქვს და ისე ვცხოვრობ – უვადოთ, მართალია, მაგრამ მაინც ისე... თან, რასაკვირველია, მაგონდებოდა შენი პროგნოზების შესახებ ჩემი და საზოგადოთ ჩვენი გაზეთის პერსპექტივებისა თვით საქართველოში და ვფიქრობდი, რომ გაზეთს თუ არა, იქნებ ისეთ უპარტიო ჟურნალს მაინც მოვანწყობდით, როგორიც ამ ჟამად გამოდის მოსკოვში – „Новая Россия“ (გიგზავნი მის содержание-ს); minimum'-ი სპეც'ალ სადმე არაპოლიტიკური მუშაობა რომ მოხერხდებოდა ჩემთვის, ამის იმედი მაქვს. норма – უპარტიო ჟურნალი იქნებოდა. ხოლო maximum'-ი – იქნება პლატფორმიდან ქართულ ვაგონშიც გადასულიყო კაცი, თუ ეს საჭირო დარჩებოდა.

ასეთ ჩემ სულისკვეთებას წამოენია შემდეგი „მიზეზი“ – მო-

რიგი ინტრიგა, რომელიც ძალიან მომაგონებს ბერლინისას. აქ ამ ჟამად პარიზში სამი სტიპენდიანტია სტუდენტი (ჭაბუკიანი, კობახიძე და რუხაძე). კობახიძემ კაჩუხოვის მოკლევადიანი კურსები გაიარა და როგორც სჩანს, ინსტრუქციებიც მიიღო უშეფოდ, თუ რანაირად უნდა ემღვრია წყალი. ამ ყმანვილ-მა (კობახიძემ) დაიწყო სტუდენტებში ლექცია-დარიგებების კითხვა: „ახალი საქართველო“ სმენავებური გაზეთია. ნამდვილი წითლები (ქართველები) მხოლოდ ითმენენ გრიგოლს. როგორც კი სიმონი წავა აქედან (და სიმონი კი თუ არ წავა, ყოველ შემთხვევაში, მას ქართულ საქმეებს ჩამოართმევენ და ბუღუს გადასცემენ), მაშინვე გრიგოლის საკითხიც მოიხსნება და ისიც მოგვმორდებაო. სიმონის ქართველი მოადგილე და მით უფრო ბუღუ და გრიგოლი ვერ მორიგდებიან. ჩვენც ამ დროისთვის ვემზადოთო, დავიკავოთ კავშირი ქართველ წითლებთან (აქ უფრო ფიზიკურად სერგო კ-ია სჩანს), დავისტრახოთ თავი ბუღუსთან მისი ვაჟის, შალიკოს, საშუალებით შევექმნათ ჯერ ჯერობით გრიგოლიდან და რედაქციიდან დამოუკიდებელი სტუდენტური ორგანიზაცია, გავჩერდეთ ცალკე გაზეთიდან და როცა დრო მოვა და სიმონი და გრიგოლი ფებს მოიტეხენ, ჩვენ მზად ვიქნებით, რომ გაზეთი ხელში ჩავიგდოთ კოლექტიურად. ალ. ჭაბუკიანმა ეს ყველაფერი იცის და ითმენს და იმის მაგიერ, რომ ჩემთან შეთანხმებულიყო ასეთ მამაძალღური ინტრიგის წინააღმდეგ – თვითონ ყოფ. ფედერალისტური ჯგუფის დაგროვებით უნდა დაიძვრინოს თავი კობახიძის მენშევიკური პლანებიდან. ამისთვის ჭაბუკიანმა ხელი მოკიდა მ. ტულუშს და ათრევს მას სტუდენტურ კავშირში (ეს ტულუში იანუსია – 9 აგვისტოს ლიუკსენბურგის ბაღში ჩვენი სეირის მომწყობთა შტაბში იყო. მეორე დღეს კი ლევანს ეახლა და შემდეგ დათიკო ლ-ის თითი გახდა!)...

მე მართალი გითხრა, ძალიან გამაბრაზა ამ ამბავმა, მით უფრო რომ სამიცე სტიპენდიანტი დაბოლოს რედაქციის ხათრით არის მოწყობილი. მაგრამ ამ საქმეში დატრიალება და ადმინისტრაციულად მისი გამართვა მძაგს. მით უფრო, რომ ერთი ამ და გვარი (აღნიაშვილის გამო) უკვე გადამხდა ბერლინში და მეყოფა. აქ, პარიზში არავითარი სურვილი არა მაქვს ვინმემ რაიმე „ჩისტკა“ ჩემი თაოსნობით დაასა-

ბუთოს. მით უფრო რომ აქ, პარიზში, როგორც ბერლინში, თუმცა ანტისიმონურ და ანტიგრიგოლურ ინტრიგას მუდამ თან სდევს ინტრიგა პოლიტიკური – ძველი ზღაპარი „უკლონისტური“ პერსპექტივების შესახებ. თუ ბერლინში ასეთი რამ აღნიაშვილთან იყო დაკავშირებული, აქ პარიზში ჩემ ამბებს ბიჭ-ბუჭები უკავშირებენ ბუდუს სახელს და მე, რასაკვირველია, რაც აქამდის მტრები მყავს გაჩენილი, ისიც მეყოდა მოსაღუნებლად, რომ ეხლა ჩემი რაიმე დემარშების გამო მდივნები გადამეკიდონ (ოჯახი ფრიად მრავალრიცხოვანი, ყველა პარტიულ სერიებში), მით უფრო, რომ შალიკოსი მე მხოლოდ კარგი მახსოვს (9 აგვისტოს ის რომ არა, მე თვალს ამომთხრიდნენ). P. S. ამ ამბების შესახებ ცოტა „ინფორმაცია“ ლელისაც ექნება... და მით უფრო, რომ არ მინდა, ამის გამო მართლაც „უკლონისტების“-ჭამია მე გამოვიდე ქართველ წითლებისათვის. არ მჯერა მათი პერსპექტივები და პოლიტიკა. ისე კი, ღმერთმა მშვიდობა მისცეთ, რა ჩემი საქმეა ყველა დავიდარაბაში მონაწილეობა. ყოველ შემთხვევაში, მე სამტროდ მენშევიკური ყოფილი მინისტრები მეყოფა, რომ ეხლა კიდევ ყოფილი ბ-იკ მინისტრები სამტროდ გადავიკიდო. ამიტომ იყო, რომ ვიფიქრე – მივაფურთხებ ამ ყველა ინტრიგებს და წავალ სახლში მეთქი. ამას გარდა, არის კიდევ ერთი გარემოება, რომელიც ჩემს მაქვთ წამოსვლას მაფიქრებს.

ეს გარემოება სულ ახალია... საქმე იმაშია, რომ როგორც გეცოდინება, ქაქუცას ჯგუფი ოდენკურის ამბების (შეტაკების) შემდეგ აშკარად მებრძოლი მხარე გახდა მენშევიკებისათვის. მათ შორის უფსკრული თან და თან ღრმავდება, „შეფიცულები“ ამ ჟამად მხოლოდ იმას სჩივიან, რომ როგორმე ჯავრი ამოიყარონ მენშევიკურ მთავრობასა და პარტიაზე... ამ ნიადაგზე უკანაკსკნელ დროს რასაკვირველია იმალება ერთგვარი ასოციაციები „შეფიცულების“ დამოკიდებულების სენსაციური „გამორკვევისა“ ჩვენი მიმართულებით (Враги моих врагов, мои друзья) სიმონს იმედი აქვს, რომ ამ მიმართულებით ქაქუცა პლიუს მხედრები – ოფიცრები – პლიუს ზოგიერთი პოლიტიკური მოღვაწე – სულ დაანგრევს ემიგრანტულ კოალიციას და მენშევიკები მართო დარჩენილ-

ნი პარტიულ პლატფორმას დაადგებიანო. მაშინ სიმონის თქმით ჩვენი მუშაობის გეგმაც შეიცვლება – ეროვნულ-სა-ზოგადოებრივი პლატფორმის მაგიერ, რომელიც „ახალ საქართველოს“ აქვს — დაგვჭირდება პარტიული შებრძოლება აქაური ადგილობრივ შესაფერ წრეებთან დაკავშირებითო.

მე არ ვიცი – ეს სიმონის აზრია, თუ მაქედან მოწერილი, მაგრამ მე ვიფიქრე, რომ არ ღირს მოცდა იმ დროსი, როცა, როგორც ბუდუმ მითხრა შარშან (გახსოვს, ერთად რომ ვიყავით) – „ჩვენთვის კაცი კარგია, სანამ ვჭირი, მერმე კი უმადური ვართ“. დასწრება სჯობს დაგვიანებას მეთქი. მართალია, მე შემეძლო მეფიქრა, რომ მომავალ, არა ეროვნულ, არამედ პარტიულ მუშაობის დროსაც გამოვდგებოდი, როგორც ასე თუ ისე საფრანგეთში გარკვეული ქართველი, მაგრამ მაშინ ხომ ალბად აუცილებელი იქნებოდა წითელი ვაგონი; მე კი ასე ვფიქრობ, რომ პლატფორმიდან ვაგონში გადაჯდომამდის ქრთველმა ემიგრანტებმა უნდა უსათუოდ გაისეირნოს საქართველოს სტანციაზე – ესე იგი ნახოს და ეზიაროს იმ რესპუბლიკას, რომელსაც ცნობს, როგორც მოქალაქე და რომლის მმართველ პარტიასთან უნდა დაახლოვება.

აი, ყოველივე ეს ერთად დაგროვებული იყო მიზეზი იმ პანიკურის დეპეშისა, რომელიც მოგეცი. ვთქვი, ერთი ჩავალ მეთქი და მერმე ვნახავ – დავბრუნდე აქ, სხვაგან წავიდე, თუ საქართველოში დავრჩე მეთქი.

მაგრამ შენ ისეთი „შენებური“ პასუხი მომეცი, რომ გადავწყვიტე არ გავინძრე, სანამ ამ წერილზე შენგან არ მივიღებ პასუხს და აი, დავიცდი კიდეც. ვნახოთ, რას მომწერ. დღეს სიმონმა გადმომცა გაზეთის შესახებ ლევანის აზრი – ესეც დარჩენას მაფიქრებს... ყოველ შემთხვევაში იმდენ რამეს დავესწარი აქ, რომ ერთი ქაქუცისა და მენშევიკების ჩხუბის სეირის ყურებაც ღირს ერთ რამედ.

ეხლა გადავდივარ შენი წერილის პასუხზე: ჯერ უკანასკნელზე (15 მარტის), მერმე მეორეზე. შენი გამოგზავნილი ნიგნები მომდის, რასაკვირველია. შენი ჭირიმე – справочник-ებს დაანევ, უფრო – ენციკლოპედიური შინაარსისას, რომ გაზეთისთვის რამე ამოვნერო. კლიშეების მასალა მჭირია ძალიან – რომ შემთხვევით ალბომებს – სახელმწიფო და საზოგა-

დო მოღვაწენი, მუნიციპალიტეტი, ზაჰესი, ყრილობების და იუბილეების (ჯარის იუბილესა და გასაბჭოების დღეს) და სხვა დროს გადაღებული ფოტოგრაფიები და სხვა ასეთები. კერძოდ ძალიან მაბრკოლებს უქონლობა – რუსულ-ქართულ საზოგადო ლექსიკონის. შენგან მარტო მათემატიკური მომი-ვიდა – ტეხნიკური მაინც გამომიგზავნე თუმცა რომ მოინდო-მო ჩუბინიშვილსაც მოახერხებდი – შემოკლებულ გამოცემას ხუთი კაპ. რომ ღირდა წინად. საბა-სულხან ორბელიანისაც არ გვანწყენდა. გამომიგზავნე კედლის კალენდარი და მაგი-დისაც ქართული („წერკუმს“-ის); გამომიგზავნე „მნათობი“ №11-12, სადაც შენი „შავი ვარსკვლავი“ იყო. თუ შეიძლება, „მნათობი“ გამოგზავნე სისტემატიურად – მე მათი განცხა-დება ხომ დავბეჭდე – ამიერკავკასიის „ცნობების წიგნი“ გა-მოვიდა? ავალიშვილს წიგნი მისი გადავეცი. მადლობას მოგ-წერს ალბად. წინასიტყვაობის (ელიავას) ზოგიერთი ფრაზე-ბი ალბად შენი ბრალია. თან ლევანის ძალიან აინტერესებს – გონორარის უფლება რომ არ მაქვსო? – თან რუსული ეკზემ-პლიარების გასაღებას სწუხს (ამაზე ზუბალაშვილი მოგწერ-და), ჩვენი აქაური მოსე შანიძეა. ავალიშვილი ქართულათ თარგმნის, 1 ცალი ჩემთვის უნდა გამოგიგზავნო უთუოდ. ამ ჟამად ავალიშვილი ჯვაროსანთა ეპოქის საქართველოზე სწერს მონოგრაფიას (აქაურ ნაციონალურ ბიბლიოთეკაში უნახავს გამოქვეყნებული დოკუმენტები – საიდანაც თურმე სჩანს, რომ [...] ევროპას საქართველოს დიდი იმედი ქონდა – ალბად მაშინაც რაღაც მენშევიკური შტუკები ყოფილა? არა! სიმონაზე თუ დავით კასრაძეს ეტყვი, მან იცის) გიორგი გვაზავას ერთი პორნოგრაფიული პოემა აქვს ქალთა გიმნა-ზიის პანსიონის ცხოვრებიდან – უნდა რამოდენიმე ციტატა მოვიყვანო „კოალიციური“ ამბების გარჩევის დროს.

ლევანმა რომ პარიზის ემიგრაციაზე ფელეტონები დაბეჭ-და, იმისი უკანასკნელი ნომერი მჭირდება – სთხოვე ან რე-დაქციაში მოიკითხე და მომანოდე. „კომუნ“-„ზარიას“ – ად-რესი ვაცნობე – იმედია, შენც უთხარი თორემ ვერ მივიღებ წესიერად ძველი მისამართით. „მუშა“-ც რომ მომდიოდეს 1 ცალი, კარგი იქნება. Заря – ძალიან ბევრი მომდის – 15 ცალი, 5 საკმარისია.

მეგრელების კრება რომ იყო (ინტილიგენციების) ამ ზაფხულზე თბილისში ავტონომიის შესახებ – იმის ანგარიში რომ იყო, ის ნომერი „კომუნისტისა“ მომიკითხე და გვაახლე.

შენ რომ მელაპარაკებოდი პარიზში ორბელიანის ლექსზე (სადაც ევროპას წყევლის) იქნებ გადამიწერო მანდ და კოპიო მომანოლო.

„Москва“-ში ველაპარაკე Бреннер-ს და ამის შესახებ ცოტა ჩვენი ბაასის რეზულტატს გიგზავნი წერილობით. კოპიო მე მომცა.

2. წავიკითხე 68 განითლებულის სია. მათში არის აგრეთვე ალფესი. მას ცალკე ვწერ პატარა ბარათს. თუ შენ საჭიროდ დაინახავ – მოაგონე დაპირება საქართველოდან ქართულ ცხოვრებაზე წერილების გზავნის შესახებ. თუ არა ვინმეს გააკეთებთ ეს – თუ გინდა კიკაბიძეს – შენი კარნახით, თორემ წერილები თბილისიდან უსათუოდ გვაკლია. კიკაბიძეს მე არაფერი წერილი არ მიმიღია და თუ კაცი ხარ აწი ისე გონორარს ნუ მიცემ, სანამ წერილს შენ თვითონ არ ჩაიბარებ. თუ კიკაბიძე არ ვარგა – მონახე ვინმე სხვა – ვინც გინდა. თორემ შენ მოგადგები ბოლოს და ბოლოს. მაგინყდებოდა – ლელი ჯაფარიძეზე უკეთ ვის შეუძლია ეს საქმე. უთხარი. მეც ვწერ.

3. გაზეთის ფასი შეცვალე, ისე როგორც იწერები, – ამის შესახებ დეპეშაც გამომგიგზავნე.

4. რას გულისხმობ, როცა ქაქუცას ამხანაგის შესახებ მირჩევ – ფრთხილად ვიყო – ფიზიკურადაა საჭირო ეს თუ პოლიტიკურად?

5. ამანათი (პასილკა) მიიღე თუ არა? ამის შესახებ წერილი მ. ხუბუნს გამოვატანე. ეხლა გიგზავნი თვით კვიტანციას. თუ რამე ხათაბალა იყვეს – ამ კვიტანციის მე ყოველთვის შემიძლია იმ 800 ფრანკის გადახდევინება (თუ დაკარგეს) რადგან ამ ფასად არის დაზღვეული. ამანათის ფული სიმონს გამოვართვი. ნივთები მე და ნინამ შევარჩიეთ.

6. შენი „თებერვალი“ ძალიან მოსაწონია ქართული რომანოლოგიის თვალსაზრისით. შიგ რომ ერთი ქალი იყოს შეამხანაგებული სიმონის საქმეებში – მაშინ უნაკლო რომანი იქნებოდა. შენ ალბად სიმონს ასეთ ქალს შეახვედრებდი, როცა სიმონი თბილისში დაბრუნდა ბათუმიდან... „გარდაც-

ვალება“ ჩემთვის პირადათ მეტად პოეტური და ლიკირულია. საინტერესო კი ძალიან. საერთოდ შენ დრო ტყუილად არ დაგიკარგავს ევროპაში არც ერთის მხრივ – და არც ეხლა კარგავ – როგორც ვხედავ...

7. მამი ჩემის მისამართი: სამსახურის – ქიათურა – ფოსტის გამგეა მგონი. თუ აღარ მსახურებს უკვე (იანვრიდან წერილი არ მიმიღია), მაშინ საჩხერე. სოფელ საირხეში გიორგი პეტრეს ძე ვეშაპიძეს.

ჩემი და ნანა ვერ ნახე თბილისში? (ქმრით Гарбачова არის. 27 кв. 3. Измайловская ул. 3)

8. ჩემი წიგნის შესახებ – მე აზრად მაქვს, გამოვცე კრებული „ახალი საქართველოს“ მეთაურთა თავიდან ბოლომდის, ან რჩეულები. თუ შენ ამ აზრს გაიზიარებ – მომწერე დეპეშით – და ან შენ მოგანდობ, გამოსცე ისე, როგორც დაინახავ საჭიროდ (კომპლექტი ალბად არის მანდ) ან და მე შევაგროვებ აქ, რედაქციასაც გავუყუებ და გამოგიგზავნი. ყოველ შემთხვევაში, ასე იქნება თუ ისე, ერთი კორექტურის გამოგზავნა მაინც დაგჭირდება აქ ჩემთვის, რომ რაიმე არ „გაიპაროს“.

9. პირანდელას თარგმანი გამოგზავნეთ.

10. პარიუსკი ვესტნიკი დაიკეტა და ამიტომ ველარ გამოგიგზავნით.

11. ლევანის – ფრანგული ემიგრაციის ისტორია გამოგიგზავნე ხუხუნის ხელით – ხომ მიიღე?

12. აშეტის (Hachette)-ათვის ჯერ არ გადამიცია ექსპედიცია, რადგან დიდ ზედნადებ (накладной) ხარჯებს მოითხოვს – ასე რომ შენ და „სახელგამს“ მასთან არავითარი საანგარიშო საქმე არა გაქვთ.

13. ყანდარელისგან მიღებულ წიგნებიდან (ოცი ყუთი მე არ მიმიღია – მივიღე 33 კილო, ესე იგი ფუთი და მესამედი დაახლოებით) მეტი ნაწილი კოლონიას გადავეცი და ბიბლიოთეკა მოვანწობინე.

14. „ფულები“ მივიღე ორჯერ (ერთხელ შენი თაოსნობით განცხადების) და მეორედ ჩემი თაოსნობით (გაზეთის ანგარიშში უნდა ჩავწეროთ ალბად) მივიღე. დიდი მადლობა...

15. სიმონთან შენი ქაღალდები რომ არის, შიგ კინემატოგრაფზე ვერაფერი ვნახე – გიგზავნი სამაგიეროდ სამ ლექსს, რომელიც აღმოვაჩინეთ მე და ამლიკმა.

16. ჩიტადის საქმე შევასრულე.

17. ტუტანკამონს (Рождение богов / Мережковский) ვაგზავნი ამლიკის ხელით ზეგ მოდის მოსკოვით.

18. ვაჩნაძეს (ივერსენს) ნოტები გაეგზავნა ჯერჯერობით.

სალამით შენი გრიგოლ ვეშაპელი

მოკითხვა ნინოსგან.

P. S. გავიგე ლევანის ოჯახის გამრავლება და გილოცავთ.

გრიგოლი

გულითადი სალამი ნიკოლოზს!

ნინა ვეშაპელი

ამ წერილის მიღება მაცნობე დეპეშით: „მივიღე“. სალამი გიორგი მაზნიაშვილს.

[პარიზი, 28 თებერვლის შემდეგ, 1926]

მიხეილ ჯავახიშვილი – სერგო კლდიაშვილს

ძმაო სერგო!

გუშინდელმა ამბავმა მეტად ამაღელვა, – უფრო კი იმ საზიზღარმა ქორმა, ვითომ მე მეთქვას უაზრო და უმსგავსი რამ შესახებ ხაზინის გაყვლეფისა. ამას მე ვერ ვიტყოდი, თუნდაც იმიტომ, რომ „მნათობის“ ხარჯებს ხაზინა კი არ ჰფარავს, არამედ ჟურნალის შემოსავალი. ეხლა მომაგონდა: ერთ-ერთმა დამსწრემ ამ ბაასში ჩაურთო: „ყველაფერი რომ ორჯერ ვბეჭდოთ, ხაზინაც ვერ გაუძლებდა ასეთ ხარჯებსო“. მე გთხოვთ, ძმაო სერგო, ერთხელ კიდევ გამოჰკითხოთ ამბავის მომტანს, მე ვთქვი თუ სხვა ვინმემ ზემოხსენებული?

ეხლა თქვენს თანამშრომლობაზე. მე ვიმეორებ: თანახმად ჟურნალის წესებისა, შეიძლება ნახევრამდე მასალა დაბეჭ-

დილი ყოფილიყო სადმე (გაზეთ „მუშა“-ში), როგორც ნანყვეტში, აქეთ-იქიდან ამოკრეფილი. მეც ხშირად მთხოვენ ასეთ ნანყვეტებს, მაგრამ სამიოდე წელიწადში სამიოდე ნანყვეტი მივეცი – 1 ან 2 გვ. ასე რომ ვიანგარიშოთ, თქვენ ჩემზე და გრ. რობაქიძეზე მეტი გეძლევათ. მაშასადამე, თქვენ ვერ მოგვთხოვთ, რომ სხვაგან დაბეჭდილი, თუნდაც ოდნავ შევსებული, მეორედ დაიბეჭდოს. ეს თქვენც დამიდასტურეთ. დარჩა ერთად ერთი გზა: ყოველ ცალკე შემთხვევაში თქვენი მასალა შევადართ უკვე დაბეჭდილს და „ვივაჭროთ“. ლაპარაკიც მხოლოდ ამაზე იყო. იმედია დამეთანხმებით, რომ ამ საქმეს სხვანაირად ვერც შევხედავდით. დასასრულ, ორში ერთი: ან თქვენ გჯერათ, რომ მე არაფერი მითქვამს „ხაზინაზე“, ან არ გჯერათ. თუ გჯერათ ჩემი სიმართლე, ჩვენი ურთიერთობა არ უნდა შეირყეს; თუ არ გჯერათ – გულში სამუდამოდ დამრჩება დაუმსახურებელი წყენა. ყოველ შემთხვევაში, გთხოვთ, მიიღოთ ჩემი გულწრფელი ბოდიში და სალამი.

პატივისცემით მ. ჯავახიშვილი

10/III.26

[თბილისი]

სიმონ მდივანი – ნიკოლო მინიშვილს*

Дорогой Нико!

Грузино-грек пока не обращался. Кстати, почему ему не обратиться в самой Грузии в наше консульство: результат один и тот же и мы и в Греции, сумеем только отправит его хадатайство в Москву, а уже ускорить или получить благоприятный результат, придется сделать на месте.

Милый друг! Вы имели хорошую привычку, к несчастью, очень скоро покинутую, посылать мне книги-новинки; нельзя

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 969.

ლი вернуться к „этому порядку“ вновь. Вы знаете, что меня интересует, а в „Заре“ я читаю о целом ряде интересных для меня новых изданиях.

Пожалуйста посылайте – готов компенсировать чем угодно. Григола берегу „со всех сил“, он молодец и я его очень люблю. Правда, это мне стоит „дорого“, ибо очень многие (некоторых вы знаете) перенесли стою неприязни к Григолу на меня. Но я не из пугливых.

Думаю, что через два месяца Григол может уже приехать на Кавказ, если дела пойдут так, как я думаю. Ему действительно надо дать вполне заслуженный отдых.

Телеграммы от Левана, какого либо такого содержания, которой „причину объяснит Григол“, я не получал.

И вообще, пожалуйста „нажми“ на Левана, чтоб он отвечал на мои телеграммы и письма хотя бы тоже телеграммой. С тех пор, как он стал папшей, он абсолютно забыл меня и что хуже всего, мои дела.

Будьте здоровы. Надеюсь скоро (в августе) учидется.

Жму руку, привет Левану с „фамилией“ Симон.

М. Н. шлет сердечный привет. Семюк тебя не забывает.

7/V. [1926, პარიზი]

ტიციან ტაბიძე – მწერალთა კავშირის პრეზიდენტს*

მწერალთა კავშირის პრეზიდენტს!

მწერალთა კავშირთან არსებულ ქართული ენის განმედის კომისიამ სექციის კრებაზე 8 მაისს დაადგინა შესდგეს ბიბლიოგრაფია ქართულ ზეპირ სიტყვიერებისა და დაგროვდეს ხელოვნების სასახლეში, როგორც დაბეჭდილი წიგნები, ისე ჟურნალ გაზეთებიდან ამონაწერი ნიმუშები ხალხურ შემოქმედებისა, რაც მოიპოება პერიოდულ გამოცემებში ჩვენ დრომდე. ამავე სექციამ მუშაობისთვის მიიწვია ამხ.

* დაცულია საქართველოს ეროვნული არქივში.

იროდიონ სონლულაშვილი, საქართველოს მუზეუმის გამ-
გის მოადგილე და დაადგინა წინასწარ ხარჯისთვის მიეცეს
მას ხუთი თუმანი (50 მ).

სექციის დავალებით გთხოვთ ეს თანხა გამოუწეროთ ამხ.
ი. სონლულაშვილს. ამასთანავე დამტკიცებული ოქმი სექ-
ციის სხდომისა ეგზავნება მწერალთა კავშირის სამდივნოს.

სექციის თავმჯდომარის მაგიერ საბჭოს წევრი

ტიციან ტაბიძე

17/5 – 926 წ.

[თბილისი]

პაოლო იაშვილი – ეფემია და გიორგი ლეონიძეებს

ძვირფასებო ეფეფუცი და გოგლა!

გილოცავთ ახალს მზეთუნახავს. გულით მიხარის, რომ დე-
დაც და ბავშვიც კარგად არიან. ბორჯომში გოგი ისე იყო
გატაცებული თევზაობით, რომ ალბათ ერთს ტკბილ ღამეს
დაავიწყდა „ბიჭო, ბიჭოს“ ძახილი. საჭირო იქნება შემდეგში
ამ შეცდომის გასწორება. დღეს დაღლილი ვარ და სახლში
ვიქნები, ხვალ გინახულებთ.

თქვენი მარად

პაოლო იაშვილი

17. V. 26

[თბილისი]

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Станція Лихи (З.К.М. дор.), дом Кипиани, Квишхети.

Валеріану Гафриндашвили.

30/VII-926.

ვალერიან, შენ ასე ჩუმად გაიპარე და არაფერსაც არ გვა-
გებიებ შენ ამბავს.

ჩვენ ვიხრჩობით სიცხეში და კრიზისები გვიპირებენ გადა-
შენებას.

იყო აქ ერენბურგი – შეიძლება შეგხვდეთ კიდეც ბორჯომში
შენთან ერთად. პაოლო ქობულეთისკენ გვეწევა. თუ წავე-
დით, უშენობა ვერ იქნება. სალამი ირას.

სალამი რაჟდენს – ალბად თქვენ იცლებით ლექსებით.

თქვენი ტიცციან

[თბილისი]

ნიკოლო მინიშვილი – ლეო ქიაჩელს*

30. 7. 26.

ძმაო ლეო!

გიგზავნი ჩემს წერილებს, რომელიც მომიწერია უცხოეთი-
დან ზოგი ჩემი ლიტერატურულ მეგობრებისათვის, ზოგი
ამხ. ლ. ლოლობერიძისათვის. უმეტესობა ამ წერილებისა
ჩემი ევროპიდან ჩამოსვლის შემდეგ (1925 წ.) მე გადმომცა
ტიცციან ტაბიძემ, რომლისათვისაც ამხ. ლოლობერიძეს ეს
წერილები გადაეცა ამხანაგებისათვის გასაცნობად.

ზოგი წერილი დაკარგულია (მაგ., დაუკარგავს ერთი წერი-
ლი გ. ლეონიძეს), ზოგის ასლი დამრჩა საფრანგეთში ჩემი
იქიდან გადმოსახლების დროს. ეს წერილები (ასლები) და
აგრეთვე ამ წერილებზე ამხ. ლოლობერიძის პასუხები, რამ-
დენადაც ვიცი, ამჟამად ინახება პარიზში. საბჭოთა საელ-
ჩოში პირუშოვთან, მასთანვეა ჩემი მოხსენება ჟურნალის
გამოცემის შესახებ, სადაც მე ვსთხოვდი ფულს სესხად იმ
პირობით, რომ მას დაენიშნა კონტროლი ჩვენზე გადმოცე-
მულ ქართული ფილმების ექსპლუატაციის საქმეში და პირ-
ველი შემოსავალიდან აეღო ეს ვალი.

თუ საშუალება მომეცა ამ მასალის შეგროვებისაც, გად-
მოგცემთ მათაც.

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწე-
რა 3, საქმე 968.

ამ წერილების გადმოცემა სარეკ. მუზეუმისათვის მე მიმაჩნია ჩემთვის სავალდებულოთ და მეორეს მხრივ ისინი არ უნდა იყვნენ მოკლებული ერთგვარ საზოგადოებრივ მნიშვნელობას, როგორც დოკუმენტები. ყოველ შემთხვევაში ეს მომავალის საქმეა. მე არ შემეხება.

რაც შემეხებოდა, უნდა მექნა და ვშვები – ეს უნდა იცოდეს ყველამ. ამიტომ გთხოვთ, მიიღოთ ეს მასალა მუზეუმში.

მეგობრული სალამით ნიკოლო მინიშვილი
[თბილისი]

ნიკოლო მინიშვილი – ლეო ქიაჩელს*

ლეო.

ეს. ლ. ლოლობერიძის წერილია, რომელსაც აკლია ბოლო. თუ ვნახე, დაგიმატებ. წერილი ალბათ ეკუთვნის 1923-ს კუდს ან 24 დასაწყისს. მიუმატეთ იმ დოკუმენტებს.

შენი ნ. მინიშვილი
[თბილისი, 30 ივლისის შემდეგ, 1926]

ილია ერენბურგ – ტიცციან ტაბიძეს

Сердечный привет. Пишем уже с отошедшего парохода-суды.

Ваш И. Эренбург

Самый лучший привет Вам и Вашим.

И. Эренбург

[ბათუმი, 6 აგვისტო, 1926]

* დაცულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში, ფონდი 8, აღწერა 3, საქმე 972.

ვალერიან გაფრინდაშვილი – ტიციან ტაბიძეს

ძმაო ტიციან!

დიდი მადლობა გახსენებისთვის. რა ამბავია ტფილისში? აქ საუცხოვო ბუნებაა, მაგრამ მოწყენაც დიდია. დავწერე ერთი ლექსი: „მოაგარაკე-იდიოტი“. როგორ არიან ალი, კოლაუ, გოგლა, სანდრო, ნიკო (მინიშვილი), *Вспоминайте ли вы поэта Гафриндашвили?* (მანდელშტამის რეზონანსი). ამას წინად სიზმარში ვნახე შალვა აფხაიძე. აქ ხანდახან ვკითხულობ ვაჟას. დიდებულია:

შენს და შოთაის მარჯვენას

ვემთხვევ ზედი-ზედაო.

ახალი ფუნაგორიები ბლომად ექნება დაწერილი კოლაუს. ნინო ყიფიანის სახლიდან, სადაც ჩვენ ვცხოვრობთ, კარგი გასახედავია. ჩვენს წინ თვალუწვდენელ მინდორზე მოსჩანს კალოები და მოჭრილი პურის ზვინები საყდრის გუმბათებივით. რაჟდენი და ვასო გორგაძე იყვნენ ბორჯომში და იქ გრიგოლი ინახულეს. კარგს იზამთ, თუ გამოივლით ქვიშხეთისაკენ. აქ ყველაფერი იშოვება, მხოლოდ ძნელი საშოვარია ღვინო. რა ამბავი მოგდის წინადან? ხომ კარგად არის ნიტა? ირა მოკითხვას გითვლის. ის კმაყოფილია ქვიშხეთით. სანდრო რომ აქ წამოსულიყო, არ ინანებდა.

გიგზავნი ლექსს „ალი არსენიშვილზე“, თუ გვიან არ არის, დააბეჭდვინე კოლიას „ქართულ მწერლობაში“.

გავიგე შენი ლექსის ამბავი („თამუნია წერეთელს“) და არ ვამტყუნებ კოლიას, თუმცა შეიძლებოდა სხვა სათაურით დაბეჭდვა.

ნუ დაგვივიწყებთ. ნახვამდი.

პაოლო, ალბად დაეუფლა აჭარას.

მოკითხვა ყველა დასიცხულ ამხანაგებს.

ვალერიან

ქვიშხეთი, 9 აგვისტო, 1926 წელი

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Ст. Лихи (Закав. Жел. дороги), Квишхети.

Дом Союза писателей Грузии. Валериану Гафриндашвили.

ძმაო ვალერიან, შენი წერილი მივიღე ტფილისში წამოსვლისას. ეხლა ვარ ანაპაში – დიდებულად ვიმგზავრე გემით „ილიჩი“ – და ვნახე ყველა ქალაქები შავ ზღვაზე – ისე კი ამ სკვითიაში მონყენის გარდა არაფერი არ არის საინტერესო. ეს კია, რომ ლექსები იოლად იწერება. დაგწერე, პაოლოს არ იყოს, შესავალი პოემის: ქართლის ცხოვრება (გაღებული ცა – 1918 და 1919 წ.). ჩამოსვლისას წაგიკითხავ. ნიტა ავად იყო, ეხლა ცოტა მორჩა – მოკითხვა ირას და სხვა ჩვენ ხალხს ქვიშხეთში. სალამი რაჟდენს, თუ მანდ იყოს.

შენი ტიციან

Керченская №39

ჩემო ირა, გამოგიგზავნე წერილი. არ ვიცი, მიიღე თუ არა. ტიციანის ჩამოსვლა ძლიერ გამიხარდა, მაგრამ ნიტა მყავდა ავად და რაც მოიმბატა, ისევ დაიკლო. მე კარგათ ვარ. სრულებით არ მოვისწრაფი თბილისში. შენ როგორ ხარ, მომწერე წერილი. თამარა სოჩაში ყოფილა. გკოცნით ბევრს შენ და ვალერიანს.

შენი ნინა

[ანაპა, აგვისტო, 1926]

პაოლო იაშვილი – კოლაუ ნადირაძეს

ჩემო ძვირფასო კოლაუ!

შარუხის შეხედვამ გული ამიძგერა, მეგონა, ორივეს ერთად გნახავდით.

ცოცხლად მიაშობოთ, თქვენს მოგზაურობას რომელიც, როგორც ეტყობა შარშანდელ აბხაზეთის ტურნეს ემსგავსება.

შენი ნინა სწერდა თამარს „Коля прогорает медленно но

верно“-ო. ვატყობ, ჩემო კოლაუ, რომ შენ კომერციაში უბედო ხარ, მაგრამ ერთია სასიხარულო, რომ ასეთმა უიღბლო ტურნეებმა, ლექსების დახვავება იცის. მე მიმყავს ჩვენები ბათომში, დავრჩები იქ ხუთი დღე, შემდეგ თბილისში. იქიდან ისევ ბათომში, შეიძლება აბხაზეთისკენ შეუერთდე თქვენს ტურნეს.

სოფელში დავსწერე ლექსები, დავიწყე პიესა, ვიყავი წერის გუნებაზე, რაც ჩემთვის ძვირია.

როდის და სად გნახავ? ვცდილობ შენთვის კარგს ოთახს. უსათუოდ მოვახერხებ.

ჭიათურაში ნახეთ კონია, რამეს დაგეხმარებათ. რომ ჩამოგესწროთ ჩემთვის „Окупил бы все расходы Ренессанса“. გიგზავნი ერთს ლექსს, მხოლოდ მიტომ რომ მოულოდნელია:

მელორეს სიმღერა

უფალო! უსმინე შევარდენს,
მის ხელით გიგზავნი ბარათს,
მიშველე ღორებში ჩავარდნილს,
ღორებში დარჩენილს მარად.
როგორც რომ ბურვაკი პალოზე
მინდორში ბანარით აბია,
მარტო ვარ, უფალო, დალოცე,
მელორე ცრემლების ყლაპია!
უფალო! მომეცი სამხარი
ძალღივით ამოსულს ცაზე
და შენი პერანგი ნახმარი
ჩამაცვი ცოდვიან ტანზე.
მომეცი ბავშვებში ჩარევის
და მათთან თამაშის ნება,
უფალო! შენს გარდა არავის
არა აქვს ამის უფლება.
ფიქრები სამწყესო ღორებზე,
ყოველ დღე ცრემლებით მსჯიდა
უფალო! გალავნის ყორეზე
დამნიშნე ბელურა ჩიტად.

არ ვიცი, რამ მათქმევინა ეს ლექსი.

აბა, ასე ჩემო ძმაო და ძვირფასო პოეტო! დაახვავე ლექსები, კრებულს ვსცემ „უნდა ავარდე, მამა პარნასზე“, უნდა ავტეხოთ „орудийная пальба стихов“.

აბა, იყავი მზად! ნუ დაიგვიანებ თბილისისკენ. გაკოცებ. ვაბარებ შენს თავს შარუხას.

შენი მარად პაოლო

14.IX.26

[თბილისი]

პაოლო იაშვილი – კოლაუ ნადირაძეს

ძვირფასო კოლაუ!

შარუხი გვატყობინებს შენს ამბებს. შენ კი Ни гу-гу. როდის ჩამოხვალ, როდის გაგვახარებ.

ჩვენ გადავწყვიტეთ, აუცილებლად გამოვსცეთ კრებული ამ ორ თვეში. ჩამოდი დატვირთული.

ნუ დაიგვიანებ. შეიძლება ოთახი მოვახერხოთ, თუ მალე ჩამოხვალ.

მოკითხვა ნინას.

შენი პაოლო

[თბილისი, 1926]

პაოლო იაშვილი – ალექსანდრე ახმეტელს

ძვირფასო ამხანაგო და ძმაო საშა!

მოგმართავ შენ პირადად, აგრეთვე, როგორც კორპორაცია „დურუჯის“ ნევრს და მეთაურთაგანს.

შენთვის გასაგებია ამ ბარათის მიზანი. იგია გამოწვეული გამოსარკვევად იმ გაუგებრობისა, რომელიც დამყარდა ჩემს და კორპორაციას შორის და შეიძლება „ცისფერ ყანწებსა“ და „დურუჯს“ შორის.

ერთ დიდ დამსახურებად ქართული ხელოვნების წინაშე მე და ყველა ჩემ ამხანაგებს მიგვაჩნია „დურუჯის“ აღტაცებული და უიჭვოთ ცნობა მაშინ, როდესაც თქვენს წინააღმდეგ შეიარაღდა ჩვენი საზოგადოება. თქვენი შემოქმედება მე მიმაჩნდა ახალი ქართული ხელოვნების დიდ საქმედ, ისევე, როგორც „ცისფერი ყანწების“ მუშაობა. სისტემა თქვენი ბრძოლისა იყო ჩვენთვის ახლობელი და ღვიძლი სისტემა. აგრეთვე თქვენი ნიადაგი და გეზი ჩვენთვის იყო ნათესაური. ჩვენ დარწმუნებული ვიყავით, რომ „დურუჯი“ იყო ნაწილი ერთი ესთეტიური ფრონტის, რომლის შთამაგონებელი ვიყავით ჩვენც. ასეთი შეხედულება დამტკიცდა – შარშანაც ჩემი და ჩემი ამხანაგების მეგობრული ბარათებით, რომელნიც ჩვენ მოვათავსეთ თქვენ მიერ გამოცემულ კრებულში.

წელს „დურუჯის“ კორპორაციაში მოხდა მნიშვნელოვანი და სამწუხარო ამბავი: – კოტე მარჯანიშვილის და რამოდენიმე კორპორანტის ჩამოცილება. ეს ამბავი ჩვენთვის მოჩვენება იყო „დურუჯის“ ნაწილობრივ კრიზისის. კონფლიქტმა გამოიწვია სიხარული თქვენს მოწინააღმდეგეთა შორის. ჩვენ არ ვიყავით მონაწილენი ამ სიხარულის. ყველა ჩვენთაგანი მომხრე იყო „ზავის“. მიუხედავად იმისა, რომ კოტე მარჯანიშვილის ჩემდამი დამოკიდებულება საკმაოდ გულცივია და, ჩემის ფიქრით, თავიდანვე გულწრფელი არ იყო. მე მაინც მიმაჩნია მარჯანიშვილი ჩემი გუნების დიდ ხელოვნად. მე,

აგრეთვე, ვფიქრობ, რომ ის ჯერ კიდევ საჭირო იყო თქვენი თეატრისათვისაც, და რაც უფრო საგულისხმოა, თქვენ ყველა საჭირო იყავით მარჯანიშვილისათვის. ამ კონფლიქტში მე არ მეშინია თქვენი ბედის. მე მანუხებს კ. მარჯანიშვილის მარტოობა, რადგან დარწმუნებული ვარ, რომ კოტე მარჯანიშვილი ვერ შექმნის სხვა კოლექტივს, რომელთანაც დაამკვიდრებს ჰარმონიულ მუშაობას. ამ მოსაზრებით ჩვენ ვიყავით მომხრენი „ზავის“. თუ ეს „ზავი“ არ მოხდა, კ. მარჯანიშვილი იძულებული იქნება საქართველო დასტოვოს.

გვაქვს თუ არა ჩვენ უფლება, დამშვიდებით შევუვრიგდეთ ამ სამნუხარო შედეგს კონფლიქტისას?!

მე მჯერა, რომ მარჯანიშვილის და დურუჯის კონფლიქტი არ არის გამონეული მხატვრული უთანხმოებით. აქ, ალბათ, ადგილი აქვს უფრო მდაბალ და ადამიანურ მიზეზებს. მით უფრო საჭირო იყო მათი გადალახვა. მე არსებითად არ ვეხები საკითხს, არ ვეძებ, ვისი ბრალი მეტია. ამას მნიშვნელობა არა აქვს. სასამართლო „მემჩანური“ ორგანიზაცია არის და იქ მხატვრული საკითხები არ ირკვევა.

მარჯანიშვილის და რამოდენიმე კორპორანტის წასვლის შემდეგ მე დიდის ინტერესით მოვდიოდი რუსთაველის თეატრში. შეიძლება დამტკიცდეს, რომ არასოდეს მე და „ყანწელები“ ისე ხშირად არ ვყოფილვართ რუსთაველის თეატრში, როგორც წელს...

მომწონს და მახარებს „ზაგმუკის“ დადგმა.

მომწონს და მახარებს ირაკლის და უშანგის დიდი წარმატება, ახმეტელის მხატვრული გემოვნების მთლიანობა და რაც ყველაზე საბედნიეროა, ახმეტელის ავტორიტეტი, მაგარი ხელი და დისციპლინის სიმტკიცე.

მაგრამ არ გეთანხმებით „ამერიკელ ძიას“ დადგმაში.

დურუჯის სიძლიერე ორ მომენტშია: ერთი „მაგარი ძიობა“ და მეორე კორპორაცია, როგორც მხატვრული სკოლა. მეორე მომენტის მიხედვით თქვენ „ძია“ არ უნდა დაგედგათ. ეს არის **Соглошательство**.

ასეთი შეცდომები ჩვენც გვქონდა უკანასკნელ წლებში და სწორედ ეს ინვევდა ყველაზე მეტ კრიზისებს და ენერგიის გაფლანგვას.

ეს მე ვთქვი აშკარად. ალბათ ეს იყო მიზეზი ჩვენს შორის გაუგებრობის დამყარებისა, და მხოლოდ ამისათვის ნუ იქნება ჩვენს შორის უბრობა. „დურუჯმა“ რომ უკანასკნელი კრიზისი განიცადოს, დაღუპვის პირს რომ იდგეს, მე მაინც ვილაპარაკებ შეცდომებზე.

მე აშკარად მინდა გითხრა, ძვირფასო საშა, შენ და ყველა კორპორანტს, რომ ჩემი ვითომ და გულცივობა „დურუჯისადმი“ გამოწვეულია თქვენი იჭვნეულობით. ჩემს წინააღმდეგ არის კიდევ ერთი დანაშაული მომართული: თითქოს მე მელაპარაკოს ერთ-ერთ მთავრობის წევრთან კორპორაციის სამტროდ. შეიძლება, მე ვისმესთან ვსთქვი „ამერიკელი ძიას“ შესახებ ის, რასაც თქვენ გნერთ. ეს არ მიმაჩნია დიდ დანაშაულად, რადგან იგივე მე გადმოგეცი შენც, საშა, თუ გახსოვს.

ჩემი შეხედულება მე არავისგან დამიმალა, რადგან არ ვარ ჩვეული დავფარო მართალი, მით უფრო მხატვრულ საკითხებში. ეს არის ყველაფერი, რაც მომაგონდა. მე იმედი მაქვს, ამ ნიადაგზე გვექნება კიდევ პირადი საუბარი. ალბათ მაშინ გამოვარკვევთ ყველა გაუგებრობას. ჩემში ძველებურად რჩება რწმენა, „დურუჯისადმი“ სიყვარული კი შეიძლება ახლა მეტი იყოს, ვიდრე როდესმე.

გილოცავთ ქართული თეატრის დღეს.

შენი და მთელი კორპორაციის ძმა და მეგობარი

პაოლო იაშვილი

2 იანვარი, 1927

[თბილისი]

დავით კაკაბაძე – ტიციან ტაბიძეს

2 იანვარი, 1927 წ. პარიზი.

პატივცემულო ტიციან!

ნიკო ფიროსმანიშვილის მონოგრაფიაში თქვენ, სხვათა შორის, აღნიშნული გაქვთ, რომ ნიკო ფიროსმანიშვილზე დაიბეჭდა 1913 წელს გრიგოლ რობაქიძის წერილი რუსულ ენაზე, რომელიც ჩვენთვის პირველ წერილად უნდა ჩაით-

ვალოს. ეს ცნობა აქაურ წრეებში იწვევს ეჭვს, ამიტომ დიდათ მადლობელი ვიქნები, თუ ამ ეჭვის გასაქარწყლებათ, შემატყობინებთ იმ გაზეთის სახელს, ნომერს და რიცხვს, სადაც ეს წერილი იყო მოთავსებული. ამასთანავე გთხოვთ, მაცნობოთ, რა საბუთია იმისი, რომ ლე-დანტიუ ფრანგი მხატვარი იყო, როდესაც ცნობილია, რომ ლე-დანტიუ რუსი მხატვარია, ვინაიდან ეს საკითხიც აქ საკამათოდ არის.

დიდათ დავალებული ვიქნები, თუ ამ ცნობებს მომანვდით.

პატივისცემით,

დავით კაკაბაძე

მისამართი: D. Kakabadzé. 22, rue Delambre, Paris (14e).

Париж – Франция.

ჟანგო ლოლობერიძე – ტიციან ტაბიძეს

1927 წ., თებერვალი 12.

სრ. საქ. მწერალთა კავშირის წევრს, მოქ. ტიციან ტაბიძეს.

თანახმად თქვენი განცხადებისა მწერალთა კავშირის პრეზიდენტის სხდომაზე 7 თებერვალს, 1927 წელს, თქვენ მონდობილი გაქვთ „პუშკინის ხსოვნის საღამო“-ს მოწყობა 1927 წ. 20 თებერვალს.

მოგაგონებთ რა დანიშნულ დღეს, გაცნობებთ, რომ მოხსენება შესდგება ხელოვანთა სასახლის ყვითელ დარბაზში. გთხოვთ, შეგვატყობინოთ, როგორი წესით არის თქვენთვის სასურველი ბილეთების განაწილება.

სრ. საქ. მწერალთა კავშირის მდივანი: ლოლობერიძე

ტიციან ტაბიძე – გუგული ბუხნიკაშვილს

ძვირფასო ამხანაგო გუგული!

ამ ბარათის მომტანი ერლომი სავანელი ჩემი ძველი ნაცნობია და დიდი ინტერესი აქვს ქართული თეატრის. ის არის

ავტორი პიესებისა, რომელთაც აქვთ თანამედროების მნიშვნელობა.

გთხოვთ ძალიან, მოუსმინოთ და დაეხმაროთ, რომ როგორმე მაგის პიესა დაიდგას ან თქვენთან, რუსთაველის თეატრში და ან სახალხო თეატრში.

უფრო დანვრილებით მოგელაპარაკებით პირადათ.

ხელ. ტიცციან ტაბიძე

4-III – 927 წ., ქ. ტფილისი

ტიცციან ტაბიძე – სიმონ ყაუხჩიშვილს

ძვირფასო ძმაო სიმონ!

მე დიდ ბოდიშს ვიხდი, რომ გუშინ ვერ დავესწარი შენ დისერტაციის დაცვას. მე ამას განსაკუთრებით ვსწუხვარ, რადგან ჩვენ გიმნაზიის ამხანაგებში მხოლოდ ორი შევრჩით ფილოლოგიას: შენ დღეიდან კლასიკურ ფილოლოგიის დოქტორი ხარ – და მე ერთი სანყალი პოეტი. თუმცა მოსკოვში ვსწავლობდი ფილოლოგიას და ჩვენი დეკანის აპალონ ა. გრუშკა ლექსშიც მომიხსენებია.

მე ჩემმა ძმამ პირველად და შემდეგ სხვა დამსწრეთაც მომიყვეს, რომ შენ ბრწყინვალეთ გაიმარჯვე და შენი გამარჯვება, ასე მგონია, ჩემი გამარჯვებაც არი. თუმცა მე ხშირად მიყვარს გამეორება:

Единственный раз спорил в жизни

И то на диспуте магистра.

მე ყოველთვის მანვალებდა ინოკენტი ანენსკი და ჟადე ზელინსკი – და ვწუხვარ, რომ არ ვიცნობ თქვენ გრიგოლ წერეთელს. რატომღაც გულში მაქვს ჩარჩენილი ეს სიყვარული და დღეს მაგონდება ჩვენი გიმნაზიის „ჩუდაკები“: ბოჟკო და სემიონ ზახაროვიჩი Н. (ხაზი).

რამდენი ხანი გავიდა ამის შემდეგ და მე თითქო ხვალ კიდევ გამოვიღვიძებ ჩვენ დიდ ჭანდრის ქვეშ რიონის პირად. ძვირფასო სიმონიკა, მე დღესაც მახარებს, რომ შენ ისევ

მხიარული ხარ და აღფრთოვანებული: ასე გხედავ მე შენ ქუჩაში და სტამბაში. მე სულ არ ვიცოდი შენი დისერტაციის ამბავი და სიყვარულით გიგონებდით მე და პავლე ინგოროყვა ამას წინათ...

ჩემთვის არ არის მეტი შთაგონება და პოეზიის კეთილშობილება, როგორც ანტიური პოეტები და წარმომადგენია, როგორ უნდა ვიტანჯებოდე, როცა, რაც ვიცოდი და რაც ვისწავლე, ისიც დამავინწყდა – ეხლა მხოლოდ ზელინსკის წიგნს ვკითხულობ, თითქმის ყოველ ღამე და ათასსჯერ მატირებს „ანდრომახას“ ტირილი.

ჩემ „ახალ მცხეთაში“ – არის ასეთი სტრიქონები:

„რუსის ისპრავნიკს კაპასი ცოლი
მშვიდათ უშლიდა წინ აქ პასიანსს
და აზიაში შეჭრილი სოლი –
იმპერატორი ვესპასიანი
ნადავლს ჰყნოსავდა, როგორც აფთარი,
ნაზონის ლექსებს ისმენდა მტკვარი“.

ამ ზაფხულში, როცა ჩრდილოეთ კავკასიაში ვიყავი და „სკიფიის ელეგიებს“ ვსწერდი, კიდევ მანვალეზა „ევექსინის პონტი“.

„სტიროდა ამ ზღვით ოვიდი ნაზონ,
უფრო კი რომსა და საკუთარ თავს.
რაც უნდა ენა გადამირაზონ,
მე ვიტყვი ჩვენი გზების დაბურვას...“

შესაძლებელია, ყველაფერ ამას არავითარი კავშირი არ ჰქონდეს ამ წერილთან; შეიძლება, ეს ყველაფერი ზედმეტი იყოს, მაგრამ მე მინდოდა, შენთვის ეს მეთქვა – უფრო კიდევ გამომეთქვა ჩემი სიხარული შენი ახალი გამარჯვების გამო და მომეგონებია ჩვენი ბავშობის მეგობრობა და სიყვარული.

ამიტომ ბევრსაც მაპატიებ, ჩემო სიმონიკა. გაკოცებ ბევრს და მიულოცავ შენ დღესასწაულს შენ ახლობლებს და პირველად შენ ოჯახობას...

შენი მოყვარული და ერთგული ტიცუიან ტაბიძე

21 მარტი, 927 წ., ტფილისი

ანდრეი ბელი – ტიციან ტაბიძეს

Братский привет товарищам и братьям, сгруппированным вокруг „Голубые Роги“ от со-товарища и собрата по искусству, всегда любившего Грузию в образах Пушкина и Лермонтова, и уже полюбившего лично Тифлис за немногие дни пребывания в нем. С надеждой на близкую встречу и знакомство; с надеждой, что эта встреча будет лишь первым этапом нашего знакомства.

Андрей Белый (Борис Бугаев)

Цихис-Дзири, 10 июня 27 года.

ელიშე ჩარენც – ტიციან ტაბიძეს

Дорогой Тициан,

Для моей книги нужен мой портрет работы Сарьяна, который у тебя. Принеси, пожалуйста, завтра и оставь здесь, я зайду, возьму. Верну через два дня.

Привет. Что тебя не видно?

Твой Чаренц

13. VI. 27

ბასილ მელიქიშვილი – ტიციან ტაბიძეს

ფრიად პატ. ცემულო ბ-ნო ტიციან!

მიიღეთ უმდაბლესი მოკითხვა, სალამი. ამხანაგმა მომწერა: თქვენ დაჰხმარებიხართ, როდესაც ის იყო ნ. მინიშვილთან ჩემი საქმეებისათვის. როგორცა მწერს, თქვენი წყალობით დასთანხმებია მინიშვილი ფულის მიცემას.

არ შემიძლია, არ გადაგიხადოთ მადლობა.

დავრჩები დავალიანებული.

ბასილ მელიქიშვილი

19/VII – 1927 წელი

საქ. სამხ. გზა, ფასანაური, სასტ. „საფრანგეთი“

P. S. საინტერესოა თქვენი აზრი ჩემ ორი დაბეჭდილი მოთხრობის შესახებ. იმედია, შესწუხდებით და მომწერთ.

ბ. ბ.

ვალერიან გაფრინდაშვილი – ირა გაფრინდაშვილს

ლიხი. გორის მაზრა. სოფელი ქვიშხეთი.

მწერალთა სახლი. ირა გაფრინდაშვილს.

31 ივლისი.

ირა! მაპატივე, რომ ვერ ჩამოვედი, მაგრამ ერთი დღით ჩამოსვლა არ ღირდა და ამის გარდა ფულიც არ მქონდა მიღებული. ირაკლიმ გასწია თამარასაკენ პარასკევს. ნინა გვეტაძის ამბავს გაიგებდით – ვაჟი ეყოლა. თვითონაც კარგად უნდა იყოს. თუ მიიღე ჩემი ღია ბარათი? მე, ალბად, პარასკევს ჩამოვალ. ერთი დღის გამოტოვების ნებართვა მიღებული მაქვს. აქ სიცხეები დაიწყო, მაგრამ საღამოობით გრილა. გრიზა ალბად ჩქარა იშოვის სამსახურს – ჩხეიძესთან უნდა მოეწყოს საქმის მწარმოებლად. ას მანეთზე მეტი ჯამაგირი ექნება. თქვენ როგორა ხართ, შენ და ნინა? მერის ხშირად ვნახულობ. ორჯერ დავპატიჟე ნაყინზე. არა უშავს, კარგად არის. ჩვენს ბინაში უკვე ზაჭესის სინათლე ბღღვრიალებს. ვარიჩქა ყოფილა ქუთაისში. დათიკო ტფილისში არ ჩამოვა და ამიტომ იქით გაუგზავნე მასალები. შეიძლება, ჩამოვიყვანო გივი. გრიშაც აპირებს ჩამოსვლას, თუ მოახერხა. ხშირად შამოდის ჩემთან. დავწერე ერთი ლექსი „სიხარული“. დღეს დაპატიჟებული ვარ სადილად ვარიჩქასთან. მოკითხვა ნინას, მაროს, რაისას. ნახვამდე.

შენი ვალერიან

[თბილისი, 1927]

ტიციან ტაბიძე – ნინო მაყაშვილ-ტაბიძეს

ნინა, შენი წერილი მივიღე საშასგან. ოთხმოცი მანეთი ზაკ-კნიგიდან აღებული 100 მანეთიდან გამოგიგზავნე – თუმანი საშასთვის მინდოდა და არ აიღო – ნინა მისცემსო იქ. ასე რომ, აუცილებლად მიუტანე.

„ამორძალები“-ს თუ გამოვარკვие რამე, ჩამოვალ ქობულეთში.

თვალები კიდევ მანუხებენ.

შენ საყიდლებს გიყიდი ყველაფერს.

იყავი კარგად.

შენი ტიციან

[თბილისი, 3 აგვისტო, 1927]

დავით კლდიაშვილი – სერგო კლდიაშვილს

თბილისი, გაზეთ „მუშას“ რედაქცია.

მოქ. სერგო კლდიაშვილს.

სერგო! ვარ ძალიან კარგათ; ყველას უკვირთ ჩემი ასეთი გამოკეთება. მე ჩამოვალ თბილისში 30-ს, სამშაბათს, ღამის თერთმეტ საათზედ; თუ სამშაბათ არ ჩამოვედი, ოთხშაბათს, 31-ს უსათუოთ. პოკოს უთხარი, ოთახის კლიტე არ წაიღოს; გასაღები მე მაქვს.

სერგო! წერილი მიწერე შენებურათ დედაშენს: 28 ამ თვეს სრულდება 35 წელიწადი, მან რომ ჩვენს ოჯახში ფეხი შედგა. მიწერე შენებურათ.

შენი მამა დავით კლდიაშვილი

23/VIII-27, ბორჯომი

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Тифлис, просп. Руставели №8, ред. „Зари Востока“.

Валериану Гаприндашвили.

ძვირფასო ძმაო ვალერიან,

თქვენი წერილი ორივე მივიღე და აგონია გამინათა. ჯერ ქობულეთი რა მოწყენაა, მერე სანატორიუმი და მერე ისე დატვირთული ავადმყოფობით, როგორც მე ვარ – ალბად ერთი წელიწადი ვერ გამოვკეთდები, თუ საერთოდ გადავჩი მაინც. შორიდან ვუყურებ თქვენი სეზონის ჩემპიონობას. თუ ძმა ხარ, არავინ დაგვჩაგროს – მგონი, დიდი მზადებაა აქეთ-იქეთ. თუ უფრო კარგად შევიქენი, ვრცელ წერილს მოგწერ. მომიკითხე ირა და ყველა ჩვენი მეგობრები. თუ ძმა ხარ, მოინერე ახალი ამბები, შენ რომ იცი გამოტანა ისეთი ამბებისა. „3. B.“ – როგორაა? მაგათი ფუტურისტების დისკუსია სასაცილოა.

შენი ტიციან ტაბიძე

ჩემი მისამართი: ქობულეთი, მესხეთის ქ. 77.

[12 ოქტომბერი, 1927]

ტიციან ტაბიძე – ნიკოლო მინიშვილს*

ძვირფასო ძმაო კოლია,

ავადმყოფობამ მაგრად ჩამაგდო – ასე რომ, მეც არ მეგონა თუ ასე დამდღვნიდა. მაგრამ მეც ვიბრძვი – ესაა, რომ ფილტვები სულ გამინადგურა.

კოლია, სეზონი დაწყებულია ალბად. თუ ძმა ხარ, ჩემი თა-რო მაგრად იყოს, თორემ ერთი გაბრძოლება კიდევ შემიძ-ლია. და ვაჟ მას, ვისაც მოხვდება, მაგრამ არ მგონია, რომ ასეთი გააფთრება იყოს მანდ ლიტერატურაში.

* დაცულია ნიკოლო მინიშვილის საოჯახო არქივში.

კოლია, ისე ხომ იცი, როგორია ავადმყოფი კაცის მდგომარეობა – მოიგონე მამედ ბეგ აბაშიძე.

ყველაზე უფრო გავალებ ვაჟა ფშაველაზე წერილი არ გამიფუჭდეს. საშამ დედანს შეადაროს ჩემსას – თუ გამომიგზავნით კორრექტურას, მაგას რაღა აჯობებს: სალამი თამარას ჩემგან და ნინასაგან.

შენი ტიცციანი

ჩემი მისამართი: ქობულეთი, მესხეთის ქ. 77.

[ოქტომბერი, 1927]

კოლაუ ნადირაძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

25. XII. 27 წ.

ქუთაისი.

ძმაო ჭიჭიკო!

შენი და ირას წერილი მივიღეთ. ნინა ავათ იყო და ამიტომ პასუხი ცოტა დაუგვიანდა. მეც ძლიერ ავად ვიყავი: ანგინა გამოჩნდა და კისერი ორჯერ გამიჭრეს. შენმა წერილმა დაასწრო ალის ჩამოსვლას რამოდენიმე დღით. მიკვირს, რათ მოუწდა ამდენი ხანი თბილისიდან ქუთაისში წერილის მოსვლას. „ქართული მწერლობის“ დახურვის ამბავი მაინც და მაინც სასიამოვნო არ არის – ჩემის ფიქრით – რაც უნდა იყოს – გაჭივრების დროს გვშველიდა. „მნათობში“ მიკედლება პირად ჩემთვის ერთობ ძნელი იქნება – ყველაფერი ბითურდება და ლიტერატურულ სეზონსაც, როგორც სჩანს, ასეთივე ბედი ეწვია. ჭიჭიკო, ალის ჩამოსვლას ქუთაისში გაიგებდი – ეს დიდი სიხარული იყო ჩემთვის. დავიარეთ მთელი ქუთაისი, ვნახეთ ყველა ქუჩები – თეთრი ხიდი და კათოლიკური ეკლესია. მკვდარი დღეების გაცოცხლება შესაძლებელი ყოფილა, მით უმეტეს, თუ მარტო არა ხარ... გიგონებდით შენ და პაოლოს. ალისთან ერთად ნამოსვლა ვერ მოვახერხე, მაგრამ 2 იანვარს გამოვეთხოვები

იმერეთს. პაოლომ ასი მენეთი გამომიგზავნა და შემბორკა სიხარულით. რიონგესში არაფერი არ გამოირკვა – არ მიმიღო ქუთაისმა, მაგრამ **нет пророка своим отечестве**. დაანვეს ეს ქუთაისის მოსანანებელ ცოდვით! მენატრება შენთან ლაპარაკი და ჭიქა ღვინის დაღევა.

მინიშვილისთვის ლექსები არ გამიგზავნია და, ჩემის ფიქრით, კარგიც ვქენი. მაგ მუტრუკს ღია ბარათი მივწერე – რომ ოცდახუთი მანეთი გამოეგზავნა მ. პრუსტის თარგმანში, მაგრამ პასუხის ღირსიც კი არ გამხადა.

გრიგოლის საღამოს აქ ვერ ჩამოუსწარი. მიაბმეს, რომ მაინც და მაინც ბევრი ხალხი არ დასწრებია და უმთავრესად ულაპარაკნია თავის რომანის შესახებ. კარგი იქნებოდა, რომ აქ გრიგოლი მენახა – შენ არაფერს არ მწერ მისი ლექსების შესახებ – ნუ თუ არაფერი მაინც და მაინც ახალი არ უთქვამს?

რაც შეეხება „არიფიონს“ – ურჩევ მას რამოდენიმე თვის შემდეგ სოხუმში გამგზავრებას, რადგან, როგორც ამბობენ, იქ დაიწყებენ მაიმუნების გაშენებას და გასაახალგაზრდებელ დისპანსერის დაარსებას შეუდგებიან... **Пора! к тому же – и ближе, и дешево.**

დღეს შობაა ახალი სტილით – პირველი შობა, რომელსაც მე ოთხი წლის შემდეგ ჩემ სახლში ვათენებ.

მალე მნახავ. ვაპირებ ღვინის ჩამოტანას „**для чаш поднятых к небесам**“. პაოლო ნახე და აკოცე ჩემს მაგიერ. მომიკითხე ირა და ნინა – თუ ისევ შენთან ცხოვრობს.

გადაეცი საღამო თამარ ჭავჭავაძეს. ნინამ მოგიკითხა.

შენი ძმა კოლაუ

დავით კლდიაშვილი – სერგო კლდიაშვილს

სერგო!

სერგო, ვკვდები, შენ გენაცვალე და აღარ მეღირსა სიკვდილი. მაღედან წამოსული ავადმყოფი დღესაც ვიტანჯები, ვწვალობ და საშველი არ არის. სერგოს ჭირიმე, აქედან არსად წამპოწილოთ, ამას გავალებ, ამას გაფიცებ – ჩემს დედმამასთან გამითხარე საფლავი, გამასვენე სულ უბრალოთ, ოღონდ გამიტანეთ – ამას გთხოვ და გავალებ, სერგო, ჩემო სერგო, ეს ასე უნდა ამისრულო.

სერგო, გოგია ინერება საყვედურებს <...> და მე მანუხებს მომაკვდავს, ბრიყვია და შენ გენაცვალე, უთხარი და უმარილობით რომ ირჯება ჟენია, უსათუოთ გამოართვას ის ჩვიდმეტი მანეთი. ასე უამურად წაიღო ეგა. ამასთანავე მე ვწერ ჟენიას და გოგია უსათუოთ მივიდეს.

სერგოსა ვენაცვალე, ყური უგდე მაგ სულელს – მე აღარა ვარ ამ სოფლად, სიკვდილი დამცალდეს უზედმეტ ტანჯვით და მწუხარებით.

სერგო, ჩემო სერგო, შენ მოხედე დედაშენს და მაგ სულელს, მე თქვენი ჭირი წამიღია.

შენი მამა დავით კლდიაშვილი

სიმონეთი, 19/V – 28 წ.

ტიციან ტაბიძე – ბარონ ბიბინეიშვილს

სახელგამის გამგეს.

ვადგენ რა ამასთანავე ერთ ფორმა ნახევარ ლევ ტოლსტოის „ჰაჯი-მურატის“ თარგმანს, გთხოვთ, თანახმად ხელშეკრულებისა, გამომინეროთ ხვედრი ერთი ფორმისა 25 მანეთი.

ტიციან ტაბიძე

9-VI – 928 წ.

ქ. ტფილისი

ბორის ეიხენბაუმ – ტიციან ტაბიძეს

8. VIII. 1928.

Шлю Вам, Тициан, привет из Нового Афона. Только теперь я несколько опомнился от впечатлений и отдохнул. Собираюсь числу к 20-му написать статью для „Зари Востока“, хотя сделать это здесь не легко. Утро – на море, после обеда – сон, вечером – прогулка. Пробуду здесь, вероятно, числа до 25-6-го, а насчет обратного пути еще не решил – ехать ли через Тифлис, или прямо Сочи-Ленинград. Это зависит отчасти от того, как будет печататься моя книга о Толстом (я жду корректуру), а отчасти от того, что Вы мне напишете о Тифлисе. Я бы не отказался, может быть, прочитать публичную лекцию о Толстом и доклад для федерации писателей о формальном методе или о литературном быте. Как Вы думаете? Хочется мне заняться грузинским языком, чтобы почитать поэтов.

Жму Вашу руку. Жена шлет привет.

Б. Эйхенбаум

Абхазия, Ахали-Афони, Верхняя Гостиница, комната №65

სერგო კლდიაშვილი – სოფიო კლდიაშვილს

სად. ლიხი, სოფელი ქვიშხეთი.

მწერალთა კავშირის სახლი, სონია კლდიაშვილს.

13/VIII.

Чупуренция наша, дорогая!

Сегодня Нина принесла твои часы. Завтра утром отнесу хорошему часовщику. Здесь новостей никаких. Приехала Кето с мужем. 16-го муж едет в Абастуман, а она в деревню. У нея хороший мальчишка. Тебе шлет привет. Нина мне сказала, что ты через Кукури послала мне письмо. Еще не получал. В воскресенье приеду на два дня. Нина Табидзе больна? Тициану денег пока не дали и если у тебя есть, предложи ей. Как моя попрыгунья? Очень хочу вас видеть. Отец мой очень болен. Целую много. Пиши. Привести что-нибудь?

Серож

[თბილისი, 1928]

პაოლო იაშვილი – ეკატერინე გაბაშვილს*

დიდათ პატივცემულო ქ-ნო ეკატერინე!

მივიღე თქვენი ბარათი, და დიდათ შევწუხდი, რომ თქვენც ვერ ასცდენიხართ იმ შევიწროებას, რომელსაც ამჟამად განიცდის ბევრი ჩვენი დამსახურებული მწერლები და მოღვაწენი. სახლის დაბრუნება უიმედო ფიქრია, რადგან ჯერ ჯერობით არავითარ გამონაკლისს არ აქვს ადგილი იმ მკაცრ გადაწყვეტილებაში, რომელიც სახლების ჩამორთმევის მიმართულებით მიიღო ხელისუფლებამ. მე პირადათ მივმართე ფ. მახარაძეს რამოდენიმე ჩვენი მწერლის შესახებ, და მან მწუხარებით განმიცხადა, რომ სრულებით უძლურია რაიმე დახმარების აღმოჩენაში. მით უმეტეს, თქვენი სახლი 42 ოთახიანი ყოფილა, და, ვიმეორებ, ჯერ ჯერობით მისი

* დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში.

დაბრუნება დიდათ საძნელო და თითქმის შეუძლებელი იქნება. ყოველ შემთხვევაში, მე თქვენს მდგომარეობას აუხსნი ყველას, ვისთანაც მისაწვდომი მექნება, და ცდას არ დავიშურებ. შეიძლება, მოვახერხო ნაწილობრივ დაბრუნება. ფ. მახარაძე მოსკოვშია, ჩამოვა სამი კვირის შემდეგ, ჩამოსვლისთანავე ვინახულებ და შევეცდები. რაც შეეხება სახლის გადასახადებს, იმედი მაქვს, რომ სრულებით მოვახსნევინებ. აგრეთვე მივიღებ ზომებს, რომ სამსახურში მოეწეონ თქვენი ოჯახის წევრები. იმედი მაქვს, რომ შევსძლებ ცოტათი მაინც შევამსუბუქო თქვენი მძიმე ნივთიერი მდგომარეობა, რაც მე ძლიერ მალონებს როგორც თქვენი პიროვნების და შემოქმედების უაღრესათ პატივისცემელს და მოყვარულს.

*მუდამ სიხარულით თქვენი ერთგული მოსამსახურე
პაოლო იაშვილი*

23. VIII. 28

[თბილისი]

ტიციან ტაბიძე – ნინო მაყაშვილ-ტაბიძეს

ნინა ძვირფასო!

მე ეხლა ბათომში ვარ – ერთი დღით ადრე ჩამოვედი, რომ ასე მცოდნოდა მე, სანდრო და გრიშაშვილი ჩამოვიარდით ქუთაისში – ეხლაც არ შემიძლია ჩამოვრჩე ამ პროცესიას – შემთხვევით ვნახე მაიკა ჯანდიერი, რომელიც აქ იყო ეკსკურსიაში და მგონია, მოახერხოს ქუთაისში ჩამოვლა.

ამ წერილს ვსწერ თამარა იაშვილთან – სადაც პაოლოსთან ვართ სადილად, დღეს თურმე მისი დღეობაც ყოფილა – როგორც ეტყობა, ერთ კვირას კიდევ რჩება. შენი წერილები მივიღე ტფილისში. არ ვიცი, როგორ მოვახერხო – რომ მეც ვნახო შენთან ერთად ქუთაისი. რატომ არ მოიწერე წერილები. ტფილისში ყოფნის დროს ორჯერ შევხვდით ბანკეტზე ტაიროვს და კოონენს, მაინცა და მაინც საინტერესო არაფერი ყოფილა. ისე თეატრი ზოგიერთებს მოსწონთ, მაგრამ მე დაუნანებლად დავტოვე.

აბა, შენ იცი, როგორ ჭკუით იქნები, რომ სხვა დროსაც შემეძლოს შენი სხვაგან გაგზავნა – დედასთვის სიტყვა მიგიცია – რომ დაისვენებ და კარგად იქნები.

სახლში ყველანი კარგად დავტოვე. თქვენი სახლის მისამართი რომ მქონოდა, ტფილისიდან დაგელაპარაკებოდი, დღეს კი ბათომში უქმეა და არც მოხერხდება.

ყოველ შემთხვევაში, მოგანვდენ სიტყვას და როგორც შენ გინდოდეს, ისე მოიქეცი – შეგიძლია, კიდეც რამდენიმე დღე დარჩე.

რუსულ ჟურნალ „Красная Нов“-ში დაბეჭდილია ანდრეი ბელლის „Кавказскія впечатленія“, სადაც მოთხრობილია ჩვენი მგზავრობა – შენთვისაც არი საინტერესო მოგონებები.

მეეჭვება, ეს წერილი გამოვატანო მაიკას, რადგან არ აქვს გადანყვეტილი გამოვლა, მაგრამ მაინც ვსწერ, თანაც გიგზავნი 20 მანეთს.

მოკითხვა ყველა ჩვენებისგან, სალამი თამარას, ნინას, ანიას, ვიქტორს, შაქროს და ყველა ჩვენებს.

უშენობა ძალიან მანუხებს და მიშლის ყველაფერს და საერთოდ ვერ ვარ ხასიათზე.

ვეცდები, მალე გნახო.

[*ბათუმი, ზაფხული, 1928*]

ტიციან ტაბიძე – კონსტანტინე ლორთქიფანიძეს

ძმაო კონია!

შენი ბარათი დაგვიანებით მივიღე. მთიულეთიდან ჩამოსვლისას. მერე ვიყავი ბორჯომში და ვაპირებდი აბასთუმანში ამოსვლას, მაგრამ ჩვენმა ხალხმა გადაგვიტყუა ბაკურიანისაკენ... და ჩამოვრჩი ყველა ავტომობილს. ასე რომ, წერილის დაგვიანება მხოლოდ ამას მიეწერება. შენგან მოწერილ საქმეებსაც გავარიგებ: მგონი, ბენიტომ გამოგიგზავნა კორექტურა და ეხლა ალექსანდრე არაბიძესაც ნათქვამი აქვს ჩემგან და იმ თანხასაც გამოგიგზავნის ამ დღეებში.

თბილისში პირდაპირ „გეთსიმანიის სევდაა“ და სასტიკი მოწყენილობა – ლამაზი ქალები დურაჯუბივით აგარაკებს არიან შეფარებულნი და ულამაზონი, შენც ხომ იცი, რომ ტიცინანს არ უყვარს.

მწერლობაც ძალიან მიწყნარებულია – ძნელად თუ რამე ჟურნალი გამოდის და რაც გამოდის, ზაფხულის დასვენება ეტყობა. მე მაინც დიდებულად მაგინებენ – ამისათვის მათ არც ზაფხული უშლის ხელს...

მე პირადად ვერ მოვეწყვე ისე, რომ ჩაუჯდე სანერად – იმ პლანით და შთაგონებით, მე რომ ვიცოდი. ისე, კი ვწერ რია-რია ლექსებს. ერთი მათგანი ასე იწყება:

მივალ, მივდივარ და მივიმდერი
და საქართველოს მიმაქვს ოცნება.

ვარ გაუთლელი ლერწამის ღერი,
ტუჩ-მიუდებლად რომ იკოცნება...

და ასე თავდება:

ერთ სანყალ პოეტს ამაზე მეტი
სინდისით აღარ მოეთხოვება,
დამადეთ გულზე ტყვია ცამეტი,
მაგ თქვენი მამის სულის ცხონებას...

საერთოდ, მინდა, მოვიარო საქართველოს ყველა მხარე – ეხლა მინდა, წავიდე აფხაზეთში და „ახალ ათონზე“ დავამთავრო პოემა, რომელიც ამ ზაფხულში სულზე მანევს.

ჩემო კონია, მომიკითხე მერი და უთხარი, რომ ჩემთვის მერი რჩეულია ქართველ ქალებში, განსაკუთრებით მიყვარს მაგის სინაზე, რომელიც, ჩემი ფიქრით, ერთ პოეტად უნდა დაფასდეს. გთხოვ, ჩემი ინტონაციით წაუკითხო:

Опять затепли свечи,
Укрась мое жилье,
Пусть будут те же речи
Про вольное житье,
Твои высокие плечи,
Безумие мое.

ანდა „Девушка из Spoleto“-დან:

„Строен твой стан, как церковные свечи,
Взор твой – мечами пронзающий взор...”

მოგელთ ორივეს თბილისში.

ამაზე ადრე ველი თქვენს წერილებს – მე კი, ჩემო ძმაო, რა
დამრჩენია, წლები მიდიან და მეც უნდა ავტირდე:

„О как на склоне наших лет
Нежней мы любим и суеверней”.

კონია, იყავი ბედნიერი და სიხარული და სიყვარული აკაფე
ლექსში, როგორც ლერწამი...

გაკოცებ ბევრს და ვგრძნობ, რომ შენი მეგობარი ვხდები.

ტიციან ტაბიძე

ზაფხული, 1928

ტიციან ტაბიძე – რაჟდენ გვეტაძეს

ძმაო რაჟდენ,

სალამი ჩემი „მინერალური ნყლებიდან“, უკვე შევდივარ ნამ-
დვილ რუსეთში.

მწყინს, რომ მარტო ვარ და ამხანაგები ერთად არ მივდი-
ვართ.

ამ ზამთარში უნდა მოვანყოთ უთუოდ ჩვენი ესკურსია.

შენი იმედი მაქვს. როგორც იყო დაპირებული, გამოცხადდა
თუ არა „Заря“-ში და „კომუნისტში“, მე რომ გთხოვე?

სალამი ნინას და ჩვენ ამხანაგებს.

ჩემი მისამართი ასეთი იქნება და ნუ დამამადლი ერთ ბა-
რათს: Москва, улица Крапоткина, Военная Академия, Хахе
Кубанейшвили.

შენი ტ. ტაბიძე

[მინერალური ნყლები, 6 სექტემბერი, 1928]

ლიუბა თვალჭრელიძე-ცახელი – ტიცციან ტაბიძეს

პატივცემულო ბატონო ტიცციან!

გიძღვნი გულითად სალამს და გისურვებ ყოველივე კარგს ცხოვრებაში თქვენის ოჯახობით. მე დარწმუნებული ვარ, რომ თქვენ ამ წერილთან ერთად გაიხსენებთ თქვენის ყოფილ მასწავლებლის – განსვენ. პარმენის დაობლებულ ოჯახს, რომელსაც დღეს დახმარება სჭირია: გეითვალისწინეთ ჩვენი აუნერგელი მდგომარეობა ერთად-ერთი ვაჟი სტ. საინჟინრო დარგის: უსახსრობის გამო სახლში მიზის და გულ-გახეთქილი მეხვეწება, რამენაირად სწავლა გავაგრძელებიო. რა ვქნა მე უბედურმა, მე არავითარი საშუალება არ მაქვს, იმისიცი კი, რომ თბილისში ჩამოვიდე და პირადათ გნახოთ. მე ამას წინად განცხადება შევიტანე მწერალთა კავშირის სახელზე ერთდროული დახმარების შესახებ და შედეგი არ ვიცი. ამისათვის მოგმართავთ თქვენ, როგორც მის საუკეთესო ყოფილ მოწაფეს, რათა დახმარება გაგვინიოთ მწერლებთან, იქნებ მოგვცენ ერთდროული დახმარება, რითაც მომეცეს საშუალება ჩემს ვაჟს სწავლა გავაგრძელებიო. ამ ერთი ვაჟის გამოზრდაში დამეხმარეთ და მეტს არ შეგანუხებთ. მომიტევეთ შეწუხებისათვის.

თქვენი პატივის მცემელი

ლიუბა თვალჭრელიძისა – ცახელის ქვრივი

1928 წ. 26 ენკენისთვის

საჩქაროდ პასუხს ველი.

ჩემი მისამართი: ქუთაისი. მახარაძის ქუჩა №15.

გიორგი ლეონიძე, ტიცციან ტაბიძე, სანდრო შანშიაშვილი – მარიამ კასრაძე-შანშიაშვილს

ძვირფასო მარო!

გიგონებთ ყოველდღე. მუდამ შენთან ვართ ფიქრით, სიყვარულით, მეგობრობით. მალე გამოიჩინო. შენ ჩამოსაყვანად

წამოვალთ მე, გერონტი, ტიცციანი. გკოცნი, ჩემო ნათლი-
დედავ!

შენი ნათლია გოგლა

მარო ძვირფასო! მაგ აფხაზეთში ფიქრით თქვენთან ვართ.
შარშან მეც მაგ მდგომარეობაში ვიყავი და ვიცი, რას ნიშ-
ნავს სანატორიუმი, რეჟიმი. იყავი მხნეთ, კარგათ და გჯე-
როდეთ სანდროს სიყვარული და ჩვენი მეგობრობა.

გვაპატივე, რომ ამდენხანაც წერილით ველარ მოგესალმეთ.
შემდეგი წერილები დეპუშით. ეხლა სანდროს სადღეგძელოს
არ ვსვამთ. სადღეგძელო შენზეა და შენი. ვიქნებით სოხუმში.

ტიცციან

ძმური სალამი გერონტი ქიქოძისგან.

სალამი და გამარჯობა.

სანდრო

1928.22/XII

[თბილისი]

პაოლო იაშვილი – ნინო მაყაშვილ-ტაბიძეს

Грибоедovская 18, кв. Табидзе.

ნინა!

გამოატანე ანდრეი ბელის წიგნი „Ветер с Кавказа“.

პაოლო

[თბილისი, 1928]

ია ეკალაძე – რაჟდენ გვეტაძეს

აქ / თბილისში, რაჟდენ გვეტაძეს, აკაკის (განოვის) 24.
17/1. 29.

ძმაო რაჟდენ!

თქვენი ბავშვი რომ გავაცილეთ, იმ დღიდან ქირურგიულ საავადმყოფოში ვწევარ.

ამ თვის ხუთმეტში გამიკეთეს ოპერაცია, ზურგიდგან სამ გირვანქამდე ხორცი ამომჭრეს.

ერთ-ორ თვეს კიდევ მომიხდება წოლა.

იქნება, ეს ამბავი რამენაირად გაზეთში გამოაცხადო, ჩემი ხელის მომწერლების საყურადღებოდ. თუმცა, მესამე ტომის გადაცემა სტამბაში უკვე მოვასწარი.

შენი ია ეკალაძე

[თბილისი]

გიორგი ლეონიძე, ტიცციან ტაბიძე, ნიკოლო მიწიშვილი, ვალერიან გაფრინდაშვილი, გერონტი ქიქოძე, კოლაუ ჩერნიავესკი, კოლაუ ნადირაძე, ნინო მაყაშვილი-ტაბიძე, სანდრო შანშიაშვილი – მარიამ კასრაძე-შანშიაშვილს

აფხაზეთი, გულრიპში. მარო შანშიაშვილს.

Апхазия, Гүльрипш. Маро Шаншиашвили.

ძვირფასო მარო!

ტიცციანთან ვართ შეკრეფილნი შენი მეგობრები. როგორც ყოველთვის, ისე ეხლა. მოგიგონეთ სიყვარულით და ჩვენი მასპინძლის თაოსნობით შევსვით შენი სადღეგრძელო.

გისურვებთ მალე გამორჩენას, – რომ ჩვენი საყვარელი დაჟ, ჩვენი მუდამ მხიარული და ტკბილი მეგობარი – მარო მუდამ ამშვენებდეს ჩვენს კრებულს.

იყავი დარწმუნებული, რომ შენ უხსენებლივ არ ჩატარებულა არც ერთი სუფრა, არც ერთი შეხვედრა და თითოეული ჩვენთაგანის თვალები მოქცეულია გულრიპშისაკენ, რომლმაც სულ მალე უნდა დაგვიბრუნოს გაჯანსაღებული ჩვენი ნათლიდედა.

შენი ნათლია გოგლა ლეონიძე

ტიციან ტაბიძე, ნიკოლოზ, ვ. გაფრინდაშვილი, გ. ქიქოძე, ნ. ჩერნიავესკი, კოლაუ ნადირაძე

დაო მარო, დღეს მოულოდნელათ მეორედ გადამახდევინეს დღეობა. შენ გიგონებთ. გაკოცებთ შენ და თამარას. ხვალ ვრცელ წერილს გამოგიზავნით შენ და თამარას.

შენი და ნინა

მარო! თებერვლის ნახევრამდე კიდევ გადავიხადე შენი შესანახი და დეპეშითაც ვაცნობე. გიგზავნი 15 მანეთს დეპეშით. ჩვენ სუყველანი კარგად ვართ და ჩვენი დარდი ნუ გექნება. მე იმიტომ ვერ მოვდივარ, რომ ფულზე ქესიტად ვარ. შეიძლება, ამ კვირია, ე. ი. თებერვლის პირველ რიცხვებში მოვახერხო.

ბავშვები ძალიან კარგად არიან. წერილს მოგწერენ. მეც ეხლა საჩქაროდ გწერ ამ პატარა ბარათს. იყავი ვაჟკაცურად და ვეფხურად.

შენი სანდრო

[თბილისი, 29 იანვარი, 1929]

პაოლო იაშვილი – ანდრეი ბელის

Дорогой, глубокоуважаемый Борис Николаевич!

Я Вам писал, но кажется напутал адрес, получили ли? Сегодня (у нас хорошая весна) ездил в Коджоры, был в Ваших комнатках, понятно, захотелось с Вами перекликнуться. Еще раз хочется видеть Вас и дорогую Клавдию Николаевну где нибудь под Тифлисом, напр. в Цинандалах, туда ездили недавно я, Тициан, Г. Леонидзе и Ш. Абхаидзе на два дня, это лучшее место в Кахети, большой удобный дом, мы даже

выбрали для Вас 2 комнатки, можно получать обеды, самовар, ж-д. станция в 2-х верстах. Это бывшее имение Чавчавадзе (может быть помните по биографии Грибоедова), громадный парк, на виду вся Алазанская долина и Дагестанские горы, лучшая часть Кавказского хребта. А быть может, сюда не тянет. Иногда кажется „Астрально“, что Вы мною, или нами, недовольны. Это было бы очень больно. Всю зиму собирались в Москву, больше всего хотелось на денек к Вам в Кухино, Н. и Т. Табидзе, очень тепло помнят Вашу квартиру, и мне хотелось поговорить с Вами в русской, родной Вам атмосфере. Надежда на поездку в Москву еще есть, но удерживает какая то боязнь „первого приезда“. Я никогда Москвы не видел. Много друзей, и я боюсь за свою „маленькую репутацию“ грузинского писателя.

Зиму работал очень мало и плохо, несколько стихов, переводов Пушкина, и громадное количество идей, замыслов, иногда доходящих до перспектив Пиронези. Мне кажется, что самый пагубный кризис, когда замыслы давят над творческими фактами, и „планетарные“ планы, дают в виде „выкидыша“ стишок, по „социальному заказу“ – безусловно о строительстве. В литературной какофонии о трубах, паровозах, индустрии, хочется запеть голосом никогда в себе не слышанном, и я имеющий шесть пудов „человеческой“ нагрузки, хочу превратиться в птицу зяблика, на фоне „румынского оркестра“ застонать под сурдинку. Этот год, во мне и во всей нашей группе, был поворотом к пантеизму, но как это закрепить, мы не знаем, и вероятно не сможем.

Очень жду (ждём) от Вас письма, очень обрадуемся Вашему приезду, вооружимся для борьбы с Вашими „гномами“. Весна и май обещают быть солнечными, сухими.

Сердечный привет Клавдии Николаевне, которую очень просим „взбодоражить“ Вас для поездки в Грузию.

Слышали, что собирается к нам Борис Пастернак, братски его ждем. До свиданья, дорогой Борис Николаевич.

Любящий и преданный Паоло Яшивили

10. IV. 29

ანდრეი ბელი – პაოლო იაშვილს

Дорогой Паоло,

братски обнимаю Вас; мысленно часто мы с Вами и с Вашими друзьями; так мечтали о переселении на Кавказ; так много сделали для этого в Москве; добился и командировки, и работы; и не мы виноваты, если сумма всех обстоятельств против нас.

На случай, если Тициана нет в Тифлисе, обращаюсь к Вам, дорогой Паоло, с той же просьбой о Кузьме Сергеевиче, я-то знаю, что Вы и Тициан в Вашей, мне родной группе, – одно; ведь и я в каком то смысле – „Голубой рог“, тем более, что „рог“, Вами подаренный, берегу, чтобы им от времени до времени перекликаться с Вами.

Сердечный привет Тамаре Георгиевне, семье Надирадзе, Леонидзе и прочим. Живо помню Джавахишвили; Григорию Титовичу даже не шлю привет, ибо мною его уже в отъезде, хотя тот факт, что он не подал голоса мне из Москвы в Кучино, вызывает недоумение.

Сердечно жму руку. Остаюсь любящий Вас

Борис Бугаев

Дорогой друг, в случае отсутствия Тициана в Тифлисе, прочтите письмо к Тициану, ибо оно в той же мере адресовано к Вам!

Детское, 16 апреля [1929]

ანდრეი ბელი – ტიციან ტაბიძეს

Красная Поляна, 3-го июня 29 года.

Дорогой Тициан,

Позвольте, отсюда еще раз сердечно поблагодарить Вас и Нину Александровну за ласковое гостеприимство и за дни, проведенные вместе. Нам с К. Н. было у Вас так хорошо; отсюда, на расстоянии, это особенно ясно. Боюсь „сглазить“ преждевременной похвалой Красную Поляну; но пока чувствуем в ней себя прекрасно. Местность изумительная; климат – целебный;

народу пока очень мало (почти – никого); устроились дешево в двух милых чистеньких комнатах у добрых греков; погода пока – прекрасная, ясная; ни жарко, ни холодно; цветет желтый рододендр. Кр. Поляна окружена зубцами гор со всех сторон; путь к ней из Адлера по Мзымтскому ущелью (50 километров вверх); Адлер тоже очень понравился (и пляж прекрасный, и вид на хребет изумителен). Мзымтское ущелье в одном месте превосходит по силе и величию ландшафта Дарьяльское; жаль, что оно далеко и от нас, и из Адлера (25 километров отсюда и отсюда).

Милый Тициан: устроившись здесь и продумывая план нашей жизни на Кавказе, мы очень думаем о том, что Вы говорили нам; именно: о том, что можно устроиться нам в Каджорах недели на две в августе; если возможно переговорить с лицом, от которого зависит распределение комнат в Каджорах, то очень просим замолвить о нас словечко, чтобы две комнаты были нам предоставлены (по возможности в прошлогодней гостинице) на 3 недели; принимая в расчет, что 31 июля уежжаем из Шови, что туда автомобили заходят через Зекарский перевал к августу (у нас план в таком случае из Кутаиси вернуться в Тифлис по линии Кутаис-Аббас-Туман-Боржом-Михайлово-Тифлис), мы будем в Тифлисе августа 3-ьего; можно ли нам сохранить комнаты в Каджорах: с 3-го до скажем 20 августа, если Вам, Паоло, или Леонидзе возможно замолвить о нас слово, то будем крайне благодарны; в случае же, если Зекарский перевал будет закрыт, мы вероятно августа 1-го, 2-го будем в Тифлисе; и в таком случае воспользуемся на 1-2 дня Вашим гостеприимством вновь (до Коджор, если с Каджором устроится). Помним и о том, что, может быть, возможно проехать в Кахетию (к 20-му августу) на неделю; в самом конце августа, к сентябрю думаем съездить дней на 5 на Севан; и оттуда прямо в Москву (Эривань-Москва). Мечтаем о том, чтобы вместе с Вами приехать в Шови: вот было бы хорошо!

Дорогой Тициан, ответьте хотя бы двумя словами: осуществим ли план наш – 1) погостить в Каджорах, 2) поехать в Кахетию в 20-х числах августа.

Наш адрес июня до 26-го: Черноморский Округ. Сочинская Об-

ласть. Красная Поляна. Харлампию Николаевичу Полихронову (для Б. Н. Бугаева); после первого июля адрес – Шови.

Еще раз спасибо за то тепло, дружбу и гостеприимство, которыми были овеяны мы в Вашем доме. Другьям привет. Сердечное приветствие с К. Н. Нине Александровне и ее матушке. Сердечно жму руку.

Любящий Вас Б. Бугаев

ტიციან ტაბიძე – ანდრეი ბუღის

16 июня 1929 г. Тифлис.

Дорогой и любимейший Борис Николаевич!

Ужасно обрадовался, когда приехав из Армении застал Ваше письмо с „Красной поляны“. Еще больше рад, что Вы хорошо устроились и прекрасно себя чувствуете. Я уже вижу Ваших добрых греков, и мысленно сопровождаю в вечерних прогулках по набережной.

Особенно рад, что наступают благоприятные ауспидии для Вашей жизни на Кавказе.

Я и мои друзья готовы молиться, чтобы они продолжались и в Шови, и в Коджорах, и в Кахетии. Ведь мы Вас привыкли считать старожилом Грузии и каждый раз, за эти три года, ждем лето, чтобы иметь радость видеть Вас под нашим солнцем.

С Вашим приездом нас осеняет величие русской поэзии, трепет которой мы осознали, как только осознали жизнь, понятно почему так дорожим Вашим пребыванием в Грузии и почему и сейчас сердце дрожит от любви и гордости, что имеем личное общение с Вами. В нас еще живет романтик и нам понятно письмо Вяземского к Пушкину, когда он его убеждает приехать к нему в имение и дать возможность погордиться дружбой...

Если я избегаю при встрече говорить об этом, тем более боюсь писать, потому чтобы Вы не думали, что этот вострог входит в обиход человека с Востока.

Но Вы помните, как И. Аненский в своих книгах отражения писал, что его поколение „прошло сквозь Гоголя и Достоевского“, мучительно приятно, что и дальше мы проходим сквозь А. Блока и А. Белого и еще больше гордимся, что мы непосредственно в личном общении с Вами проходим этот путь. Как будто после Вас мы во второй раз родились для поэзии.

А до этого пребывали в восточной лени и в Омар-Хаямизме, если в этом и есть поэзия, все же она не одухотворена страданием мысли, чему и мы и весь мир обязан русской поэзии. Удастся ли когда нибудь передать это чувство, когда мы первый раз почувствовали, что нас задел славянский вихрь творчества, во всяком случае еще упорнее думаю закончить книгу этого трепета.

Ваше пребывание в Грузии меня делает строгим к себе и робким, боюсь даже этих строк, но все равно, что я ни напишу, оно будет иметь цену как исповедь горячего сердца! Грузина...

Эту неделю мы провели в Армении, ездила туда целая делегация грузинских писателей. Приняли нас изумительно. Дорога с Караклиса через Делижан и озеро Севан на Эривань очаровала, особенно поразило Севанское озеро своим спокойным величием и лазурью, сейчас же вспомнили о Вас, как Вы в прошлом году не могли нахвалиться этой природой, поразила также Арарат и потом Эчмиадзин. А также развалины великолепного Звартноца, и природа и старая культура очень роднит Армению с Грузией, чувствуется общность исторической судьбы. Мне даже казалось, что эти страны близнецы, и было больно сознаться, что я здесь первый раз, меня признаться потянуло после Ваших слов.

Познакомились с Мартиросом Сарьяном, много рассказывал о Вас, передал три письма из Москвы полученные на Ваше имя, видно у него не было Вашего адреса, или если написали письмо, он не получал. Эти письма я ежедневно пересылаю, Сарьяну дал Ваш адрес, должно быть он условится с Вами относительно Севана, он был у нас в Тифлисе, поехал в Баку, но на этой неделе вернется и напишет в Шови.

Относительно Коджор и Кахетии все будет устроено, или

увидимся в Кутаиси или напишу в Шови. Нам очень нравится Ваш план возвращения в Тифлис через Зекарский перевал, мы не бывали там, но говорят чудная дорога, что касается остановки в Тифлисе на несколько дней, я буду очень рад предоставить мою квартиру, Нина Алек. с девочкой и мамой к тому времени будут в Анапе.

Передайте Клавдии Николаевне наш общий привет, мы ее от Вас не отличаем, пусть только она не строго соблюдает выработанный маршрут, остальное мы все сделаем. Привет от Нины Алекс., от мамы, Паоло и Тамары Яшвили, Григ. и Елен. Влад. Робакидзе. Г. Леонидзе в Ленинграде, вернется в конце месяца... От всех наших.

Любящий Вас Тициан Табидзе

ანდრეი ბელი – ტიციან ტაბიძეს

Батум, 30 июня 29 г.

Дорогой Тициан!

Спасибо за письмо! Отвечу на него из Шови, куда едем (через Кутаис); пока огромная просьба: если в Тифлисе есть текст поэм Пушкина (какоенибудь дешевое издание, для езды – не том!) – какой угодно поэмы, кроме „Медного Всадника“, пришлите мне в Шови: только не присылайте своего, не присылайте толстого тома и не присылайте дорогого; именно: нужно лишь для работы в Шови! Есть кажется „Поэмы“ Универсальной Библиотеки. Кстати, большого Батумского книжн. магазина, нет ни строчки в нем русских классиков! Я Вам деньги за книгу или вышлю из Шови, или отдам в Тифлисе. Только, – чур: только не присылайте ничего из своего; мне – на месяц, чтобы оставить в Шови; таскать с собой – не могу. Если нет – на нет суда нет! Ждем Вас в Шови, если соберетесь. Увидимся ли в Тифлисе? Жду хоть открытки; на письмо отвечу из Шови. Друзьям привет. От К. Н. привет. Нине Алек. привет.

Искренно любящий Вас Б. Бугаев.

გიორგი გადიდელი – ტიცთან ტაბიძეს

ძმავო ტიცციონ! უიმედობის ბურანში ვიყავი, როცა თქვენ პირველი ბარათის პასუხი დააგვიანედ. მე ველოდი პასუხს, რომელსაც ექნებოდა გადამჭრელი თქმა ჩემ შემოქმედებაში – ან არა, ან კი... ამ ორ სიტყვათა შორის მოქცეულს იჭვი გულს მღრღნიდა, რომელსც უერთდებოდა ბარათის დაგვიანებაც..

ლოდი განცდის ყალიბში მოხვდა, და განცდას კი მოუთმენლობა ფუძეთ დაედო, რომლის დროსაც გამოვგზავნე მეორე ბარათი – სრულიად იმედ დაკარგულმა.

ალარ მსურდა გახსენება, თუ მე თქვენთვის ბარათიც მქონდა გამოგზავნილი, როცა მის შემდეგ ბარათის დამტარებელიც უხმოდ ჩამივლიდა.

მე ვეძებდი – ვეძებდი გულს, რომელშიც გრძნობა ყოფილიყო ჩემი მფარველი...

მე მახარებს, რომ არ შევცდი და წინად გრძნობამ მიმიყვანა იქ, რასაც ვეძებდი. ვეძებდი გულს ადამიანისას და ვიპოვე ის... გიპოვე, ძმავო ტიცციონ! როცა ბარათი – ბარათი თქვენი მე მომივიდა... ვიგრძენი პოეტი და ადამიანი, რომლის დროსაც სიხარულით ვთრთოლავდი, მაგრამ შემეშინდა სიხარულთან ერთად და არ ვიცი კი, რისი...

მე გელოდით თქვენ და მსურდა ნახვა თქვენი, მაგრამ გაცრუვდა... რადგან სამ ტომთა ურთიერთ იარებს შემომქმედები არჩენდნენ...

ამა წლის ხუთმეტ აგვისტოდან უმაღლეს სასწავლებელში გამოცდები მეწყება და თბილისში ვიქნები ხუთ აგვისტოდან და მაშინ გნახავთ და „გაგიცნობთ უცნობ მეგობარს“. ეხლა კი გიგზავნით ლექსს „ლილენფინას“ – რომლის გასწორებით განუხებთ, მაგრამ იმედი მაქვს, მაპატიებთ, როგორც პატარა მეგობარს...

მაინტერესებს ამ ლექსის ლიტერატურული ღირებულება... დავძლიე ის თუ არა, რაც უნდა მეთქვა – შეიძლება, სხვას ვფიქრობდე და მას არ ვწერდე, რაც დამწყებ მწერლებს (თუ შეიძლება, თავს მწერალი უწოდო) ახასიათებს, მაგრამ

მე მაინც მინდა გავიგო, არის თუ არა ის შიგ, რაც პოეზიას ახასიათებს... ბოდიში – ძმავო ტიცციონ! შენუხებისთვის.

თქვენი პატივის მცემელი:

გიორგი გადიდელი

31 ივნისი, 1929 წელი

გრიგოლ ცეცხლაძე – რაჟდენ გვეტაძეს

ძვირფასო ძმავო რაჟდენ!

მესამე დღეა ბახმაროზე ვარ და უკვე ვგრძნობ, რომ ვსუქ-დები და ჯანი მემატება.

თუ მოახერხებ და ამოხვალ, იცოდე, ძლიერ კარგს იზამ; კიკეთი და კოჯორი ბახმაროსთან შედარებით აბსოლუტური მიქარვაა. ფული ასი მანეთი თუ ამოგყვება, თამამად გეყოფა. ოთახი მე მაქვს ნაქირავები, რომელშიაც სამი ლოგინია, მაგრამ ჯერ-ჯერობით ორი ცარიელია და თუ შენ არ ამოხვალ ან სხვა ჩვენი ახლო მეგობარი, არვის შემოუშვებ ჩემთან.

ოთახი საუკეთესო ადგილას მაქვს და იაფადაც ვიშოვნე შემთხვევით (25 მან. მაშინ, როცა ლირს 35 მან.). ეს მოხდა პატარა კომბინაციის მეოხობით: ვაკიფვრიდან მე გამეცნო ერთი ქობულეთელი ვაჭარი ბერძენი. როცა ამოვედით ბახმაროზე, მე და ის იმ ღამეს ერთად დავბინავდით. მას ძლიერ უნდოდა ჩემთან დარჩენა, მაგრამ მე არ ვქენი, რადგან უცხო კაცთან საზოგადოთ მეზარება ურთიერთობის დაჭერა და ის ბერძენი აუტანელი იყო, რადგან უზრდელურად იქცეოდა: აბოყინებდა ხშირად და იატაკზე აფურთხებდა, თუმცა ის ახალგაზრდაა, საკმაოდ ღამაზიც და თავისებურად მორიდებული და პატიოსანიც – ერთი სიტყვით, უნდა დავშორებოდი და კიდეც დავშორდი.

მაგრამ, აი, რაში გამომადგა ბერძენი: სახლი, რომელშიაც ჩვენ გავჩერდით აღმოჩნდა აბარებული ჩემს ძველ ნაცნობზე. იმ ჩემმა ნაცნობმა მითხრა, რომ თუ ბერძენი უკანა ოთახს აიღებს, შენ დაგიკლებ გადასახადს 10 თუმანს და

მას დაუმატებო, ბერძენი დათანხმდა, გადაეხადა, რამდენიც მოსთხოვეს და მე დამრჩა 35-მანეთიანი ოთახი 25 მანეთად. კეგლის სათამაშოდ მეჩქარება და წერილს მოსწრაფებულად ვწერ. მაინც ერთ ეპიზოდს მოგიყვები ჩემი მოგზაურობიდან. ვაკიფვრიდან მე წამომიყვანა აჭარელმა ჩავლადარმა, ბერიძემ. მკითხა სახელი და გვარი და ვუთხარი:

– გრიგოლ ცეცხლაძე.

– გირგოლაი ცეცხლაძე – გაიმეორა მან. მერე გზადაგზა გამიბა საუბარი და სხვათაშორის სთქვა:

– ძველი კაცებიდან გამიგონია, ჭოვ, ერიდე აჭარაში ნო-ლაიდელს და გურიაში ცეცხლაძესო; აკი, გულის კაცები არიან, ჭოვ, სისხლს არავის შეარჩენენ.

ეს ერთი. მეორე ეპიზოდი:

ჩემთან ერთად აჭარლების ცხენებით მოდიოდენ ორი დები, ჭყონიას ქალები, ახალგაზრდა ლამაზი ქალები. მე ქვეითად მოვდიოდი. დები ორნი მოდიოდენ ერთი ცხენით, – ხან ერთი შეჯდებოდა და ხან მეორე. ერთ გადასახვევში ჩავლადარმა მითხრა, ჩვენ მოკლე გზით წავიდეთ და ცხენებს თავს დაუსწრებთო. მე თან წავიყვანე აგრეთვე ერთი და ჭყონიას ქალი და წამოგვყვანენ რამდენიმე მგზავრი მამაკაცები. ეს მოკლე გზა გაგრძელდა ვერსტნახევარზე მეტი, თან გზაში ერთი გურული ჩავლადანი მოჰყვა ქალის მოტაცების ამბავს. ქალიშვილმა დაიწყო ნერვიულობა და შემდეგ შემინებულმა უკან მოცოცხა. მე, როგორც ჯენტლმენს, აღარ შემეძლო ქალი მარტო გამეშვა და გავეკიდე უკან და ჩავსდიე ცხენის გზამდე; ამრიგად, ზედმეტი 2 ვერსტი მომიხდა მთებში გამეკეთებია ისედაც დაღლილს. აი, კლასიკური მაგალითი, თუ რამდენად სახიფათოა დედაკაცის აყოლა; თუმცა, როცა აქ ბახმაროზე ამოვედით, მეორე დღესვე დამპატიჟა იმ ქალმა გურულ ხაჭაპურზე და მითხრა, რომ იქ ბევრნი იყავით მამაკაცები, იმიტომ შემეშინა თორემ თქვენ მარტო, სადაც გინდა, წაგყვებიო. ვნახოთ, თუ გაამართლებს დაპირებას. ამის შესახებაც მოგწერ უთუოდ.

რაჟდენ შენს წერილში ვდებ ქნ. ტასოს წერილს. იმედია, სასწრაფოდ გადასცემ, კონვერტი ღია არის და შენც შე-

გიძლია, ნაიკითხო, რადგან იქ არის მოგზაურობის შესახებ ცნობები, რომელიც, თუ წამოხვალ, შენც გამოგადგება.

მეტს ეხლა აღარ გწერ. იყავი კარგათ, წერილი მომწერე უთუოდ.

შენი გრიგოლ ცეცხლაძე

20/VII. 1929 წ.

მისამართი: აგარაკი ბახმარო, ვაკიჯვრის ქუჩა, ექიმ ავთანდილ ინგოროყვას სახლი, გრიგოლ ცეცხლაძეს.

ანდრეი ბელი – ტიციან ტაბიძეს

Б. Н. Бугаев. Каджори. Гостиница „Курорт“, комната №8.

Каджоры, 1-ое августа 29 года.

Глубокоуважаемый и дорогой Тициан!

Наше явление в Грузию – Вам обуза. Быть в положении гостя не во-время – чувствовать себя отвратительно.

Что делать?

Коли попадаешь в место, где для публики, не обладающей собственными машинами – предоставлены лишь записи, где стоят хвосты, где для иностранца (не грузина) крайне трудно объясниться с местными организаторами „Закавпромторга“ – приходится быть обузой и обращаться с покорной просьбой к друзьям о возможности перебраться в Тифлис; имея багажи, мы обречены наверняка на несколько дней возни для переезда нормальным порядком.

Я вынужден просить Вас или Ваших друзей о двух одолжениях:

- 1) Нельзя ли предоставить нам машину для переезда в Тифлис?
- 2) Нельзя ли нам переночевать в Тифлисе?

Мы едем в Москву; последний срок наш 7-8-го августа; дальше нам нельзя ждать, нас ждет Москва-Кучино.

Пишу спешной почтой с надеждой, все же, получить ответ телеграммой, можно ли нам надеяться на машину; ответ важно иметь к 7-ому, дабы: 1) знать, можем ли мы 7-го-8-го

быть в Тифлисе (в противном случае надо заранее записаться на „автопромторг“: ведь с нашими багажами мы лишь в два приема сможем приехать обычным порядком); 2) важно заранее знать о машине, чтобы успеть уложиться, а то уложишься и просидишь на вещах дней 14, как с обещанной поездкой в Кахетию, в которую мы не напрашивались, ибо туда попасть просто: с поездом (но когда назначают дни поездки, то – ждешь: за два года мы раз 5 прождали тщетно обещаний вместе поехать в Кахетию. И поэтому сами не попали туда, что – весьма просто; из Москвы не прикатишь в Кахетию, а мы, вероятно, уже вряд ли приедем в эти места, так что Грузия может отдохнуть от „шовинистических“ покушений на нее А. Белого с своими „книгами“.

Словом: просто дать знать телеграммой – „машина будет такого-то в таком-то часу“, или „машины не будет“; нам это важно заранее знать, чтобы успеть уложиться, 2) успеть записаться на Тифлис в бюро „Автомпромторга“, если машины не будет. 7-8-го нам надо быть в Тифлисе, 8-9-го уехать по военно-грузинской дороге. Есть надежда, что последние наши дни пребывания на Кавказе мы посетим кое-какие места на Севере.

Дорогой Тициан, передайте Паоло Яшвили, что я с 11-го июля, т. е. 20 дней, ждал от него обещанного адреса, по которому можно было бы переслать из Москвы мне деньги; очень жаль, что он позабыл свое обещание. Хорошо, что деньги остались, а то – в какое же положение он мог нас поставить?

Прости, Тициан, за несколько горький тон этого письма; горечь от чувства обиды, быть „гостями хуже татар“ (русс. половица). Напомню, что мы, подозревая о том, что можем оказаться в этом положении, хотим деликатнейше проехать мимо Тифлиса, дабы не стеснить Вашего Séjour; Не мы виноваты, это Ванда Георгиевна нас увидела в дни проезда через Тифлис. Оказавшись в положении неловком, конечно, огорчаешься.

Вообще, я несколько не понимаю стиля Вашего отношения к себе; сидя на застольных беседах и слушая Вашу оценку моей деятельности – я в ужасе, ибо я никогда не был „осью литературы“ и прочим; я просто живой, конкретный человек, чуждый

литературной аллегорике; между тем: наблюдая, как от этой литературно-застольной „оси“ разбегаются именующими себя друзьями, чувствуешь ужас и конфуз от подозрения, что тебя считают в некотором смысле... „севшим на шею“ и чего то требующим.

Меня конфузит предоставленное нам любезно право бесплатно пользоваться Каджорскими комнатами. Когда это дань дружеской любезности, я принимаю эту любезность с сердечною благодарностью; от „Совнаркома“, грузинского „Наркомпроса“ и только этот любезный подарок нам мне кажется немотивированным. В Тифлисской газете пишут: я де в книге о Кавказе высказал грубый шовинизм, при таком положении я особенно щепетильно ощущаю любезность с Каджорами, ибо в „богадельнях“ не жил; и путешествую на собственный задаток, который имеется у меня.

Будь эта любезность результат Вашего дружеского содействия (Вас, Яшвили), мне было бы легко на нее положиться.

Но, признаться, я поколеблен в отношении Вас к нам. И каюсь, мне иногда начинает казаться, что наше появление на Кавказе, преисполняет Вас совершенно превратною мыслью, что мы ждем от Вас какой то помощи: ничуть не бывало; кабы не разбитый лоб о Шови, кабы не мой грипп, мы бы и не появились в Тифлисе; и еще ранее: кабы не Ваше предложение нам переселиться с вещами к Вам, мы бы не оказались в положении сидящих в Каджорах и дотошно пристающих с просьбами, как теперь.

Но в Грузии ужасно организованы средства передвижения; лишь факт, что на поездку в Тифлис заранее записываются и что люди, которые ведут запись, чаще всего или не понимают нас, или не желают понять — только это и диктует мне просьбу о машине.

Очень жаль, что со всеми этими мыслями приходится с Вами делиться; но — они внушены нам действительно „странными“ и несколько не вынужденными с нашей стороны обещаниями Яшвили: „мы за вами заедем“. Мы — ждем: ставим свое время под знак „взаимного уговора“, и Вы... „обманываете“ (простите за это слово); я привык к точности; и когда говорю: „буду в таком

то часу“ – то являюсь. Если здесь другие нравы, я – не виноват; я живу и жил своими представлениями о словах, обещаниях и пр. Еще раз простите, но поймите и мое положение; оно – весьма неприятно для меня. Примите уверение в уважении и преданности.

Борис Бугаев

სერგო კლდიაშვილი – სოფიო კლდიაშვილს

2 Авг. 1929 г.

Чупур!

Ох и зла ты наверное на меня. Что было делать, милая! Я здесь больше страдал, чем ты там. Только сегодня получили в театре деньги и дали мне тоже. Вчера я получил пенсию отцовскую, оттуда дал Жене для тебя, но сегодня пополнил и послал ему. За первой пенсией Гоги приехал и наделали мне хлопот. Присылаю тебе 50 рублей. На той недели приеду я. Здесь попалась мне записка – ты пишешь Нине, чтобы она приготовила мне бивштекс. Ничего не понимаю! В чем дело? Почему мне ничего не пишешь? Если для других существует почта, почему ты думаешь, что до меня письмо не дойдет? Приехала Вера с Викторой и другой. Видно правда, что птичьим молоком питались (вообще, как ты там!). А жара тут, невыносимая! Новостей никаких. Очень хочу с вами быть. А ты, говорят, молишься, чтобы я не приехал. От души молишься, или Бога обманываешь? Приедем, посмотрим. Женя сказала, что Лялюк здорово поправилась. С голоду, что-ли? На этой недели, наверное к концу, приеду и все привезу, что смогу. Я и теперь хотел прислать, но... Скажи Марусе, что и ей привезу от Коли, когда приеду. Если что надо будет, сообщи письмом – ну хоть в двух словах. А что такое бивштекс? И почему Нина должна была приготовить? Привет Марусе, Виктору. Цецилию и Васо поцелуй от меня в засос (ты на это мастерица).

Присылаю книжку по безработице – это и есть моя страховая. Целую и прочее.

Сер.

Лялюк! Целую тебя много. Я скоро приеду и привезу тебе много конфет, белого хлеба и граммофон. Будем играть и танцевать. А что еще хочешь? Мамочку поцелуй. Ира тебя и маму целует.

Твой папа.

Соня! Где твой аттестат зрелости? Надо внести в техникум медицинский. Или ты уже не хочешь? Грузинское письмо дай Цецилие, чтобы она передала Грише Киладзе.

Сер.

[თბილისი]

გიორგი ლეონიძე – ნინო მაყაშვილ-ტაბიძეს

Анапа, Пушкинская 31. Нине Алекс. Табидзе

ჩაქრი გოგო, ჩაქრი გოგო, ჩაქრი გოგონიო!

როგორა ხარ, გენაცვალე, რა დაგემართა, რომ აქამდის ერთი ხმა არ ამოიღე. ფეფუცა ძალიან ნანწყენია შენზედ უწერილობით, შენი წერილი კი დღეს გადმომცა ტიცციანმა. ნიტიკო როგორ არის? ჩემი გოგოები მუდამ შენს ხსენებაში არიან. უტრუხუნე გაივსო, როგორც ზღვა მთელი დღე იგინება. ჩვენ ე. ი. მე + ტიცციანი ამ ზაფხულს მეტად მოწყენილად ვატარებთ: რას ვიზამთ, 1-ლ სექტემბრიდან ვაპირებთ ქობულეთში ვნახოთ. დღედღეზე ველით ჩემი რძლის მოლოგინებას. ნიტას და შენ გკოცნი ბევრს და ნუ დამივიწყებ შენს საწყალ გოგლა ლეონიძეს. ხვალიდან პატარძელუღში ვიქნები. მოინერე სართიჭალა – პატარძელი. იყავი კარგად, ჩამოდი გამავებული.

[თბილისი, 9 აგვისტო, 1929]

ანდრეი ბული – ტიცოან ტაბიძეს

Кучино, 13 сент. 29 года.

Дорогой Тициан,

Не удивляйтесь моему молчанию; едва попав в Москву, оказался в круге выросших дел, забот, работ и т. д. Узнав, что К. Н. Вас уведомила открыткой, я решил повременить с письмом, чтоб написать Вам о себе не из „рабочего корсета“; а „рабочим корсетом“ я называю план кучинского дня, который диктуется обязательством, на себя принятым; без такого „плана“ я не сумел бы провети ряда работ в ряде последних лет; „корсет“ мой – в том, что весь день (с утра до ночи) строго распределен, где и отдых, нужный опять таки для работы, и еда, и сон – взяты на учет: столько-то часов и т. д.

Принимая во внимание, что и в Кучино приезжают и я уезжаю из Кучина, в среднем я имею пять-четыре рабочих дня, которые и сжимаю железным режимом; и иногда ждешь времени для написанья открытки – недели, уподобляясь несчастному, попавшему на льдину и несомому льдиною мимо берегов – десятки верст.

Так и я теперь: посадил себя нацепь, чтобы здать огромный материал, не написанный, к Рождеству; встаю в 11; чай: и потом – соединение полезного с трудовым, т. е. бегаю по дворику (прогулка); и – пишу (в записную книжечку); потом прихожу: переписываю, переделываю; так до 5 ½; потом – обед; потом – сон (два часа – тоже необходимое дело); потом: чай; и тотчас – вечерние занятия (уже более легкия), но до 2-х ночи; ужин и чтение на ночь, чтобы переключить так внимание, или заготовка грунта работы следующего дня. И в этой программе я, как птица в клетке; пока не закрою работу – связан; а связан, как видите: с 12-12½ дня до 2-х ночи; каждая неделя имеет урок, который надо себе самому сдать.

Так, я из-за „уроков“, подхваченной пролетающей льдиною, мчащей меня мимо письма к Вам – с этой льдины не раз мысленно протягивал руки к Вам с сердечным, братским приветом, с горячим „спасибо“ за все то, что мы с К. Н. видели

от Вас, Нины Александровны, Вашей квартиры и с искреннейшим желанием перекинуться живым словом; а льдина работ – уносила; и вместо письма открывал очередную папку (утреннюю, иль вечернюю).

Но вы поймете меня.

И вы поймете, что не слова одни и не вежливость, не благодарность даже диктует это письмо, все покрытое пылью рабочего утомления (все время работы испытываю паралич слов, когда пишу письма) – а что-то другое, что, прямо скажу, „вызвездилось“ из души по отношению к Вам. Не сомневаюсь, что Вам то я, пусть бессознательно надеясь, что Вы видели меня в ряде совершенно иррациональных депрессий – и после Кутаиса, и после Каджор; но зато и мы с К. Н. имели случай ближе узнать и Вас, и Нину Александровну; и в результате этого узнания – что-то вызвездилось в душе по отношению к Вам; вспоминаем Вас: и хорошая улыбка невольно является; и мы с К. Н. из Кучина начинаем вспоминать ряд чудеснейших эпизодов с нами у Вас в квартире – но эпизодов, освященных Вашей чуткой, доброй и тонко-сердечной, тонко-умной душой; и самые „эпизоды“ эти, поскольку в итоге их, выявилась Ваша дружба, вспоминаются „воздрание“, а не „заупокой“.

Я верю „человеку“ вообще (индивидууму); и я не верю „личности“, которая – „личина“ (маска); и знаю: в итоге неумелых общений мы, „личности“, неумело столкнувшиеся разъедаемся в итоге общения; и тут я – „очень скептик“, ибо я знаю: преодоление личности-личины в социальном разрезе – труднейшая вещь, в 100 раз более трудная, чем полагают.

А вот волей судьбы застряв у Вас два раза и находясь в жалко-беспомощном виде, я вынес в итоге общения с Вами какое то пробитие того короста, который редко пробивает в общении: я увидел Вас без личности-личины: с откинутой личиною.

И это значит: Я Вас увидел; и итог увиденья – та спокойная и доверчивая радость, с которой Я Вам сообщаю об этом.

Спасибо, дорогой брат, за то, что я могу Вас назвать братом. И в этом – большая радость нашей поездки: большая чем – Шови,

Гори, Кахетия и прочие „туристические“ отдыха, в которых так нам не повезло; лишь в Москве стало ясно – на-сколько; то и дело встречаешь добрых знакомых, с легкостью наградившихся на Кавказе, поздоровевших; и когда слышишь: „Я был в Шови... Я – отдыхал в Цей... Отчего вы не были у ледников?“ – все еще испытываешь горечь, связанную с Кавказом: почему действительно так не-по-ве-зло! В этом „неповезении“ есть что-то упорно систематическое, ставящее знак вопроса над Кавказом, взятым в отношении к нам (именно Кавк. хребтом, нашим „*pium desiderium*“-ом). Поскольку нам повезло на встречи с людьми и повезло с сидением в Каджорах и в Красной Поляне, по столько не повезло там, где так везло нашим друзьям; именно: в переездах; подумайте: в этом году – ехали в Армению с намерением попасть в Джульфу (фатальным случаем с Джульфой не вышло); С районом Алаверды-Степанованом – не вышло (тоже стояло в <...>); нас звали – в Зангезур: не вышло; нас звали на Севан: не вышло; с Шови – не вышло; с Кахетией – не вышло; с Военно-Грузинской и с Цей – не вышло; даже с Манглисом – не вышло. И остается думать: Кавказ – заповеден нам. Но все покрывают люди, встречи, беседы, сердечное отношение и та незабываемая теплота, которая в нас вызывает улыбку воспоминания.

Милый друг: передайте Паоло сердечнейший привет; и передайте ему, что я, обращаясь к Вам, переношу и на него то чувство, которое Вы вызываете во мне, ибо я Вас – не разделяю; и передайте еще ему, что читаю и перечитываю его стихотворение; и хотя оно лишь перевод, оно – действует: очень! Не говорю о том, что я не разделяю Вас и Нину Александровну и что даже стыдно ей слать сердечный привет в словах, когда он цветет в сердце. Привет Григорию Титовичу; и сердечное приглашение всех Вас в Кучино, когда окажетесь в Москве.

Вашу милую дочку целую.

Привет Вашим друзьям!

Привет всему Вашему дому!

Вынужден оборвать это „никчемное“ письмо пожеланием Вам

всего хорошего, ибо еще нет 2-х часов ночи; и очередная вечерняя папка работы – тучит предосадно перед моим носом.

Остаюсь сердечно любящий

Борис Бугаев

Р. С. К. Н. – в Москве: она шлет привет.

Р. Р. С. Адрес Кучинский: Нижегородская жел. дорога. Салтыковка. Новое Кучино. Железнодорожная улица. Дача №40 (Шипова). Мне.

ტიციან ტაბიძე – საქართველოს საბჭოთა მწერლების ფედერაციის პრეზიდიუმს*

საქართველოს საბჭოთა მწერლების ფედერაციის
პრეზიდიუმს

ათი წელია, განუწყვეტლივ ვმუშაობდი მწერალთა ფედერაციაში, წინათ კავშირში. უკანასკნელ წელს მარტო ფედერაციაში ვმუშაობდი და ვიღებდი თვეში ას მანეთს. ამ ხნის განმავლობაში მე დამედო ვალები, მარტო სახლის ბინის ქირა მაქვს გადასახდელი 400 მანეთი. ახალი კანონით, შესაძლებელია, გადამასახლონ კიდეც ბინიდან, ამიტომ გთხოვთ, ის 3½ ჯამაგირი, რომელიც მე მეძლეოდა ჩემ ადგილზე სხვა მომუშავის დანიშვნამდე – აგვისტო, სექტემბერი, ოქტომბერი და ნახევარი ნოემბერი – 350 მანეთი მომცეთ და თუ თქვენ ამ ჟამათ არ გაქვთ ეს თანხა, მიშუამდგომლოთ განათლების კომისარიატის წინაშე. ჩემი ფიქრით, ეს იქნება თქვენ მიერ ჩემი წარსული მუშაობის დაფასება და ამის გარდა, გამომიყვანთ უხერხულ მდგომარეობიდან, რომელშიაც ჩავადნილი ვარ ვალების გამო.

ტიციან ტაბიძე

26/XI – 929 წ.

* დაცულია საქართველოს ეროვნული არქივში.

ანდრეი ბული – ტიტოან ტაბიძეს

Кучино, 3 декабря 29 г.

Дорогой, милый Тициан,

Пишу Вам вслед за припиской Нине Александровне. Как Вас благодарить за Баратынского? Он мой любимый поэт; и хотя у меня имеется Баратынский, однако в более плохом, заграничном издании. Спасибо! На днях выходит моя книга „На рубеже“; и на днях же получаю книжки уже вышедшего „Пепла“. Вышлю Вам непременно сразу две книги, ибо посылки из Кучина – целая процедура.

Очень рад, что Вы находите уют и сосредоточение в над-тифлисских утесах; по опыту знаю, что только тогда человек освобождается, когда он имеет место, куда он может бежать, чтобы из тишины увидеть и себя, и окружающих. Иные думают, что периодические убеги от людей есть признак антисоциальности: для меня в таких убегаях приход к людям; ибо я хочу идти к близким, как на пир: прибранным, чтобы не представлять собой унылого неврастеника, не имеющего что принести для других с своих высот. Ницше говорил о любви к дальнему; я люблю ближнего в его „дальнем“; каждый человек носит в себе это „дальнее“, как проблему бутона, который может стать и цветком, если его поливать тишиной, раздумьем и сосредоточенностью; тогда душа начинает цвести; и вот это-то цветение хочешь принести и отдать другим. А мы из южной социальности липнем друг к другу; и в конце концов дарим друг другу лишь пепел да окурки. И лес-лес только тогда, когда его прочищают, когда стволы деревьев отстоят друг от друга на известном расстоянии; тогда весь лес могуче поднимается вверх; а если деревья жмется стволами слишком друг к другу, они остаются безлиственными, худосочными.

То, что азбучная истина для дерева, почему то забывается для человека; и думают, что трение друг о друга сухими жердями есть социальность: нет, это сама антисоциальность; я социален тогда, когда приношу с собой горный эдельвейс и отдаю его в дар; если я его не имею, то я не умею ничем быть полезным

другу; тогда даже сухая, не цветущая весельем легкости и не поющая горными голосами помощь, есть не помощь, а отнятие от души, ибо мы, опустошенные, всегда отнимаем. И я когда чувствую, что отдал все, что выросил в тишине и сосредоточенности, то начинаю конфузиться; мне кажется, что мое безрадостное отбытие долга есть утаскивание платка из кармана; и тогда или бегу от людей, или гоню их от себя: из социальности, а не из антисоциальности.

Что мы делаем из социального такта? Вся социальность построена на „такте“, а такт – выражение ритма; ритм же есть творчество из свободы все новых и новых ценностей; а у нас ритм – статистика, учет! и вместо социально такта, мелодии – тот именно „долг“, который – „ни богу свечка, ни чорту ка черга“; и нам „долг“ тяжел; и тому, которому мы оказываем одолжение.

Мы должны долго и много учиться, чтобы уметь быть вдвоем; потом с осторожностью – втроем; потом – вчетвером, чтобы подготовить в себе умение быть со многими, а мы прямо хотим быть со многими; но это все равно, что хотеть начать изучать высшую математику без арифметики.

Смотрите: там, где двое (a, b) – уже проблема, ибо двое – не „a+b“, не „ab“; там, где двое – и „a“ в „b“; и „b“ в „a“ и „ab“; но и „ba“; $a+b=a+b+ab+ba$; мы даже не подозреваем, что есть какая то проблема „двух“; а там где трое (a, b, c) – вот уже какое богатство вариаций оттенков: a, b, c, ab, ba, ac, ca, bc, cb, abc, bac, bca, cba, acb и т. д.; где a, b, c, d – уже самый сложный контрапункт взаимоотношений; если мы не будем развивать уха к законам оттенков отношений так же, как мы развиваем глаз, ухо, слово, мы – банкроты; и вся наша социальность пойдет прахом.

А мы только и делаем, что в общении загрязняем слух, зрение, слово, жест и создаем вместо спектра красок – грязную, серую кляксу. Социальность – искусство более сложное, чем поэзия, музыка; и – более важное, а мы в этом нежнейшем месте с этим самым сложнейшим инструментом производим лишь какофонии, подобные зулусу, бьющему кулаками по клавишам.

Для развитого уха невозможна какофония там, где дикарь бьет каблуками по клавиатуре, а мы этот „каблучный бой“ называем общением.

Вот почему, Дорогой Тициан, я так сердечно рад за Вас, что у Вас есть Ваше при-тифлисское убежище. Для меня это символ чего то очень хорошего в Вас; а к Вам и к Нине Александровне у меня укрепилось за это лето особенно самое сердечное чувство; Мы вернулись с Кавказа с чувством большого удовлетворения, перевешивающего наши кавказские неудачи; и это удовлетворение от того, что было реальное чувство большого сближения в истинно человеческом с Вами, Ниной Александровной, да и с Паоло, с которым мы меньше виделись; это – ничего не значит, да ни может быть хорошо, ибо он был одной стороной сознания погружен в свою, и ему было „не до нас“ (в хорошем смысле слова); может быть, это – шаг к более конкретной, сердечной встрече.

Как Григорий Титович? Часто думаю о нем; и о его милой супруге: оправились ли они от несчастья? Как их внешние дела? Передайте Паоло и ему мой сердечный привет; и объясните, до чего мне трудно писать, до чего я не – „писец писем“; мое молчание, как и их неписание „мне – ровно“ ничего не значит. Я слишком хорошо знаю, это „мысль изреченная есть ложь. И все же надеюсь, что кто-нибудь из Вас будет в Москве; и тогда мы увидимся в зимнем Кучине. Как было бы уютно провести день (и не один раз у нас).

Что Джавахишвили? Читал недавно в „Лит. Газете“, что у него, кажется, неприятности; передайте, если его увидите, сердечный привет.

Что касается меня, то все это время был занят „Москвой“. Ох и трудно же мне, но кажется, написанное не слишком плохо; написал лишь 3 главы 3-ей части (200 страниц); осталось не меньше – 150; все зависит от 4-ой главы; если сумею в ней дать нужное мне „crescendo“, часть написана (5 глав); если не сумею, все усилия, даже „удача“ с первыми тремя главами – уничтожена.

Сейчас дал себе временный роздых; и потому могу Вам на-

писать это „убогое“ письмо; а то и на него нет времени; жил в стальном режиме; каждая написанная страница переделывалась и переписывалась раз 5.

Вот, дорогой Тициан и все, что могу сказать. Не браните за убожество тона письма; повторяю: я не писец. Я хотел бы лишь, чтобы Вы почувствовали, что пишу от всего сердца.

Остаюсь искренне любящий Вас и никогда не забывающий „Голубые Роги“.

Борис Бугаев

P. S. K. H. шлет сердечный привет Вашим. Я – тоже.

ჰაიკ გიულიქევიანი – ტიციან ტაბიძეს

Еривани.

Сборник воспоминаний Туманяна задерживается за опоздание материалов Тифлисских товарищей. Срочно вышлите материалы Табидзе, Яшвили, Гришашвили, Арсенашвили, Цуцунава, других.

Сообщить отказ – Гюликевхян.

[1929]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო!

მამაშენი ისევ ისევ ავით არის, როგორც დატოვე და რომ იცოდე, რას ყვირის, სულ გვინყრება; ხან მე გამომაგდებს კარში და ხან გოგის. როცა შემეყვირებს, მაშინ გოგის უძახის ყორიფელზე, როცა გოგის, მაშინ მე მიძახის. დიდი უზნეო შეიქნა. რა ვქნა, შვილო, თუ გაუძელი, კარგია, თუ არა და, თქვენი ჭირიც წამიღია.

შენი წერილი გუშინ მივიღე. ინერები ჩამოსვლას, დედა გენაცვალოს, რა გაქვს შენ საბოდიშო შენ სახლში. შვილო,

მე ისიც ძალიან გამიკვირდა, ასე უცებ რომ სონია წავიდა, მაგრამ შენ მითხარი, სურამში უნდა გავგზავნო ცოტა ხნით და მერმე რაღას ვეტყოდი. გენაცვალე, ჩამოდით, ჩემო დედა, სანემ თქვენი ჩამოსვლა თქვენს დედას არ მიწყინდეს, მინემ იცოცხლე, შვილო.

თუ კი არ შეგანუხებთ ავადმყოფი, მე როგორ მეკითხები, გენაცვალე. ჩამოდით, შვილებო, ხან გვექნება და ხან არა, მაინც თქვენი ოჯახი არის, კიდო ეს გერჩიოსთ. სერგო, შენი ჭირიმე, ეცადე, იქნებ რამე მოახერხო ფულის შესახებ, თორემ ძალიან ცუდ დღეში ვართ. ვაკოცებ სონიას და ჩემ გადარეულ გოგოს. ვენაცვალე მაგას, ჩემს სიყვარულს.

შენი დედა გაკოცებსთ

ქეთოს ფული ხომ დაუბრუნდებოდა.

სერგო, შვილო, იქნებ ვინმე ნახო, რომ გოგი ერთ თვეს ამაცადინოს ორ საგანში, ან რას ითხოვს, გაურიგდი, გენაცვალე, თორემ აქ არაფელს არ მაცადინობს, დარბის, სხვას არას აკეთებს; იქნებ ის ფული რაცხანაირათ მოახერხო, თორემ სხვა საშვალეა არ არის და ბავში დაიღუპება. ეს წერილი ერთი კვირა არის, დაწერილი მაქვს და ვერ მოვახერხე გამოგზავნა.

ნდობილობას გიგზავნის და რაც შეიძლება ჩქარა გამოგზავნე ფული; კაბა თუ შეაღებინა ან სასაბნე, სონიამ იმის ფული დაიტოვოს იმ ფულიდან, გენაცვალე. გოგის თუ უშოვე მასწავლებელი, მოინერე ყოველივე პირობა. გამოცდები აქვს ალგებრაში და გეომეტრიაში.

შენი დედა გკოცნის

მამაშენი გეხვეწება, ნდობილობას გიგზავნის. როგორც მიიღო, იმავე დღეს გამოაგზავნე ფულიო ამ ადრესით: სიმონეთის ფოჩტა, ქუთაისის მაზრა, სადგურ სვირიდან, სიმონეთის აფთიაქის გამგეს აბესალო ღვინეფაძეს, გადასაცემათ დავ. კლდიაშვილისათვის. იმავე დღეს გამოაგზავნე, ჩვენ უკაპიკოთ ვყრივართ.

[სიმონეთი, 1929]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო!

შენი წერილი და ფული მივიღე. ერთხელ მივიღე 150 მანეთი და მეორეთ კიდო 150 მანეთი. იწერები ჩამოსვლას, შენ გენაცვალე, ჩამოდი, გამახარე. სერგოს ჭირიმე, ვალი კიდო დამირჩა 120 მანეთი, რა ვქნა, შვილო, ველარ გადავარჩინე; სულ ფულზე ვდგავარ, ისეთ გუნებაზე ვარ, რომ, მგონი, თავი მოვიკლა. დიდი გაუზნევებული არის მამაშენი. რომ ჩამოხვალ, უყურებ ჩემს გამწარებას. სერგოს ჭირიმე, გიგზავნი ჩაფ ღვინოს, ცოტა ყველს და ცოტა ლობიოს. შენს მოსვლამდის ყურძენს არ ვკრეფავ, ცოტა არის. მოსაკრეფიც არ არის, ისე შეიჭამა. ჩემო დედა, შენ მაინც ნახე. სოსიკოს და ქეთოს წერილი მივიღე. სოსიკო იწერება ძალიან საყვედურს, ვწერ წერილს სახლშიო და დეპეშასო, შენია პასუხს არ იწერებო. ბავშვის შიში მკლავს, როგორ არისო. ძალიან ნაწყენია, ჯერ ჯამაგირი არ ამიღიაო და როგორც ავიღებ, ისე სულ ვალები უნდა დავისტუმროვო; ქეთო კი იწერება, სერგოს წერილს ვწერ და პასუხს არ მაძლევსო, მალე ჩამოვალთო. სერგოს ჭირიმე, მოდის გოგი და უთხარი რამე, რას ფიქრობს, კითხე, გენაცვალე; როგორც ეტყობა, იმ კლასში აღარ აპირებს ყოფნას; აბა, რას აპირებს, შენ მაინც გითხრას. ისე იქცევა, რომ ამის საქმე დალუპულია, ვიცი და რა უყო, როგორც უნდა, ისე დაიღუპოს, თავის ჭკუით მოქმედებს, შვილო; თუ რამე უთხარი, ყვირის, სიმართლეს არ იტყვის, მაგან მომკლა მე საცოდავი. დარბის, თითქო ოხრათ იყოს ყორიფელი. მე კი მეტი აღარ შემიძლია. შენ მაინც გამახარე, ჩემო შვილო, საწყალი ჩემი შეწუხებული გული, გაიგე ჩემი გაჭირვება. ჩემო სერგო, დივნის ფეხი წამოიღე უთუოდ. გრამაფონი მოიშალა, დაავლო ხელი, წამოიღო და მასთან ნახევარი პლასტინკები; რათ უნდა, იქნებ გააკეთებინო და ნუ დაუტოვებ, რათ უნდა მად, მამაშენი მაგით ერთობა. წამოუღე მშრალი გალეტები. კვირეს ცხენს ადრე დაგახვედრებ, გენაცვალე. რომ იწერები, ვერ გავიგე არსენას შესახებო, ასე მოგწერე, არ გვაძლევს შაქარს და არც სხვას. თქვენო დაბლა კომპერატივში ხართ

მიწერილიო და იქ მოიკითხეთო. რომანოზა გიორგაძემ რომ უთხრა, რატომ არ გაუგზავნე შაქარიო, იმან ასე უთხრა, შაქარი მისთვის კი არა, სხვისთვის მინდოდაო; თქვენ ძალიან შეუშინებიახართ იმასო, აი, ასე უთხრა. შენ ამაზე ხმას არ ამოიღებ და პავლო კი არ შეარჩენს იმ საძაგელს. გოგო მყავს ფეხშიშველა. ეს გუდა როგორც გაცალო, გაბერე და დაკიდე, რომ წამოხვიდე, არ დაგრჩეს, წამოილე; იმისთანა კაცის მაქვს ნათხოვარი, მომკლავს; ეს კალათი და მეშოკიც წამომილე, გენაცვალე. პენსია რომ აიღო, გოგიას დაუტოვე ხარჯის ფული, როგორც უნდა, ისე იყოფინოს; შენც ისე უთხარი, ერთ თვეს მეტს ნუ მოელის, მომკლა იმან მე. ასე გონია, უღეველი გვაქვს, ისე აქვს ხელი გაშლილი და ჩვენი კი არასდროს არაფელი არ გვაქვს.

შენი დედა

[სიმონეთი, 1929]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! რათ დაგვივინყე, ერთი ამბავი არ იკითხე, ან რა საკითხავი ვართ შენი შემანუხებელი მშობლები, მაგრამ მე რომ დღეში ვარ, შვილო, ისეთ დღეში, შენი ლიალია ვინც დაგინყევლოს, ის ჩაადღოს. მამაშენი ისეთ დღეშია და მე ხომ მომკლა და რა ვქნა, არ ვიცი, რაც გინახავს ბაბუაშენი, ისეთი ხასიათი დაიკავა, ავათ არის და სულ გულმოსული ტირის, ყვირის, აქაურობას იღებს, ყველას მოგვისპო ხმის ამოღება, არავის არ ალაპარაკებს, დააფთხო ყველა; მე დამტანჯა, კარში არ მიშვებს, ნახტეს ყორიფელი, რას დავეძებო; მუშა მყავდა სამარგულში, სადილს ვაკეთებდი, წინა დღეს თითონ მითხრა, იშოვე მუშა, იქნებ გაგითოხნონ ყანაო; ვიშოვე. მეორე დღეს სულ იყვირა, არ დაილაპარაკონ, თორემ გავყრი ყველას კარშიო. მომკლა შიშმა, ვაი თუ გაყაროსთქო, გარეთ დავაჯინე, იქნებ ხმა არ გაიგონოსთქო, კარები დავკეტე. მერე უთხარი, ნუ ილაპარაკებთქო; სანყლები, დამუნჯებული ჭამეს საჭმელი; თუ ვინმე შამო-

ვიდა კუხნაში, ან გარეთ უნდა გავიყვანო, სახლში არ დაი-
ლაპარაკონ. თითონ როცა ხანდიხან ბალკონზე გამოვიყვან
და მოვიდა ვინმე, მორთებს ლაპარაკს. ისიც ამ ლაპარაკ-
ში გული მოუვა, აყვირდება თითონ, არ იცის, რაზე; ყვი-
რის, ვართ დამუნჯებული, არ შემიძლია, დაველაპარაკო, მე
ამიჩვენა, არაფელი არ მონონს ჩემი; ისეთი სანახავი ვარ,
სერგო, რომ მნახო, სამოცი წლის ბებერს დავემგზავსე, ყო-
ველს დღე მატირებს, რაც დამემართა, სულ შენგანო, რაც
საძაგელი რამე სიტყვა არის, იმას მიძახის; არ უგდებ ყურს,
მაგრამ მომკლა ყოველი ნაირი უსაქციელობით, ყოველ
საათში ჭამა უნდა, გაძლება და შეუწუხდება გული, იყვი-
რებს ისე, რომ სულყველა მეზობლები გამოცვივიან კარში.
ბიჭზე გული მოუვა, გააგდე ეხლავე, საქონელს მე ვაჭმევო;
ხანდახან ისეთ რამეს იზავს, გაგიკვირდება; რას შევესწარი,
ჩემო დედა, კაცი მოკვდება, მაგრამ ასე საშინელი მოქცევა
არ მინახავს. ვიტყვი, ნეტა რომელიმე შვილმა მაინც იცო-
დეს ჩემი ტანჯვა. ისეთი სიჩუმე არის სახლში, რომ აქ თუ
ვინმე არის, ვერ იფიქრებ. დაღამდება, მაშინვე უნდა მიწვენ
ბიჭები ხმა ამოუღებლათ. შენმა ნათლიდედამ, ნოე ფანჩუ-
ლიძის ცოლი მოვიდა, მოუტანა რალაცეები, ნახვა უნდოდა;
როგორც გაიგონა ლაპარაკი, აყვირდა, სულ კედელს ურ-
ტყა თავი, ადგა სანყალი ქალი და გაიპარა. მე ასე მგონია,
გული რომ მოდის, იმით უმფრო არის ავათ. ეხლა დაუჯი-
ნია წამოსვლა ერთი კვირით, საცხა გზაში ჩაკვდება, ვიცი.
გოგის უთვლის კვირას, ორშაფათს, სამშაფათს მელოდესო
და იქნებ სადგურზედაც დახვთეს. ოთახის გასაღები თუ არ
დახვთა, აიკლებს მადაურობას, სუყველამ მოეფერეთ, თო-
რემ აბლავლდება. ჩემო დედა, დავიტანჯე და რაფერ. გა-
რეთ თუ გავედი, იმას გული მოუვა, გადაბრუნდება, ხმას
ალარ გამცემს. მოვეფერები და მერე მოვა გუნებაზე ცო-
ტა. რა ვქნა, შვილო, ასეთი ბედის ვყოფილვარ და ვმადლობ
ღმერთს. თქვენ მყავდეთ კარგათ და მე სანემ გაუძლებ, ასე
მტანჯოს, აბა, რა ვქნა, საშველი არ არის მეტი. რა მოგწე-
რო, ჩემო დედა, გინუხებ გულს, მარამ ვის შევტირო, თუ
თქვენ არა. სერგოს ჭირიმე, სოსიკოს საქმე როგორ არის,

რატომ არ გადმოყავთ, რა ამბავია. ვაკოცებ ბევრს სონიას
და ლიალიას.

*შენი დედა გაკოცებს
[სიმონეთი]*

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! ჩვენ ჩამოვედით დიდი ტანჯვით. მამაშენი როგორც მად იყო, ისევ ისე არის, მაგრამ რა ვქნა. სხვა სერგო. როგორც ჩამოვედი აქ, დამხვთა მეორე დღისათვის უწყება, იესემ მიჩივლა ნამსახური. მე წასვლა ჩხარში არ მიხერხებოდა, ვისთვის უნდა დამეტოვებინა ავადმყოფი, მეც ავად ვიყავი. ამისათვის მოიყვანეს იესე და გამარიგეს, ოცი მანეთი მივეცი და მოვიშორე. ეხლა, სერგოს ჭირიმე, მრცხვენია ძალიან, მაგრამ რა ვქნა, არ ვიცი, შენ მოუკვდე შენს დედას, თუ სამი მანეთის მეტი მე მქონდეს. რაცხა მომიხერხე, ჩემო დედა და მომაცვდინე ფული. რა უყო ავადმყოფს, თორემ მე არ დავეძებ არაფელს. ეხლა კიდო კოპერატივი მატერიას არიგებს და მე კი მეკარგება ყორიფელი. შენ გენაცვალე, სულ მალე, მალე მიშველე, ჩემო დედა, ძალიან მიჭირს, თორემ შენი შენუხება სიკვდილი არის ჩემი. დანარჩენ აქაურ ამბავს დანვრილებით მოგწერ. ეხლა გთხოვ, გენაცვალე, მიშველო რამე. ეს არის ჩემი თხოვნა და მიშველე მალე. ვაკოცებ სონიას დი ლიალიას. ეს წერილი ნუცას გაუგზავნე.

შენი დედა გკოცნის

11 აპრილი

[სიმონეთი, 1929]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! ეს წერილი დიდიხნის დამზადებული მაქვს, მაგრამ ვერ მოვახერხე გამოგზავნა. გენაცვალე, როგორც

გნერ, ისე დამეხმარე. შენი წერილი მივიღე, რომელსაც ინერები საბუთებით, იმას ვალერის გამოვატან, რადგან ეხლა ვერ მოვასწარი. ვალერი მოდის სამშაფათს. სერგო, შენი ჭირიმე, მოინერე ყორიფელი და მამაშენმა გთხოვა, ჩამოდი ერთი კვირითო; ძალიან ენატრები და ისიც გთხოვა, რაც შეიძლება იქნებ მალე, ფულით. დაწვრილებით ვალერის ხელით მოგწერ. სერგო, მად ხურჯინი არის ჩვენი და ბაჭუას გამოატანე. სხვა რაც არის, დოქი სხვისია. თუ გიყვარდე, მალე იქნებ გამომიგზავნო, პატრონი მთხოვს. თუ გამოგზავნილი არა გაქვს, ბაჭუას გამოატანე შაქარიც და რაც გამოსაგზავნი გაქვს, ჩემი საკაბე, ქეთოს გამოგზავნილიც.

შენი დედა გაკოცებს

[სიმონეთი, 1929]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! ძალიან კი გაიკვირვებ ჩემს წერილს, მაგრამ კიდო არ უჯერი, თუ მართლა თქვენი დედა თლათ დაივიწყეთ. მანემ თქვენ ნურაფელი გეტკინოთ, შვილებო, სანემ თქვენმა დედამ არ შეგანუხოსთ. კიდეც შეგანუხოთი, თქვენ თავს ნურაფელზე ნუ შეინუხებთ ბოროტ დედისთვის და მამისთვის. მხოლოდ ვალდებულათ გთვლით ამაზე, რომ შეიძლება თქვენ კიდოც გამლანძლოთ, მე ყორიფელს მოვითმენ თქვენგან, მაგრამ სხვამ რომ გამლანძლოს, შეურაცხყოფა მომაცენოს, ამის ვალდებული მაინც ხართ, იმის პასუხიც გასცეთ, თქვენი თავმოყვარეობა სწორეთ ამას მოითხოვს. აქ იყო ვილაც შალვა სტურუა, ამწერათ. როცა მე გამომიძახეს, ის მაშინათვე მეცა და გამლანძლა, სიტყვაც არ მათქმევინა, მატირა კიდოც. არაფელი არ გესმის და წადიო. იმიტომ, რომ ჩამაცივდა, შენს შვილებს რა კავშირი აქვს ოჯახშიო; მე უთხარი, ყოველნაირითქო; თოხი იქ უკავიათ ხელშიო? მე უთხარი, თოხი რათ ეკავებათ, ისინი პასუხისმგებელ სამსახურში არიანთქო, როცა ჩამოვლენ, მაშინა არათქო, ორი კვირით დასასვენებლათ ჩამოვლენ და კიდო აქ იმუშაონთქო; რამ-

დენს გიგზავნიანო, ამ უკანასკნელათ რამდონი გამოგიგზავ-
ნესო, ან რამდონიო; ამაზე მე უთხარი, ეგ თქვენი საქმე არ
არის, რას მიგზავნიან და რამდონსთქო; აბა, ისენი ოჯახის
წევრებათ არ ჩაითვლებიანო, შენ არ გესმის, მეურნე რას
ქვიაო, თოხი უნდა ეკავოს ხელშიო; რა გაქვს შენ ნამუშევარ-
რი, მუშის ნამუშევარი არისო, თუ არ გესმის, ნადიო; რამდო-
ნი კიდო თითები სულ თვალებში ჩამთხარა კილამ; მერე მა-
მაშენი მივიყვანე, მოგიყვება, რაც უთხრა; რომ წამოვედით,
უთქვამს, გოგიმ უყურა, იქნებ აქამდის კი წერდაო, მაგრამ
სიბერით გამოსულელებულაო. მეორე დღეს მამაშენმა ნახა,
წაიკიდენ და მერე ასე უთხრა: არ ვიცოდი, მე უბრალო ქალი
მეგონაო, ისეთი ჩაცმული იყოო; მამაშენი მოგიყვება. ამას
მიტომ გწერ, მე მის სიტყვებს, რომ მამაშენი მაშინ გაფიც-
ხთა, თორემ მერე აღარ ახსოვს, მე კი ჩემს გალანძღვას და
ტირილს არ შევარჩენ, თუ თქვენც ჩემს გალანძღვას რამეთ
ჩააგდებთ. ეხლა გთხოვ, სერგო, როგორც დედა, რაც უნდა
ოხერი ვიყო, მეცი პატივი და გაზეთში დაუწერე, კაბას ცემ-
და ის პატივს თუ სულ ერთი იყო, რაც უნდა მცმოდა, თუ
ცოტა მაინც კიდო გაქვს ჩემი პატივისცემა, ამისრულე ეს
და ის ნომერი გამომიგზავნე უთუოდ. თუ ეს არ შემისრუ-
ლე, კარგი, ჩემო დედა, მერე კი მეცოდინება თქვენი ჩემდამი
მოქცევა. ამის მეტათ მე შენ არ შეგანუხებ, თუ ესეც შესა-
წუხებელი იქნეს, ნუ, ჩემო დედა, მერე მე თითონ შემიძლია,
ეს შევასრულო; მე მრცხვენია ყველასი, იმის ლანძღვამ ასე
ჩაიაროს. ჩავალ ქუთაისში და აბა ნახეთ, თუ მე პასუხი არ
ვაგებინო იმ ოხერს. თქვენ არ გწერდათ ოჯახის წევრათ, ეხ-
ლა გავიგებ, თუ ჩემს უკანასკნელ თხოვნას შენ პატივს სცემ,
თორემ იყავი კარგათ, აღარ შეგანუხებ, შვილო. ასე მითხრა:
შენ იცოდეო, სულ უღარიბეს გლესს შენზე წინ ვაყენებო.
სიტყვა არ მათქმევინა. მე ვიფიქრე, ხელს მომკიდებს და გა-
მაგდებსთქო. ისე მომექცა, ამას მამა შენიც მოგიყვება. ასე
და ასე, თუ შემისრულებ, მადლობელი ვიქნები, თორემ და
შენ იყავი კარგათ, არც მე გამიჭირდება ეს. მხოლოდ მალე
მინდა გამოვაქვეყნო მისი საქციელი.

შენი დედა

[სიმონეთი, 1929]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! შენი წერილი როგორც მივიღე, ისე გავედი აღმასკომში და ვერ ვნახე მაშვინ. დღეს მივსწერე წერილი, რომ ცნობა მომეცა, რომელ ფენაში ვართ ჩვენთქო. ის მწერს ასე, როგორც გიგზაენი მის პირს, თუ არ იტყუება და შენც დაუკვირდი, რა წერილია. სხვა ცნობას არ იძლევა, ისიც ვთხოვე, რომ როგორც შეძლებულ ფენაში მყოფი, არც პურის ქვილი მომეცითქო; წარმოიდგინე, ასეთ წერილს იწერება და ნამდვილათ კი შეძლებულებში ვართ. აქ იყო თავმჯდომარე, უთუოდ გამწარდა, რომ გაიგო ქუთაის არის მინერილიო, მოიხადა ბოდიში, შევცდითო და მე გამოვაკეთებ საქმესო. ვნახოთ, თუ სიმართლე იქნება ის, რომ იწერება, ჩემი პასუხისმგებლობის ქვეშ, როგორც ავანტიურა, მიიღებთო. ეს სიტყვა სხვას უნდა ნიშნავდეს, ასე რომ, სანემ ის არის, პატივსა გვცემს და რომ სხვა დააყენონ, მაშინ ის რას იზავს; ვინ იცის, ვნახოთ, ან რა იქნება. გამწარებული კი ძალიან არის, შევცდითო. მე თუ კი გავიგე ნამდვილი, რომელ ფენაში ვართ ეხლა, მაშინ მოგწერ, თითონ ვნახავ იმ ფურცელს, რომელშიდაც ვწერივართ. სხვა, სერგოს ჭირიმე, თუ იშოვო დრო, მოიწერე და ცხენს დაგახვედრებ სვირში. სოსიკოს საქმე რა იცა, მოიწერე, გენაცვალე, ჯავრი მკლავს.

მამაშენი ძალიან გთხოვს ჩამოსვლას. ჩემო სერგო, გოგი შეაშინე, ჭკუით იყოს, ნუ სულელობს.

აკოცე სონიას და ლიალიას ბევრი.

შენი დედა გააკოცებს.

აი, ასეთი წერილი მივიღე: თქვენ ხართ საშვალო ფენაში, სარგებლობთ იმ უფლებებით, რაც შეეხება სიმდიდის მიღებას, მიიღებთ აუცილებლად. თუ შეცდომას ქონდა ადგილი, ეს ეხლა გამოსწორებულია. მხოლოდ ქვილი ზემო კოპერატივში არ მოუტანიათ, თუ მოიტანეს, აუცილებლათ მე სრული ჩემი პასუხისმგებლობის ქვეშ, როგორც ავანტიურის პატრონს, გადმოვაგზავნებ. სხვა თუ რამე უკანონობა შეგისხვთეს, ეს მე მაცნობეთ, რომ კალონიერ მოქცევი-

სათვის მიუთითო ყველას. მიხა სულამანიძე ასეთ წერილს მწერს და ვნახოთ, რას იზავს.

მიხელას არ მისცა ჯერ მონმობა აღმასკომმა, ჯერ ადრე არისო, როცა დრო იქნება, მოგცემო. ექიმის მონმობა აიღო კარგი.

[სიმონეთი, 1929]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! შენი წერილი მივიღეთ, რომელზედაც დიდი მადლობელი ვართ და ნასიამოვნები. შენ გენაცვალოს შენი დედა, უთუოდ იმოქმედებს ამათზე. მამაშენი გთხოვს კიდო, მალე მოიწერე, ლევანმა რა გითხრაო. სერგოს ჭირიმე, განუხებთ, ვიცი, შენ შენი საქმეები გაქვს, მაგრამ აბა, რა ვქნათ, ვის მივმართოთ, ვინ არის შენს მეტი ჩვენი შემომხედავი. დათულას გამოვატანე ქალაღი, ყალბი მონერილობა, სულამანიძე ვილაცა არის მოჯამაგირეების კომიტეტში, იმან თავის ხელით მომიტანა, ვითომ თავმჯდომარის გამოგზავნილია, წაიკითხე თუ გიყვარდე და იქიდან გაიგებ, რა ბრძანების მონერილობა არის; რომ ვკითხე თავმჯდომარეს, იმან უარი სთქვა, მერმე ისიც გამოტყდა, მე დაწვერეო, მონერილი კი თავმჯდომარის სახელზე არის. დღესაც არ გვისვენებს, როგორ დავიყენებ ვინმეს და ის მაშვინვე შეუჩდება, აქ სახლშიდაც მომივარდება. დათულა შემპირდა, ამ ქალაღს კავშირში შევიტანო და პასუხს მოათხოვინებენო. სად არის, რა ქნა, ამდენი ხანია ჩვენ კი საქმეს გვიჭირვებს. მაგ ქალაღს კი დიდი მნიშვნელობა აქვს. ჩემო სერგო, შენი მოთხრობები წავიკითხეთ დიდი სიამოვნებით და ბევრი იცინა მამაშენმა და ძალიან მოსწონს. სერგო, გოგი რომ წამოვიდა, მერმე გოგი ქორელის წერილი მოუვიდა გოგის, მე გავხსენი და წავიკითხე. რათ იგდებ საპასუხო საქმეში თავსო; გუშინო, სწერს, პეტია ჩხეიძემ მითხრაო, თუ კლდიაშვილი საქმეს არ ჩამაბარებსო, იძულებული ვიქნები, სისხლის სამართლის მილიციას გადავცეო. შენ გენაცვალე, მე მკლავს ჯავრი, რა ამბავია გაიგე, ჩემო დედა, რა ქნა მაგ ოხერმა, მაგასაც კი კითხე და პეტიასაც, დროზე გაიგე. ასე, ჩემო დედა,

მოიწერე ყორიფელი. თუ დრო იშოვო, გვნახეთ. მამაშენი აწი ველარსად წავა, მად ოთახში მაგის ყოფნა არ შეიძლება, გენაცვალე. ისევ უნდა გავატაროთ ეს ზამთარი აქ. ვიტანჯები და რა ვქნა, მეტი გზა არ არის, შენ გენაცვალე. თუ რამე იცი სოსიკოსი, მომწერე, რა ქნა მისი საქმის; მე მწერს, გამრიცხესო, მაგრამ ისევ ამ თვის დამლევს ირჩევა საქმეო. რა ქნა, არ ვიცი, ვირევი ჯავრით.

ვაკოცებ სონიას და ლიალიას ბევრს.

შენი დედა გაკოცებს.

[სიმონეთი, 1929]

სერგო კლდიაშვილი – კოლაუ ნადირაძეს

ნიკოლოზ ნადირაძეს.

კოლაუ! გუშინ მოვდიოდით შენთან. შემთხვევით შალვასთან წავისადილეთ. სალამოს 9 საათზე შემბალი ვიყავით, ავდექით და გაუარეთ ტიციანს იმ მიზნით, რომ შენთან წამოვსულიყავით (ტიციანს და მე დათქმული გვქონდა, სალამოს ერთმანეთს შევხვედროდით და შენთან მოვსულიყავით), მაგრამ იქაც ტიციანმა ბოთლები გადმოალაგა და შევჩრით მასთან ღამის 4 საათამდი. გოგლაც იქ იყო. შემდეგ წავედით ტელეგრაფში და პაოლოს დეპეშა გაუგზავნეთ. მერე კიდო ვიხეტიალეთ და დილის 5 საათზე (მგონი, მეტიც იყო), როგორც იქნა, შინ მივედი. შინ კიდევ სონიამ მომკლა – დილას წასული მეორე დილას დავბრუნდი. გარდა ამისა, შენთან მოსვლა უნდოდა და თურმე მე მიცდიდა. წუხელი დაგლოცეთ და ალბად, იმიტომ გიკლო ტემპერატურამ. წუ გეწყინება, თუ გუშინ ვერ მოვედით. დღეს გნახავ. არ შეშინდე, მიაწექი სტრეპტოკოკებს. ჩემს გვერდით რუს შოფერს ცოლი ჰყავს ანგინით და შოფერი ამბობს: – Конечно заболает, нажралась стрептококковых бацил, а теперь возлежит, как курдская императрица! გკოცნი ბევრს.

შენი სერგო კლდიაშვილი

[თბილისი, 1920-იანი წლები]

ნინო მაყაშვილი-ტაბიძე – ტიცინი ტაბიძეს

ძვირფასო ტიცინანელო!

გზიდან მომივიდა შენი წერილები, მაგრამ თბილისიდან ერთიც არ მომსვლია. ძლიერ ვსწუხარ, რაშია საქმე. დედა როგორ არის, დეპეშა მაინც გამოგეგზავნა. დღეს გამოგვგზავნე დეპეშა. ესლა მოვიდა ნინა ბაქრაძე, თქვა, რომ ხვალ მოდის და ვწერ წერილს. ტიცინანელო, არ ვიცი, რას აპირებთ, არაფერს არ იწერები, როდის უნდა წამოვიდე. აქ ფული, გთხოვ, პირველისთვის გამომიგზავნე, რომ ოთახის შევიტანო. მიტიასთვისაც არ მიმიცია. 62 მან. მივეცი ოთახის. აქ ძაან აგრილდა, ბევრათ კარგია, მანამ შენ დროს. ნიტულიკო კარგათ არის. ჩემო ტიცინანელო, შენ მწერ, რომ დღეში ორჯერ მოგწერო წერილი, შენ კი არ იწერები, მით უმეტეს შენ იცი, რომ ვნაღვლობ. გაკოცებ ბევრს. ნაცნობებისგან სალამი, ნამეტნავათ ჩვენი მეზობლებისგან. მთხოვენ, რომ ერთათ წავიდე-თო წელს. მე და ნიტუკო ბევრს გაკოცებთ. ოთახის შესატანი მაქვს კიდევ 70 მ. გკოცნით ბევრს, ბევრს მე და ნიტა.

შენი მუდამ ნინა

ექიმ ბინიაშვილს გამოვატანე წერილი.

[1920-იანი წლები]

ნინო მაყაშვილი-ტაბიძე – ტიცინი ტაბიძეს

ტუცკუნი, ჩემო საყვარელო!

დღეს დილით რომ დავხედე, რომ დამეინწყებია შენთვის ტუფლების და ბაშმაკების ჩასაცმელის ჩადება – ძლიერ შევწუხდი. მერე გავიგე, რომ ჩხეიძე დღეს მოდის და თუმცა ძლიერ მრცხვენოდა, მაგრამ მაინც შევანუხე. ტუცკუნა, შენ როგორ ჩახვედი, გენაცვალე, ხომ არ გაცივდი გზაში. გაუფრთხილდი შენ თავს, ნუ სვამ ბევრს და ეცადე, რომ არ გაცივდე. შენი დარდი მაქვს ძალიან. აქ დღეს უკვე წვიმს, დღეს. ჩვენები, ვინც არიან მანდ, როგორ არიან? მომიკითხე ყველანი.

გაკოცებთ ბევრს მე და ნიტა.
ყველასგან სალამი.
სახლი როგორ დაგიხვდა?

შენი ნინა

[1920-იანი წლები]

ნინო მაყაშვილი-ტაბიძე – ტიცციან ტაბიძეს

ტუცკუნი, შენ დაგენაცუნაცლოს ჩემი თავი, რა დაგემართა, რომ ერთი წერილი არ მოიწერე. მე ვაგზავნი წერილს წერილზე, შენი პასუხი კი არ მომდის. ის მანუხებს, რომ შენ უთუოთ ავათ ხარ და მე არ მატყობინებ. მთელი ღამეები არ მძინავს. ისე მომეშალა ნერვები, რომ სულ ვტირივარ. გენაცვალე, დეპეშით შემატყობინე, როგორ ხარ, რამ წამს მიიღო ეს წერილი, თორემ ვისესხებ ფულს და ჩამოვალ. ჩვენ კარგათ ვართ, მარტო წვიმებმა სულმთლათ დაგვაობეს. გკოცნით ბევრს მე და ნიტა.

დედასგან სალამი.

შენი მის ნინა

[1920-იანი წლები]

ტიცციან ტაბიძე – კოლაუ ნადირაძეს

კოლაუ, გთხოვ, თოთხმეტ იანვარს ჩამოხვიდე ტფილისში. ამ წერილს კაფეში ვწერ და გაკრეტილებული ვარ... იქნება ჭიჭიკოც წამოიყვანო, შენ უთუოდ მოგელი. რომ დამიმტკიცებ მეგობრობას, ამის იმედი მაქვს.

შენი ტიცციან ტაბიძე

[თბილისი, 1920-იანი წლები]

ტიციან ტაბიძე და გიორგი ლეონიძე – სანდრო შანშიაშვილს

ბესიკის №36. სანდრო შანშიაშვილს.

სანდრო უსინდისო, არ გრცხვენია, რომ დამალალატიანე –
გუშინ რა შეგემთხვა – უშენოთ გემო არ ჰქონდა არაფერს:
ეხლა გთხოვ ძალიან, ჩამოხვიდე ჩვენთან გელით გოგლა და
სხვებიც – გელით აუცილებლად, სახლში ჩემთან.

შენი ტიციანი

ქიზიყის ჰომეროსო!

ჩამოდი უთუოდ. ამ კაცმა ტიციანის ადრესი არ იცის, რომ
უარის პასუხი მოგვიტანოს. ამიტომ, კარგათ ხარ, ავათ, ეხ-
ლავე უნდა ჩამოხვიდე ტიციანთან, უშენოდ არა ვსხდებით.
წუხელ ძალიან ვიქეიფეთ და რა უნდა დაგმართნოდა ისეთი,
რომ არ ჩამოხვედი, ცოლმა ხო არ დაგსაჯა?

შენი გოგლა ლეონიძე

[თბილისი, 1920-იანი წლები]

მიხეილ იაშვილი – ტიციან ტაბიძეს

ძმაო ტიციან!

თუ ძმა ხარ, პაოლომ რომ წიგნი გადმოგცა ლაპუხინის, ის
არის ექიმ თარხნიშვილის. მიეცი აუცილებლად.

შენი მ. იაშვილი

[თბილისი, 1920-იანი წლები]

გიორგი ლეონიძე, ტიცციან ტაბიძე, სანდრო შანშიაშვილი, სარგის კაკაბაძე – ალექსანდრე აბაშელს

ტფილისი. 15 დეკ.

ძვირფასო საშა!

პირველი თოვლია. ვზივართ ოთხნი. ვიგონებთ ბავშობას, ვაჟა-ფშაველას „ამოდის ნათდება“-ს, ჩვენი სოფლის ორ-ლობეებს, რომელიც ეხლა დაბარდული იქნება თოვლით, პირველ სიყვარულს და შენ – ქართული პოეზიის მძევალს აფხაზეთში – დიოსკურიის ნაპირზე. გრიალებს მუსიკა: „ქალი დავინახე, თვალი მომანათა, ვინ არის ეს ქალი – ვაჩნაძეა ნატა!“ ცეკვავენ ბოთლებით, ხანჯლებით, ჩვენ ვსვამთ შენ სადღეგრძელოს, როგორსაც დალევდა ავთანდილი. გვენატრება შენი ნახვა. გვინდა ყველა ფიჭვების სურნელება, რიფერას მთელი ჰაერი შეისუნთქოს შენმა ორგანიზმმა. გაკოცებ.

გოგლა ლეონიძე

შენ აფხაზეთში, გულრიფში ხარ. „სადაც ჰყვავიან მანდარინები“. ჩვენ გიგონებთ, გვიხარიათ, რომ შენ აფხაზეთი ცხოვრების ელექსირს მოგცემს ორგანიზმისთვის. იდეა – უკვდავია, უპირველესი კი პოეზია – უფრო მეტად კი ადამიანი – რომელიც შენ ხარ.

ტიცციან ტაბიძე

სანდრო შანშიაშვილი

გიორგი ლეონიძე

დაამტკიცა: კაკაბაძე სარგის

ძღვნად შენდა მუხის რტო. იყავ მაგრად! ჩემთვის კი „Ветка Палестины“.

ტ. ტ.

[თბილისი, 1920-იანი წლები]

გიორგი ლეონიძე – ტიციან ტაბიძეს

ძმაო ტიციან!

ხომ იცი ჩვენი ზარმაცობის ამბავი. ამას გარდა, არც მეგონა, თუ უსათუოდ იყო საჭირო. დღეს და გუშინ, ორი დღე ტყუილად დამეკარგა, არაფერი გამიკეთებია.

გარდა ამისა, „დროშის“ ამბებიც მაღონებს. არაფერი მასალები არა მაქვს. ახალი კი 30-ში უნდა იყოს მზად.

„ოდა პიკასსო“ ეხლავ შეუდგები და უსათუოდ გადავთარგმნი ამაღამ, თუ სარედაქციო კოლეგიის სხდომა არ შესდგა ამაღამ. რაც შეეხება ორიგინალს, თუ კი რამე დავწერე და დრო მომეცა, უსათუოდ გადმოგცემ. საშინელი მონყენაა. ეს ორი დღე, ლამის არი, გავგიჟდე, არც არავინ მინახავხართ.

შენი გ. ლეონიძე

26/XII

[თბილისი, 1920-იანი წლები]

ალექსანდრე ყანჩელი – ტიციან ტაბიძეს

Дорогой Титэ!

Хочу перевести твои стихи „ამუნცე“, или те, которые выберешь сам. Хотя я и сам смогу сделать текстовый перевод, но, принимая во внимание богатство твоего словаря, оттенки и др., прошу тебя, дать мне текстовый перевод. Можешь занести в Заккнигу. На-днях сборник идет в набор, т. что это очень спешно! Первую строфу хочу, кроме того, иметь по-грузински. Привет супруге!

Твой Сандро

[1920-იანი წლები]

ნუცა და ლევან ლოლობერიძეები – ტიციან ტაბიძეს

Дорогой Тициан, иногда в подобных афоризмах заключается истина! Наши цветы увяли, но дружба цветит!

Будь повнимательней читая, яснее не могу сказать.

ნ. ხუციშვილი

Tum. Tumuch!

გაფიცებ შენს ვესპასიანეს და პაოლოს „ლაურას“, თავი ნუ მოგიკვდება, მეტს ნულა სუქები! სალამი ნინას და ტანიტს. არჩილმა მართლა შეირთო ცოლი თუ არა?

ლევანი

[პარიზი, 1920-იანი წლები]

პაოლო იაშვილი – ტიციან ტაბიძეს

თბილისი, გრიბოედოვის 18, ტაბიძეს.

თერთმეტს მივდივარ არგვეთში. აუცილებლად გელოდები შენ, ვალერიანს, გოგებას, სერგოს, შალიკოს. მიდეპეშე არგვეთში.

პაოლო

ქვიშხეთი

1920-იანი წლები

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

ამხანაგებო!

თუ გაქვთ რამე გულში, მეც მოვდივარ ჩემ წილს, შემომითვა-ლეთ, რომელ საათზე? სად? და როგორ?

ვალერიანს!

პაოლო ანგინით გამხდარა ავად.

თუ წამოხვალ სანახავად და რომელ საათზე?!

თქვენი ტიციან

[1920-იანი წლები]

ივანე ყიფიანი – შალვა აფხაიძეს

ძვირფასო შალიკო!

ჩემი სულის ამ კოშმარულ დამძიმების ჟამს ყოველი მეგობრული, თუნდ უბრალო, სიტყვაც კი ძვირფასია. ჩემთვის სასიამოვნოა ის, რომ მეგობრები ხშირად არ მივიწყებენ და ვახსოვარ. თუ რამე მანუგეშებს – კიდევ ეს.

მეტისმეტად მანუხებს მარტოობა. ამხანაგები ბევრია, მეგობრები სულ ცოტა.

ეს წელი საბედისწერო გახდა ჩემთვის. არ ვიცი, რით გადავდება. მუქარა დიდია, ვნახოთ.

ძალიან გულით მინდა სადმე წავიდე და ოდნავათ მაინც შევისვენო, მაგრამ არ ვიცი, სად უნდა იყოს ასეთი ადგილი. მიწვევთ ტფილისში. ხშირად მომენატრება ჩემი მექქა, მაგრამ ვერ მოვდივარ. ხელს მიშლის ბევრი რამ. ვზივარ პონტის ზღვის ნაპირებზე და როგორც აქილესი ეგეოსის ზღვის პირად ვსტირი მეგობრის დაკარგვას და ჩემ სიამაყის შელახვას.

წინეთ ვარდისფერი სათვალეებით ვუცქეროდი ამ ქვეყანას, ეხლა კი საღამოა. უდროოთ დადგა შემოდგომა.

ეხლა მსურს გადავეშვა პოეზიის ოკეანეში და იქ დავირჩო. ხშირად მგონია, რომ ვეთხოვები სიფხიზლეს და სიცოცხლეს, ისე დამანვა ეს შავი ფიქრები,

ერთ დროს გამოვექეცი სევდიან ტფილისს. მინდოდა, უკეთესი ტფილისის ნახვა, ისე როგორც, მგონი, გიორგი მთაწმინდელს უკეთესი ივერიისა, მაგრამ იმედები გამიცრუვდა. ბათომში ცხოვრება ჭაობში ცხოვრებაა. ამ ერთმა წელიწადმა იმდენი სისხლი შეიშრო ჩემი, ისე აადულა ჩემი გული

და ტვინი, ისე გააფიცხა ნერვები, რომ პირდაპირ არ ვიცი, შევძლებ თუ არა ამ კრიზისის გადატანას.

მართალი გითხრა, ამ ცხოვრებას ჩემთვის ჭრილობების მეტი არაფერი არ მოუცია, მაგრამ დღემდის მაინც მადლიერი ვიყავი თითქოს მისი, ეხლა კი მშვიდობით.

უკვე დავრწმუნდი, რომ ხალხისა და ადამიანის ცხოვრებისა და სიკვდილისათვის არავითარი კანონი არ არსებობს, არის მხოლოდ უეცრება, მოულოდნელობა, თუ გნებავთ წერა, მოირა. კანონები მიზეზობრივობისა, რა თქმა უნდა, არსებობს საერთოდ, მაგრამ თავისთვის, ის ცალკეა და ადამიანის ბედი კიდევ ცალკე.

ცხოვრება შერიგებას მთხოვს, მაგრამ მიჭირს – გულით ველარ ვედობი, რადგანაც რომ ზურგს უკან ცალი ხელით სასიკვდილო დანას მაღავს და მეორე ხელს მიწვდის.

მაგრამ მაინც მინდა ჯერ დარჩენა. მინდა ცხოვრებას 2-3 წლის სიცოცხლის ვადა ვსთხოვო.

ამიტომ წელს ზაფხულზე მინდა სოფლად წავიდე. იქნებ წმინდა ჰაერმა ცოტათი მაინც დამამშვიდოს და სისხლი გამიწმინდოს. სწორედ ამ მიზეზის გამო, სამწუხაროდ, ტფილისში ამ ჟამად ველარ ჩამოვალ. სექტემბრის პირველ რიცხვებამდის მსურს შესვენება. სექტემბრიდან კი, თუ მშვიდობით ვიქენით, უსათუოდ ტფილისში უნდა გადმოვიდე.

მიიღეთ ჩემი უღრმესი მეგობრული მადლობა შენ და სერგომ, რომ ჩემთვის ზრუნავთ. როგორც სჩანს, მაგ ადგილი ჩემს მასწავლებლობას ხუთჯერაც კი სჯობს ფინანსურად და ძალიანაც მიზიდავს, მაგრამ ეხლა წამოსვლა რომ არ შემიძლია, ეს არის. სექტემბრამდის, ვინ იცის, როგორ დატრიალდება ეს ქვეყანა და ჩვენი ცხოვრება. უსათუოდ ჩამოვალ და მაშინ ვნახოთ. მანამდის კიდევ ვისაუბრებთ წერილებით. აქ მეცადინეობა გათავდება მაისის დამლევს. შალიკო მადლობელი ვიქნები თუ კიდევ რაიმეს შემატყობინებ.

გკოცნი შენი ვანო ყიფ.

[ბათუმი, 1920-იანი წლები]

ვალერიან გაფრინდაშვილი – შალვა რადიანს

ამხანაგო შალვა! კიევლიანინმა გთხოვათ, ნაიკითხოთ ტიციან ტაბიძის წერილი აკაკი წერეთლის შესახებ და გამოსთქვათ თქვენი აზრი: – შეიძლება თუ არა მისი მოთავსება „ზარია ვასტოკაში“. თუ საერთოდ წერილი მისაღები იქნება – ცალკე ადგილებს შევამოკლებთ, ან ამოვიღებთ. ხვალ გამოგვიგზავნეთ უკანვე სტატია და აგრეთვე თქვენი აზრი შეგვატყობინეთ.

პატივისცემით ვ. გაფრინდაშვილი

29 იანვარი, 1930 წელი

[თბილისი]

ნინო ბაქრაძე-გვეტაძე – რაჟდენ გვეტაძეს*

რაჟდენ!

დღეს რომ კვირაა, მივიღე შენი წერილი. რათ დააგვიანე ამდენ ხანს. ზაზიკო კარგათ არის. საქმე გააჭირვა „მამას“ ძახილით. როგორც კი დავჯდებით სადილად, ამოიღვნეშებს და იტყვის, „ა გდე მოი მამა აბედაიტ“. დილით გამოვა თუ არა, ეცემა ტახტს და იტყვის „აპიატ მოი მამა ნე სპალ“ და სხვა ასეთები... მეჩხუბება, ჩვენც წავიდეთ ქუთაისშიო. ასე და ასე. მე ვიყავი ცოტა ავად. მგონი, შენ სობასაც მტკიოვდა კბილი. არ მივაქციე ყურადღება და პარასკევს საღამოს მომცა სიცხე 39,8 გრადუსი. ექიმს დაუძახე, კომპრესები გამომიწერა, ასე რომ, დილით უკვე კარგათ ვიყავი. სულ ერთი დღე ვინეჯი, ასე რომ, არც შენი წიგნი და არც სხვა რამე დამიბრკოლებია, მხოლოდ ერთი დღე დააკლდათ ბავშვებს რძე. ისე კი ყოველ დღე დამაქვს თითო კვარტი. ფუ-

* დაცულია ქუთაისის ცენტრალურ არქივში.

ლი სახელგამში მარტო ხუთი თუმანი მომცეს, ჯერ იმასაც არ მაძლევდა, მერე შევედი ბარონთან და მომცა ხუთი თუმანი. მეც აღარ დამინყია ჯაჯალანი. ბავშებს ფული ჯერ ვერ გავუგზავნე, რაგან შაბათს არ გავსულვარ სახლიდან, დღეს კი გრიგოლი ვერ ვნახე, ასე რომ ხვალ გაუგზავნი.

წიგნის წყობას მორჩენ და ხვალ ან ზეგ, როგორც მოიცლიან, შეკვრას დაიწყებენ. შენ ჩამოსვლამდე, მე მგონი, მოთავდეს ყველაფერი.

ბავშვების ამბავს მეკითხები, ალბათ, კარგათ არიან, ისე კი მე არავისგან არაფერი გამიგია მათ შესახებ.

ვექსილები დავიხსენი და სალაროშიდაც შევიტანე ფული. ასე და ასე.

დედა ძალიან გლახათ არის. მაგრამ ჩვენებს, მაინც და მაინც ნურაფერს ეტყვი ისეთს.

იცოდე, კუჭუ, უშაქროთ არ ჩამოხვიდე. ლიზიკოს ადრინათ მიეცი ფული და ის იშოვნის.

ისე ყველაფერი რიგზეა. ვეცდები, შენი ღირექტივები შევასრულო.

შენ წარმოიდგინე, კუჭუ, ზაზიკოს კი არა, მეც ძალიან მაკლიხარ და მომენატრე კიდეც. ამ დღეებში მაინც მეტის მეტ ცუდ გუნებაზე ვიყავი, ალბათ დედას გამო, და მინდოდა, ახლო ადამიანისათვის გამეზიარებინა.

მაინც შენ როდის აპირებ ჩამოსვლას, მოინრე.

კიდეც, შე საძაგელო, რომ იწერები ქეთოს მისამართით მომწერე წერილიო, რა ვიცი მე ქეთოს მისამართი, ბარელამ დაგენერა ორი სიტყვა. მე არც ქუჩის სახელი მახსოვს და ნომერიც არ ვიცი ხეირიანად. ასე რომ, არ ვიცი, რა მოუხერხო ამ წერილს. გადავწყვიტე, თიატრში გამოგიგზავნო კუკურის სახელზე და ის ამოგიტანს, შემდეგში კი მომწერე მისამართი. წერილს ნუ დააგვიანებ. შენც როდის ჩამოხვალ, მომწერე.

სალამი ჩვენებს. საერთოდ ყველაფერი დანვრილებით მომწერე. როგორც შენი წერილიდან ვხედავ, კოლექტივიზაციის ამბავს ვერ მოუხდენია შენზე სათანადო შთაბეჭდილება. მაგრამ ამაზე შემდეგ.

ჭკუით იყავი. იცოდე, არ დათვრე და არ გაცვივდე.
მაშ ასე, ველი წერილს, გაფიცებ, ნუ დააგვიანებ.
ზაზიკომ გაკოცა, მეც.

შენი ნინო
23/II-30 წ.

ტიციან ტაბიძე – იოსებ ტაბიძეს

ძვირფასო ძმაო იოსებ,
მე უკვე ბათომში ვარ სამი დღე და ხვალ მივდივარ ფოთში.
ძალიან ვწუხვარ, რომ სახლში, სოფელში შერებას ვერ ვას-
წრებ. მაგრამ უკან დაბრუნებისას ვეცდები, სახლში ვიყო.
იოსებ, გენაცვალე, მიუგდე ყური ჩვენებს და ტელეფონით
მაინც იკითხე, როგორ არიან.

აბელა წავიდოდა ალბათ დუშეთში.

იყავი კარგად: თუ მომწერ წერილს, ასე: Сухум, до востребо-
вания Т.

შენი ტიციანი
[ბათუმი, 8 აპრილი, 1930]

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Тифлис, редакция „Заря Востока“.
Валериану Гаприндашвили.

ძვირფასო ვალერიან,
უთქვენოთ ბათომი არაა ბათომი. მაგონდება კაზინოს შემდეგ
ორი მოგება და ძველი რია, რია!..

И денег Индии,
И пули в лоб хочу!..

О трешках мечтать безмолвно.

და სხვა ტროპიკები.

სალამი ირას და შენ გოგონას.

ხვალ ფოთით მივდივარ რიონ-პორტში.

შენი ტიცციანი

[ბათუმი, 8 აპრილი, 1930]

ტიციან ტაბიძე – კოლაუ ნადირაძეს

ძმაო კოლაუ, სალამი შენ ბათომიდან –

ეხლა ნამდვილი ლევანტის ბრიუგეა.

ვარლამ ჟურული ამბობს, პოეზია აღკრძალულ შტილს აგავს, ძალიან დიდი რისკიაო. ხვალ მივდივართ ფოთით რიონ-პორტამდე, მაგრამ ქარია და ვაი თუ, გაგვრიყა აფხაზეთში. სალამი შენ ნინას.

ტიციანი

[ბათუმი, 8 აპრილი, 1930]

შალვა დემეტრაძე – კოლაუ ნადირაძეს

სალამი კოლაუს!

დიდი ხანია მინდოდა თქვენთვის წერილის მოწერა და აგრეთვე გადმოცემა იმ ნაშრომებისა, რომლებზედაც მე ვმუშაობდი. დღემდე ეს ვერ შევასრულე, თუმცა ვიყავი თქვენზე დაპირებული, რომ ტფილისშივე გადმომეცა გასაცნობად ეს პატარა წერილები. მას შემდეგ თითქმის ორმა თვემ განვლო. მე შემხვდა გურიისკენ სამსახურში წამოსვლა. აქ დავყოფ ალბად შემოდგომამდის, შემდეგ კი ისევ ტფილისში დავბრუნდები. აქ ახალგაზრდა კაცი ძალიან ჩამორჩება თანამედროვეობას, ჩემთვის აქ ყოფნა უდრის უდაბნოში ყოფნას, მაგრამ ერთი ბედნიერება მაინც მაქვს შერჩენილი, ვფიქრობ პოეზიაზე. კოლაუ, გიგზავნით ჩემს პატარა ნაშრომს, თან ვატან ჩემს გულსაც. მე ველი თქვენგან სწორ, ობიექტურ შეფასებას, მე ვიცი, რომ აქ ბევრი გავლენაა, სისუსტეც,

მაგრამ ინტერესმოკლებული არ იქნება ეს წერილები, მით უმეტეს ახლა, როდესაც ბევრი მტრები გასევიათ გარს. მე მსურველი ვარ თქვენგან, გულწრფელად და პირში მოუფერებლად მიმითითოთ სისუსტეზე და ყველა იმ დეფექტზე, რომელსაც თქვენ შეხვდებით, აგრეთვე, აღნიშნეთ ისიც, თუ გამოდგება ეს ნიგნი დასაბეჭდათ და თუ თქვენც სცნობთ საჭიროებათ, რასაკვირველია, თქვენ შეგიძლიათ, მასში შესწორებაც შეიტანოთ ჩემთან ერთად. შეიძლება, სულ არ გამოდგეს ეს წერილები, არაა კარგი დანერილი, ნუ მოგერიდებათ, მე ეს არ შემაშინებს. კოლაუ, ვიმედოვნებ, რომ დანვრილებით შემომითვლით ყოველივეს, თუ არ შენუხდებით. თუ ამ წერილებმა ცოტათი მაინც გაამართლეს, მაშინ დანარჩენ თქვენი ჯგუფის პოეტებზედაც შეუდგები წერას. დღეს უნდა მიექცეს ყურადღება იმ შემთხვევას, თუ ვინ რას წერს თქვენზე, რომლებსაც მარტო გინება აკერიათ პირზე. თუ თქვენი დახმარებაც იქნება, მე მზად ვარ, რომ თქვენთან დავრჩე უერთგულეს უმცროს ძმად. მე ძალიან დიდი იმედით ვარ აღჭურვილი თქვენდამი. დღეს მე ანგარიშით უნდა ვიბეჭდებოდე, მაგრამ ახლა ისეთი ეპოქაა, რომ საჭიროა სხვისი მფარველობაც. მე დღეს მარტო ჩემთვის თუ ვწერ ლექსებს, თორემ დაბეჭდვაზე ფიქრი ზედმეტია. რომელი რედაქცია მოგაქცევს ყურადღებას, ან რომელ პოეტს სცალია შენთვის. ეს ასე არ უნდა იყოს, მე მგონია, თქვენთვის სასიხარულო იქნება, თუ თქვენი ჯგუფი ახალგაზრდა პოეტს გამოიყვანს იმ დროს მაინც, როცა გარშემორტყმული ხართ მტრებით. ეს ძალიან ძნელი ვალია, მაგრამ ამ შემთხვევაში ყველაზე იმედიანი პაოლოა ჩემის ფიქრით. ვიმედოვნებ, რომ მაცნობებთ ყოველივეს სისწორით და არ დამიფარავთ არც ნაკლოვანებას და არც გამარჯვებას. სალამი ყველა იმ პოეტებს და განსაკუთრებით პაოლოს, ვინც მე გულწრფელად მივიღე. პასუხს ველი თქვენგან, კოლაუ.

შალვა დემეტრაძე

11.IV.30 წ.

ჩემი მისამართი: ქ. ლანჩხუთი, რუსთაველის ქ. №5, მგელაძის სახლი, ჩემზე.

ტიციან ტაბიძე – იოსებ ტაბიძეს

ძვირფასო ძმაო იოსებ,

წერილი მოგწერე ბათომიდან – ეხლაც შენი იმედი მაქვს, რომ ხანდისხან სახლში შეიარ და ბარათსაც მომწერ. გაგრა – პირდაპირ ფანტასტიური ლამაზია, ასე რომ, ოცამდე უთუოდ დავრჩები – ჯერ კი წერით ვერ ვსწერ, მაგრამ – სამაგიეროთ ვისვენებ: მაინც რამდენი ხანია არ დამისვენია – ეხლა ვგრძნობ დაღლილობას. იყავი კარგად და ყოჩაღათ.

შენი ძმა ტიციანი

[გაგრა, აპრილი, 1930]

ტიციან ტაბიძე – იოსებ ტაბიძეს

ძმაო იოსებ,

უკვე მესამე კვირაა აქ ვარ, შავი ზღვის სანაპიროებზე და ნამდვილი სამოთხეა. როგორც მიიღებ შენ შვებულებას, უთუოდ ამ ზღვაზე წამოდი, ამის უკეთესს ვერაფერს ნახავს კაცის თვალი. მაქვს შენი იმედი, რომ სახლს მიხედავ. სალამი პლატონს. მაგან იცის გაგრის ამბავი.

შენი ძმა ტიციან ტაბიძე

[გაგრა, აპრილი, 1930]

ტიციან ტაბიძე – ნიტა ტაბიძეს

ჩემო ლამაზო გოგონა ნიტაო!

როგორა ხარ, გენაცვალე. თურმე მემდური, რომ ვერაფერი გამოგიგზავნე. ჩამოგიტან ფუტბოლის ტუფლებს, ტრუსიკებს საბანაოს და ბევრ ყვავილებს. გაკოცებ ბევრს, შენ იცი, თუ ჭკუით იქნები და ბებოს არ გააჯავრებ.

შენი მამიკო ტიციან ტ.

[გაგრა, აპრილი, 1930]

ტიციან ტაბიძე – არჩილ, რაისა და გუგა მიქაძეებს

Апрель, 1930 г.

Дорогие Арчил, Раиса, прелестная Гуга.

Это гостиница „Гагрипши“ в Гаграх, где мы живем. Если бы не однообразие жизни, то вокруг такая красота, что сердце может разорваться от радости.

Часто вспоминаем вас всех и ждем обещанной красивой бумажки. Ваших в Тбилиси вижу часто. Позавчера брат Раисы был в Сухуми.

Тициан Табидзе

[გაგრა]

ტიციან ტაბიძე – სანდრო შანშიაშვილს

ძვირფასო ძმაო სანდრო,

სალამი და გამარჯვება აფხაზეთიდან ამ შენი ოქროს ვერძისა და იაზონ და რუნოს ქვეყნიდან.

აქ ყველაფერი დიდებულია – მაგრამ თქვენი ხმა რომ არ მომდის, ძალიან ვსწუხვარ – არ მაქვს კი იმედი, რომ ეს წერილი ტფილისში ჩამოგისწრებს. სასტუმრო „გაგრიპში“, სადაც ჩვენ ვცხოვრობთ, დიდებულია, ასეთი მოწყობილი ოტელი მე ვერც კი წარმომედგინა, რომ საქართველოში იქნებოდა.

ვიხროჩობი პირდაპირ ლანშაფტებით, ვაგროვებ მასალებს ჩემი სუბტროპიკული პომესთვის.

წუხელის აქ დიდი ბანკეტი იყო კურზალში, ჩვენი კოლონიის ორმოცამდე კაცი ვიყავით და დიდებულათ ვსვით და ავიკელით ყველაფერი, ისე რომ, ჩვენი აქ ყოფნა არც ისე უფერულია, თუმცა ქართველები ძალიან ცოტანი ვართ, მაინც რომ სთოვა და წვიმა ამდენი ხალხი, ბინას რომ ვერ პოულობენ, პირდაპირ პარკში სძინავთ. ბევრს უნახავს რუსთაველის თეატრი მოსკოვში და აღტაცებული არიან. განსაკუთრებით „ანზორით“ – სხვა რას შვება ჩვენი ლევ ნიკალაიჩი – გიორგი ლეონიძე, როგორ გათავდა მაგის სახლის ეპოპეა,

ნუ თუ ისევ მოლაპარაკების პროცესშია?! ალბად მანდ არ იქნება, თავის გოროვანში წავიდოდა.

თუ ძმა ხარ, ნუ დამივინწყებთ, მასხენეთ თუ ჩახვიდეთ „სამსონში“ – ჟულ იაშასთან. იმ დღეს ღმერთივით ვსვით, აქ მასეთი ღვინო და საჭმელები იშვიათია და ტფილისზე სული მხდება.

თუ შეგხვდეს სოსო დაროშვილი, თუ ძმა ხარ, იმ არჩილას გადააწერიოს ის ხევსურული ლექსი; ვკითხულობ ვაჟა-ფშაველას და გარსია კალდერონის პერუს მოთხრობებს.

გაკოცებთ ბევრს და მალე გავჩნდები ტფილისში.

შენი ერთგული ძმა ტიცციან ტაბიძე

[გაგრა, აპრილი, 1930]

ტიცციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Тифлис, редакция „Заря Востока“.

Валериану Гаприндашвили.

ძვირფასო ვალერიან,

მაიაკოვსკის სიკვდილმა სულ მომიშხამა ყველაფერი. ნეტავი თქვენთან ვიყო, ერთად გველაპარაკა ამის შესახებ.

ისე, პუშკინი დავიპყარი, ამ შავი ზღვის სანაპიროზე დავქრეივარ, როგორც სიკვდილის ანგელოსი.

სალამი ირას და ნანას.

შენი ტიცციან ტაბიძე

[გაგრა, აპრილი, 1930]

ტიცციან ტაბიძე – არჩილ მიქაძეს

Апрель, 1930 г.

Дорогой Арчил!

Только что совершили субтропический рейс по побережью черного моря. Я представил в Госкинопром киносценарий „Новая Колхида“.

Субтропический комбинат – агроиндустриальный – но начинается с Аргонавтов – золотого руна и малярии Гиппокрита. Картину ставит Нуца, за две недели объездили Рион-порт и Черное море.

Настоящий пробег автодора.

Вспоминаем вас ежеминутно.

Здесь узнали вчера о самоубийстве Маяковского... Заплакал и Георгий Курулашвили.. Если получишь это письмецо, пришлю более подробное.

Моя страна в апреле действительно рай...

Привет Раисе. Пусть не забывает об обещании красивой бумаге. Знаю Байрона – Омар-Хаям по англииски – отплачу грузинской натурой. Поцелуй Гугу. Помнит она в прошлом году Тициана Табидзе в Коджоре? Ждем, что вспомнишь о нас.

Твой Тициан Табидзе

Америка чарует. Читал твою статью в „Комунисти“. Ждем, ждем писем, статьей.

Т. Т.

ტიციან ტაბიძე – სანდრო შანშიაშვილს

ძმაო ძვირფასო სანდრო და იარალი!

თუ ძმა ხართ, არ დამივიწყოთ, ამწიეთ ქეიფში სუფრაზე. მე თქვენი წინადადებები არ მასვენებენ: მაიაკოვსკის სიკვდილმა თავზარი დამცა. მალე ტფილისში ვარ. მომიკითხე: გერონტი, დავით ლიხელი და გიორგი ლეონიძე – ლომის ძე.

შენი ტიციან

[გაგრა, აპრილი, 1930]

ტიციან ტაბიძე – ნინო მაყაშვილ-ტაბიძეს

სოხუმი, 930 წ., 14 აპრილი.

ძვირფასო ნინელი, ეს ეს არი ჩამოვედი სოხუმში ზუგდიდი-

დან, გზაში ბევრი რამ იყო საინტერესო, მაგრამ ყველაფერი მოგვინამლა იმ მამაძაღლმა ურიაშ, ასე რომ, არ ვიცით, ეხლა როგორ წავა საქმე. ლამის განწყდა, არ მოვკალი, ისეთი ტუტუცია. ნუცაც ძალიან სწუხს, ამ დილას მოელაპარაკება გიორგი ყურულაშვილს, უნდა როგორმე მოაგვაროს ეს საქმე. ეს რომ არ აფუჭებდეს ხასიათს, ისე აქ ყველაფერი კარგადაა. ჯერ თამარა არ მინახავს, ალბად ვიქნები დღეს გულრიპში – აქ არის თინა ლალიძე. მოგწერ ყველაფერს ან დაგელაპარაკები ტელეფონით. შენი მხოლოდ ორი ბარათი მივიღე ქუთაისში. სალამი ჩვენებისაგან.

შენი ტიციან

ტიციან ტაბიძე – ნინო მაყაშვილ-ტაბიძეს

ძვირფასო ნინა!

გიგონებ ბევრს: სოხუმში ჯერ მაინც საოცნებოა: ეხლა ყრილობაა პარტიისა და სასტუმროში ადგილები არ იშოვება – მაგრამ თუ კარგად წავიდა ჩვენი საქმე – უთუოდ უნდა ჩამოხვიდე – ერთი რომ დავისვენო, თორემ ნერვები ამიშალა ამ მგზავრობამ. მიუხედავად იმისა, რომ ბევრი რამ საუცხოვო და დაუფინყარი წამები განვიცადე. ოქროყანას მიხედუ, ფული ორივე ადგილას მიიღე: და თუ წამოსვლა გინდა, ნუ გაანიავებ. დედა და ნიტა დაკოცნე.

შენი ტიციან

[სოხუმი, 14 აპრილი, 1930]

ანდრეი ბელი – ტიციან ტაბიძეს

Кучино. 15 апреля. 30 г.

Дорогой Тициан,

Спасибо Вам за открытку. Письмо Ваше получил; и получил с благодарностью милую мне память о Тифлисе. Давно собираюсь писать. Но попал в мертвую полосу с „Масками Москвы“, когда сидишь с утра до-ночи, бьешься; и – ничего не получается,

это напоминает воздушные ямы, о которых упоминают пилоты; летишь, молча и нужно все напряжение воли, чтобы аэроплан не разбился. Так, Ваше письмо пришло в проклятый рабочий момент, который грозил слому всего романа; я вообще этой зимой теряю голову; и иногда так влезаю в работу, что на недели, на месяц делаюсь невменяемый. Так вот я и ждал, когда поставлю точку над „Москвой“, чтобы ответить.

Часто говорим с К. Н. о Вас и Нине Александровне. Бедная – лечите ее: а то, болезнь измором берет. Пишу это под свежим впечатлением письма Н. А. к К. Н., которое К. Н. мне прочитала; К. Н. сердечно приветствует Н. А. и Вас, скоро напишет Н. А. и благодарим за добрую память. Она, бедненькая, в этом году как то слаба; и в особенных хлопотах; много грустного.

Средь разных грустей искренняя радость: возможность Вас и Н. А. увидеть в начале мая; слушайте: приежайте; если уж ехать в Москву, то либо в мае, либо серебряной зимой; и надеюсь, не раз увидиться в Кучине; заранее переживаем с К. Н. уютность Кучинского посада за чаем у нас (забыл, – Вы не „чайники“!).

Очень ждем, очень!

Сердечная благодарность за добрый зов на лето в милую Грузию. Но и – стыдно откликнуться: я считаю, что за эти 3 года мы доставили Вам, Паоло, и иным из ваших друзей такое количество хлопот, неприятностей, что откликаться на добрый зов – как то неловко. Знаю, верю Вашему доброму зову; но одно дело приятный посид вместе, а другое дело тот „скандал“, который в прошлом году 2 раза случился со мной: 2 болезни; и обе – у Вас на квартире. У меня впечатление, что какая то судьба играет дурную шутку со мной; едет человек с радостью повидаться с другом, с друзьями, а впереди него на друзей катится тяжелый камень: в виде роя хлопот, который обрушивается часто без нашей воли с нашим приездом.

Уже позапрошлым годом мы были напуганы теми заботами, которые доставили Вам и Паоло с Сачхери, с Коджорами, с Кутаисом; и чувствуя неловкость, мы хотели в прошлом году, сами себя устроив в Грузии, с Шови, уже потом появиться к Вам, чтобы снять с Вас бремя „мелких хлопотливостей и дум о

нас“. И что же случилось? То, что мы 2 раза просто сели к Вам на шею: ко всем – не говоря уже о Вас, Н. А., с которыми так хорошо (и у вас было так хорошо).

С Грузией у меня какой то рок: нежная любовь к природе, местам, людям; и – ряд шишек на лбу, отраженно, рикошетом бьющих друзей.

Очень радуемся Вашему приезду в мае: хотелось бы лично с Вами поговорить и между прочим о Кавказе: о Грузии, да же... о Каджорах. В письме всего не скажешь.

И, все же скажу – кое что.

Конечно: вырыв из Кучина, а К. Н. из Москвы, просто необходим; я никогда так интенсивно не работал, а К. Н. никогда так не утомлялась, как в этом сезоне: с сентября до сего дня она в хлопотах; с сентября до сего дня я, нигде не бывая, сосредоточенно работаю над ответственной худ. производением. Усталость – колоссальная, и головная, и моральная. Переменить воздух – необходимо.

Куда ехать? И – конечно: встает огромный, манящий, уже родной, хотя иногда и как то душу мучающий Кавказ (но ведь такие муки испытывает влюбленный, когда не уверен в любимой женщине); мои муки: я влюблен в горы Кавказа; мое подозрение: горы Кавказа – меня не любят.

И – тем не менее: мы всю зиму подумывали – как быть с летом: надо отдохнуть – в Красной Поляне (июнь-июль), потом поехать либо по Военно-грузинской; попасть в Теберде, или Сиони, или около Казбека; и уже к осени навестить друзей.

Но – в этом году не знаешь, как в Поляне обстоит дело с многим: между прочим с продуктами. Был и еще ряд сомнений и неизвестностей; Поляна и до сей поры висит в воздухе. Видите ли – в чем наша трудность: Вам, грузинам, имея центром Тифлис – всюду близко; Вы знаете, где в какой сезон можно жить (в Батуме нам нельзя жить в июле, то же о Кахетии, где нельзя жить уже в июне – малярия, в Каджорах – нельзя до июля и т. д.); Между тем: едешь из Москвы за 3000–4000 верст с мысляю прожить 3-4 месяца; и оказывается: в одном месте не проживешь; и приходится метаться; месяц там, ме-

сяц там; так мучительно выхлопатывать места; а „на ура“ ехать – ничего не знаешь: в одном месте – все забронировано; в другом – малярия; в третьем – нет продуктов; в четвертом – все великолепно, а нет комнат. И поневоле в поисках мест, как распределить ассигнованное время (3-4 месяца), попадаешь в Тифлис; и тут – новый цикл забот; радость видеть друзей, но стыд оказаться вдруг у Вас на квартире; летом в Тифлисе жарко, в гостиницах неудобно. Вот в чем наши неуверенности.

И потому был у нас план с Красной Поляной: пожить там 2 месяца; около месяца поездить или пожить при великих горных дорогах; и лишь к 2-ой половине августа спуститься в Тифлис. Был план в этом году провести где-нибудь сентябрь, чтобы осень встретить на Кавказе.

Был еще план: узнать от Вас – нельзя ли на июль или август устроиться в Каджорах, но не как в прошлом году, а как скажем, в позапрошлом: с известной льготой, но не задаром.

В этом году я беру с собой работу; в этом году мы могли бы не возвращаться в Кучино до октября; но все эти – „бы“; оно наталкивается на неизвестность: с каждым годом участникам (туристам) – туже; с продуктами, питанием – хуже; боишься мытарств. А я хотел бы где-нибудь месяца два пожить с работой; мне заказан 2-ой том „Воспоминаний“; их придется писать.

И вот перебираешь места, и не знаешь, куда ехать: на побережье летом все будет для экскурсантов, но не для нас; в ряде мест – нельзя жить; в ряд мест нельзя до июля.

Так и сложился наш план, до сих пор висящий в воздухе, ехать в Красную Поляну, где дешево, не набито, чудный воздух, знакомые хозяева; и где я мог бы отдаться писанию. Но – в виду отрезанности от берега, уединенности, бедности населения, там трудно с продуктами; вообще частные возможности (столовые и т. д. минимальны); санаторий для рабочих с забронированными местами; посадят тебя в комнату с четьрьмя „дядями“, разлучат с К. Н. Нет – лучше уж в Кучине!

А ехать по путеводителю в ряд мест, это – ехать на сюрпризы. Если приедете в мае, мы изложим с К. Н. и наши опасения ехать на Кавказ и наше горячее желание там быть, ибо вырваться из Кучина – необходимо.

А – куда?

Ну – да не буду продолжать. До 16 мая, до 26 мая все равно никуда не уедем; куда поедем – точно не знаю.

Очень хочется увидеть дорогих друзей – Паоло, Леонидзе, Григория Титовича и Николая Саввича; и ряд других, ставших нам близкими. Так о многом хочется спросить: о Тамаре Георгиевне, о самочувствии Паоло, о том, как себя чувствует жена Григория Титовича и т. д.

Да всего не расспросишь. Надеемся скоро увидится в Кучине.

Приежайте же!

Еще раз спасибо за память. Сердечный привет от нас с К. Н. Вашим, Тамаре Георгиевне, Нине Александровне, ее матушке, Ниточке: поцелуйте ее – милая девочка: удивительная она у Вас! Братский привет милому Паоло.

Остаюсь сердечно любящий и преданный Борис Бугаев

А... Маяковский то?

ტიციან ტაბიძე – ბარბარე ყარალაშვილ-მაყაშვილს

ძვირფასო დედა!

მოგიკითხავთ ბევრს და ბოდიშს ვიხდით, რომ ამდენს გაწუხებთ. აქ ეხლა ნამდვილი სამოთხეა. თუ მოეწყო კარგად საქმე, ნინას დავტოვებ ათი დღით, მე კი მალე ჩამოვალ.

აკოცეთ ნიტას ჩემ მაგიერ და გადაეცით, რომ ბევრ ყვავილებს ჩამოუტან.

თქვენი ტიციან ტაბიძე

[გაგრა, აპრილი, 1930]

ტიციან ტაბიძე – იოსებ ტაბიძეს

ძვირფასო ძმაო იოსებ,

შენი ბარათი მივიღე სოხუმში: მე უკვე მოვლე გაგრი და სოჭი – ეხლა ცოტა ხნით აფხაზეთში ვარ: და რამდენიმე დღის

შემდეგ წამოვალ ტფილისისკენ... გზაში ვეცდები, უთუოდ დედასთან გავიარო: წინათაც მინდოდა, მაგრამ არ მომიხერხდა: ეხლა შენი იმედი მაქვს. ნიტასთან გაიარ და ოჯახზე თვალი გექნება.

შენი ძმა ტიციან ტაბიძე

[სოხუმი, აპრილი, 1930]

ტიციან ტაბიძე – სანდრო შანშიაშვილს

ძვირფასო სანდრო!

მოკითხვა და სალამი – სიყვარული და ამერ-იმიერ: თქვენი წერილი არ მომდის და ძალიან მწყინს: ასე როგორ დაგავინყდით, მაგრამ აქ ოცნებაა ნამდვილი და ჩამოვიტან გემებით ლექსებს. მაროს სალამი და შენი გოგონები დამიკოცნე.

შენი ტიციან ტაბიძე

19/IV, 930 წ.

[სოხუმი]

ტიციან ტაბიძე – რაჟდენ გვეტაძეს

ძვირფასო ძმაო რაჟდენ,

სალამი და გამარჯვება აფხაზეთიდან. ყველაფერი დიდებულია, მაგრამ უბედურება ეს არი: „მე აქ რა გამაძლებიებს, თქვენი ხმა არ მომდიოდა“.

ვეცდები, მალე ვიყო ტფილისში, რომელსაც ალბათ უკვე დავავინყდი, ლექსებს და წერილებს კი გემებით ჩამოვიტან. სალამი ნინას და შენ რწყვილ ვაჟკაცებს.

შენი ტიციან ტაბიძე

[სოხუმი, 22 აპრილი, 1930]

სოფია ტოლსტაია-ესენინა – ტიცვიან ტაბიძეს

25/IV.

Дорогой Тициан, очень, очень рада вести от Вас. Приезжайте в Москву непременно, приходите ко мне, пожалуйста. Хочется повидать Вас и поговорить о многом.

Спасибо Вам, что Вы думали обо мне, когда узнали о смерти М. Мне было ужасно грустно, до сих пор не могу встряхнуться и хожу вся кислая и думаю мрачные вещи. Слишком многое соединилось в этом.

Очень сердечно кланяюсь Вам и Нине Александровне.

С. Есенина

25. IV, [მოსკოვი, 1930]

ნიკოლო მინიშვილი – შალვა სოსლანს

შალვა!

ვრცელი წერილი გამოგიგზავნე შენი პირველი ბარათის მიღებისთანავე, ალბათ, მიიღებ.

ნ. მინიშვილი

2. V. 30.

ტიცვიან ტაბიძე – ანდრეი ბელის

3 мая, 1930 г.

Тифлис.

Получили Ваши книги: „Пепел“ и „На Рубеже Двух Столетий“. Большое спасибо, что заставили пережить мою московскую юность. При чтении книг я был в Москве и мысленно переживал свои университетские годы и собственный „пепел“ чувств. Очень интересуется нас судьба Ваших новых книг. Читали, что будете писать в „Кр. Нови“.

...Нас радует, что Вы, несмотря на прошлогодние неудачи, все же не разлюбили Грузию, и в это лето мы с Вами проведем несколько дней, которыми мы привыкли дорожить. Я за этот месяц объехал всё побережье с Батума до Сочи, очень хотелось заехать в Красную Поляну, но это удлиняло нашу дорогу... Мне после Ваших слов в прошлом году особенно хотелось видеть эти места. Жил я по несколько дней: в Сухуме, Гаграх, Сочи, Новый Афон совершенно очаровал. Было ещё рано, не было обычных дачников и все напоминало Ин. Аненского, „Тоску белого камня в Симферополе“....

...На счёт Коджор: с Паоло уже говорили с завед. курортным отделом Тифлисполкома. Он обещал всё сделать. Так что в любое время за неделю раньше предупредив, можно рассчитывать устроится в Коджорах как угодно.

...Боюсь только, чтобы мы не разъехались.

Я должен быть в Москве в мае, не знаю ещё, в каких числах: я написал для кино сценарий „Новая Колхида“ – о субтропической культуре. Ставит картину реж. Нина В. Гогоберидзе (жена Левана Давидовича). В Москве нам нужно оформить сценарий и найти оператора. Кроме того, там будут гастроли грузинского драмтеатра и к этому имею некоторое отношение. Буду ужасно рад, если Вас застану в Кучино, но если мы разъедемся, Вас встретит в Тифлисе Паоло и всё устроит, и Нина Алекс. Вас будет ждать...

У Паоло и у меня в этом году настроение много лучше...

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! შენი წერილი მივიღე პირველ მაისს, ორი წერილი ერთათ. მწერდი, სამასი მანეთი გამოგიგზავნე დეპეშითო. დეპეშით ფული მე არ მომსვლია, სოსიკომ კი ჩამოიტანა (250 მ.), სხვა არ ვიცი. შენმა წერილმა დამამიშველა, თორემ ჯავრით აღარ ვიყავი. სოსიკოს ამბავი ვერაფერი გავიგე. მაგან რომ აიარა, იმ დღეს მატარებელი დაიმსხვრა

და დაილუპენ. ვიფიქრე, სოსიკო დამელუპა, სულ ვტიროდი. ის იყო, კაცს ვაგზავნიდი სვირში და დეპეშა უნდა გამო-
მეგზავნა, იმ დროს შენი წერილები მომივიდა, დავწყნარდი;
მწერდი, სოსიკომ მიაგზავნა თქვენი ამბავიო. სონიას საქმემ ძა-
ლიან შემანუხა. ვმადლობ ღმერთს, ეხლა კარგათ ყოფილა.
მომწერე, ჩემო დედა, ეხლა როგორ არის. სხვა, სერგოს ჭი-
რიმე, მამაშენის საქმე რაღა საკითხავია, ვერ აგინერ. წევს,
ზეზე არ დგება. რა უყო, არ ვიცი. დალევს ჩაის, ცოტა ხანს
შემდეგ იყვირებს, რატომ დილას ჩაი არ დამალევინეთო.
თუ უთხარით, დილას დალიეო, ვაი ჩვენს ყოფნას, თორემ
ისევ უნდა გაუკეთოთ. დალევს კიდო ორს. სადილს ჭამს,
ცოტა ხანს შემდეგ გვეტყვის, რატომ სადილი არ მაჭამეთ,
აყვირდება. ვზივარ კრუხივით და უცდი, რა მოითხოვოს,
რა უყო. ასე რომ ვიტანჯები. არ ვიცი, არევის არ იკარებს,
არევიან არ შედის მასთან, ყველას ეშინია. აბესალოს იხმობს
ხანდახან და იმას დაუწყებს ლაპარაკს, ისე არავის ხმას არ
სცემს. აბესალოს უთხრა, ჩემი იუბილელი ყოფილა ექვს მაი-
სო, ჩემთვის არაფელი არ უცნობებიათ, ტანზე არაფელი არ
მაცვია და მასხრათ მე არ გამოვალ ხალხშიო; რატომ სერ-
გო არ მწერს, ან ადრე არ მოდის, თუ მართლა ექვს არისო.
აბესალოს უთხრა, მისწერე, მე არ მსურს, იქნეს იუბილელი
და თავი დაანებონო. სულ აღარ არის. თუ მართლა იქნეს,
შენ დროზე ჩამოდი, რომ ბლუზა მაინც მოუსწროთ, სირ-
ცხილი არის.

სოსიკოს უთხარი, მისი ამბავი მოიწეროს ყორიფელი. პო-
ლიკარტე თავისთვის მუშაობს, ნოეც. მე ჯერ არავინ მცემს
ხმას და ანი არ ვიცი. საყვედურს მწერ, წერილს რათა არ
ინერებო; რა მოგწერო, ასეთი წერილი რა სასიამოვნო
არის. სერგო, გოგის მიეცი, თუ დაგიჯეროს დღეში, თორემ
ერთი თვის ან ორი კვირის მიეცი ჯერ და მეორე ორი კვი-
რის შემდეგ. ფული სოსიკომ რომ ჩამოიტანა, ჯერ გვაქვს.
თუ წამოხვიდე, სუხარი წამოუღე, გენაცვალე.

ვაკოცებ სონიას ბევრს და ლიალიას ენაცვალოს ბებია.

შენი დედა გააკოცებს

4 მაისი [1930, სიმონეთი]

ტიციან ტაბიძე – დავით მესხს*

ტფილისი, 930 წ. 8 მაისი.

ღრმად პატივცემულო, ძვირფასო ბატონო დავით, თქვენი ბარათი გუშინ გადმომცეს. სამწუხაროდ, მოკლებული ვარ საშუალებას სიამოვნებით გავაკეთო ის, რასაც ბარათში მთხოვთ, რადგან 10 მაისს მივდივარ მოსკოვში სამი კვირით და მანამდე კი ფიზიკურათ მოუხერხებელია ამ საქმის მოგვარება.

თქვენ დარწმუნებული ბრძანდებით, რომ მე და ჩემი ამხანაგები ვაფასებთ თქვენ დამსახურებას ქართულ მწრლობის წინაშე და თქვენი მოგონებები იშვიათ ისტორიულ მასალათ მიგვაჩნია ღარიბ ქართულ ინტელიგენციისთვის: პირადათ მე ვიცნობ ამ მოგონებებს, მე და შანშიაშვილს გადმოგვცა ვუკოლ ბერიძემ და ჩვენ გადავეცით ქართული მწერლობის რედაქციას.

ამ ჟამათ, როგორც თქვენ უკვე გცოდნიათ, „ქართული მწერლობა“ ვერ გამოდის რეგულარულად, მაგრამ, იმედია, ამ მოკლე ხანში მწერალთა ფედერაციას ექნება თავისი ორგანო, ესეც არ იყოს, ვეცდებით ეს წერილები სადმე მოვათავსოთ, ან ცალკე წიგნათ გამოვაცემიოთ რომელიმე გამომცემლობას.

ყოველ შემთხვევაში, ამხანაგების წრეში წავიკითხამთ და კოლექტიურ ბარათს მოგწერთ: ყოველ შემთხვევაში, თქვენ ჩვენი განაჩენი ყოველთვის უნდა იცოდეთ, ვისაც გაუვლია ქართველ მწერალის გზა და იცის მესხების დამსახურება ქართველ ერის წინაშე, თქვენ პირადადაც რომ არ გიცნობდეთ, მაინც პატივს გცემთ, ჩვენ კი გვემატება თქვენი პირადი სიყვარული და პატივისცემა: დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ, ყველაფერს მოვაგვარებთ და ამ სიბერეში გულს არ დაგწყვეტთ.

თქვენი პატივისმცემელი და ერთგული ტიციან ტაბიძე

* დაცულია ქუთაისის ისტორიულ მუზეუმში.

ტიციან ტაბიძე – ტფილისის აღმასკომის კომუნალური მეურნეობის გამგეს

ტფილისის აღმასკომის კომუნალურ მეურნეობის გამგეს.

ტფილისი მთელ საბჭოთა კავშირში მიჩნეულია ერთ-ერთ ისტორიულ და არქეოლოგიურ ნაშთებით მდიდარ ქალაქათ.

მდებარეობის გარდა ტფილისი კულტურულ ინტერესიტაც იზიდავს მრავალ ტურისტებს და ექსკურსანტებს, როგორც საკავშირო რესპუბლიკიდან, ისე უცხოეთიდანაც.

უკანასკნელ წლებში მთელ რიგ ტურისტულ საზოგადოებათა დაარსებით (საბჭოთა ტურისტი, უცხოეთის ტურისტი) მხარეთ მცოდნეობის საკითხები ინვევენ ფართო მასსების ინტერესს და ცხადია, ტფილისი ხდება ყურადღების ცენტრად. მთელ რიგ სხვა იშვიათ სანახაობათა გარდა ტფილისის სილამაზეს შეადგენს ფუნიკულიორი და მთანმინდა, უფრო მთანმინდა, როგორც საქართველოს საზოგადო მოღვაწეთა და მწერალთა მთავარი და ნამდვილი პანთეონი. არავინ ისე არ ჩამოვა ტფილისში, რომ მთანმინდა არ ინახულოს. ეს ადგილი ყველაზე უფრო პოპულიარულია მთელ ტფილისში. აქ არიან დასაფლავებული: აკაკი წერეთელი, ილია ჭავჭავაძე, ალ. გრიბოედოვი, სახ. არტისტი ვასო აბაშიძე, დიმიტრი ყიფიანი, ნიკო ნიკოლაძე, პროფ. ალ. ცაგარელი.

ყოველი ამათგანი ცალკე მუზეუმის ღირსია, იმდენათ დიდია მათი ღვაწლი მშრომელი ხალხის წინაშე.

ტფილისის აღმასკომს გადანყვეტილი აქვს და კიდევ სწარმოებს მუშაობა მთანმიდის ახლო ალ. გრიბოედოვის მუზეუმის შექმნისათვის. თავისთავად ეს გადანყვეტილება მეტად სიმპატიურია – ალ. გრიბოედოვი ბევრით არის დაკავშირებული საქართველოსთან და თავისთავად წარმოადგენს მნიშვნელოვან ფიგურას სათეატრო ხელოვნებაში და მწერლობაში, მაგრამ მარტო მისი მუზეუმის გამოყოფა არ არის მიზანშეწონილი. ბევრათ უფრო საინტერესო იქნება და მშრომელ მასებისათვის უდიდესი აღმზრდელობითი მნიშვნელობა ექნება, თუ მთანმიდაზე მოეწყობა ყველა მთანმიდაზე დასაფლავებულ მოღვაწეთა და მწერალთა მუზეუმი. სწო-

რეთ იმ სახლში, სადაც განზრახულია ალ. გრიბოედოვის სახელობის მუზეუმი – შეიძლება მოენყოს დანარჩენ მოლვანეთა და მწერალთა ოთახებიც და ამით მუზეუმს მიეცემა მთლიანი ხასიათი. მთანმიდის მუზეუმის საშუალებით აუარებული ექსკურსანტები და ტურისტები გაეცნობიან ქართულ კულტურის უდიდეს მუშაკთა ცხოვრებას და მოღვაწეობას. გარდა საფლავების დათვალიერებისა, რომელსაც ზოგჯერ ზედ არაფერი არც კი აწერია – ყოველი მნახველი მოგზაური წაიღებს მთლიან შთაბეჭდილებას აქ დამარხულ მოღვაწეთა შესახებ.

ამ მუზეუმში იქნება გამოფენილი: სურათები, პორტრეტები, გრაფიურები, წერილები და ხელნაწერები, წიგნები ამ მწერალთა სხვა და სხვა დროს გამოსული ყველა ენებზე, მათი ბიოგრაფიები და ბიბლიოგრაფიული მასალები და საერთოდ ყველა სამუზეუმო ნივთები.

მთანმიდის მუზეუმს შეუძლია გასწიოს საქ. სალიტერატურო მუზეუმის მაგიერობა, სალიტერატურო მუზეუმი კი აქამდე არ არსებობს ტფილისში, როცა სხვა კულტცენტრებში თითქმის ყველა ასე თუ ისე ცნობილი მწერლისა და მსახიობის ცალკე მუზეუმებია. სალიტერატურო მუზეუმის ექსპონატები ეხლა სხვა და სხვა ადგილას არის გაბნეული.

ქალაქს ამ მუზეუმის მოწყობა ძვირი არ დაუჯდება, რადგან უმთავრესი მასალები უკვე შეგროვილია, საჭიროა მათი თავის მოყრა, სახლის გამოყენებაც ადვილია, საჭიროა მხოლოდ მცირე რემონტი.

ამიტომ შემომაქვს წინადადება – აღმასკომის კომუნ. მეურნეობამ აიღოს ამ მუზეუმის დაარსების თაოსნობა; თუ საკითხი პრინციპიალურად გადაწყდება და მუზეუმის საჭიროება გამოირკვევა, მაშინ ქალაქის კეთილ-მომწყობ განყოფილებამ გამოჰყოს ტექნიკური კომისია, რომელშიც შევალ მეც და ამ კომისიას წარუდგენ დანვრილებით გეგმას.

მთანმიდის მუზეუმის დაარსებით ქალაქი შეიძენს ერთ იშვიათ კულტურულ დანესებულებას, რომელსაც უდიდესი მნიშვნელობა ექნება ქართულ კლასიკურ პერიოდის მწერლობის შესწავლისათვის და საერთოდ, ფართო მშრომელთა

მასების გათვითცნობიერებისათვის და ეს იქნება ქალაქის საბჭოს გამარჯვება კულტურულ რევოლუციის ფრონტზე.

ტიციან ტაბიძე

8 მაისი, 1930 წ.

ქ. ტფილისი

ნიკოლო მინიშვილი – შალვა სოსლანს

ამხ. შალვა!

პასუხი დამიგვიანდა, მაგრამ ჩემი ბრალი არაა: ბევრი დავი-
დარაბა მაქ ამ გოსიზდატში. გწერ „ლოზუნგოვ“:

1. „ეპოპეას“ უნდა დაერქვას „Тень и дым“.
2. რედაქციას ალბათ გაუკეთებს გოსიზდატი. რედაქცია ალბათ საჭირო იქნება.
3. შენ რომ თარგმნას გაათავებ და გადაბეჭდავ, ორი ცალი დააბეჭდვინე – ერთი ჩემთვის და ერთიც გოსიზდატითვის. გადაბეჭდვის ხარჯი – ჩემია, რაც მოუწევს.
4. რას ფიქრობ რედაქტორის შესახებ. ვინ იკისრებს და ვინ აჯობებს. „ისტინო-რუსკი“ რედაქტორი არ მინდა, რადგან წიგნს გამირუსებს.
5. თებერვალზე უნდა დაერთოს „ეპოპეას“. ყოველ შემთხვევაში, შეთანხმება ასეთი იყო. რავიჩმა იცის. ასე რომ, ვინც „ეპოპეას“ გაასწორებს, იგივე გააკეთებს თებერვლის რედაქციას.
6. ორბელიანის ლექსის თარგმნა „დასავლეთის ქრისტეს ერებზე“ თუ გაძნელდეს – არ იქნება საჭირო. ყოველ შემთხვევაში – შენ იცი, როგორც აჯობოს.
7. წინასიტყვაობის თარგმნა არაა საჭირო. მაგ წინასიტყვაობა უფრო ადგილობრივი ხასიათისაა და რუსეთში არ მინდა. შეიძლება, რამე კერძოდ დაუწერო რუსულს.
8. გთხოვ: დააჩქარო თარგმნა. და მაცნობო, როდის უნდა იფიქროს კაცმა თარგმანის მოთავება. ეს მე მაინტერესებს ფრიად. გარდა ყველაფრისა ვარდისაც უნდა გაუგზავნო წინასიტყვაობისათვის და ესეც დროს მოითხოვს. შემატყობინე.

9. მეორე ნაწილს მაგ წიგნისას მოვათავებ ამ ზაფხულში და ალბათ იმავე გზით წამოვა შენთან.

ველი პასუხს და გისურვებ მრავალსა და მრავალ სიკეთეს.

მეგობრული სალმით ნ. მინიშვილი

24. V. 30, [თბილისი]

ანდრეი ბელი – ტიცოან ტაბიძეს

Судак, 30 июня 1930 года.

Дорогой, милый Тициан,

Вы простите меня, что так долго не отвечал на Ваше доброе, хорошее письмо. Оно застало меня в угаре работы; истекал последний срок отсрочки для сдачи „Федерации“ второго тома „Москвы“; Вы знаете, что такое работа под „финиш“; это нечто в роде государственного экзамена; подумайте: с 10 сентября и до первого июня безперерывная ковка строк, раскаленно сознание, ряд новых лабораторных опытов: к концу так изнемог, что мог кончить лишь потому, что выключил себя из всех сфер, посадил на цепь; и часто не мог ответить на спешное деловое письмо целый месяц; а тут к концу мая – еще: ангина, отъездные сборы, приезд Р. В. Иванова в Кучино. К тому же: с нетерпением ждали с К. Н. Вас весь май; и думали лично Вас поблагодарить за доброе приглашение приехать, за предложение пожить в Каджорах; и кроме того: не в письме, а в личных переговорах хотел я Вас кое что распросить в связи с приездом на Кавказ.

Нам и хотелось на Кавказ; был план: приехать в Красную Поляну с мая, пожить там месяца два, оттуда побродить в горах (Теберда, Цей и, как знать, Военно-Осетинская). Тогда бы увиделись в Тифлисе, или на побережье. Даже списались с Краснополянскими хозяевами. Но продовольственный вопрос и некоторые другие заставили нас отказаться от Кавказа (пока). И вот мы в Судак: пока прекрасно устроились с помещением, питанием, отдыхом. И так удачно устроились, уже решили

прожить здесь, будут продолжаться эти условия не менее 3-х месяцев; до середины сентября мы, вероятно, в Судаке; в этом году привлекает сидячая жизнь; я взял с собой работу: второй том „На рубеже“ под заглавием „Начало Века“: надо заработать и на прожитье; „Москва“ – невыгодная работа: печ. лист „Москвы“ равный по усилиям 15 печ. листам мемуаров, оплачивается тем же тарифом; 35 печ. листов „На рубеже“ равны 3 месяцам работы; а 26-27 печ. листов „Москвы“ равны 9 месяцам; оплата же 3 и 9 месяцев труда равна. На рубеже писал с легкостью. „Москва“ выпила все существо; написание ее – мотовство; надо теперь поработать после отдыха и для хлеба насущного. В Судаке хорошо и отдыхать и работать. Поэтому мы здесь и проживем 3-4 месяца.

Поэтому, поблагодарите сердечно тех, кто готовы были нам предоставить пребывание в Каджорах на льготных условиях; скажите, что я тронут – очень, очень, но несмотря на любовь к Каджорам, в этом году этой любезностью мне не придется воспользоваться, ибо после 15 сентября, вероятно, в Каджорах холодно.

В этом году времени у нас много; ничто не тянет в Москву; работа тоже – с собою взята; и буде ничто не вызовет экстренно, мы могли бы прожить и до ноября вне Москвы. Вопрос наш – можно ли где нибудь устроиться в Кахетии с середины сентября до начала середины октября. Если там можно жить, то ужасно хочется увидеть Кахетию, с которой так нам не везло 2 года, как и с Шови. Может быть, для Кахетии мы с К. Н. и сделали бы после Судака турнэ – Черноморск. Побережье – Тифлис – Кахетия – Москва. В последнем случае могли бы укоротить наш „Séjour“ в Судаке.

Но этот вопрос – не деловой, а попутный: лето же в Крыму нам хорошо.

Ужасно жаль, что в этом году не увидимся; мы так полюбили Вас, Нину Александровну. Желаем ей сердечно поправиться, укрепиться, собраться с силами: как Ниточка? Поцелуйте ее от меня. Очень часто думаем о Паоло; очень негодовал я на вылазку против Него в „Литер. Газете“. Передайте ему мой

горячий, братский привет; К. Н. просит меня, чтобы Вы передали ему ея сочувствие. Сердечный привет матушке Нины Александровны и Григорью Титовичу.

Простите за то, что это письмо „Спешное“, после „Москвы“ чувствую, что голова моя стала глупая и гладкая, точно шар, вытаченный из карельской березы. Да и: не умею писать писем.

Остаюсь сердечно любящий Вас Борис Бугаев

Р. С. К. Н. передает сердечный привет Вам, Нине Алек., ея матушке, целует Ниточку.

Р. Р. С. Мой адрес: Крым. Судак. Берег моря. дом №8. Дача Е. Э. Эггерт. Мне. Черкните два слова.

ნიკოლო მიწიშვილი – შალვა სოსლანს

ტ. 4. VII. 30.

Дорогой т. Шалва!

Я написал Вам два письма – одно большое – с подробностями, другое – маленькое. В обоих я интересовался Вами и Вашей работой над моей книгой. По вполне понятным причинам, интерес этот у меня ни только не ослабел, но, наоборот – с каждым днем усиливается.

Поэтому прошу черкнуть два слова о вещах столь для меня важных (и надеюсь – небезинтересных для Вас) и успокоить пребывающего в Ваших руках уважающего Вас

Н. Мицишвили

ტიციან ტაბიძე – ნინო მაყაშვილ-ტაბიძეს

ტფილისი, 12 ივლისი, 930 წ.

ნინა, ათასჯერ გეუბნები, როცა წერილს მოიწერ – მოიწერე ისე, კაცმა გაიგოს, როდის არის დაწერილი და გაარჩიოს რამე – რასა გავს შენი წერილი, ვერც მე გავარჩიე და ვერც დედამ.

შენი წერილიდამ მაინც არ ირკვევა არაფერი.

1. უნდა მოინერო, რა ღირს თვითურათ ბინა!

2. როგორია ოთახი.

რატომ არ მოხერხდა გაგრიპში, ვისგან არის დამოკიდებული ამ საქმის გაკეთება. მერე კიდევ, როგორია მანდ ფასები პროდუქტებზე, რა იშოვება და რა არა?

რა ღირს ცხოვრება და რა დაგიჯდება თვითურათ, ოთახში კიდევ რამდენია ლოგინი და საერთოდ, რას იძლევიან მანდ ბინის ქირის ანგარიშში.

არ ვიცი, შენი წერილი როდის არის გამოგზავნილი, მე კი ფული, როგორც ჩავედი ტფილისში, იმდღესვე, 5 ივლისს გამოგიგზავნე 75 მანეთი ლენას მისამართით, ნუ თუ აქამდე არ მიგიღია.

ეხლა მივდივარ ქალაქის ტელეფონის სადგურზე. მგონი, შეიძლება გაგრასთან ლაპარაკი. ფულს თავის დროზე მოგანვდი, რაც არ უნდა იყოს.

დედას მოწერე წერილი – თანაც შემოუთვალე, შეუძლია თუ არა, რომ მოეწყოს მანდ, თქვენ ოთახში. თუ ბავშს გაუჭირდა, სჯობია, ისევ მაგის შენუხება, ვიდრე საქმის გაფუჭება. აბა, შენ იცი, ყველაფერზე მოიწერე პასუხი და თანაც სწორი მისამართი – წერილი, როგორც დაგვაღლე, ყოველ დღე მომწერე.

გკოცნით შენ და ნიტას.

ტიციან ტაბიძე

ნიკოლო მიწიშვილი – შალვა სოსლანს

ამხ. შალვა!

შემიგვიანდა პასუხი.

1. თქვენ ხელნაწერს როგორმე მოუაროთ. ლევანი ეხლა შოვშია და მალე ჩამოვა. მოველაპარაკები და პასუხს მოგწერ.

2. ჩემი წიგნის შესახებ აქაურმა ც.კამ მოსწერა მანდაურ ლიტ.ხუდს, რომ ის უნდა ითარგმნოსო. მეტი მე არაფერი ვიცი, მაგრამ წიგნს ვსთარგმნი თვით მე ერთ ჩერნიავსკის-

თან ერთად. ვერ ვიცლი და მხოლოდ 10 თავი მოვახერხე
ჯერ. თქვენი თარგმანი „თებერვლის“ კარგი იყო. მაგრამ ამ
წიგნში ბევრი სხვანაირი ამბებია და მინდა თვითონ მე გავ-
მართო. ჯერჯერობით ესაა.

კიდევ მოგწერთ თქვენი წიგნის შესახებ.

სალამი, ნ. მინიშვილი

[თბილისი, 30 ივლისამდე, 1930]

ნიკოლო მინიშვილი – შალვა სოსლანს

ამხ. შალვა.

ჩემი ბარათი „თებერვლის“ შესახებ ცოტა ნაჩქარევი მომი-
ვიდა. საქმე ეხებოდა ნაწარმოების მთლიანად გამოქვეყნე-
ბას, ვინაიდან, ცხადია, მე მაინტერესებს თარგმანის რიგიანი
შესრულება და რამდენადაც მე ამ თარგმანს არ ვიცნობდი –
ადვილი ასახსნელია ჩემი წუხილი ამ საგანზე. ამით იყო გა-
მონეული ჩემი წერილი.

„ჩიტატელთან“, როგორც გინდათ, ისე მოიქეცით. ამ შემთხვე-
ვაში არც ჰონორარითა ვარ დაინტერესებული.

ყოველ შემთხვევაში, გაიგეთ, როდის დაიბეჭდება.

ამხანაგური სალამი, ნ. მინიშვილი

30/VII

[თბილისი, 1930]

ანდრეი ბელი – ტიციან ტაბიძეს

Судак, 31 июля 1930 года.

[Адрес: Крым. Судак. Берег Моря. дача Эггерт (дом №8).
Мне].

Милый Тициан,

С радостью прочел Ваше письмо; тронулся еще раз тою доб-
рой заботливой ласковостью, с которой Вы реагируете на
мое отношение к Вам, к Грузии, к нашей встрече, к нашему

желанию использовать осенний, сентябрьский досуг, чтобы повидать тифлисских друзей и пожить осень в Кахетии.

Мы с К. Н. читали и перечитывали Ваше письмо и серьезно вы-
решали, как нам поступить с осенью, принять или не принять
Ваше столь улыбающееся нам предложение с Кахетией,
или тем не менее ехать в Москву, где ждут всякие заботы и
хлопоты; и только вырешив серьезно, пояснили себе: отклик-
нуть на добрый зов и в первых числах сентября ехать в Тифлис,
чтобы повидавшись с Вами, поехать в Кахетию.

Мы свободны весь сентябрь; и даже, при желании, могли
бы себе дать отпуск до двадцатых чисел октября, ибо моя ра-
бота – со мной; и мне прекрасно работается в Судаке; так же
работалось бы и в Цинандалах. Нет, представьте себе, что
моя мечта была – попасть в Цинандали, о которых я читал
и историю которых знаю; и вдруг – есть там полная возмож-
ность устроиться; спасибо Вам, Паоло и всем тем, кто дает
нам эту возможность.

Я слышал, что в Кахетии жарко летом; мы собираемся выехать
с К. Н. в первых числах сентября из Судака, чтобы через Ба-
тум быть в Тифлисе, примерно меж 6-7-го и 10 сентября; хо-
телось бы попасть в Цинандали между 10 и 15 сентября, что-
бы пожить там месяц (октября до 10-15-го же). И вот: так как
мы могли бы это время прожить и в Судаке, где работается,
так как сами знаете, из Судака до Тифлиса очень далеко (и
хлопотливо, нам, неумеющим передвигаться), то – мы с К.
Н. очень просили бы Вас, дорогой Тициан, до сентября точ-
но уведомить нас, можем ли мы устроиться в Цинандалах (и
есть ли там возможность стола); Вы сами понимаете, что та-
кое далекое путешествие, имея работу и рассчитывая на тихое
место для нея, не предпринимают – втуне; пишу это не потому,
что не верю Вашим прекрасным словам, в которых столько
сердечности и желания нам помочь, а потому что знаю, как
все теперь трудно, как и Вы, и люди обещающие нас устроить
в июне, в сентябре, в августе уже не будут в состоянии провес-
ти свое намерение. Так вот о чем мы сердечно просим Вас,
дорогой друг: уведомите нас точно до сентября остается ли в
силе прекрасная возможность, которую Вы нам нарисовали, т.

е. можно реально устроиться в Цинандалах (К. Н. комнатку, мне отдельный – хоть угол!) сроком от 10-го до 10-го, или от 15-го до 15-го октября; во вторых: в случае, если бы с Цинандалами кречетит в последнюю минуту (я всегда очень „скептик“, ибо мне в таких вещах часто не везет), то – можно ли тем не менее: использовать приезд в Грузию; и все же где нибудь провести месяц (месяц прожить в Тифлисе – неудобно: работа не пойдет); разумеется, я не согласился бы задаром навязать нас Цинандалам; но известную скидку с Курортной платы (как в Каджорах в 1928 году) согласился бы с благодарностью принять.

Мы до получения Вашего письма не тронем из Судака; будем ждать Вашего подтверждения: „можно“, „неудобно“, „да“ или „нет“. Пятого сентября истекает срок нашей комнаты; до отъезда должны заехать к Волошину в Коктебель; так что: ждем Вашего письма уже в конце августа; только имея его, поедем; если же в первых числах сентября письма не будет, мы не рискуя тронуться в такое далекое путешествие, мы вносим плату за месяц вперед хозяину и остаемся на сентябрь в Судаке, чтобы уже потом ехать в Москву.

Вот почему нам важно иметь еще раз от Вас подтверждение, что в Цинандалах можно поселиться, а если не там, то где нибудь еще (в Грузии), ибо мысль повидать друзей, провести с ними недельку вместе, очень, очень пленяет; и пленяет хоть под конец летнего отдыха увидеть наш любимый Кавказ.

Зачем сердца волнует, мучит

Как своенравный чародей?

Кавказ, столько нам давший (радостей и огорчений) в нашем воображении – „своенравный чародей“ – любим нами и не во всем любящий нас (как, например, Хребет); мысль пожить вблизи него пленяет.

В Судаке – спокойно, тихо, удобно; но разумеется это не Кавказ; К. Н. так и просияла, когда я прочел ей Ваше письмо: и она главным образом агитирует за поездку, ей было грустно, что это лето мы не увидим тех, кто стали нам по странной воле судьбы и родными и близкими.

Мы ведь, дорогой Тициан, очень привязались к Вам, Нине

Алекс., Паоло; и хотя менее „соли“ съели с Григорием Титовичем, но меня постоянно к нему влечет; и о нем постоянно я думаю.

Да и мысль опять попасть в Тифлис, побегать по улицам, столько нам говорящим, очутиться в Вашей милой квартире и беседовать там с Вами – все это непередаваемая радость; кстати: в этом году меня очень подмывает почитать своим Грузинским друзьям Поэтам, из Москвы (2-й том), рукопись которой – со мной. Так как я очень работал над ней.

Не уверен ее увидеть в печати, но тем сильнее стремление поделиться с Вами моими художественными... „достижениями“, или... „падениями“ (Сам не могу судить).

Дорогой друг, то что Вы пишете о Паоло, очень радует меня; передайте ему от меня сердечный привет и дружеское пожатие с надеждой скоро лично увидеться. А что он не пишет, да и я ведь не пишу ему; но я очень понимаю психологию „не писания“.

К. Н. получила письмо от Н. А.; К. Н. ей писала, но вероятно, Н. А. не получила его письма; мы очень радуемся, что Нин. Алекс. мы увидим в Тифлисе; сердечный привет ей, Ниточке и матушке Н. А. от нас и К. Н.

Спешно кончаю это письмо, чтобы отнести его на почту; и еще потому, что К. Н. просит дать ей место в моем письме.

Итак, дорогой друг, ждем от Вас решительного „приезжайте“, или „не приезжайте“ к концу августа; зная трудности с устройством чего бы то ни было, на „не приезжайте“ не обидимся, даже просим откровенно нам сказать: лучше сидите в Судаке. Боже сохрани, не встречайте в Батуме; из Батума до Тифлиса пустяки переезд, да и мы, уезжая из Судака не можем точно уведомить (все зависит от парохода, моря, Коктебеля и ряда причин); между 6 и 10 мы были бы в Тифлисе.

Обнимая сердечно Вас и остаюсь сердечно любящий.

Борис Бугаев

Милый Тициан! С сердечной радостью прочли Ваше письмо. С прошлого года, когда мы столько с Вами пережили во время болезни Б. Н., и Вы, и Нина Ал. и Паоло стали совсем не

просто знакомыми, а друзьями и близкими. Вспоминаем Вас всех часто... с радостью и благодарностью. Если судьба приведет нас увидеться и в этом году – как это будет хорошо. Шлю сердечный привет Паоло и всем.

Клавдия

ანდრეი ბელი – ტიციან ტაბიძეს

Судак, 18 августа 30 года.

Дорогой Тициан,

это письмо – исключительно деловое: 31-го июля писал Вам подробно в ответ на Ваш милый зов и на уведомление, что можно устроиться нам на сентябрь в Цинандалах, что для нас это радостно и приемлемо (и Вас увидеть, и увидеть Кавказ) при условии, что это приглашение не зов только друга, но и реально осуществимое предложение; иначе нам с чемоданами писать крюк Сухум-Батум-Тифлис-Москва слишком тяжело (и – дорого); зная, что такого рода добрый зов не от Вас только зависит и зная, что возможное еще с июня по веским непредвиденным обстоятельствам уже невозможно в августе, я просил Вас точно поставить в известность нас к концу августа о Кахетии – так, или не так обстоит дело с ней, нашим проездом туда, отчего зависит наш приезд, или не приезд. Нам потому важно знать, что с сентября кончается срок нашей дачи в Судаке, и чтобы остаться дольше надо заранее уведомить хозяев, ибо они сдают дачи.

За несколько дней до 1-го сентября мы должны знать, едем ли в начале сентября на Кавказ, или не едем; теперь трудное время, трудны переезды; и лучше нам лишние 2 недели просидеть в Судаке, чем ехать за 1000 с лишним верст (да оттуда) без прочных гарантий, что на Кавказе можно устроиться в сентябре нам.

Вот почему, милый Тициан, по получению этого письма дайте телеграмму с „ехать“, или „не ехать“, чтобы она пришла вовремя

время; а то у нас – 1) кончаются курортные книжки и надо заранее их возобновить, 2) надо знать дни, когда мы будем в Коктебеле у Волошина, 3) мою работу, в которую ушел с головой, тоже надо планировать.

Обо всем уже писал: повторяю на случай, если бы письмо не дошло.

Поэтому пишу сухо и деловито, чтобы скорей письмо отправить. Лично Вам буду писать отдельно. Мы, в случае не поездки на Кавказ, проживем в Судакe сентябрь, объедем Крым и в конце сентября в Москву; если не поедем на Кавказ, то сможем задержаться и до 15 октября, и если исключительные обстоятельства не потребуют нашего присутствия в Москве.

Пишу все так кратко, ибо подробно Вам писал в конце июля; это письмо лишь, так сказать, реферирует уже написанное.

Итак, ждем телеграммы, или скорой почты к 26-27-28 августу.

К. Н. шлет сердечный привет.

Увидимся или не увидимся, – независимо от этого еще раз приносим Вам сердечную благодарность.

Нине Александровне, всем Вашим, Паоло, Григорию Титовичу привет.

Остаюсь искренне любящий Борис Бугаев

Р. S. Адрес: Крым. Судак. Берег Моря. Дача Е. Э. Эггерт (д. №8). Мне.

„სალიტერატურო გაზეთის“ რედაქცია – ტიცციან ტაბიძეს

ამხ. ტიცციან ტაბიძეს.

ძვირფასო ამხანაგებო...

მწერალთა აქტივის იმედით „სალიტერატურო გაზეთი“-ს რედაქციამ იკისრა მეტად პასუხსაგები საქმე: ტფილისის ქალაქის მეურნეობის შესწავლა და საქალაქო მშენებლობის აქტუალური საკითხების მხატვრული გაშუქება ჩვენს პერიოდულ პრესაში. ამ თაოსნობას დიდი პოლიტიკური მნიშვნელობა ეძლევა იმდენად, რამდენადაც მწერლობას საშუალება ეძლე-

ვა, დაამტკიცოს თავისი აქტივობა ამხ. ლ. ბერიას მიერ ტფილისის გარდასაქმნელად დასახულ ამოცანათა გადაწყვეტაში. „სალიტ. გაზეთის“ მიერ განზრახული მწერალთა ბრიგადების რეიდი იქნება მწერალთა აქტივის გამოცდა. თუ რამდენად შესწევს მას უნარი, საქმედ აქციოს დაპირება, რომელიც მწერალთა აქტივმა მისცა ტფილისის საბჭოს ხელმძღვანელობას ა/წ. 7 ოქტომბრის თათბირზე.

ეს გარემოება ავალებს ბრიგადის თვითეულ მონაწილეს, უდიდესი პასუხისმგებლობის გრძნობით მოეკიდოს სარეიდო მუშაობას და ზუსტად შეასრულოს ბრიგადის ხელმძღვანელის მიერ მიცემული დავალებანი.

რეიდის მომწყობი შტაბი სთხოვს ბრიგადის ხელმძღვანელს, რომ ბარათის მიღებისთანავე მოიწვიოს ბრიგადის წევრთა თათბირი სამუშაო გეგმის გამოსამუშავებლად და მიღებული გეგმის მიხედვით მისცეს კონკრეტული დავალებანი ბრიგადის წევრებს და ამასთან, განისაზღვროს ვადა დავალებათა შესასრულებლად.

ბრიგადა აუცილებლად უნდა დაუკავშირდეს ტფილისის საქალაქო და სარაიონო საბჭოების სათანადო განყოფილებას. რედაქცია და რეიდის მომწყობის შტაბი საჭიროდ სცნობენ, რომ ბრიგადებს შორის გაიშალოს სოციალისტური შეჯიბრება რეიდის საუკეთესო ჩატარებისათვის. ამასთან, გაცნობებთ, რომ ბრიგადების ნამუშევარი, გარდა იმისა, რომ ნარკვევების სახით დაიბეჭდება ტფილისის პრესაში, გამოიცემა დიდ დასურათებულ კრებულად.

„სალიტერატურო გაზეთი“-ს რედაქცია დარწმუნებულია, რომ თვითეული ბრიგადა შეუნებელბელი ინტერესით და გულისყურით შეუდგება დაკისრებულ მოვალეობათა შესრულებას.

რეიდის მომწყობი შტაბის მიერ გამოყოფილია ხუთი ბრიგადა: კეთილმოწყობის, კომუნალური მშენებლობის, ჯანმრთელობის, სახგანათლებლის, გარეუბნის შემსწავლელი ბრიგადები.

კომუნალური მშენებლობის ბრიგადა:

შესასწავლი ობიექტები: ტრამვაი, წყალსადენი, ახალი სახლების და ქარხნების მშენებლობა, ახალი ქუჩები, კანალიზაცია, ქალაქის დაგეგმვა და სხვა.

ბრიგადის შემადგენლობა: ტ. ტაბიძე, დ. შენგელაია (ხელმძღვანელები), შ. აფხაიძე, კ. ლორთქიფანიძე, ლ. ქიაჩელი, მხატვრები: ნიკოლაძე, მ. თოიძე, ლ. გუდიაშვილი. ბრიგადას შეუძლია, ახალი წევრებით შეავსოს თავისი შემადგენლობა.

„სალიტ. გაზეთის“ რედაქცია
[7 ოქტომბრის შემდეგ, 1930]

პაოლო იაშვილი – გიორგი ლეონიძეს*

ჩემო გოგლა!

ყოველ დღე ველი შენგან დეპეშას, ძლიერ მალონებს შენი ავადმყოფობა. სჩანს, კარგად ხარ თორე რამეს მომწერდი. შენ დავალებებს შეუდგები 15 ა/თ-დან და უთუოდ რამეს გამოვარკვევ. მოსკოვი ჯერ კარგად არც მინახავს, აღტაცებული არა ვარ, ტფილისი მენატრება და თქვენი ნახვისთვის დამშეული ვარ. ლენინგრადში 23 წავალთ. უთუოდ მიდეპეშე შენი მდგომარეობა. მალე მოგწერ ვრცელ წერილს. დამიკოცნე ყველა თქვენები.

შენი პაოლო

[მოსკოვი, 18 ოქტომბრამდე, 1930]

პაოლო იაშვილი – გიორგი ლეონიძეს**

ძვირფასო ძმაო გოგლა!

გწერთ „ვსესვიატსკოე“-ს ეკლესიიდან, მე, თამარა და შალვა აფხაიძე. ყველაფერი მოვიარეთ. რა თქმა უნდა საბას ძეგლი აღმოჩენილი არ არის და როგორც სჩანს, არასოდეს აღმოჩნდება. 1905 წელში მიწა ამოუთხრიათ, ბევრი ჩონჩხი უნახავთ, მათ შორის უთუოდ საბაც იყო. არქივი არ არის, მღვდელი ბოგოსლავსკი ამბობს – ბევრი ზომები მივიღე,

* დაცულია გიორგი ლეონიძის საოჯახო არქივში.

** დაცულია გიორგი ლეონიძის საოჯახო არქივში.

მაგრამ ვერაფერი ვნახეო. ეტყობა კი, რომ რაღაც იცის. თუ საჩქაროდ მომწერ შენ თანხმობას, მინდა, უთხრა აბელ ენუქიძეს და ის მიიღებს ზომებს. მომწერე, როგორ მოვიქცე. რატომ არაფერს იწერები. მოგიკითხა თამარამ და შალვამ. ფეფუცის და ბავშვებს ვაკოცებ.

შენი მარად პაოლო

ეს წუთია გავთხარეთ დამიწული საფლავი ვახუშტის, ვახტანგის შვილისა. დიდი წარწერა აქვს, ხვალ მოვალ გადასაწერათ.

18 ოქტომბერი, 1930

[მოსკოვი]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

თბილისი, სიმioniონოვის ქუჩა №16.

სერგო დავითის ძე კლდიაშვილს.

შვილო სერგო! სხვისგან გავიგე, სონია და ლიალია ყოფილან ავით ყელჭივრებით. მასაქეთ ვინერები წერილს და არავინ არ მიპასუხა. ინამეთ ღმერთი, გამაგებინეთ, ეხლა როგორ არი-ენ ან შენ როგორ ხარ. ჩემო დედა, შენი ჯავრი მკლავს, ვაი თუ, დაანებე თავი ექიმობას. თუ შენ არა გაქვს დრო, გოგის უთხარი და ის მომწერს თქვენს ამბავს, შენ გენაცვალე. მამა ავით არის ნამეტანი, აბნეული არის, ხანდახან აღარაფელი არ იცის, ხან მოვა გონზე და მეტყვის, სერგომ მნახოსო. შენ იყავი, ჩემო დედა, კარგათ და თავს მოუარე, ჩვენს ნახვას რას დავეძებ. ჩემს გაჭირვებას აღარაფელს არ გწერ, გენაცვალე, რაც უნდა მიჭირდეს, შენ როგორ შეგანუხებ. ჩვენ ნუ გვეძებ, შვილო, შენი ცოლშვილით შენ იყავი კარგათ. ლიალიას ენაცვალა ბებია, ყოველ წელიწადს რა დაჩემდა ასეთი ავითმყოფობა; მკლავს დარდი, როდის გავიგებ მაგათ ამბავს. მამამ გააკოცა და გაიცინა, სერგოს მიწერე, მნახოსო. დღეს მოვიდა თოვლი, მაგრამ ისევ მალე დადნა. ყივნა ძალიან არის.

შენი დედა გოცნის

[ბათუმი, 24 დეკემბერი, 1930]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

თბილისი, სიმონოვის ქ. №16

სერგო დავითის ძე კლდიაშვილს

შვილო სერგო! მომკლა შენმა ჯავრმა, რატომ აღარაფელს მწერ, დედა გენაცვალოს. ეხლა როგორ ხარ, ექიმობ თუ როგორ არის შენი საქმე. სიმართლე მომწერე, შენი ჭირი-მე. ველარ ვისვენებ, ჩემო დედიკო. შენ ისეთი თავშეუდებელი ხარ, რომ გადადებ და არ ივარგებს. გენაცვალე, სერგო, ეხლავე უშველე თავს. შენ ნულა მომკლავ, შვილო, თუ დასვენება გჭირდება და წამლის სმის მეტი არაფელი, იმ შემთხვევაში ჩამოდი ჩემთან და მე თან გადაგყვები, ჩემო დედა. ასე რომ, დღე და ღამე შენი ფიქრი მტანჯავს. აბა, შენ იცი, თუ მაცნობებ მალე შენს ამბავს, ყოვლიფელ სიმართლეს, ნუ მომატყუებ. ვაკოცებ სონიას და ლიალიას. მამა ისევ ისე არის.

შენი დედა გაკოცებს

[სიმონეთი, 1930]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

სერგოს ენაცვალა დედა, შენგან მივიღე წერილი, გავიხარე სონიას და ლიალიას გამორჩენას და კარგათ ყოფნობით, მაგრამ შენი ჯავრი მკლავს, ჩემო დედა, შენ ყოველთვის აგრე იძახი, აწი ჩემს თავს მოუვლიო და მერმე აღარ ეძებ. სხვა სერგოს ჭირი-მე, შენგან გამოგზავნილი ფული ჯერაც არ მიმიღია. გოგიმ ხომ დამლუპა და ეს არის პენსიიდან ერთი კაპიკიც არ გამოუგზავნია, მომატყულა, გამოგიგზავნეო და მასაქეთ ერთი თვე არის. სერგო, გამოართვი კნიშკა, თუ არ შეწუხდები; ყოველ თვეში ნუცას აძლევს სადილის და შაქრის, პურის, სარეცხის – ხუთ თუმანს, ერთი ხუთი მანეთი ისე მიეცი და დანარჩენი მე გამომიგზავნე. ჩემო სერგო, ასეთ გაჭირვებას ამაშორე, როგორშიდაც ეხლა მე ვარ, ვალი მაქვს, აბა რა ვქნა, ჩემო დედა, დეკემბრის მივიღე ხუთი თუმანი მარტო, იმას რა უნდა ექნა ჩემთვის. პენსიის საქმე

შენ მოაგვარე, გენაცვალე, ნუცას კი ვინმეს სანდოს ხელით გაუგზავნე 50 მანეთი, ხუთი მანეთი თითონ მიეცი, დანარჩენი მე გამომიგზავნეთ. ის ფული, რომელსაც გვაძლევენ, ის ხომ შენ უნდა გამომიგზავნო. სხვა სერგო, გრიშა იყო, შერცხვენილი, მად კონიას სანახავათ და უთქვამსთ, სერგოსას საშიში არის მისვლათ და არ მოსულა. მე ჯავრმა მომკლა, არც გრიშამ და არც ვანიაშ შენი ამბავი რომ არ ჩამომიტანეს. მერე მომივიდა შენი წერილი. სურათები, გენაცვალე, გამოგზავნე. გიორგი იძახის, აზნაუშვილმა ტყუილი იცისო, მაგრამ სერგომ თუ იცოდა ეს, კი არ მეგონათ, იმას უმფრო უნდა ის სურათი, მწერლებთან რომ არის გადაღებული. შენ შემოგვევლე, უშოვე და ისიც გამოუგზავნე. დღეს დილას კოლია გიორგაძის ძმას გამოეგზავნა ბავში და მთხოვა, სერგომ სურათი გადაგვიღო ზევით, ეკლესიასთანო და იქნებ ის სურათი მიშოვოვო. რალა ესურათება საწყალს, აღარაფელი იმათ აღარ აქვსთ, საწყალი, ისე დასწვეს, შენც გაიგებდი. სახლი და ხაბაკი, საქონელი სხვისი და თავისი სულ დაეწვა, დარჩენ საწყლათ საცოდავები. ახლა დაჭერილი არიენ ბევრი, მათ შორის საწყალი ნოე ფანჩულიძე, მელიტონ გიორგაძე და სხვა. პაპიროზები მომიტანა გოგიმ, ხმელი ხილი და საკაბე, კარტოფილი, ქვილი. პოლიკარტეს ცოლი ეხლა კარგათ არის, მაგრამ იმათ შეაწერეს საქონელი, ცხვარი, ჩალა, მარა ვერ არიენ გუნებაზე. გაზეთების შესახებ მწერ, მომდის „კომუნისტი“ მარტო, ისიც იკარგება ნახევარი. გენაცვალე, სერგო, იქნებ ის გაზეთი გამოგზავნო ზედა სიმონეთის აღმასკომში, ყოველთვი მომივა დროზე. ისე, მე არევიენ არ მანუხებს. მე ამომირჩიეს სარევიზიო კომისიაში. მამაშენს საბანი სულ აღარ აქვს, აქ არაფელი მოიტანეს და რა ვქნა, არ ვიცი, არც საფენები არ აქვს, ნარმა ვერ ვიშოვე. ისე, შვილო, მამაშენი ნამეტანი ცუდათ არის, სულ დავარდა და დაიბნა, აღარაფელი აღარ იცის. სერგო, ჭირიმე, ისე მიდის საქმე, რომ, მე მგონია, აჯობებს, დაფიქრებით მოვიქცეთ. ეს სახლი და ეზო, თუ გინდოდათ გადაცემა მწერალთა კავშირისთვის, ეხლა აჯობებს, რადგან ვიცი, სხვანაირათ მიდის საქმე. ამის შესახებ მალე უნდა მოლაპარაკება, რადგან აქედან ვერ გწერ ყორიფელს; ამიდი კი ძალიან ცუდია, თოვლი მოვიდა მეტრზე მეტი, მაგრამ ეხლა წვიმებია და მალე დნება.

თუ ამიდი იქნეს, ჩამოდი, გენაცვალე, გაიგე აქაური ამბავი.
შენი დედა გაკოცებს
შამოგევლე ლიალია, გაკოცებ ბევრს, დედას აკოცე ბევრი.
ბებია

31 იანვარი

[სიმონეთი, 1930]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! გენაცვალე, შენი წერილი მივიღე. იწერები ჩამოსვლას. კი, ჩემო დედა, იმ დღეს მომასწარი, რომ შენ დაგინახავდე. მამაშენი მძიმე ავად არის, ნუცაც იტყვის, აღარ არის, ჩემო დედა. სერგოს ჭირიმე, მწერ ფულის შესახებ, ჯერ არ მიმიღია და უთუოდ მალე მივიღებ შენს წყალობას. სერგო, თუ გიყვარდე და თუ მოსახერხებელი არის, შენ რომ მწერ, ხუთ თუმანს მალე გამოგიგზავნიო, ნუცამ მითხრა, სამი მეტრი კრემპდისენი აქვს სხვასო და აფასებს 18 მანეთს მეტრსო, ის მინდა ძალიან გულით, რადგან შავია, თორემ სხვა ფერის რატო მინდა. თუ მშვიდობა მექნა, თორემ რა ოხრათ მინდა. გოგიამ მომკლა შვილო, ჩემი პენსიიდან ერთი კაპიკი არ არის, რას უშვება, ნეტავ ვიცოდე. შენმა კარგმა ამბავმა ძალიან გამახარა, გენაცვალე, რადგან ჭაჭებში არაფელი გქონია. ჩამოდი, ჩემო დედიკო, მამა გნატრობდა აქამდის და ეხლა აღარავის აღარ ახსენებს. ნუცა ვერ იცნო. ჩემო სერგო, ჩამოდი და აქაური ამბავიც გაიგე და იქნებ მომიხერხო, მაქედან ქალაქი გამოგზავნიო აღმასკომში, რომ შეშა მომცენ, თვეში სამი ურემი მაინც, დიდი გაჭირვებული ვარ.

სოსიკოს საქციელმა მომკლა, ის დაიკარგა ჩვენთვის, ჩემო სერგო. იცოცხლე, ჩვენ ყორიფელი გვაკლია, მაგრამ სად არის ნუცას გამოგზავნილი ფული, არ მოსულა. სიმონეთში კოლექტივში ბევრი არის. ნოე საწყალი კიდო ზის, პაპიროზს ვმოულობ ფედერაციის. ხელის საბანი საპონი სულ არ არის. ჩემო დედა, ჩამოდი უთუოდ დროზე. თესლები კიტრის, კაკალი არ მაქვს, თორემ სხვა კი მაქვს.

გოგიაშ მომკლა, მაგის უსაქციელობაც, თურმე მშიერი დადის, ჩემი პენსია სულ შეუჭამია. სონიას და ლიალიას ბევრი აკოცე.

შენი დედა გაკოცებს

[სიმონეთი, 1930]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო, დღეს, 24 მივიღე შენგან გამოგზავნილი ფული (50) მანეთი. სერგოს ვენაცვალე, მამაშენი ძალიან ცუდათ არის. ეს ერთი კვირა მეტია, კარში ვერ გადის. მყავდა ექიმი, მისცა წამალი და არ იმოქმედა; არც უჭამია, ერთი კვირა არის. ხვალ კიდო უნდა დავეკითხო ექიმს. ისე, რომ ნახა, მითხრა, გული ძალიან კარგათ აქვსო. მე მინდოდა, შემომეთვალა, მაგრამ ისეთი ცუდი ამიდები იყო, რომ შემეშინდა, გაცივდება, რომ ჩამოვიდესთქო. დღეს არის ამიდი კარგი, მაგრამ წყლები არის დიდი. თუ ასეთი ამიდები იქნა, მოიკლებს წყალიც. სხვა აქ დიდი ამბები ხდება. სანყალი ნოე კიდო დაჭერილია, დაიღუპა სანყალი. ჩემო დედა, თქვენ როგორ ხართ? შენ რას შვრები, ექიმობ თუ არა. რა ქენი იმისი, რაღაცეების გამოტანა რომ გინდოდა. ვანია კოლექტივში არის, პოლიკარტე კიდო. მე ვაპირებდი ამოსვლას ორი დღით, მაგრამ იმ დროს მამაშენი გახტა ავით და ვერ დავტოვე.

ვაკოცებ ბევრს სონიას და ლიალიას.

შენი დედა გაკოცებს

[სიმონეთი, 1930]

კირილ ზდანევიჩი – ტიციან ტაბიძეს

Здравствуй дорогой Тициан!

Самая большая радость и самое крупное художественное событие обеих столиц – это выставка Нико! После бомбы в Москве вот что пишут из Ленинграда в проспекте напечатанном

к его выставке: „И вот, из сердца Грузии, как кусок ее вековой и глубокой культуры, вышел художник, такой простой и такой непохожий на наши столичные знаменитости, как художник, он оказался цельнее многих наших признанных мастеров, искреннее и богаче их, средства и возможности изобразит. искусства он намного лучше их. Москва склонилась перед новым именем, открывшим дотоле ей неведомую художественную культуру... Теперь Н. П. входит в международную семью художников как победитель... Таков Н. П. — лучший выразитель худ. стихии своего народа равный по качеству своих работ сов. мас. запада“. Впрочем эта листовка вероятно есть в журнале. Сейчас его выставка едет в Харьков, куда поеду и я, недели через две. Горячий привет тебе и жене от меня!

Живем мы не плохо, но конечно это не Тифлис. Тифлис мой любимый город и воспоминания о нем лучшие мои воспоминания, но к сожалению иногда хамы травят и на расстоянии 3000 километров.

Я прошу вмешательства твоего и Паоло и помощи.

Дело вот в чем. Я написал в коммунальный музей Бадриеву картину. Жюри Горисполкомом она была принята. Тогда же Бадриев был в восторге от нее. Еле он дал аванс 30 руб. Прошло 4 месяца и он заявляет, что написано не документально и с фотографии (или одно, или другое) и поэтому мне не нужна! Конечно, тут дело не в 70 руб., которые он должен, но мне, художнику с именем, мастеру профессионалу бросать упрек в недобросовестности — я думаю, это ты оценишь сам. Если нужно, я напишу в Зарю и вообще поощрять его безнаказанностью нельзя, итак он обворовал Гвелесиани, игнорировал Пиросмана в противовес Вану Ходжа и пр. Жду действий.

Зима, снег, морозы, а в глазах сияющий город, амфитеатр гор, синее небо.

Целую всех.

Москва, Сивцев-Вражек 43, кв. 315.

Твой Кирил Зданевич

[1930]

დავით კლდიაშვილი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! შენი გამოგზავნილი ყორიფელი მივიღე. გამოგზავნილმა ფულმა სული ჩაგვიდგა. ვიყავით ძალიან შევინროვებული. აქ ხარჯები ბევრი გვაქვ. შენ რომ არა, არ ვიცი, რა მდგომარეობაში ჩავარდებოდით. სერგო, ყოველივე ზომა მიიღე, რომ მე არ ვიჩაგრებოდე იმისთანა პირებისაგანაც კი, როგორიც არის აკაკია მეგრელიშვილი. ის ძალიან კარგი გიქნია, რომ განცხადება შეგიტანია სახელგამში, რომ ჩემი ნაწერების გამოცემას თავი დაანებონ, თუ კი მაგნაირათ ირჯებიან ჩემს შესახებ. კოლია მიწიშვილი რომ არა, საქმე სულ სხვანაირათ მოენყობოდა. კოლია ნამდვილი კეთილის მყოფელია ჩემთვის. გამომცემელი (ქართული წიგნი) და სახელგამი ერთმანეთს ებრძვიან და რაღაც ნაირათ მე მოვხვთი გასაჭეჭყყი; სერგო არ უნდა სახელგამს გამოცეს ჩემი ნაწარმოები, მონათ მხთიან, მაგრამ უკაცრავათ, მონათ არასოდეს არ ვყოფილვარ და არც ვიქნები. კლასიკაო და ამგვარათ ირჯებიენ, რომ ვინ იყოს, რას ბეჭდავენ და კლასიკს კი კვერს ურტყამენ. შენ გენაცვალე, მათი ხელშეკრულება ქამუშადის გაჭირვების შესახებ რჩება უქმი და ახლა ეპოტინებიენ მეორე ნაწარმოებს, ესე იგი სპობენ ბაზარზე გამოტანას ჩემ ნაწარმოებისას; ეს არის ნამდვილი დამონება ჩემი. ჩემი დამონება კი არც ისე იოლია; საზიზღარ დროში ვმსახურობდი, ჩემდა უნებურად სამხედრო სამსახურში, მაგრამ სასტიკობამ ვერ დამამონავა და დღეს ჩემთან სახელგამის საქციელი წესიერათ იქნება მიღებული? გამიგე, ჩემო სერგო, როდის იქნება დანამდვილებით ამ ჩემი ნაწერების გამოცემა, ან რა პირობებში. თუ ისევ იქნება გაჭიანურებული მაგ საქმე, შეიტანე განცხადება, რომ მე ყოფილ ხელშეკრულებას ვსპობ. მომწერე ყორისფელი მალე, სულ მალე გაიგე ყორიფელი კოლიასაგან. კლასიკს ასე არ ეპყრობიენ, რაში მომცეს 250 მანეთი, შემატყობინე, ჯერ ასე იყოს; ოღონდ მომწერე მალე. კოლიას უთხარი, რომ ნამდვილი ამბავი გითხრას. ჯერ ეს იყოს, შენგან სულ მოკლე ხანში მოველი წერილს და დაწვრილებით ყოველივე ამბავს. კოლია მომიკითხე. სერგო, არ დაგავინყდეს იანვრისათვის გაზეთები; შენ გენაცვალე, ძალიან დამავალე, თუ ფორჩით გამომიგ-

ზავნი იმისთანა კანფეტებს, როგორიც გოგიას გამოატანე, აქ შაქარს არ მაძლევენ. მომიკითხე სონია, დამიკოცნე ლია-ლია. აბესალოს სახელზე გამოგზავნე. გოგის უყიდე კოპერა-ტივის წიგნაკი, რომელსაც დომეზია 5 მანეთი, ფულს ვატან.

შენი მამა დავ. კლდიაშვილი

წერილს შენგან მოუთმენლათ ველი მალე.

გოგის შალვარი უნდა და როცა აიღო რამე, უყიდე, რაცხა შალვარიანო. ქეთოს წერილი არ მოგვსვლია, სულ ჯავრი მკლავს.

შენი დედა

[1931 წლამდე]

დავით კლდიაშვილი და მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! მე ახლა უკეთ ვარ. ინერები, რომ ოქტომბრის პირველ რიცხვებში ამოსვლას – ეს მეტად კარგი რამ იქნება; პავლეს გადაეცი ჩემი თხოვნა, რომ შენი თავი მანახოს; მე ჯერ ვერ წამოვალ – აქ უფრო გამოვკეთდები. წამოიყვანე სონიაც და ლიალიაც, წამოიღე რაიმე კარგი წიგნები. აქ მაქვს შენი თეოდორ დრაიზერი და მართალი გითხრა, ჯერ ვერ დაგანებებ – დიდებული რამ არი.

შენ იცი, თუ შენ სიტყვას გაამართლებ.

შენი მამა დავით კლდიაშვილი

შვილო სერგო!

მამაშენი ძალიან ცუდათ არის. დღეს ცოტა კარგათ არის. რა ვქნა, არ ვიცი, უნდა თქვენი ნახვა ძალიან. სოსიკოს ჯავრი ანუხებს. ინერებოდა მოსვლას და არსად არ არის. ორი წერილიც გაუგზავნე და კიდო პასუხი არ არის. რა დავმართა, ვაი თუ, რამე უჭირს, ჟენიამ მაინც გაგზავნოს დეპეშა. მე ვინ მყავს, რომ რამე მოახერხოს. ლიალიას ავანტიურაობამ მომკლა, რათ გყავს მად გაჩერებული, არ ვიცი.

[სიმონეთი, 1931 წლამდე]

1931

ანდრეი ბელი – ტიცოან ტაბიძეს

Кучино, 6 января 31 года.

Дорогой, милый Тициан,

Дорогая Нина Александровна,

С Новым Годом! Только на днях кончил со спешной работой, которой был занят и так, что когда ее кончая к 2-3-м ночи, перо не держалось. И кроме того: приливы и всякие немощи так замучивали, что если бы не милая Кл. Никол., то и не кончил бы книги: ей диктовал. Оттого и не писал.

Есть у меня чувство вины, что не написал подробного объяснения летом, почему мы не приехали на Кавказ; но именно в те дни была болезнь, усталость, мигрень, слабость, а работа съедала все свободные минуты. Да и кроме того: не требовало объяснения, что слишком трудно нам было с чемоданами, керосинками тащиться 1500 верст, если не было уверенности, что где-нибудь можно тихо устроиться на месяц. Ведь я был с работой.

Да, думаю – не требует объяснения; очень трудна стала жизнь; и все свободное от кален. работы часы уходят на заботы жизни. Даже я сдался совсем; и кроме мыслей о жилье, керосине, холоде, сырости, беготни по скучным делам, нет ничего.

Да и здоровье расклеилось: не выхожу их гриппов и бронхитов. И даже это новогоднее письмо мое к Вам засорено тем роем мелких забот, из суммы которых встает вопрос: быть или не быть, жить или умереть.

И вот, увы: в виду ослабления здоровья и К. Н. и моего, в виду катастрофически быстрого разрушения Кучинской жизни приходится заранее задумываться: где жить будущую зиму. Жить в Кучине – явная гибель; в Москве моему расстроенному здоровью не вынести температуры „0“, которая вероятно, будет квартирной нормой.

Вы удивляетесь, что Кучино проваливается? Нет, не удивительно: вот уже три последние года с усилием огромным мы держим режим возможности работать в Кучине, а как в наводнении вода выступает из всех щелей, так из всех щелей догнивающего домика выступала сырость, холод. Мы сжигали более 6 саженой дров; и печка, которая не греет, раскаляла лишь печной угол; и тем сильнее выступала сырость из всех гнилых углов.

Но когда расстроилась возможность сжигать уйму дров и уйму керосина без отопления, когда погасли багровые „источники мрака“, Кучинская электрофикация, то стало ясно, что в Кучине мы доживаем последнюю зиму, что следующая зима – гибель, что деться в Москву – некуда, что 3 месяца еще можно бороться с мраком сырости и холодом, но 6 месяцев (с 15 ноября до 15 мая) нельзя: ведь и при нормальном режиме Кучинская весна гнала нас на юг.

Мы трезво взвесив это все, решаем с К. Н. взять посохи; и выбрав из разных зол меньшие (меньшие – голод и сношение с издательствами издаека: пока помогает Зайцев в Москве, это – можно); большее зло: сырость, плюс холод; а мы садимся в лютый холод, в лютую сырость. Наши старики и себя то не умеют устроить; Ник. Емельян. 70 лет, у него сердечная ангина; у Елиз. Вуоф. склероз; у К. Н. – кашель и насморк; я – вылезаю из болезней; мы вчетвером лишь утопим друг друга. И даже помощи не можем оказать.

Из всего – вывод: на лютое время в Кучине (в конце пятилетки может и устроится в Кучине жизнь, да нам ждать нельзя: не выживем) – на лютое время мы решили перезимовать на юге; где – не знаю. Но так как Вам Кавказ известнее, то, может быть, наведя справки у знакомых, Вы сможете чикнуть о том, трудно или не трудно перезимовать в Афоне (Новый Афон), около Сухума ли, Гагр ли; т. е. можно ли, есть ли шансы найти 2 комнатухи; ведь одно дело средняя годовая (Гагра-Сухум-Афон) – „+7-8“; другое дело средняя – „7-8“.

Для нас важно прожить следующую зиму где-бы ни-было, но где или теплее, или – суше, или „теплее+суше“; например:

если бы около Тифлиса, или даже на окраине Тифлиса, или где еще услышите, что есть возможность, то мы бы думали о том, чтобы направить свои стопы весной ли, летом ли, ранней ли осенью для съема помещения на зиму, чтобы к зиме (с октября) перебраться, ибо прожить в тех условиях, которые могут создаться с начала зимы 31-го года в Кучине, все равно, что пустить пулю в лоб.

Нам с К. Н. лучше всего жить в сухом климате (ибо наши груди и горла слабы); во вторых: в теплом, где можно было бы меньший срок страдать от холода; я думал о Красной Поляне; но К. Н. боится: ведь зимой она на 50 верст от Адлера отрезана. Сейчас для нас вопрос стоит даже не в эстетике (жить не там, где красиво), а там, где сухо, тепло, есть почта, дороги, ибо, может статься, мне придется по делам ездить в Москву.

Милый, не смотрите на мою просьбу, как на обузу; это – просьба лишь об о-р-ь-е-н-т-и-р-о-в-а-н-и-и нас сведениями; у Вас на Кавказе есть знакомства; Вам легко там навести справки; и уже имея эти справки мы приедем снимать помещение в районе, нам удобном, если к весне выяснится, что с дровами плохо. Если бы у нас были бы знакомые на Украине, мы просили бы и украинцев. Но когда знаешь, что переселяешься (на год, два?) на юг, то остается 1) или Крым, или Кавказ. Туркестан далеко (сноситься с издательствами Москвы).

Милый, простите за это невеселое письмо! Дорогая Нина Александровна, и рад бы написать о другом. Но не только „поэт“, но и всякий удрученный горестными заботами человек мог бы сказать словами поэта:

Не требуй песен от певца,
Когда житейские волненья

и. т. д.

А я после 16 месяцев ужасной работы (3 тома по 30 печ. листов) проснулся перед... разбитым корытом Кучинской жизни, и вижу: надо заранее же решить: самоубиваться нам 29-ым бронхитом, морфием ли? или, отрицая самоубийство, делать усилия к продолжению жизни. И тогда: надо ликвидировать Кучино; в Москве условия жизни нам с К. Н. не позволяют наладить

жизнь. Отсюда: временный исход на юг; отсюда: просьба о посильной помощи нас при случае ориентировать о том, куда нам направить шаги! А priori встает: 1) Черном. Побережье, 2) Тифлис с окрестностями (например, Ваше надтифлистское село), 3) если знаете, еще где места (в Грузии ли, в Азербейджане ли) сообщите: и мы до зимы явимся в эти места в районах уже не туристами, а съемщиками помещения: 2 комнаты в теплом, сухом, или теплом и сухом климате – вот условие продолжения жизни (важно не в безлюдии, а где доктора, почта, дороги); может – район Боржом, может – Авчалы, Мцхет? Может – Сухум, Афон. Милая Нина Александровна, простите еще раз за это скорбное, полное забот письмо. Еще 3 месяца назад и не подозревал, что с Кучинским житьем, где было-бы (и – было) так удобно, так обстоит неблагополучно. Это – не субъективная импрессия, а – выверенный факт!

И я так полон им сейчас еще с января 31 года, что вопреки словам К. Н. уже обращаюсь с просьбой пособировать для нас при случае сведения, ибо знаю, что в декабре 31 года нас не будет в Кучине; и стало быть: теперь же надо серьезно задуматься, где перезимовать год (а может и две, кто знает?).

Больше ни о чем не думаю. Новогодний подарок нам – не правда ли грустный? Схватило за горло: как жить будущей зимой? Ибо ведь мне надо зарабатывать на жизнь, а в Кучине нельзя будет даже присесть за стол: дом катастрофический сгнил, уже сейчас, полуживые, бегаем по очередям; старики наши милые без сил. У своих сил нет. На юге хоть не отморозишь ноги, хоть меньше шансов схватить воспаление.

Я так взволнован, так переполнен этим тревожащим будущим, которое предстоит разрешить, что решаюсь, милые друзья, поведать Вам это.

Милый Тициан, доверяю Вам и Вашим друзьям (Паоло, Григ. Тит.) эту пока нашу полутайну; есть мне основание еще не говорить в Москве об этом нашем замысле. Так что, Лид. В. пока не говорите. И еще: бога ради лично не предпринимайте каких либо хлопот с нами; единственная помощь нам – Ваша ориентация; мы сами приедем хлопотать о наше устройстве,

если с Кучиным будет так, как сейчас: это выверится к апрелю (увы я – не вижу исхода!).

Обнимаю сердечно Вас, милый друг, и почтительно целую руку у Вас, милая Нина Александровна.

Еще раз прошу извинения за полное грусти письмо.

Борис Бугаев

Р. С. Паоло, Григ. Титов., и прочим друзьям (Леонидзе, Тамаре Георг. сердечный привет).

Милая Нина Александровна и Тициан!

Не удивитесь этому грустно взволнованному письму. Не знаю, насколько осуществимо желание Бориса Николаевича. Слишком много трудностей, почти непреодолимых. Но важно слышать Ваше мнение, Ваш ответ. Простите, что после такого долгого молчания приходится писать такого рода письмо. Но, ведь, нам ясно, что самое обращение к Вам в этом случае, без слов говорит о том горячем и сердечном, что живет в нас в отношении Вас обоих, Паоло и других. Только при условии этого (само собой разумеющегося) и можем писать к Вам в таком тоне. Других слов сейчас просто неоткуда взять. Живем напряжением воли – ежеминутно сдерживая в себе готовый прорваться поток... Простите, и если можно, ответьте, хотя бы и в самых общих чертах. Обнимаю Вас, милая Нина Александровна, Тициану и всем другим сердечный привет. Передайте, пожалуйста, Григорию Титовичу, что до сих пор жалею о несостоявшейся встрече. Привет нашей милой Ниточке, поцелуйте.

რაჟდენ გვეტაძე – შალვა სოსლანს

Москва, Страстной бульвар 10, кв. 11, Шалва Сослани.

ძმაო შალვა!

უწინარეს გისურვებ ხალისიან გულს და ჯანს, რაც ყველაზე უფრო საჭიროა უცხო მხარეში. დამიგვიანდა წერილი,

ჯერ ერთი ავადობის გამო და მერე მოუცლელობის მიზეზით. შენი წერილი, მივიღე დიდხანია.

რეცენზიები და მიმართვები უკვე გადმოვაგზავნე შენ მითითებულ მისამართით, ჯერ პასუხი არაა.

შალვა! თუ ძმა ხარ, ნუ დაიზარებ შეიარე და გაიგე, რას უპირებენ „თეო“-ს რუსები და მომწერე. თან მოიწერე მაქაური ლიტერატურული ამბები და უფრო შენი.

მე ეხლა კარგათ ვარ. კარგათაა ნინა და ბიჭებიც. აქ ქართულ ლიტერატურაში საინტერესო არაფერია. ამ ერთი თვის წინათ პროლეტარულ მწერლობაში იყო ბრძოლა „მწვერვალებისათვის“, მაგრამ ბუაჩიძემ გაიტანა ისევ ლელო. ეხლა არა პროლეტარულ მწერლობაში ეძებენ კონდრატიელებს, ზოგს უკვე მიაკრეს მისი იარლიკი. „ჭიაკოკონა“ დავამთავრე. ახლო ხანში გამოვა წიგნათ. აგრეთვე გამოდის ლექსების მომცრო წიგნი. ერთი სიტყვით, ვიბრძვი. სალამი უცხოელ რძალს.

რაჟდენ გვეტაძე

19/1. [1931, თბილისი]

შალვა რადიანი – რაჟდენ გვეტაძეს*

მწერალთა ფედერაცია.

22 თებერვალი, 31 წ.

ამხ. რ. გვეტაძე,

24 თებერვალს განათლების მუშაკთა სახლში ეწყობა საქართველოს გასაბჭოების ათი წლის თავის აღსანიშნავი საზეიმო საღამო.

საქარ. საბჭოთა მწერლების ფედერაციის სამდივნო გავალებთ, მიიღოთ მონაწილეობა აღნიშნულ საღამოში საკუთარი ნაწარმოების წაკითხვით.

თქვენი მისვლა საჭიროა სრულ 9 საათისთვის.

მწერალთა ფედერაციის პ/მგ. მდივანი: შ. რადიანი

* დაცულია ქუთაისის ცენტრალურ არქივში.

ანდრეი ბელი – ტიცოან ტაბიძეს

Кучино, 16 марта 31 г.

Милый, милый Тициан,

Пишу Вам с болью в сердце. Надеюсь, что Вы получили уже 24-ю мою телеграмму с отказом от комнат и с уведомлением, что наш проезд в Тифлис откладывается надолго – как знать, до осени; и стало быть: вопрос о помещении подает. Верьте, что мы сделали все возможное для приезда; около месяца перевозили вещи; я имею две бумажки (командировки), имею задание писать книгу о Грузии, с радостью бы отдался этому делу; и до сей минуты мечтаю о теплом климате; из Кучино все равно придется уехать; проблема нового устройства остается; К. Н. так важно было покинуть Москву и отдохнуть в Грузии. И – вопреки всему, как некое роковое бревно, лежит между Тифлисом и нами. Оно слагается: 1) из затруднений с „Началом Века“ (книга может и не выйти), что значит: материальный фонд вдвое меньше против ожидания; я могу через 3 месяца оказаться в Тифлисе без денег; надо ждать разрешения вопроса о книге в Москве (сколько – неизвестно); 2-х ужасные трудности были; 3-их странные слухи об эпидемиях, столь взволновавших близких К. Н., что уж одни эти тревоги стоят ей почти невозможным в данную минуту уехать от близких ея; а я без нея двинутся не могу. Сумма всего этого выдвинулась вдруг только 3-ьего дня уже после того, как мы послали Вам телеграмму и принялись в Москве за окончательную укладку вещей; и накануне решения вопроса о билетах, поняли, что 21-го ехать не можем, с комнатами должны расстаться; и стало быть: рушится план весеннего путешествия; выяснилось: если не теперь, то – не ранее августа или позднее; но об августе-сентябре задумывать рано. Намерение ликвидировать Кучино, даже мечта оттаивать на зиму на Кавказе еще живет, но только, как мечта: все зависит от лета – как что сложится, позволят ли обстоятельства. А уж как я мечтал оказаться с Вами со всеми, в мне милом Тифлисе, отдохнуть в тифлисской весне, а теперь – долгий холод, неуютное Кучино, из которого, все же, временно мы уедем от-

дохнуть от сложностей нашей жизни в детское, чтобы пожив там хоть недельку, вернуться и решить: ликвидировать ли Кучино и искать убежище под Москвой (с риском промерзнуть будущую зиму), или переждать Кучино до осенней поездки в Грузию же с тем, чтобы обосноваться там и мне работать над книгой (я не связан с временем и срока подачи работы „Зифу“ не имею); сейчас не это волнует меня, а то, что мы доставили Вам всем хлопоты, оказались без вины виноватыми перед Вами всеми. Но надеюсь, что Вы поймете: обстоятельства сильнее нас; и если мы не приехали, значит: не смогли, при всех усилиях, уже затраченных.

Дорогой друг, Вам вероятно пришлось дать задаток за комнаты; телеграфируйте, сколько мы должны Вам перевести? Обнимаю Вас, Паоло, Григория дружески. Наш сердечный привет Нине Александровне и Вашим. К. Н. всем сердечно кланяется; и просит передать свое сетование на неудачу нашего путешествия; все так удачно сложилось, да вот: встали неожиданные препятствия. Ну, сердечно обнимаю.

Остаюсь любящий Вас Борис Бугаев

რაჟდენ გვეტაძე – შალვა სოსლანს

Москва, Страстной бульвар 10, кв. 11, Шалва Сослани.
18/III.

ძმაო შალვა!

შენი დეპეშა კარგა ხანია მივიღე. დიდათ გიმადლი. სასიამო ცნობა მივიღე იაკოვჩიკიდანაც, იმის შესახებ, რომ შენ „თეო“ გადაგიცია და ხელშეკრულების გადმოგზავნას გპირდებოდა ახლო ხანში, მაგრამ აქამდე არაფერი ისმის. მართალია, მოსკოვი ყურისძირთან არაა და შეიძლება, ამის ბრალიც იყოს დაგვიანება საბოლოო პასუხის. არ ვიცი. ამიტომ, თუ ძმა იყო, ერთხელ კიდევ დამავალე და გაიგე თეოს ბედი. გაიგე: წინასიტყვას ვის აწერიხენ, ან რა სახით სცემენ. პაოლომ მითხრა, თითქო საჭირო იყოს სურათიც, მაგრამ თუ თვით

არ მაცნობებენ ამაზე, ისე უხერხულად მიმაჩნია. თუ შენ მომწერ, გამოვგზავნი. ერთი სიტყვით, დამავალე და „თეოს“ ბედი ყოველმხრივ მაცნობე. აქ, განსაკუთრებით მწერლობაში, საინტერესო არაფერია. სხვა დროს ვრცელ წერილს მოგწერ. მოკითხვა რძალს, სალამი ნინასგან და ზაზასგან.

ძმური სიყვარულით რაჟდენ

მისამართი: აკ. წერეთლის 24.

[თბილისი, 1931]

ანდრეი ბელი – ტიციან ტაბიძეს

Детское-Село. 16 апреля.

Мой новый адрес: Детское Село (близ Ленинграда). Октябрьский бульвар д. 32. Разумнику Васильевичу Иванову. Мне.

Дорогой, милый Тициан,

Надеюсь, что Вы получили нашу телеграмму и письмо, отправленное спешной почтой; о мотивах нашего вынужденного неприязда, – ниже. В первую голову обращаюсь к Вам с большой просьбой; мой друг: Козьма Сергеевич Петров-Водкин (считаю, что он в настоящее время первый среди русских художников, единственный который продолжает традиции русской живописи, идущей от Александра Иванова, Врубеля и т. д.), человек, у которого я многому учился и с которым мы некогда работали в „Вольной Философской Ассоциации“, друг Сарьяна и т. д. – ну так вот: Козьма Сергеевич, будучи нездоров, едет в Аббас-Туман с женой и дочкой, но хотел бы, если позволят обстоятельства, проведя месяца 3 на санаторном положении, повидать что-нибудь хорошее в Грузии; не ориентируете ли Вы его – можно ли ему весной устроиться с семьей в Аббас-Тумане? Не дадите ли ему возможность провести несколько дней в Тифлисе, чтобы посмотреть город, миниатюры персидские и т. д.? Я ему очень много говорил о Каджорах и о гостинице, где мы жили; и он хотел бы, если позволит ему здоровье, деньги и время, зацепиться за Каджоры;

не сосватаете ли в случае нужды его с Каджорами на июль, или август?

Козьма Сергеич не только огромный художник, но и тот, кто имеет свою систему мысли о живописи, перспективах; он развивает свою „науку видеть“ блестяще; К. С. один из оригинальнейших и живейших русских людей нашей эпохи. Мне так хотелось бы, что он унес с Кавказа те мысли, которые бы развивали ему его „удивительную“ науку. Зная его, зная его недомогание, неопытность, зная сложность всех отношений на Кавказе, я его направляю к Вам, как своего друга к моему другу, с твердой уверенностью, что Вы ему поможете в указаниях, советах в пределах, Вам доступных – тем более, что он, как больной и человек вполне несостоятельный, не без опасности отдается судьбе, направляющей его на Кавказ; кроме того: оказав ему посильную помощь, Вы окажете содействие культуре – той культуре, которая над всеми народами, как купол составляет один народ, в котором Я, Вы, Сарьян, Водкин, как Рембо, Верлен, Ницше и т. д. – братья.

И так – направляю К. С. к Вам; он не знает, ехать ли ему мимо Тифлиса в Аббас-Туман, или зацепиться на один, два дня в Тифлисе; и я ему говорю смело: „Зацепитесь: посмотрите Тифлис, зайдите к моим друзьям“.

Может быть, Вы дадите ему возможность какнибудь день-два, или сколько можете, переночевать с семьей (женой, дочкой), если гостиницы переполнены; „глаз“ Водкина должен видеть культуру Грузии и Каджоры. А я не знаю, даст ли ему этот глаз Аббас-Туман, куда он мимо всей прочей Грузии попадет в те недели, когда там, вероятно, и туман, и холод.

Если можно, устройте ему Каджоры (в июле, в августе).

Верьте, дорогой, что есть что-то роковое в нашем неприезде; 21-го марта должны были выехать с усилиями устроиться: на лето, осень, зиму; имея командировку и задание: писать про Грузию; но в 20-ых числах марта – ряд тревожных сведений: 1) де в Грузии такие перетасовки, что не до приезжих, а до самих себя, 2) что де во многих местах русским не безопасно показываться за чертой городов, 3) де свиреп-

ствует тиф, 4) де в Сочи карантин. И последняя весть – чума (вспышки): в Эриване, Гянце, Баку, Батуме; Тут родные К. Н. встревожились, а что если сядем в карантин? Моя командировка связана с поездками; связана с устройством жизни минимум на год; только в этом случае стоило ехать; Со скорбью решили, – отложить надолго, – тем более, что шли ставки на комнаты. С неотъездом в марте, комнаты пропали; стало быть – не стоит на лето: отложили вопрос о Кавказе до сентября-октября; и решили весну-лето провести у В. В. Иванова в Детском и отдохнуть от Кучина, которое бросаем окончательно. Вопрос о зиме – висит в воздухе: есть возможность устроиться в Детском; может быть – потянемся к Кавказу: „утро вечера мудреней“! Пока же обнимаю Вас, сердечное спасибо. Паоло, Нине Александровне, Вашим привет от нас с К. Н. Почему молчал Гр. Тит.?

Любящий Вас Б. Бугаев

P. S. Еще раз прошу Вас помочь Козьме Сергеевичу.

[1931]

რაჟდენ გვეტაძე – შალვა სოსლანს

ძმაო შალვა!

გიგზავნი იმ ნოველას, რომლის თარგმნასაც აქ გთხოვდი. თუ მანდ მოიცლი მისთვის და გადათარგმნი, დიდათ დამავალე. ალბათ გაინტერესებს დისკუსიის ამბები. დისკუსია უნდა დამთავრდეს დღეს – 16 პრილს. აქამდე გრძელდება, მაგრამ ღირშესანიშნავი და საგულისხმო არაფერი ყოფილა მაინცდამაინც. თავის გამოსვლით გამოირჩეოდა ს. შანშიაშვილი, რომელმაც ნამდვილი გლეხის ჯიქურობით სასტიკი დღე დააყარა გამსახურდიას. გამოუტანა ის ადგილები „მთვარის მოტაცებიდან“, რომლებიც მართლაც აღმაშფოთებელ სურათებს ხატავენ.

იგივე შანშიაშვილმა დაუმსახურებლად ჩასთვალა გალ. ტაბიძის ასეთ მწვერვალზე აყვანა და მოიყვანა მისი ლექსებიდან სუმბულური ადგილები. ასეთი არა თუ ადგილები,

მთელი ლექსები აქვს გალაქტიონს, მაგრამ მას როგორც იცი ტაბუ აქვს დადებული. ამიტომ შანშიაშვილს სამაგიერო ბუაჩიძემ გადაუხადა.

შედარებით აგრეთვე ინტერეს მოკლებული არ იყვენ ს. ჩიქოვანი (რომელიც განსაკუთრებით ენამახვილი იყო ამ სალამოს) და ტ. ტაბიძე.

საბოლოო ანგარიშში დისკუსია არ შეხებია მთავარ საკითხებს, მხოლოდ მათ გარშემო და მათთან დაკავშირებითაა ლაპარაკი. აგრეთვე პირად მოსაზრებებმა და დიპლომატიამ საკმაოდ დაასვეს დალი მთელ დისკუსიას. განსაკუთრებით კავშირის ხელმძღვანელობა გამოდის გალახული. არ ვიცი კი, ამას რა შედეგი მოყვება.

გარდა ამისა, სხვა არაფერი საყურადღებო არაა. კავშირში ჩვეულებრივად იკრიბებიან მწერლები და ერთმანეთს ქირდავენ, ზოგი ჭორს აგუნდავენ და არის ქვენა ინსტიქტების შეჯახება. შემდეგ მოდიან ჩემთან „ფედერაცია“-ში ფულისთვის, რომ რესტორანში ეპირფერონ ერთმანეთს. დასწყევლოს ღმერთმა, თუ ასე გაგრძელდა, არა თუ დიდი ნაწარმოები, არამედ... არ ვიცი, აქედან რა გამოვა.

ერთი გულით შენ შეგნატრი, რომ ხარ შენთვის, მოცილებული ამ ამბებს და მუშაობ.

შენი „ქეთო და ცხენი“ ითარგმნება. ის ყმანვილი შემპირდა ნიმუშის მოტანას ამ დღეებში. მე მგონი, საჭირო იქნება თარგმანი ჯერ გადაიკითხო და რედაქცია გაუკეთო.

ერთი სიტყვით, როგორც მოინერები.

იყავი კარგად.

მოკითხვა რძალს.

მოგიკითხათ ნინამ.

წერილის მოწერას ნუ დაიზარებ.

მართალია, თუ შენთვის საძნელო არ იქნება, როგორმე ეს პატარა ბარათი მიაწოდე ვ. გოლცევის. „მახრას“ თარგმანს ველი შენს წერილთან ერთად.

ძმური სიყვარულით რაჟდენ გვეტაძე

16/IV

[1931, თბილისი]

კუზმა პეტროვ-ვოდკინ – ტიციან ტაბიძეს

20-го выиду.

Абастуман

Петров-Водкин

[აპრილი, 1931]

ანდრეი ბული – ტიციან ტაბიძეს

Дорогой, милый Тициан (и Вы, дорогая Нина Александровна), Спасибо Вам за хорошее, доброе письмо, которое так под-держало нас с Клавдей Николаевной, на которое Вам хотел ответить тотчас же, а прошло 11 дней, прежде чем мог сесть ответить; не верите, а моя кучинская жизнь сложилась так, что иногда неделями все время уходит на выбарахтывание из маленьких преодолеваемых неприятностей, если смотреть философски; но каждая – сюрприз дня и едкий укус, заставляющий горько вскрикивать. Сил же физических и у меня, и у К. Н. все меньше и меньше. Паоло нашел нас хорошо выглядящими; это – иллюзия, нервный взбодр (я в пол часа меняюсь лицом). Да, милый друг – хлопнула нас К. Н. жизнь в этом году именно вавилонской башней маленьких гадостей, сумма которых – не мала; ведь и атом строящий гранитные препятствия, в отдельности взятый – маленький, а тем не менее – Эльбрус гигант; так из каждодневных сюрпризов (сегодня то, завтра другое) за эту зиму выросла гора, взбираясь на которую мы сломали здоровье, силы (не говоря о нервах); и все это в спину, со спины, ибо я работая до 20-го февраля, упорно переделывая и редактируя первый том своих стихов (готовясь к смерти, ибо есть ощущение, что если будет так еще с 1½ года, то – не выдержу); Вы спросите, что так? А вот пример (1/100 из маленьких преодолеваемых пакостей в спину, сумма которых непреодолеваема); кончал работу 20-го и радовался, что вечером смогу написать Вам и ряд деловых писем, которым не мог отдалиться; прошу налить лампу

керосином; Мне говорят: „Керосина – ни капли!“ Электрчества – нет, свечей – нет, керосина – нет; не умею проснуться ранее 4 утра; стало быть: перспектива отныне с 7 часов вечера до 6 утра сидеть в кучинском мраке и видеть как сырость (жилые стены) с углов подвигается до потолка; К. Н. – в Москве; хозяйки – нет (ее никогда не бывает); девушка (должна завтра родить) почти неизвестная, которую едва умолили носить (у хозяйки – грудная жаба, мы – едва таскаем ноги), уходит...

Я вскочил, схватил шапку в охабку и бежал в Москву (хлопотать о керосинной бумажке: нам выдавали ½ литра керосина на 2 недели); в конце концов кризис керосинный, кажется, исжит, а в первый же день приезда в Кучино – новый инцидент; и это длится 3 месяца: не то, так другое; присоедините к этому: 1) мы с К. Н. все время едва таскаем ноги, 2) я переутомлен до ужаса работой; и топим и таскаем дрова, и сторожим дом, и воюем с хозяйкой за право топить, проверять комнаты и т. д.

Сил, дорогие друзья – н-е-т!

Дорогой друг, не думайте, что это жалобы, я бодр и крепок духом; но дух – моменты, вспыхивающие как звезда: воспоминание о которых помогает усталому телу кое как цепляться за бытие; и дух – впечатление Паоло, что хорошо <...>; дорогой, дух, это – редко посещаемый момент, а 24 часа в сутки наполнены душой и телом; душа – разорвана в клочки; она, как калека опирается на тело, свои костыли; а костыли – надломлены. И – вот: все же я не жалею; я констатирую, что, очень, очень родной, мы устали. И это пишу в связи с одной из тем разговоров с Паоло; Паоло нас обрадовал возможностью устроиться на зиму, гденибудь около Тифлиса (указывая на Авчалы); нам с лета деваться некуда; в Кучине жить нельзя; слабое здоровье, теплая зима в Тифлисе и сухой климат (не говоря о друзьях), вот – повод нашего выбора Грузии для временного (на год, два переселения); теперь веду переговоры с „Зифом“ о командировке в Грузии для написания книги „Советская Грузия“; мотив здоровья подкреплён и работой; близость к Тифлису нужна (музеи и прочее), оттуда

буду вылетать туда-сюда (производства, памятники, фрески, природа, быт и т. д.),

Все это – так: но уже после отъезда Паоло мы сообразили с К. Н., что опустили одну существ. подробность; мысль о возможности укрепиться в Авчалах (если нельзя в Тифлисе) – радует; но это – не ранее конца лета.

Сейчас наш приезд (март-июнь) месяца 2-3 – иной: 1) очухаться от ужасной кучинской зимы и поправить силы; 2) кстати: ориентироваться на месте; и отдохнуть с месяц, приняться за реальные поиски постоянного жилища; Л. П. пишет К. Н., что можно найти в Тифлисе комнаты 2 (ценой около 100 рублей в месяц каждая); нам это очень важно, хоть и дороговато; но месяца полтора, два – можно. И именно для поправки здоровья; всю зиму не только хозяйство, но и чужое хозяйство свалилось на нас: К. Н. изнемогла от топки печей, приготовления кушанья и всего того, за что мы платим 30 рублей в месяц (вместо услуг – сами все делали, да еще оказывали услуги); и вот: сейчас начинать в Авчалах жизнь – т. е. с места в карьер проблема питания, приготовление кушаний, обзаведения, вопрос о прислуге – не-во-з-мо-жен, ибо мы больны от этой перегрузки в Кучине; лишь отдохнув, можем мы вернуться во все это.

Это значит: ни в коем случае сейчас мы не можем сесть в Авчалы.

Нам хочется разгрузиться хоть на месяц; более всего хочется в Тифлисе снять комнаты на 1 месяц (1½), питаться в столовой, жить в городе, видеть друзей: рассеяться от деревенского Кучинского ледака, который нас доконал с ноября. Если этого нельзя – мы прямо из Тифлиса едем на курорт (сколько бы это ни стоило) поправлять здоровье (К. Н. лечится от сердца, я – измучен рядом гриппов).

План наш таков: месяц отдыха в Тифлисе; и кстати: нащупывание почвы о помещении, потом, если время позволит, – отдых на море: апрель-май; в мае, июне (июле?) окончательное снятие помещения, где бы ни были (если в Авчалах – прекрасно); тотчас отказ от Кучина, которое мы, пока не сняли помещение, мы сохраняем за собой; и – возвращение

в Москву для окончательного переезда (когда это будет – в конце ли лета, в начале ли осени – не знаю). С „Зифом“ если это дело наладится, я обмениваюсь письмом о моем намерении дать книгу „Советская Грузия“, в случае, если мне удастся переселиться в Грузию; книга – не договор; „Зиф“, кажется, хочет мне командировкой оказать помощь: поправиться и устроиться.

Сейчас мы – только больные; первые 1½ месяца – санаторий, который заключается в разгрузке от печей, хозяйств и т. д. А потом – самое решительное устройство жизни (и тогда радуемся Авчалам); сейчас мысль о том, что с места в карьер выплывет вопрос о столовой, кухне, прислуги и т. д. – приведет в ужас.

Между тем из слов Паоло, кажется, вытекало, что он хотел нам помочь устроиться прочно тотчас же; это – невозможно, ибо мы не в силах и К. Н. надо подготовить еще своих к переезду.

Кучинская жизнь при Москве – сломила К. Н. (бедняжка, таскает на себе корм из Москвы). Это то и довело ее до сердечной болезни. Когда нервы окрепнут немного именно в пансионской ли, курортной ли, комнатной ли жизни (в Тифлисе, Сухуме, или Новом Афоне), тогда сможем мы произвести операцию окончательного переселения туда, где судьба положит нам жить; тогда и я серьезно примусь за работу о Грузии. Понятно ли я пишу?

Намерение наше окончательно: переехать; но чем оно серьезней, тем и ответственней (для К. Н. это – невыразимо трудная технически) операция, а она, бедненькая – очень, очень слаба!

Милый друг, до скорого свидания. Откладываю все сердечное. Это письмо лишь деловое. В Кучине высидеть до 15 марта трудно. Тем не менее, ранее не управимся; но и позднее не удобно (конец дровам, а до июня – холод); и так: кладем себе решительно время отъезда пятнадцатого числа (не позднее 20-го); и независимо от возможности устроиться в Тифл. или нет с комнатами – едем; если нельзя, то – прямо к морю (с остановкой на 1-2 дня, если есть где, в Тифлисе). Но очень хотелось бы от Вас или Паоло весточки, ориентирующей нас (он обещал): письмом или телеграммой.

Дорогой друг, еще раз сердечнейшее спасибо за Ваше письмо; и милой Нине Александровне тоже.

Паоло и Вашим сердечный привет от нас с К. Н. С Григ. Тит. рассчитываю увидаться в Москве до получения Вами этого письма. Остаюсь сердечно любящий.

Борис Бугаев

[კუჩინო, 1931]

სერგო კლდიაშვილი – სეით დევდარიანს

დიდათ პატივცემულო ბ-ნო სეით!

ბოდიშს ვიხდი შენუხებისათვის. გწერთ მწერალ დავით კლდიაშვილის შესახებ.

დავითი სოფელში არის. შარშან ივლისის აქეთ ლოგინში წევს აუდგომლათ. ძალიან ცუდათ არის. რამოდენიმე თვე თუ იცოცხლა კიდევ, ესეც დიდია. შეიძლება არც ღირდა არავის შენუხება ამ მომაკვდავი ადამიანის გულისათვის, მაგრამ ის იმდენათ ცუდ პირობებშია, რომ შეუძლებელია, ჩვენის მხრივ მაინც უყურადღებოთ იქნეს მიტოვებული.

თუ გახსოვთ, შარშან მისი იუბილე იყო. იუბილეზე მრავალი დაპირებები მისცეს იმის შესახებ, რომ ნივთიერად უზრუნველყოფდენ, პენსიას გაუდიდებდენ და სხვა. გაზეთებში რამოდენიმეჯერ დაიბეჭდა ცნობა, რომ განათლების კომისარიატის შუამდგომლობით სახკომსაბჭომ პერსონალური პენსია (250) უნდა მისცეს და სხვ. ყველაფერი ცალიერ დაპირებათ დარჩა.

ამჟამად დავითი ასეთ მდგომარეობაშია: აქვს ტვინის სკლეროზი, ქრონიკული რევმატიზმი, ნაწლავების კატარი, შარდსველარ იკავებს და ხშირად გრძნობა ეკარგება. ერთადერთი მისი მომვლელია ცოლი, თითონაც მოხუცი და ავადმყოფი.

ვინაიდან სხვა საშუალება არ არის, კატარით დაავადებული სჭამს ლობიოსა და ჭადს, რაც კიდევ უფრო უმძაფრებს ტკივილს. ავადმყოფს არა აქვს საცვალი და თბილი საბანიც კი. მთელი ზამთარი ასეთ მდგომარეობაში გაატარა. გარდა ამისა,

შეშაც არ ჰქონდათ ოთახის გასათბობათ. დავითს სოფელში პატარა ტყე ჰქონდა. რამოდენიმე წლის წინად ტყე ჩამოართვეს. ითხოვა დედამ სოფლის საბჭოში, შემა მიეცათ, მაგრამ უარი მიიღო. საერთოდ, სოფლის ხელისუფლება რატომღაც ცუდათ ეპყრობა (მიზეზათ ის მოჰყავთ, რომ აფიცერი იყო). ერთხანს შავ სიაში მოთავსებაც კი დაუპირეს და ალბად ასე მოიქცეოდნენ, რომ ქუთაისის პარტკომისათვის არ გვეცნობებია.

დავითს პენსია აქვს 150 მ., მაგრამ ამ ფულიდან ნახევარს აძლევს თავის უმცროს ვაჟს, თბილისის შრომის სკოლის მოსწავლეს. წინად ცოტაოდნათ მე ვეხმარებოდი იმით, რომ უმცროს ძმას ხელს ვუწყობდი, მაგრამ ეხლა აღარ შემიძლია დახმარება გაუწიო, ვინაიდან მეშვიდე თვეა, უმუშევარი ვარ. ძალიან გთხოვთ, თუ ეს თქვენი შემანუხებელი არ იქნება, სთხოვთ ლავრენტი ქართველიშვილს, სამსონ მამულიას, ან სახკომსაბჭოს თავმჯდომარეს, დავითს დახმარება გაუწიონ. მინდოდა ლავრენტი ქართველიშვილთან მისვლა, მენახა პირადათ და მეამბნა მისთვის ყველაფერი. ქართველიშვილი წინად ყოველთვის დიდი ყურადღებით ექცეოდა დავითს. მაგრამ მე მიმიღებს კი?

მრცხვენია, ამ თხოვნით მოგმართოთ, მაგრამ მეცოდება მოხუცი, მე კი უღონო ვარ, დავეხმარო რამეთი. იმდენი სიკეთე ქნან, რომ მუშკოპიდან ან „გრუზგოსტორგიდან“ საცვლების და საბნის გამოტანის ნებართვა მისცენ.

გარდა ამისა, განა არ შეიძლება, მთავრობამ მიიღოს ზომები, რომ სოფლის მთავრობა დავითს აღარ ავიწროებდეს? რას ერჩიან, არ ვიცი. შარშან სოფელში მამასთან იყო რაიონული პარტკომის (ჩხარის) მდივანი, პირობა მისცა, რომ სოფლის აღმასკომი თავის შეცდომას გამოასწორებდა. დასტუქსა კიდევ დავითის წინააღმდეგ ინტრიგის მეთაური, მაგრამ გაიარა ხანმა და ისევ დაუწყეს ჩხიკინი.

ცხადია, დავითის გამომრთელება აღარ შეიძლება. მისი სიცოცხლის დღეები დათვლილია, მაგრამ განა ეს იმას ნიშნავს, რომ ჩვენ მაინც, მახლობლებმა, არ ვიზრუნოთ იმაზე, რომ დარჩენილი დღეები ცოტაოდნათ ადამიანურ პირობებში გაატაროს?

დავითისთვის ზედმეტს არაფერს ვითხოვთ. მის მომვლელ

ცოლისათვის, დედასთვის, სრულიად არაფერს ვითხოვთ, თუმცა მისი მდგომარეობა ცუდია. მხოლოდ დავითს მიხედონ. არც იმას ვითხოვთ, რომ ყოველგვარად უზრუნველყონ. ვითხოვთ მხოლოდ იმას, რომ გაჭირვება შეუმსუბუქონ.

თუ თქვენთვის ძნელი არ იქნება, დაეხმარეთ დავითს. აუხსენით მისი მდგომარეობა პარტიის ან მთავრობის სათავეში მდგომთ.

დიდ ბოდიშს ვიხდი შენუხებისათვის.

თქვენი პატივისმცემელი

სერგო დავითის ძე კლდიაშვილი

[თბილისი, 24 აპრილამდე, 1931]

შალვა აფხაიძე – სერგო კლდიაშვილს

ჩემო სერგუშა!

თქვენი მოლოდინი ვერ გავამართლე, მაგრამ ჩემი ბრალი არ არის. სწორედ კვირით დანიშნეს ახალი გამგეობის სხდომა. მეც სასწრაფოდ წავედი სურამში შაბათს და დილით უკვე აქ ვიყავი... კრება კი აღარ შესდგა. წერილის გამოგზავნა მინდოდა, მაგრამ მისამართი არ ვიცოდი. არც ერთ წერილში კი არ მატყობინებდი. ვერ წარმოიდგენ, სერგუშ, როგორ მომეწყინა უშენოდ. ეხლა მაინც სრულიად არაფერი საქმე არ მაქვს და ისე ვირთობ თავს პანაევას კითხვით.

სერგო შენ სულ წაღებულნი გქონია 516 მ. 90 კაპ. ასეთია ბუხჰალტერიის ცნობა. გერგებოდა 525 მანეთი. ავიღე დანარჩენი, ზედ დაუმატე კორექტურას და გიგზავნი 30 მანეთს. მართლა, სერგო, სახლიდან ყოფილა დეპეშა (დათიკომ მითხრა), რომ დავითი ძლიერ ცუდათ არისო და შენ ჩასვლას უცდიან. აგრედვე ითხოვდენ თურმე მოსკოვში შეტყობინებას. შენ მაქედან უნდა ნახვიდე სოფელში აუცილებლად. სონია გამოუშვი აქედ და დავებმარები მე შენ მოსვლამდე, ხომ გაიგე.

შენი შალიკო

ავიღე სულ 70 მანეთი. 10 მანეთი ერთ ისეთ ბიჭს მივეცი,

რომ... სხვა გავყევი ძმურად... სერგო, მალე ჩამოდი, იცოდე, თორემ ამ მოწყენილობას ველარ გავუძელი. ჩამოვიდა ნინა ტაბ. მომივიდა სურათები ნინასი: მშვენივრად არის. გასუქებულია და გაკეთებულია.

მოკითხვა სონიას და კოცნა მელიტას. მითხრეს, სონია ისეთი ინტერესნი გახდა, რომ ველარ იცნობო. მეორედ ხომ არ შეგიყვარდა?

[თბილისი, 24 აპრილამდე, 1931 წელი]

სერგო კლდიაშვილი – შალვა რადიანს

ამხ. შალვა!

24 აპრილს დავითი გარდაიცვალა. იმ დღესვე დეპეშა გამოვაგზავნი და შეგატყობიეთ. ეხლა სპეციალურად კაცს ვაგზავნი და საჩქაროდ გთხოვთ პასუხს: რა ვქნათ, როგორ მოვიქცეთ? სოფელში არაფერი იშოვება დასაფლავებისთვის საჭირო. შეიძლება მხოლოდ ქუთაისიდან კუბოს ჩამოტანა. გვეშინია, ცხედარი არ გაფუჭდეს. აქ ყინული არ იშოვება. სასურველი იყო მასკის გადაღება. ჩვენ ფული არა გვაქვს დაკრძალვის ხარჯის დასაფარად. თუ კავშირი ან მთავრობა იკისრებს, გთხოვთ, შეგვატყობიეთ. მად უნდა იქნეს შესვენებული, თუ ადგილობრივად დასაფლავდეს? თქვენგან პასუხის მიღებამდე ვიცდით.

ერთი სათხოვარი კიდევ: დავითის მეუღლეს ტანსაცმელი არა აქვს. თუ შეიძლება, სრულიად უბრალო შავი რამე მატერია გამოატანოთ და გამოუგზავნოთ.

თქვენგან პასუხის მიღებამდე გაჩერებული ვართ. ამ წერილის მომტანი დღესვე უკან ბრუნდება და პასუხი მას გამოატანეთ.

მისამართი სოფლის: სადგური სვირი, სოფელი ზედა-სიმონეთი. აქედან შეიძლება ურმების გამოგზავნა, სადგურზე კი ცხენები ქირავდება.

პატივისცემით სერგო კლდიაშვილი

25/IV. 1931 წ. სოფ. სიმონეთი

დავით კლდიაშვილის დამკრძალავი კომისია – გიორგი ლეონიძეს

ამხ. გ. ლეონიძეს

სამშაბათს, დილის 8 საათზე მოასვენებენ სახალხო მწერლის, დავით კლდიაშვილის ნეშტს. გთხოვთ, მიიღოთ მონაწილეობა შეხვედრაში და მოხვიდეთ სადგურზე ამ დროსათვის.

დამკრძალავი კომისია

[25–27 აპრილი, 1931 წელი]

ქეთევან კლდიაშვილი – სერგო კლდიაშვილს

საყვარელო ძმაო სერგო!

შენ დაგვრჩი მამის მაგიერი, ჩემო სერგო, შენ გადაგწყდა ყველაფერი. წარმოდგენილი მაქვს შენი მწუხარება, შენ რომ თავგადადებული იყავი მამასთვის. ჩვენსავით კი არა, აბა, მივატოვეთ და გადმოვარდით ამ ქვეყანაში, საიდანაც ვერ მოაწევ. ჩვენთვის გაორკეცდა მწუხარება – ჯერ ერთი, დავკარგეთ საყვარელი მამიკო, რომელსაც ჩვენ სიცოცხლეში ვერ მოვინელებთ, მეორე ის, რომ ვერ დავესწარიტ, უკანასკნელად გამოვთხოვებოდით ჩვენ საამაყო მამას. ამისთვის გაგვზარდა, რომ მიგვეტოვებია?

ძალიან გთხოვ, სერგო, ამ მოკლე ხანში გამომიგზავნო იმ გაზეთის ყველა ნომრები, სადაც კი მამის შესახებ იყო, რუსული გაზეთიც. ვერ ვისვენებ, ძალიან ცუდათ ვარ. დედის ჯავრი ცალკე მანუხებს, თუმცა თქვენ კი არაფერს გაუჭირვებთ, მაგრამ მეცოდება სანყალი.

ჩვენ ბილეთებით ხელში დავრჩით, რადგან მივიღეთ დეპეშა, რომ დასაფლავება 29/IV-შიაო. დეპეშა გამოგიგზავნე შალვას სახელზე, რომელშიდაც გთხოვდი, 3/V-ისთვის გადაგედვათ. მერე გაგვახსენდა, რომ მაისის უქმეები იყო. ჭკუაზე კინალამ შევიშალე, ისე ვიყავი იმ დროს.

მოინერე, ჩემო სერგო, შენი ამბავიც. ჩვენ მალე წამოვალთ, აკბარს უცდი, ჯერ არ დაბრუნებულა. სონია და ლიალია როგორ არიან. ვკოცნი ორივეს.

გაკოცებთ მე და თემური.

შენი ქეთო

1/V-31 წ.

[ტაშკენტი]

გიორგი ლეონიძე – შალვა რადიანს

ამხ. შალვა!

ვაჟა-ფშაველას შვილმა ჩვენ მუზეუმში შემოიტანა განცხადება, რომელშიც გვთხოვდა შეგვეძინა ვაჟას მემორიალური ნივთები.

რადგან ჩვენი მუზეუმის ამოცანას შეადგენს მხოლოდ მთან-მინდაში დასაფლავებულ მწერალთა მასალების შემოკრება, ამისათვის ჩვენ არ გვაქვს იურიდიული უფლება ხსენებული ქონების შეძენისა.

მაშასადამე, ნივთები უნდა შეიძინოს ისევ ფედერაციამ.

მაგრამ ერთი გამოსავალი კიდევ არის. თუ ფედერაციამ ვერ მოახერხა ეს ამბავი, მაშინ მან უნდა იშუამდგომლოს ტფილისის საბჭოს კომუნალურ მეურნეობისადმი, რათა მან შეიძინოს მთანმინდის მუზეუმისათვის. მაშინ, თქვენი შუამდგომლობის შემდეგ კომუნალურ მეურნეობას ექნება საფუძველი ანუ გასამართლებელი საბუთი მათ შესაძენად.

ვფიქრობ, ეს საქმე ხელიდან არ უნდა გაუშვათ, სანამ დროა და ამ ერთ-ერთი გზით უნდა დავაბინაოთ.

გიორგი ლეონიძე

18. VI. 1931

[თბილისი]

ვალერიან გაფრინდაშვილი – შალვა რადიანს

პატივცემულო ამხ. შალვა!

მივიღე უკრაინული ჟურნალები. ვეცდები, გადავთარგმნო, რაც შეიძლება მალე.

ვალერიან გაფრინდაშვილი

29/VI – 31 წ.

[თბილისი]

სერგო კლდიაშვილი – ალიო მაშაშვილს

საუდის დირექტორს – ამხ. ა. მაშაშვილს

პატივცემულო ამხანაგო!

მე ავად ვარ და ამიტომ წერილს გიგზავნით. ჩემი თხოვნა შემდეგია: მარჯანიშვილის თეატრიდან, სადაც „სამანიშვილის დედინაცვალი“ იდგმება, ჩემს ძმასა და დას ერგებათ ჰონორარი. ნოტარიუსთან საქმე გადაცმულია, წესის მიხედვით მხოლოდ ორი თვის შემდეგ დავიმტკიცებთ მემკვიდრეობას (4 თვე უკვე გავიდა, რაც ქალაქდები გადავეცით, დარჩა კიდევ 2). ეჭვს გარეშეა, რომ დავით კლდიაშვილის მემკვიდრენი მე და ჩემი და-ძმა არის და არა სხვა ვინმე. თქვენ ერთხელ მითხარით, მომეტანა მათი მინდობილობა. მინდობილობა უკვე წარმოგიდგინეთ. ჩემს დასა და ძმას ფული უჭირთ, მანდ კი არის თანხა. გთხოვთ, იმ ჰონორარიდან დღეს ნაწილი მაინც მისცეთ ამ წერილის მომტანს, ჩემს ძმას – გიორგი კლდიაშვილს.

პატ-მით სერგო კლდიაშვილი

[თბილისი, ივნისის შემდეგ, 1931]

სერგო კლდიაშვილი – შალვა აფხაიძეს

ჩემო კარგო შალვა!

სალამ-მალამი სიმონეთიდან. რომ ჩამოვედი, იმ დღიდან სულ წვიმს. სული შემიხუთა ავდარმა. დღეს მესამე დღეა აქ ვარ და მზე მხოლოდ ერთი საათით დავინახე. ევგენი მოგიტანდა ჩემ წერილს. განუხებ, მაგრამ რა ვქნა. მეტი იმედი ვილასი მექნეს? შენი ჭირიმე, მიდი სახელგამში და გამოართვი ფული როგორც თარგმანის (შენ სახელზე რომ არის – უკრაინულიდან, ავტორია პერვომაისკი „пята на солнце“, 10 ფორმა), ისე ორიგინალის. ორიგინალის ხელშეკრულებაში არ არის აღნიშნული, რამდენი ფორმა უნდა იქნეს. სთხოვე კოლია მინიშვილს, 8 ფორმაზე ნაკლები არ ჩასწეროს, ხოლო თუ 10-მდე ასწევს, ეს ხომ კარგი იქნება. ჩაბარების ვადა, რომელიც უნდა, ის იყოს – მე უკვე მზად მაქვს, მხოლოდ გადაწერა უნდა. ფული არა მაქვს და ძალიან მანუხებს ეს მდგომარეობა. სტეფანე კაიტანჯიანს სთხოვე (ან და გლავებუხს, ილიკო ცინცაძეს) რიგის გარეშე მომცეს ფული. შეაბრალე ჩემი თავი, დამმართე სკარატეჩნი ჭლექი, შავი ჭირი, ხოლერა და ათასი სხვა მამაძაღლობა, ოღონდ მომიხერხე ფული. მერე კი ასეთი მისამართით მდღლიზე: ჩხარი, სოფელი ზედა-სიმონეთი, მირიან გვენეტაძეს მარიამ კლდიაშვილისათვის, სერგოს. ვიცი, ბევრი საქმე გაქვს, მაგრამ ძალიან გთხოვ, მონახე დრო, გენაცვალე ჭანჭლებში. სონია ავად დამხვდა. ყური სტკივა სასტიკად. დედამისი ნახე? ვაი თუ დაგეზარა მასთან ჩასვლა. არ დამლუპო, არ გამოასახლებიო ჩემი თავი აღმასკომს! აკაკი ვასაძეს რაღაც დაუწერე და აქ გამომყოლია. იმ საღამოს უნდა გადმომეცა შენთვის, მაგრამ ღვინისგან გაბითურებული ვიყავი. გამოუგზავნი ზაკაზნოით. ყანწების კულაკობა მლანძღავს? თუ იშოვონ ტფილისში ცივი წყალი, გაგრილდენ და გული დაიმშვიდონ. უკაცრავად პასუხია, ფეხებზე მკიდია მათი ყოველი სიტყვა. დიდი ღურაკი ვიყავი, აქამდე რომ ანგარიშს ვუწევდი მათ. მე კი, ყოველ შემთხვევაში, ღმერთმა და ყველა მისმა ნიჟინი ჩინებმა ამაშოროს ვინმე „ლიტერატურულ მეგობრად“ გავიხადო. მეგობრობა ცხოვრებაში უნდა. თუ აქ არ არის, სხვაგან რაღა საქმეში იქნება.

რომელი იდეური და პატიოსნებით სავსე ხალხი ისინია, რომ მათ რამეში ენდო?

ნინა ალექსანდროვნა როგორ მყავს? კიდეც ბუღბუღობს კლუბებში? ოპერაში საქმე როგორ წავიდა? მომიკითხე ნინა და ოლღაია. სონიასგან სალამი. მომწერე. ველი შენგან წერილს და მასთან ერთად ჩერვონცების დასტას. ბორისა ჩამოვიდა? დაპირება შეასრულა? წინდანიწვე მადლობას ვუთვლი. თუ ჩამოიტანა, მიეცი, სახელგამიდან აღებული ფულიდან რაც ერგება და მოგწერ, როგორ გამომიგზავნო. მგონი, გამოვიქცე სოფლიდან. ნამეტანი სიმშვიდე და უხმაურობაა, აღარ შემიძლია. მოკითხვა ვანო ნაცვლიშვილს. შენი იმედით ვარ, ჩემო შალუშ.

ზედა-სიმონეთური სალამით სეროჟ კლდევეი
16/VII. 1931 წ.

შალვა! შენი ჭირიმე, ფული მომაშველე. ხუთი თუმანიც რომ მოგცენ, გამომიგზავნე. არ დაიზარო, ჩემო შალვა.

სერგო

მ. როზენტალ – ტიციან ტაბიძეს

31/VII – 31 გ.

Дорогой тов. Табидзе!

Ближайший номер журнала „Литературное Обозрение“ будет посвящен книге Шота Руставели „Витязь в тигровой шкуре“, выпущенной издательством „Academia“. Основное место в этом номере будут занимать отзывы поэтов. Очень хотелось бы, чтобы Вы высказались на страницах нашего журнала как о самой поэме, так и о качестве перевода, о полиграфическом оформлении книги.

Размер статьи мы никак не ограничиваем. Срок получения от Вас статьи 15 августа.

Всего доброго.

Отв. редактор „Литературного Обозрения“ М. Розенталь
[მოსკოვი]

შალვა აფხაიძე – სერგო კლდიაშვილს

ჩხარი, სოფელი ზედა-სიმონეთი.

დიომიდე გვენეტაძეს, მარიამ კლდიაშვილზე გადასაცემად,
სერგოსთვის

სეროჟ კლდევეს სალამი!

სეროჟ, რა გიყო ბიჭო, რომ ფული ვერ გამოგიგზავნე. ყოველ
დღე დავდივარ სახელგამში. ვნახე რამოდენიმეჯერ სტეფანე,
მითხრა – ვალი ყოფილა მასზეო. მივიღე ცნობა ილიკოდან,
რომლითაც შენზე ირიცხება 165 მანეთი, მგონი. მივედი სტე-
ფანესთან. ჰონორარს სიმონი ანაწილებსო. მივედი სიმონთან.
არაფერი არ ვიცით, იძახის. ხელშეკრულებაზე ხელი არ მომი-
წერია და ვინც მოაწერა, იმან გადაიხადოსო. ხელშეკრულება-
ზე ხელის მოწერის უფლება მას არ აქვს და მე ვერ მოგცემო.
და ისევ ძველ, დავითის ანგარიშში, თანხებზე ლაპარაკობს.
ცხვირწინ 4000 მანეთი გაიტანა ისე, რომ ვერაფერი ვერ
გავიგეო და სხვ. ერთი სიტყვით, მდგომარეობა უნუგემოა.
მით უმეტესად, რომ სიმონი ახლა გამგედაც დანიშნეს. მი-
სი დამოკიდებულება კოლიასთან შენ იცი. ველარც კოლიას
შევხვდი – როცა მივედი, ან სტამბაში, ან კოჯორში. ერთი
სიტყვით, საწუგემოს ამ მხრივ ვერაფერს გნერ. არც სიმონ
წვერავა არის აქ და არც რადიანი, რომ ვუთხრა. ისედაც
ქრისტეს ტირილი არის მათთან ფულის გამო. ვნახოთ, იქნებ
კოლიამ გააწყოს რამე. ჯერჯერობით არაფერი გამომიდის.
შენ რათ არაფერს იწერები, სეროჟ! ზიხარ ნიგვზის ძირში და
თავისთვად იწერება ალბად რომანები. რა ბედნიერი ხარ, რომ
არ იხარშები ამ სიცხეში და თავისუფლად გრძნობ თავს! ჩვენი
აგონია კიდევ არ დასრულებულა. მიდის აღწერა და როდის
გათავდება, არ ვიცი. ძლიერ მინდოდა ამოსვლა 15-ისთვის,
მაგრამ ვერ ვახერხებ. შემდეგში მაინც ამოვალ ერთი ორი
დღით და დავისვენებ. ვაი თუ წითელი აღარ დამხვდა. მაინ-
ცდამაინც ნუ მოუხშირებ ჭურის მოხდას. ცოტა ეკონომია
დაიჭირე. თუმცა, სადღა შემიძლია დავლიო. ღვიძლი მტკივა
და მეშინია. წაეწყო ეს დღეები და მინია. ეს გამოსათხოვა-
რიო, ეს შესახვედრიო, ეს ისო, ეს ესო და მეტი მე აღარ

შემიძლია. მაგრამ ფული თუ ვერ მივიღე შენი, ისე ვერ ამოვალ, რა პირით გეჩვენო, სეროჟ. რომ ვეცდები, ამის იმედი გქონდეს. ახლა არც სიმონი არის აქ თვითონ. ჩამოვა ამ ორ დღეში და ვნახოთ.

ჩემი საქმე არ არის ჯერ გამორკვეული: სახელგამში ვიქნები თუ მუშასთან. მინდა, უკანასკნელთან დავრჩე და მოვანყო ისეთივე გამომცემლობა, როგორიც აქ იყო. სახელი შეიცვლება, მეტი არაფერი. მაგრამ ჯერ აქ არავინ არ არის და ამიტომ საკითხი გაურკვეველია. ჩვენებიდან ვერავის ვერ ვხედავ. ტიციანი სატახტო სოფელშია, პაოლო კიდეც სოფელში, ჭიჭიკო ხან არის, ხან არა და სხვ. იმ საქმის არაფერი არ გაკეთებულა და თურმე კითხულობენ – რას შვებითო. ოლღაია კარგად არის. ნინაც გამოკეთდა იმ ავთიმყოფობისაგან. ერთი ცუდი ამბავი მოხდა: აკაკი ხორავას მოუკვდა ბავში ნაწლავის გადანასკვიდან. სხვა ახალი არაფერია. ცხელა და ჩვენც ვთვლემთ, თუ არ ვსვამთ ცივ წყალს. ერთი შენი წყალი მომცა ნეტავი და მეტს არაფერს ვინატრებდი.

სეროჟ, სალამი პატივისცემით დედას, სონიას, ქეთოს, ნუცას და პატარაებს. ქეთოს უთხარი, თიმურთან უნდა ვიქეიფოთო. მანამდე ავარჯიშოს სმაში.

შენი შალუშ

ჩემი მხრით ერთი საქმის გაკეთება მოგიხერხე: შენი წიგნები, აქ რომ იყო, ვიყიდე, რომ დავალიანებიდან დავფარო რამე, თორემ სახელგამში ერთიანად დაგიკავებენ და მისაღები არაფერი დაგრჩებოდა.

[თბილისი, 13 აგვისტო, 1931]

პაოლო იაშვილი – შალვა სოსლანს

ძმაო შალვა!

გუშინ მე და ბ. პასტერნაკი დავბრუნდით ხანგრძლივი მოგზაურობიდან (ბორჯომი, ბაკურიანი, აბასთუმანი, კავკავი, კახეთი) და დამხვდა თქვენი ბარათი – სამს ჟურნალთან

(Кр. Н. 280) ერთად. წერილმა ძალიან გამახარა, პასტერ-
ნაკს გავაცანი. დიდად კმაყოფილი ვარ, რომ რამდენიმედ
ჩემი დახმარებით დაგიბეჭდავსთ მოთხრობა. ეს მოთხრობა
მანამდე მიქო პასტერნაკმა, ნაწილი წაეკითხა. მეც წუხელი
დავინწყე, თავი მომეწონა როგორც პოეტიური, კარგი პეიზა-
ჟებით და თუმცა არა სავსებით ძლეული, მაგრამ ნოყიერი
და კარგი რეალიზმი. რაც წავიკითხე, იქიდანაც სჩანს, რომ
ჯერ კიდევ ბავში რომ იყავით, სწორე ინტუიციით ვიგრძენი
თქვენი ცოცხალი და ადამიანური ნიჭი. მომილოცავს. ქარ-
თულად წამეკითხა მერჩია, ცუდი პროზა გვაქვს ქართული,
ეს სიხალისეს შეიტანდა. ორ სამ დღეში წავიკითხავ ბოლომ-
დე. ქვევით და ქვევით უფრო ცუდიც რომ იქნეს, არ შევ-
შინდები, მეყოფა ის რწმენაც, რაც მოთხრობის დასაწყისში
ჩავინერგე.

რას აპირობთ?

რუსულად გინდათ სწეროთ?

აქ ყოველნაირად დაგეხმარებით.

თუ რამ ახალი გაქვთ პირდაპირ მე გამომიგზავნეთ. უთუ-
ოდ დავბეჭდავთ „მნათობში“.

ოქტომბერში მოსკოვში ვიქნები, ხშირად შევხვდებით. მომ-
წერეთ რამე ახალი, ლიტერატურის ამინდებზე. მე ბევრს
ვსწერ. სულ ლირიკაა. დეკემბერში გამოვა პირველი ტომი
100 დაუბეჭდავი ლექსი.

პასტერნაკმა კარგათ მოგიკითხათ, ხშირად ახსოვხართ. ბევ-
რი ლექსები დასწერა, ჩვენ გვთარგმნის, ამბობს, პოეზია
მხოლოდ საქართველოში ყოფილაო. პ. ქავთარაძე ერთგუ-
ლად მომიკითხეთ.

ძმურად გაკოცებთ და სიხარულით გიგონებთ

თქვენი პაოლო იაშვილი

[თბილისი, სექტემბრამდე, 1931]

ტიციან ტაბიძე – კოლაუ ნადირაძეს

ძვირფასო ძმაო კოლაუ!

ჩვენ უკვე ოთხი დღეა მოსკოვში ვართ. მოსკოვი ფანტასტიურია და ძალიან ჰგავს ჩვენი დროის მოსკოვს. სულ გამოცვლილა ამ დღეებში და აფრიალებულია სანოვაგითა და ყველაფერი კარგი ამბებით, მაგრამ საჭიროა ფული და ფული. ეტყობა, ამასაც დავითვინიერებთ – ეხლა კი ვართ სტუმრად რუსის პოეტებთან და მათ არაყს ვაყოლებთ ჩვენ ღვინოს. პასტერნაკები ხშირათ გიგონებენ. პაოლოს ხასიათი მაინც არ გამოეცვალა, ძალიან მოწყენილია და ჩემთან ლაპარაკსაც ერიდება. ეხლა, კოლაუ, თუ ძმა ხარ, მოიწერე ყველაფერი, როგორ არის მანდ საქმე და ნურაფერს ნუ დაგვიმალავ – ხომ იცი, რა მდგომარეობაა. შენი იმედი ჩვენ ორივეს ძალიან გვაქვს და შენი მანდ ყოფნა გვამხნევებს.

მოიწერე, როგორ არის თამარი? როგორ არის ბავშვი?

ხომ არაფერში ავინროებენ დაწყებული ჟაკტიდან.

ერთი სიტყვით, შენგან ველით ყველაფერზე დანვრილებით პასუხს და იმედი გვაქვს, წერილს ხშირად მოგვწერ. მე დარწმუნებული ვარ, პაოლოც მოგწერს წერილს, მაგრამ ჯერ ძალიან ცუდ ხასიათზეა კიდევ. ლიტერატურულ მოსკოვზე შემდეგ მოგწერ დანვრილებით – როცა უფრო კარგად გავეცნობი, ეხლა მხოლოდ შესავალია.

სახლი გვაქვს დაბრმავების, მთელი ოსობნიაკი ჩვენ განკარგულებაშია და ჩვენი ძალლი ამირანი ისე დადის, როგორც ჰერედიას ლომი.

პაოლოს კოსტიუმი არ აქვს და ესსაც აწუხებს, მაგრამ დღესხვალ გამოირკვევა. მაგის ტანის მოსარგო არსად არ იყო გუშინ, თუმცა ორდერი გვაქვს.

კოლაუ, თუ წინას მანდ რამე დაჭირდეს და მოგმართოს, შენი იმედი მაქვს.

სალამი შენ წინას და ნელის, სალამი ყველას პაოლოსგან. გკოცნი ბევრს.

შენი ძმა ტიციან ტაბიძე

[მოსკოვი, 6 ნოემბრამდე, 1931]

პაოლო იაშვილი – ვალერიან გაფრინდაშვილს, კოლაუ ნადირაძეს, გიორგი ლეონიძეს

ჩემო ძვირფასო, დაუფინყარო მეგობრებო და ძმებო ვალერიან, კოლაუ, გოგლა!

ვნერ ღამის ოთხ საათზე, ლევანის ბინაში. ეს სახლია ქართველების და ქართული პოეზიის ბუდე. ყოველ საღამოს გაისმის ვაჟას და ხალხური ლექსები და არასოდეს ლევანი არ ყოფილა ჩემთვის ასე ნამდვილი და საყვარელი როგორც მოსკოვში. ტიციანი და ლევანი ხვალ მოდიან ტფილისში, და უნდა მოგწეროთ, რასაც ვფიქრობ ეს დღეები: ბედნიერები ხართ, რომ ჩემზე უფრო მეტს იცოცხლებთ ტფილისში და საქართველოს მიწაზე. ალბად ხვალიდან ყველაფერი უარესად გამოიკვლება; მოსკოვი მიჩვეულია გახიზნულ ქართველების ცრემლებს, მაგრამ შეიძლება არავის არ გამოყოლოდეს თქვენი და სამშობლოს სევდა როგორც მე. მაგრამ მე ეს მჭირდებოდა, და თუ ჩემი ხმა ძვირად გესმოდათ, შორიდან შევეცდები უფრო დავატკბო თქვენი იმედი, თქვენი ფიქრი – რომ ერთად ერთი გზა დამრჩენია, ვიმღერო და ვიმღერო, შეიძლება გატეხილი, მაგრამ ნამდვილი ხმით. ტრადიცია გრძელდება, და თუმცა ბატონიშვილი არა ვარ, მაგრამ გულუხვ ღმერთს ბატონიშვილებზე ნაკლები ძალა არ მოუცია ჩემთვის სამშობლოსა და პოეზიის სიყვარულისთვის. რაც უფრო სხვანაირი იქნება ჩემი ხმა, უფრო ახალი და მოულოდნელი იქნება ის თქვენთვის. არც თანამგზავრი ვარ, არც მოკავშირე, ვარ ერთი გზა აცდენილი კაცი, ასეთ მდგომარეობაში სისუსტეც მეპატიება. ვფიქრობ თქვენზე, ვფიქრობ მედეიაზე, და თქვენი სიცოცხლე მაძლევს იარაღს – მის მოხმარებას არ გადავჩვეულვარ. ნუ დამივინყებთ, მოსკოვის სიცივით ატანოილს. ერთი თვეა თქვენი ხმა არ მომსმენია. ტიციანის ჩემთან ყოფნა ამას ნაკლებად მაგრძნობინებდა, ახლი კი თქვენი წერილების, ლექსების, დეპეშების და სადღეგრძელოების იმედი მაქვს. კარგად იყავით, ჩემო საყვარლებო. მომიკითხეთ სერგო და შალვა და ყველა თქვენები.

თქვენი მარად მოყვარული პაოლო იაშვილი

6. XI. 31

[მოსკოვი]

ტიციან ტაბიძე – ვალერიან გაფრინდაშვილს

21 ნოემბერი, 931 წ. ლენინგრადი.

ძვირფასო ვალერიან,

სამი დღეა მე და პაოლო ვართ ლენინგრადში – რაღაც წარმოუდგენელი ჭანტასმაგორიაა და ბედნიერება – პაოლო ხშირად გიგონებს და უშენობა ანუხებს. ვცხოვრობთ ინტურისტის სასტუმროში, შეხერაზადას გარემოცვაში და ჯასბანდებში. ჩვენთან არის ბ. პასტერნაკი – დღეში ორი სამი წვეულება მაინც არის – პაოლო იყო ამ პოეტებში, როგორც პარიზში – დიდებული იყო შეხვედრა ანა ახმატოვასთან, ვიყავით ტიხონოვთან. ამაღამ ვართ რადლოვებთან, სადაც იქნება კუზმინი. ხვალ მივდივართ „Детское Село“-ში ბორის ნიკოლაევიჩთან. რაც მე ვნახე, რომ მოგიყვე, არ მეყოფა სამი თვე, განსაკუთრებით შენთან. ველი შენ წერილს მოსკოვში და ტფილისის ამბებს.

სალამი ირას და ნანას.

შენი ტიციან ტაბიძე

Над омраченным Петроградом

Дышал ноябрь осенним холодом.

А. П.

ტიციან ტაბიძე – შალვა აფხაიძეს

21 ნოემბერი, 931 წ. ქ. ლენინგრადი.

ძვირფასო ძმაო შალვა,

ვარ შენ დიდებულ ლენინგრადში – რაღაც ზღაპრული ჩვენებაა – ჩემი თავისთვის ვერ მიპატიებია, რომ აქ პირველათ ვარ ამ ათ წელში და ეხლაც მხოლოდ ხუთი დღე ვრჩები.

ჩამოსვლისას მოგიყვები ამბებს – შიგ ლიტერატურის შუა გულში ვართ და ვტრიალობთ. საერთოდ ყველაფერში შენი იმედი მაქვს, ჩამოვალ და ყველაფერს მოგიყვები.

შენი ტიციან ტაბიძე

ბორის პასტერნაკ – ტიციან და ნინო ტაბიძეებს

Дорогие Тициан и Нина Александровна, привет, привет Вам обоим; привет и поздравление с вероятной победы на жилищном фронте! Дорогой Тициан, как ни следовало бы радоваться за Вас (Вы ведь основательно скучали по своим и о Тифлису) – грустно без Вас. Георгий Ив. Чулков направляется в гости к Е. Е. Лансере и просил Ваш адрес: не заручась в разрешении, дал его. Вероятно, будет с визитом к Вам и передаст поклоны. Тагер, Ел. Мих., передает, что оба Вы, и Вы в особенности (я даже принялся доказывать об достоинства Паоло) оставили петербуржцев совершенно очарованными и они долго потом и часто возвращались памятью к вечеру и к Вам, после нашего отъезда в Лусе открылось нечто вроде недели груз. поэзии. Вас поняли и оценили: проверил моей любовью к Вам – характеризовали правильно. На прениях по Асеевскому докладу Паоло говорил ярче и смелее всех, – общее мнение. Я опоздал, проспал доклад, пришел к концу и сделал ошибку, воспользовавшись – мне первому данным словом. Доклада не слышал, не от чего было отталкиваться и, говоря, был похож не на Вас, а как Вас Ниточка изображает. Ничего не поняли, похлопали, простили. Сейчас едем вновь, на продолжение прений. М. б. поправлюсь и реабилитируюсь. Обнимаю Вас. Всем привет.

Зина целует Н. А. и Ниту и кланяется Вам.

[მოსკოვი, 14 დეკემბერი, 1931]

პაოლო იაშვილი – გიორგი ლეონიძეს*

ჩემო ვაჟკაცო ბიჭო!

შენ მართლა „დამკარგე როგორც ჩერქეზმა ისარი“. ბარათების წერა არ გიყვარს, მაგრამ ჩემთვის გაიმეტებდი მეგონაორ სიტყვას. საბას საფლავივით ჯერ დაკარგული არა ვარ. ჯერ კიდევ მისამართით ვცხოვრობ. ენიკოლოპოვმა ასე როგორ ჩამოგამორა მოყვარულ მეგობრებს. მაინც და მაინც

* დაცულია გიორგი ლეონიძის საოჯახო არქივში.

მთანმინდის საფლავი უნდა ვიყო, პატივი რომ მცე? რა ამბავია ტფილისში. როგორ არი ფეფუცი, ლევანი, შენი გარეკახელი მზეთუნახავები. ფეფუცას უთხარი, მედეიას მიხედოს ხანდახან, ფისოს და თინას ხშირად შეახვედროს. რა დაემართა ვართანს, უთუოდ მომწერე, აღმასკომში რა ამბებია.

ლექსებს თუ გაუკვლიე სამგორის არხი?

მე ცოტას ვცხოვრობ, ცოტას ვმუშაობ, რაღაც იმედი მაქვს. <...> დედას ვაგინებ, და ჩემთვის ესეც საქმეა. „ნუ დაერიდები ფერუმარილებს“, მომწერე, ისტორიაში ჩავარდები. ბევრს გკოცნით ყველას.

შენი მარად პაოლო

18. XII. 31

პაოლო იაშვილი – ვალერიან გაფრინდაშვილს

Тифлис, ССР Грузии, აღმასკომის (ყოფ. სოლოლაკის) ქუჩა. სახელგამი. ვალერიან გაფრინდაშვილს.

18. XII. 31.

ჩემო ძვირფასო ვალერიან!

„შენი ხმა არა მსმენია, გასჭერ გამიშვი ნინაო“. რად დამივინყე. შენ ძალიან მორიდებული კაცი ხარ, მაგრამ საჩემოდ მაინც მონახავ სიტყვებს – სიტყვების ოსტატი. მოსკოვში მარტოობა შენ გამოცდილი გაქვს, ამიტომ მწყინს შენი სიჩუმე. მე ჯერ დაბნეული ვარ, მაგრამ იმედი ბევრი მაქვს. რასაც ვფიქრობ, თუ მისი დანერა შევძელი, ჩემი წამოსვლა არ გამტყუნდება. ფიქრი მარტოობაზე და თქვენ სიშორეზე, ძალიან მაღონებს, მაგრამ გაჭირვების აღარ მეშინია, არც იმისი მეშინია, რომ საქართველოში ახლა მე „საწყალს“ მეძახიან. დამშვიდებისთვის მე ღმერთი არ მომაცლის, და სულ ერთია, რომელი ზღვა დამალრჩობს. მოსკოვის სიზღაპრე ჯერჯერობით მე ვერ გავიგე, და ის ჩემთვის მხოლოდ ტერიტორია არი. პოეტებში და მწერლებში ჩვენებური ელვარება შევიტანე და ახლა ჩემთვის უფრო გასაგებია მაიაკოვსკის უპირატესობა. ყანწელებისთვის გასაკვირი არაფერია და

ჩვენი ფასი შემდეგ გამომჟღავნდება. ტიციანს მოვწერე ამის შესახებ. ნუ დამივიწყებ ვალერიან, შენი ჩემთვის საყვარელი ღიმილი ღია ბარათშიდაც გამოჩნდება, და ყოველი სტრიქონი მდინარე რიონით ამაღელვებს. „სვოდკები“ პოეზიის შესახებ ტიციანის სახელზე გამოიგზავნება, საერთო ნასაკითხად. დიდი მოკითხვა ირას, შენ და ნანას გააკოცებთ.

შენი მოყვარული და მონატრული [პაოლო]

როგორ არი ალი, მომწერე ამის შესახებაც.

Москва, Страстной Бульвар, д. №10, кв. II. Шалва Сослани.

პაოლო იაშვილი – კოლაუ ნადირაძეს

ჩემო ძვირფასო, უსაყვარლესო ძმაო კოლაუ!

არასდროს არ მომნატრებია ისე შენი ნახვა, როგორც ახლა, ამ წუთში, და შენ რომ ახლა ჩემ გვერდით იყო, უბედნიერესი კაცი ვიქნებოდი. არ მეგონა, თუ შენ ასეთი გულჩახვეული კაცი იყავი. არც კი ვიცი, როგორ მოგწერო, როგორ აგიხსნა რისი თქმა მინდა ახლა შენთვის. მოსკოვში მე კვირაში სამჯერ მაინც ვარ გალპერინებთან. ერთად ერთი კაცი რომელიც ყანწელობას მიწევს აქ, თავზე მაკედება, დღეში 3-4-ჯერ მირეკავს, ყოველ დღე მიძახის სახლში არის ლიუსიას ქმარი. შემაყვარა თავი, და მთელ მოსკოვს მოარხია ხმა, რომ მე ვითომ ისეთი კაცი ვარ, რომლის მსგავსი მას არასდროს არ უნახავს, გენიალური, ვაჟკაცი, რაინდი და არ ვიცი რამდენი ასეთი. პირველად მე ვფიქრობდი, რომ ეს იყო ლიუსიას გავლენით, ლიუსიას უთქვამს მისთვის, რომ პაოლო მიყვარდა ყველაზე მეტად და ახლაც მიყვარსო. მეგონა, რომ ლიუსიას გულის მოსაგებად მევლებოდა თავზე, მაგრამ მე ყოველთვის მჯეროდა ლიუსიას სიმართლის თქმის და არ შემიძლია, ახლაც არ დაუჯერო. მან მითხრა „Лев Борисович безумно в Вас влюбился, когда Вы не приходите он мечется из угла в угол, я никак не предполагала, что Вы могли так его влюбить в себя“ – ეტყობა, გალპერინი ძალიან ჭკვიანი კაცია, მაგრამ არ მგონია მისი ჩემდამი დამოკიდებულება დიპლომატია იყოს. ერთი სიტყვით, მე მათთან ხშირად ვარ და თავს კარგად ვგრძნობ

მათთან. ჩემთვის უხერხულია ახლა ლიუსიასთან დაბრუნება – მეორე მხრივ ძნელია იმ ბავშური გრძნობების ჩაქრობა, რომელიც ხან და ხან გამკრავს და მაბრუებს. ყოველ შემთხვევაში, მე ვეცდები მათი ერთობა არ დავარღვიო, ლიუსია ძალიან კარგად არის მოწყობილი, ნამდვილი ღმერთია, ძალიან გალამაზებული, კიდეც უფრო გულითადი და საყვარელი. მისი ტანჯვა ის არი, რომ ქმარი არ უყვარს და ერთ საღამოს ბევრი იტირა ჩემთან. წუხელ ვიყავი მათთან. სამი დღე ძალიან ავად ვიყავი, ცოტა გამოვრჩი. ვერ ავიტანე მარტოობა, და რადგან ახლა ავტომობილი გეყავს, გავბედე წასვლა. სჯობდა, არ წავსულიყავი. სრულიად მოულოდნელად, ლიუსიამ მიაღმოერთი ამბავი, რომელიც ჩემგან 15 წელი დაფიცული იყო. ჩემო საყვარელო შესანიშნავო ძამიკო! წერილში არაფერს მოგწერ, გეტყვი მხოლოდ, შენ ჭკვიანი ბიჭი იყავი ყოველთვის და როგორ დაუჯერეთ შენ და ლიუსიამ გათახსირებულ მიშა გელოვანს და ერთ გათახსირებულ გომბიოს. ჩემი ტკივილები უკანასკნელ დღეებში ცოტა დაშუმდა, მაგრამ წუხანდელმა ამბავმა სრულებით გამანადგურა, იმდენი შენს ბავშებს სიცოცხლე, რამდენი წუხელ ლიუსიამ იტირა, როდესაც გაიგო რომ ყველაფერი მოჭორილი ყოფილა. კოლაუ, გემუდარებით მეც და ლიუსიაც დაუყონებლივ ჩამოდი მოსკოვში, ჩამოდი თუნდაც 5 დღით, არაფერი არ გინდა. ახალგაზრდა კომუნისტის რედაქტორი ახლა ვ. მიქაძეა, უთუოდ გამოგიშვებს, შეიძლება მივლინებაც მოგცეს მოსკოვში, მადედან ტიცინი ბილეთს მოგიხერხებს, აქედან მე გავანყო. ფულიც სულ ცოტა გჭირდება, თუ საყიდლები არაფერი გაქვს, გემუდარები, დაუყონებლივ წამოდი. შენი არ ჩამოსვლა სრულებით გამიმწარებს დღეებს. გაიხსენე ყველაზე უფრო ტკბილი დღეები ჩვენი მეგობრობის და გახსოვდეს ჩვენი ახლა შეხვედრა ყველაფერს დაფარავს. დაუფინყარი დღეები იქნება ორივესათვის. სრულებით უძინარი ვარ, და აბნეული გწერ, მაგრამ მაინც დამაჯერებელი უნდა იყოს ჩემი თხოვნა. ბევრს გაკოცებ, ჩემო საყვარელო ძმაო და პოეტო, ძალიან მომიკითხე ნინა, სთხოვე, მედეას მიხედოს, თამარსაც ნუ გარიყავს, ნელის ვაკოცებ.

შენი მარად მოყვარული ძმა პაოლო

18. XII. 31

[მოსკოვი]

ტიციან ტაბიძე – შალვა სოსლანს

25 დეკემბერი, 1931 წ. ქ. ტფილისი.

საყვარელო ძმაო შალვა!

ძალიან მადლობელი ვარ, რომ გამიხსენე და მომწერე წერილი – ისიც ასე საინტერესო საღამოზე, როგორიც ყოფილა წ. ასევეის მოხსენება და შემდეგ გამართული დისკუტი, როგორც ამაზე მწერენ პაოლო და ბორის პასტენაკი და რაზეც ამდენს ვკითხულობ გაზეთებში. მხოლოდ ეს არი, რომ შენი ინფორმაცია უფრო ვრცელია და ამიტომ ჩემთვის ძვირფასი. გასაგებია, როგორ მაინტერესებს მე ყველაფერი წვრილმანი მოსკოვის მწერლობისა და მწერალთა ყოფისა, განსაკუთრებით პაოლოს მანდ ყოფნის დროს – მართალია, პაოლო მე ხშირად მწერს ვრცელ წერილებს, მაგრამ ჩემთვის საჭიროა მესამე კაცის ინფორმაცია, რომელიც უფრო სხვა დეტალებს აქცევს ყურადღებას. ამიტომ, თუ ძმა ხარ, ნუ დაიზარებ ხოლმე, შემდეგშიც მომწერო ამბები, მით უმეტეს, რომ შენ ხშირად მოგიხდება პაოლოსთან ერთად ყოფნა მანდ საღამოებზე და მწერლებთან. აგრეთვე, თუ რამე გამოვიდეს სასიკეთო წიგნი ან წერილი – რასაც უეჭველად მანდ უფრო ადრე გაიგებენ და დააფასებენ არაოფიციალურ წრეებში – რაც შეეხება აქაურ ჟურნალებსა და გაზეთებს – ამას მე პირველ იანვრიდან გამოუგზავნი პაოლოს და იმისგან შენ ყოველთვის შეგიძლია მიიღო. მასვე გამოუგზავნი „სალიტერატურო გაზეთს“, რომელსაც ამ დღეებში რედაქტორიც ეცვლება და რედაქციაც, და უფრო საინტერესო გახდება – მეც მიწვევს ახლო ვიყო რედაქციასთან და შენ წერილებს, რომელნიც დარწმუნებული ვარ, საინტერესონი იქნებიან, უეჭველათ დავბეჭდავთ – საერთოდ შეგიძლიათ, ჩაიბაროთ მოსკოვის ინფორმაცია.

სხვა, ჩემო შალვა, აქ ჯერჯერობით არაფერია საინტერესო, იწყება გადაჯგუფება და გადახალისება რაპპებისა და ფედერაციისა, მაგრამ საეჭვოა ისე დაეწყოს ეს ორკესტრი, რომ ჭეშმარიტ პოეტს შეეძლოს თამაში, სიმღერა და ლექსობა – ყოველ შემთხვევაში, ეს კია, რომ ძალიან შეუტყის ზოგიერთებს ადმინისტრაციულობისთვის და „замим“-ებისთვის.

მალე იქნება პლენუმი და ყველაფერი გამოირკვევა – ზოგი რამე „სალიტ. გაზეთ“-შიც დაიბეჭდება და იქედან გაიგებ.

ეხლა კიდეც გიხდის მადლობას წერილისთვის და გთხოვ, უეჭველათ მომწერო ხშირად და ვრცლათ მანდაური ამბები. სალამი პაოლო იაშვილს და ბორის პასტერნაკს.

შენი ტიცციან ტაბიძე

პაოლო იაშვილი – კოლაუ ნადირაძეს

Москва. 27/XII. [1931].

Тифлис, Ртишевская 7, Надирадзе.

Телеграф – ответ письмо. Настоятельно прошу приехать.

Паоло

გიორგი ჩულკოვ – ტიცციან ტაბიძეს

29 декабря 1931.

Уважаемый товарищ!

Не знаю, знакомо ли Вам мое имя, но все таки решаюсь писать Вам. Я слышал о Вас от Пастернака и Бугаева. Дело вот в чем.

Проездом из Москвы в Батум я хотел остановиться в Тифлисе дня на два или три, но мне это не удалось, потому что, несмотря на то, что я послал срочную телеграмму, ни одна гостиница не могла предоставить мне номера. Я едва нашел себе ночлег благодаря любезности художника Татевосяна. Я заходил в Дворец Искусств, но товарищ комендант был, кажется, очень смущен моим появлением и решительно не знал, что со мною делать.

Неужели в Тифлисе нет учреждения, которое могло бы дня на три дать приют странствующему писателю (конечно, не безвозмездно)? У меня нет, правда, никаких „командировок“, но у меня есть следующие документы: 1) Билет Со-

юза Советских Писателей; 2) Удостоверение Секции Научных Работников; 3) Профсоюзный билет рабочих полиграфического производства.

Мне очень не хотелось бы одолжения частному лицу, но я был бы очень рад, если бы кто-нибудь сдал за плату комнату дня на три, если нет подходящего учреждения странноприемного. Но где такого благодетеля найти? Боюсь, что мне придется проехать прямо в Москву, так и не увидев Тифлиса. Простите, что беспокою Вас вопросами. Мой адрес: Батум, почтов. ящик 52, Э. Н. Жуберу для Георг. Иван. Чулкова.

С товарищеским приветом

Георгий Чулков

Я остаюсь под Батумом до 12 января. Между 12–15 январ. я хотел бы посетить Тифлис.

Еще раз простите великодушно, что беспокою Вас.

Г. Ч.

პაოლო იაშვილი – ვალერიან გაფრინდაშვილს

ძმაო ვალერიან!

გიგზავნი თარგმანებს, თუ ძმა ხარ, დამდევი ვალი და უკარნახე მანქანაზე. გაასწორე კორექტურა. ერთი გადაეცი ბაჟანს, მეორე ლათინულ პოეტს კიკტუს. მაქვს შენი იმედი.

შენი პაოლო

[მოსკოვი, 1931]

პაოლო იაშვილი – კოლაუ ნადირაძეს

ჩემო კოლაუ!

ლიუსია გიგზავნის თავის საყვარელ პაპიროსებს, რომელსაც არავის არ აწვევინებს აქ. ჩვენი ლაპარაკის დროს ხშირად გიხსენებთ, და მოსკოვში მე არ ვიცი სხვა სიხარუ-

ლი, რომელიც შეედარებოდა შენს აქ ჩამოსვლას. მაგრამ ეს როგორც სჩანს, არ მოხერხდება. ზაფხულზე მაინც მექნება იმედი. მოგწერ მალე ლექსის გაგრძელებას და წერილს.

შენი პაოლო

ლიუსია ისე დაამიწეს ჩვენმა ქალებმა, რომ წერილსაც ვე-
ლარ გწერს, მაგრამ კოცნით კი გიგონებს.

[მოსკოვი, 1931]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო!

ჩემო დედა, ერთი შენი ამბავი არ მაცნობე, რატომ ქენი. ნუ-
ცას დედამთილი გეტყვის ჩემს ამბავს. ჩემო სერგო, იქნებ
წამალი ვენახის მალე მომაშველო, ისე დავიმუშავე ყორი-
ფელი, დახვნაში მივეცი რვა თუმანი, გავათავე ყორიფელი.
იქნებ ეცადო, მალე ფული მომაშველოთ, თორემ არაფელი
არა მაქვს. ვაკოცებ სონიას და ლიალიას.

შენი დედა მაშო

[სიმონეთი, 1931 წლის შემდეგ]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

სერგო! გენაცვალე, რაცხა იქნებ მომიხერხო, აქ სად ვიშო-
ვიდი შავ მატერიას, იქნებ პავლომ მოგიხერხოს; არც ჩუსტი
მაცვია, ასე დავიარები. ჩემო სერგო, გოგის მიაქციე ყუ-
რადლება. სონიამ, ჩვენი კნიშკით შაქარი და ჩაი გამოიტა-
ნეო. სარწყავი არ დაგრჩეს, წამოიღე. ხუთშაფათს ცხენს
გამოვგზავნი სვირში, როგორც მწერ. ფულის საქმეს ეცა-
დე, თორემ ეს რას იზავს, შვილო, შენ თითონ იცი. ხურჯინს
გიგზავნი. ლიალია ძალიან კარგათ არის.

შენი დედა გაკოცებს

[სიმონეთი, 1931 წლის შემდეგ]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

სერგოს ჭირიმე!

ნუცამ დეპეშა გამოგიგზავნა და უთუოდ მიღებული გექნება. ეს კაცი ასე გვპირდება და თუ შენ ჩამოხვალ, ყორიფელი იქნება. ნუ დაიგვიანებ, შენ გენაცვალე, როგორც ჯობდეს, ისე მოაწყვე, ჩემო სერგო. ჩემო დედა, რომ იცოდეს, რა დღეში ვართ; ღორი აღარ დაიდგომება ჩვენ სახლში. მე კუჭი კარგათ მაქვს და ფეხები კი ძალიან მანუხებს. ეცადე, გენაცვალე, იქნებ პუტიოვკა მომიხერხოს, თორემ მე დავრჩები წაუსვლელათ. სიმონიკაც ნახე და ყურულაშვილი.

სერგო, გულშენუხებული ვარ, ყურძნის გადასახადი მომივიდა ქალაღდი, ათი ფუთი უნდა ჩავაბარო. თუ ყურძენი გადამახთევენეს, სხვასაც გადამახთევენებენ ყორიფელს. იქნებ მომიხერხოს, მომიხსნან; თუ არ დაიზარებ, შენ მომიხერხებ, იქნებ მომიხსნან. ათი ფუთი სულ არ იქნება იმ ვენახში. მერე კიდო სიმინდი ერთი დაქფა მაქვს და იქნებ მომიხერხოს რაიონიდან, თორემ ყიდვის თავი არაა მაქვს. პური ამ ორ დღეში უნდა მოვჭრა.

მე მეშინია, თუ სვირში ყავარი მოვიდა და შენ დაიგვიანე, ვინ იქნება პატრონი და როგორ იქნება ნეტავი.

ლიალიას ამბავი რა მოგდის, ხომ კარგათ არის, სონია სად არის? აკოცე ბევრი.

ჩემო დედა, ყურძნის საქმე მომიხერხე, შენი ჭირიმე. ქალაღდი იქნებ მოგცენ განთავისუფლების, თორემ მივატოვებ აქაურობას, აღარ ეღირება აქ ცხოვრება.

შენი დედა

9 ივლისი

[სიმონეთი, 1931 წლის შემდეგ]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! შენი წერილი მივიღე, რომელმაც დიდათ გამახარა. მე კი ძალიან ნაწყენი ვიყავი, ვიფიქრე, სერგოს დავავინწყდითქო, თუმცა რამოდენიმეთი მართალია. თელი

ზაფხული გავიდა და არცეთი არ ჩამოდით, ეხლა კი მაქვს იმედი, ამ შემოდგომისთვის ჩამოხვალთ. შამომითვალეთ და ცხენს გამოგიგზავნით. სერგოს ენაცვალოს დედამისი, შენით ვარ და აქამდისაც შენით ვიყავით. რასაც მწერ, თუ ასრულდება, დიდი მადლობელი ვარ, ჩემო დედა. შენ რომ იცოდე, რა გაჭირვებაში ეხლა მე ვარ, შემობრალე, თელი ზაფხული ერთი მანეთი, მანეთი არ მქონია, ასე უფულოთ ვარ და ნიადაგ კი საჭირო არის; ერთი ქათამი ჩემს სახლში არ არის, სულ ლობიოზე ვართ, მომკლა ლობიომ. ჩემო დედა, მწერ, შემომითვალე, რა გიყიდოვო; სხვას რას დავეძებ, ლამეში ვართ, ფიტილი და შეშები ვერსად ვიშოვე, მიყიდე №15 ლამპისათვის ფიტილი და შეშები და იქნებ ბანრები მიშოვო, შენ გენაცვალე. რატომ არ ინერები, ლიალიას მოუხთა თუ არა სურამი. როდის აპირებ აქეთ წამოსვლას? სონიას უთხარი, ცოტა ხნით მაინც ჩამოვიდეს. სერგო, გადასახადი მაქვს გადასახადი სამეურნეო, ცოტა არის, მაგრამ ეხლავე მანუხებენ, მოგვეციო და სადა მაქვს, 12 მანეთია, მომაშველე რამე, პენსია სად არის, არ ვიცი; ის ფული უნდა მივსცე სულ ნოე ფანჩულიძეს, ცხრა თუმანი მართებს მისი, იმასაც გადასახადს სთხოვენ, 12 თუმანი აქვს გადასახადი. ასე ჩემო სერგო, განუხებ, მაგრამ რა ვქნა, შვილო. ბევრს ვაკოცებ სონიას და ლიალიას, ენაცვალოს ბებია.

თემური კარგათ არის, არაფელი არ სტკივა. კარგათ არის ძალიან. ქეთო მად იქნება 20 ან 21, ასე მწერს. აბესალო მოდის კვირეს მად. იმის ხელით გამომიგზავნე, ქათამს ვიყიდი, გენაცვალე.

შენი დედა გაკოცებს

16 სექტემბერი

წყალტუბოს წასვლა კი ძალიან მჭირია, თუ მოხერხდა. ნუცა მალე ჩამოვა.

გრიშა გთხოვს, იქნებ საშარვალე სუკნო იშოვო; იყიდე ერთი მეტრიო და ეხლა ფული აქვს და აქ მივსცემო.

[სიმონეთი, 1931 წლის შემდეგ]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! ძალიან მოგელოდი და გამიცრუვდა იმედი. ინერები ყავრის საქმეს, ჩემო დედა, გული გამიკეთდა ცოტა, თუ არ მოვტყუვდით კიდო. სერგოს ჭირიმე, შენგან გამოგზავნილი ოთხასი მანეთი მივიღე და აბრეშუმი კარგია, მაგრამ თუ ასეთი ძვირი იყო, რას დავეძებდი. მე ეხლა უკეთ ვარ, კუჭი სრულებით კარგათ მაქვს, მხოლოდ ფეხები ძალიან მანუხებს, ძალიან მიჭირს სიარული; თუ მომიხერხებ აბანოს, კარგი იქნება გენაცვალე, როგორც ინერები, ისე.

მკლავენ თხოვნით კოლექტივი, ქაღალდს თხოულობენ, გენაცვალე, გამოუგზავნე. თუ ყავარი მოვიდა, იმათ უნდა ამოვატანიო, მომეხმარებიან; თუ გიყვარდე, რამდონიც შეიძლება, უშოვე. სერგო, მიდი ყურულაშვილთან და გაახსენე პენსიის შესახებ, თორემ იმას რად გაახსენდება, ათასი საქმე აქვს. სიმონიკას კი საყვედური უთხარი, რა იქნებოდა, მაგალობლიშვილთან შეეტანა ჩემი განცხადება დახმარების შესახებ. თუ სახლის კეთებას შეუდევით, ბევრი ხარჯი არის საჭირო და ცოტას მაინც წაგვეხმარებოდა. შენს წერილს ნუცა წაუღებს მახათაძეს და მოგწერ ყორიფელს. ისე, აქეთ კარგათ არის ყორიფელი. მიხაილის შესახებ პოკოც გეტყვის, რაცხა ისეთი აღარ არის, რომ იყო, ფული უნდა მივცე, მთხოვს; ივნისის დარჩება მისაცემი, ისე მიანგარიშა თბილისის გზის და თოხი უყიდა; სულ უნდა მივცე 185 მანეთი, ივნისის კიდო ცალკე. გადავყევი ამათ მე. როდის ჩამოხვალ, მეჩქარება, იქნებ სხვანაირათ მოვანყო საქმე.

ლიალიას ვენაცვალე, მე ვჯავრობდი, ეხლა თბილისში არის ბავშითქო და ის კი კარგ ადგილას წაგიყვანია. სონიას ვაკოცებ და მადლობა, კარგია აბრეშუმი. აბესალო აქ იყო, პოკო რომ მოვიდა და გადავეცით ბავშების სათამაშოები, ბევრი იცინა.

გენაცვალე, ნახე ყურულაშვილი, უთუოდ გაახსენე.

შენი დედა გოცნის

[სიმონეთი, 1931 წლის შემდეგ]

მარიამ მაჭავარიანი – სერგო კლდიაშვილს

შვილო სერგო! შენ გენაცვალოს შენი დედა, რატომ აღარაფელს არ იწერები, როგორ ხარ? რათ მოიძულეთ სახლი, აქეთ აღარ იფიქრე ჩამოსვლა. ლიალია სადა გყავს ამ სიცხეში? აქაურ ამბავს გოგიც გეტყვის. მე ძალიან ცუდათა ვარ, კიდო გასივებული ვარ, რა მეშველება, არ ვიცი – არც ვკვდები და ასეთ სიცოცხლეს სიკვდილი სჯობია, შვილო. ყორიფელს გაკეთება უნდა და ღონე არ არის. იესე ძალიან დაბერდა, აღარაფელი აღარ შეუძლია, ისევ რუსი დავიქირავე, ის კი ძალიან მუშაობს, მაგრამ შიშში ვარ, თუმცა ეტყობა, პატიოსანი კაცია. სერგოს ჭირიმე, როგორ არის წყალტუბოს საქმე, თუ არის ეხლა სეზონი, იკითხე და ეხლა წავიდეთ; თუ არა და, აგვისტოში წავიდეთ, ჩემთვის აუცილებელი არის, რომ არ დავარდე, გენაცვალე. ფულის საქმე როგორ არის? უფულოთ დიდ გაჭირვებაში ვარ, ეს რუსი ორ კვირაში გასასტუმრებელი მეყოლება, უნდა მივსცე 80 მ. სახლში რამდონი რა არის საჭირო, ვინ იცის. რადგან სახლში არაფელი არ არის საჭმელი, გოგიც გეტყვის. ისე ნუ მომკლავთ, დამენახეთ თვალით, შვილო, ცოტა ხნით მაინც. ჩემი გოგო გამოგეგზავნა, რა იქნებოდა. შენ რამ გაგაჩერა ამდენ ხანს მად, სერგოს ენაცვალოს მისი დედა. გოგის ვაგზავნი, მითხრეს, რომ მოწმობები უნდა ეხლავე წარადგინო უნივერსეტშიო, თორემ მერე დაგვიანდებაო, რადგან ეხლა დაიწყოვო. ჩემო დედა, მოუწყვე ხელი, იქნებ რამე ეშველოს საწყალს და მე ნუ ჩამატან ჯავრად ამის ასეთ ჩამორჩენას. დედაშვილობას, ძალიან გთხოვ, ჩემო სერგო, ცოდო არის ეს საცოდავი. რაც კი რამე მოუხერხო, შეინუხე თავი, მადლია. შენ ხარ მამის მაგიორი, აბა, ვინ ყავს საწყალს მეტი შემწე. ასე, ჩემო დედა, იქნებ გავიხარო და ველირსო ამის გზაზე დადგომას.

ვაკოცებ ბევრს სონიას და ლიალიას.

შენი დედა გაკოცებს

[სიმონეთი, 1931 წლის შემდეგ]

© გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის
სახელმწიფო მუზეუმი
თბილისი, 2018

Tsisperkantsebi (the Blue Horns). Correspondence, I

© Giorgi Leonidze State Museum of Georgian Literature
Tbilisi 2018

მისამართი: გიორგი ჭანტურიას ქუჩა 8
ტელ.: +995 32 293 20 45

www.literaturemuseum.ge
info@literaturemuseum.ge

ყდაზე: ლადო გუდიაშვილი, *ცისფერი ყანები*, 1919
ფორზაცზე: ვლადიმერ ჯაფარიძე, *ცისფერი ყანები*, 1916

გამომცემელი: **ლაშა ბაქრაძე**
რედაქტორ-შემდგენელი: **თეა თვალავაძე**
ტექსტი მოამზადეს: **ნანა კიკნაძე, ია ლაღუა**
დაკაბადონება და დიზაინი: **ფატი გაგუღია**
ამკრეფები: **ელისო კალმახელიძე, ლიანა ქიტიაშვილი**

პროექტი (N216788) განხორციელდა
შოთა რუსთაველის ეროვნული
სამეცნიერო ფონდის ფინანსური
მხარდაჭერით.

შოთა რუსთაველის ეროვნული
სამეცნიერო ფონდი
SHOTA RUSTAVELI NATIONAL
SCIENCE FOUNDATION

წინამდებარე პუბლიკაციაში გამოთქმული მოსაზრება ეკუთვნის
ავტორებს და შესაძლოა, არ ასახავდეს ფონდის შეხედულებებს
This project (AR/109/1-20/14) been made possible by financial support
from the Shota Rustaveli National Science Foundation. All ideas expressed
herewith are those of number, and may not represent the opinion
of the Foundation itself

დაიბეჭდა სტამბაში *კოლორი*

ISBN 978-9941-9480-7-7 (ყველა წიგნი)
ISBN 978-9941-9480-9-1 (პირველი წიგნი)

